



අභිධම්මපිටකයෙහි

දෙවෙනි ග්‍රන්ථය

විභවගප්පකරණ

ප්‍රථම භාගය

ලංකාබෞද්ධ මණ්ඩලයේ ආරාධනායෙන්

ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ

සම්මතය පරිදි

පණ්ඩිත, ලබ්‍රහම ලංකානන්ද අනුත්‍යායක සථවිරයන් වහන්සේ

හා

පණ්ඩිත, කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ

විසින් කරන ලද

පාඨශෝධනය හා සිංහල පරිවර්තනයෙන්

සුක්ක සි.

ශ්‍රී ලංකා ජනරජය මගින් ප්‍රකාශිත යි.

බු. ව. 2518

ක්‍රි. ව. 1975

THE SECOND BOOK

in

THE ABHIDHAMMA PITĀKA

VIBHANGAPPAKARANA

with

THE SINHALESE TRANSLATION

by

The Venerable Pandita

LABUGAMA LANKĀNANDA THERA

Anunāyaka of the Kōtte Sri Kalyāṇī Sāmaggridharma Mahāsaṅgha Sabhā,
Vice Principal, Pravacanōdaya Pirivena, Molligoda, Wādduwa.

&

The Venerable Pandita

KARAHAMPITIGODA SUMANASĀRA THERA

Mākadawara Vihāra, Hingula.

PUBLISHED

UNDER THE PATRONAGE

OF

THE REPUBLIC OF ŚRĪ LANKĀ

B.E. 2518

C.E. 1975

අභිධම්මපිටකේ

විභංගපපකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්මපිටකයෙහි

විභංගප්‍රකරණය

ප්‍රථම භාගය

**“තථාගතපපච්ඡේදිනො භික්ඛවෙ ධම්මචිනයො විවචො විගේවනී
නො පටිච්ජනේනා.”**

**“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ
ලද ධර්මය හා චිනය විවෘත වූයේ බබලයි. වැසුණේ නො ම බබලයි.”**

(අභිභුතතරනිකාය, නිකනිපාත - භරණ්ඩුවග්ග, 9 සූත්‍රය)

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරක නිවේදනය	ix-x
ත්‍රිපිටකසම්පාදකමණ්ඩලය	xi
සංඥාපනය	xiii-xx
සංකේත නිරූපණය - ABBREVIATIONS	xxi
පාළි භේදි - PALI ALPHABET	xxii
විසය සූචි	xxiii-xxiv
පෙළ හා පරිච්ඡේදය	2-401
විසේෂපද්‍යානුකූලමණිකා	403-408

සංස්කාරක නිවේදනය

ත්‍රිපිටක පාළියෙහි අභිධම්ම සප්තප්‍රකරණයට අයත් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙහි විභඛගප්‍රකරණය දෙවැනි ග්‍රන්ථය යි. මෙය බ්‍රහ්මවිභඛගය ආදී කොට, ධම්මහදයවිභඛගය අවසන් කොට ඇති අටළොස් විභඛගයෙකින් යුක්ත වෙයි. බුද්ධඡන්දනී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි විභඛගප්‍රකරණය 42, 43 වැනි ග්‍රන්ථයෙක් පළවන්නේය. එයින් “බ්‍රහ්මවිභඛගය” පටන් “ඉඳ්ධිපාදවිභඛගය” අවසන් කොට ඇති විභඛග නවය මෙහි ප්‍රථමභාගය වේ.

ලඛිකා බෞද්ධමණ්ඩලය විසින් ආරාධිත වූ මේ ප්‍රථමභාගය කවුකුරුන්දේ ශ්‍රී දෙවනාඥ නායක සථවිරපාදයන් වහන්සේ විසින් සිංහලයෙන් අනුවාද කරන ලද්දේය. එහෙත් ඒ අනුවාදය ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංස්කාරකමණ්ඩලයෙන් යළි පාඨශොධන සහිත කොට විභඛගප්‍රකරණය මුළුල්ල සිංහලයෙන් පරිවර්තන කළ මෑතාවාසි අප වෙත පැවැරිණි. මහනුවර පන්තිපිප්පුවේ රාජකීය පුස්තකාලයට අයත් පුස්තකාලපොත ද, පැල්මඩුල්ලේ පුරාණවිහාරස්ථානයෙහි පුස්තකාලපොත ද, සිංහල අක්‍ෂරයෙන් මුද්‍රණය වූ පොත් දෙකක් ද, එංගලන්තයේ පාළිපොත් සමාගම මගින් මුද්‍රණය කරවන ලද පොත ද, සියමරට තායාක්‍ෂරයෙන් මුද්‍රිත විභඛගප්‍රකරණය හා බුරුමරට ඡට්ඨසංග්‍රහයෙන් ශොධිත වූ මුද්‍රණය වූ විභඛගප්‍රකරණය ද ඇසුරු කරමින් විභඛගප්‍රකරණයෙහි පාඨශොධනය හා සම්පූර්ණ සිංහල පරිවර්තනය ද නිමහම් කරන ලද්දේය. මෙහි පාඨශොධනයේ දී ලක්දිව මහාවිහාරානුස්ථානය ඇවෑමේදී ප්‍රදායෙහි පැවැති විභඛගප්‍රකරණ වාචනාමාගීය නඟාගැනීමට අපගේ ප්‍රයත්නය වූ බව ප්‍රකාශ කරමිහ.

මේ අධිකාරයෙහි ලා ධම්ම-විනයෙහි හා ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා තනි-නායාදි ශාස්ත්‍රාන්තරයෙහි බැසගත් බුද්ධිප්‍රභා ඇති රාජකීය පණතික කර්තව්විලෝඛ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ මූල සිට මෑ සහාය වූහ. මෙහි ඇතැම් තැනෙක් ඒ සථවිරයන්ගේ මෑ පරිවර්තන වෙයි. තව ද, මෙහි ලා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයෙහි ප්‍රධාන සමපාදක ව සිටි දිව්‍යසිරිසිංහ රජතුමා විසින් වර්තමානයේ නාමිකව පවතින ලාබාලව ද පවසමිහ.

මුද්‍රණ අවස්ථාවට පැමිණ වර්තමාන ත්‍රිපිටක සමපාදක මණ්ඩලයේ සහායකී තැන්පත් අහංගමෑ ‘විද්‍යාවන්ත’ පරිවේණාධිපති පණතික කෝද්‍රලෝඛ සිරි සුඤ්ඤාලෝකාභිධාන දක්‍ෂිණලඛිකායෙහි ප්‍රධාන සහකාර නායකසථවිරයන් වහන්සේ යැ, ‘විද්‍යෙදය’ මහපිරුවන්හි උප පරිවේණාධිපති භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණතික රද්දුල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝකාභිධාන අනුනායකසථවිරයන් වහන්සේ යැ එ මෑ පිරුවන්හි ඇවෑමේදී භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණතික වේඨරුවේ සිරි අනොමදස්සනභිධාන නායකසථවිරයන් වහන්සේ යැ

යන කිරීතිවර මහතෙර වරුන්ගේ ආගමඥනයෙහි නිපුණබව ග්‍රන්ථශාධන-සංස්කරණ කාර්යයෙහි ලා අතිශයින් වහල්විය. කොළඹ දිශාවේ ප්‍රධාන සම්ප්‍රදායක පණ්ඩිත දෙරගමුවේ ධම්මපාල සථවිරයන් වහන්සේගෙන් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට ලැබෙන සහාය කාර්යඥාපූජිකව සඳහන් කළ යුතුය.

තවද ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ගරු අමාත්‍යවර සිසිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මැතිනිය මේ ත්‍රිපිටක මුද්‍රණකාර්යයෙහි ලා දක්වන බලවත් ප්‍රසාදය ද, ගරු සංස්කෘතික අමාත්‍ය ඇස්. ඇස්. කුලතිලක මැතිතුමාණන් හා අමාත්‍යාංශයෙහි ලේකම් කේ. ජයසිංහ ප්‍රේමවර්ධන මහතාණන් හා ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර ලේකම් පී. බී. මේරගොඩ මහතාණන් ගෙන් ලැබෙන පිටුවහල ද අනුසමරණීය වෙයි. සංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂ ඩොනල්ඩ් අබේසිංහ මහතාණන් හා ශ්‍රී ලංකා සංස්කෘතික මණ්ඩලයේ සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදාස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංස්කෘතික නිලධාරීන් මේ සඳහා දක්වන උද්‍යෝගය ප්‍රශංසනීය වෙයි.

රාජ්‍යය පිළිබඳ අපරිමිත කාර්යභාරයෙන් සමෘද්ධ ව ඇති රජයේ මුද්‍රණාලයෙහි අධිපති ඇල්. ඩබ්ලිව්. පී. පිපිස් මහතාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ කාර්යාංශයකදු ඇති කොට ත්‍රිපිටකග්‍රන්ථ මුද්‍රණය සඳහා දෙන අනුබලය හා එම සේවක මහතුන් ඉතා හඟතිමත් ව මුද්‍රණකාර්යයෙහි නියුක්තව සිටීම ද බෞද්ධලෝකයාගේ ප්‍රශංසාවට කාරණ වෙයි. එසේම ත්‍රිපිටකකාර්යාලය පිහිටි කොළඹ මහානායකවාරිකාරාමයෙහි නියුක්ත ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයට රැඳවෙහි ලැබෙන සාහාය්‍යය ද අනුසමරණීය වේ.

සඳෙවක ලෝකයාට වැඩදායක වූ අතිපරිශුද්ධ පඤ්ඤාපති ධම්ම ව්‍යාප්ත කිරීමෙහි යන්න දරන මෙ හැම සුසිත්‍ර ද, ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය සඳහා නන් අයුරින් සහාය දුන් හැම පින්වත්හු ද ධම්මදානමය කුශල බලයෙන් සුබභාගී වෙත්වයි ආශංසනය කරමිහ.

මේවගට ශාසනොදයකාරී,

ලබ්‍රහ්ම ලංකානායක

ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක

1975 වෙසක් පුර පසළොස්වක
ත්‍රිපිටකකාර්යාලය,
මහානායකවාරිකාරාමය,
115, විජේරාමමාවත,
කොළඹ - 7.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදෙශන :

අඟමහාපණ්ඩිත, බ්‍රහ්මචාරීන්ගේදී අනුමතවූ මහානායක මහාසංචරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති :

අභංගම විද්‍යාවන්තරාචාර්යවරයාණනි, ත්‍රිපිටකවාග්ගිකවරයාණනි, කෝදා-ගොඩ ශ්‍රී ලෝකාලෝක දක්ෂිණාලෝකයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායකසංචරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්ඡන්දයෙහි පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානවරයාණනි, ත්‍රිපිටක වාග්ගිකවර, ලබ්‍රහ්ම ශ්‍රී ලෝකාලෝක—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සංමුත්ති මහා සංඝනායකයෙහි අනුනායක සංචරයන් වහන්සේ.

සම්පාදක :

දෙමටගොඩ ධම්මකාලාපිට්‍ඨකයාණනි, පණ්ඩිත, පරමාර්ථ සිරි පඤ්ඤානන්ද (බී. ඒ. ලක්ෂ්මි)—කොළඹ නවකෝට්ටේහි ප්‍රධාන සංඝනායක සංචරයන් වහන්සේ.

කිරිලපන පූජාරිමාණිපති, ආඥාපති, විද්‍යාචාර්ය, පණ්ඩිත, රද්දල්ලේ ශ්‍රී ප්‍රඥාලෝක—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සංමුත්ති මහාසංඝනායකයෙහි අනුනායක සංචරයන් වහන්සේ.

හෙරලියාවල ශ්‍රී සුඛමාර්ථමාණිපති, ආඥාපති, විද්‍යාචාර්ය, පණ්ඩිත, වේඩරුවේ ශ්‍රී අනුමතර්ථ නායක සංචරයන් වහන්සේ.

තිහුල්ලේ—මාකඩවරවිහාරිමාණිපති, පණ්ඩිත, කර්මමුච්චිගොඩ සුමනසාර සංචරයන් වහන්සේ.

ලේඛකාධිකාරී :

කොළඹ බෞද්ධාලෝක මාවතෙහි බෞද්ධාලෝකවිහාරිමාණිපති, පණ්ඩිත, දෙරගමුවේ සිරි ධම්මපාල—කොළඹදිශයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සංචරයන් වහන්සේ.

සංඥාපනය

අප බුදුන් වදළ තෙවළා බුදුවදන්හි ඇතුළු වැ සිටුනා ප්‍රඥාසන්දිපක අනෙකනය ගතසහසුයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ අභිධර්මපිටකයෙහි සප්තප්‍රකරණයන් අතුරෙහි දෙවැන්න විහසිතප්‍රකරණ නම් වෙයි. මෙහි ලා අභිධර්මය පිළිබඳ වැ කිවමනා දැ බුද්ධජයන්ති ග්‍රන්ථමාලායෙහි ධම්මසංකීර්ණප්‍රකරණයෙහි ලා කියනලද වන බැවින් දැන් විහසිත ප්‍රකරණය පිළිබඳ වැ වෙසෙසා කිවයුතු දැ පමණක් සැකෙවින් දක්වනුලැබේ.

‘විහසිත’ නම් ‘විභාග’ යි. සුත්තන්තභාෂණිය යැ අභිධම්මභාෂණිය යැ පඤ්ච පුව්ජක යැ යන තුන් නමින් ස්කන්ධාදි ධර්මවිභාග කොට දක්වන බැවින් මේ ‘විහසිත’ නමුදු නානා ප්‍රභේදයෙන් හින්න වූ අර්ථයන් ප්‍රකාරයෙන් කියනුලබන හෙයින් ප්‍රකරණ නමුදු වෙයි. මෙහි වාචනාමාර්ගය දම්සෙනෙවි සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ ප්‍රභව කොට ඇත්තේ යැ. සම්බුදුරජුන් වදළ දහම් නය ගෙන ‘ධර්මසංකීර්ණ’ කෙරෙමින් පන්සියක් අතැවැසියනට ‘ධම්මසංකීර්ණ’ ප්‍රකරණය දෙසූ සැරියුත් තෙරණුවෝ යළි ස්කන්ධාදි ‘ධර්මවිභාග’ කෙරෙමින් විහසිතප්‍රකරණය දෙසූහ.

පරිච්ඡේද : මේ ප්‍රකරණයෙහි අටළොස් විහසිතයෙක් වෙයි : ඛන්ධවිහසිත යැ ආයතනවිහසිත යැ ධාතු විහසිත යැ සම්මුති විහසිත යැ ඉන්ද්‍රියවිහසිත යැ පච්චයාකාරවිහසිත යැ සතිපට්ඨානවිහසිත යැ සම්මප්පධානවිහසිත යැ ඉද්ධිපාදවිහසිත යැ බොජ්ඣංගවිහසිත යැ මග්ගවිහසිත යැ ක්කානවිහසිත යැ අප්පමඤ්ඤවිහසිත යැ සික්ඛාපදවිහසිත යැ පටිසම්භිද විහසිත යැ ඤාණවිහසිත යැ බුද්දකචන්ද්‍රවිහසිත යැ ධම්මභදයවිහසිත යැ කියා යි.

ඛන්ධවිහසිත : මෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ සුත්තන්තභාෂණිය යැ අභිධම්මභාෂණිය යැ පඤ්චපුව්ජක යැ යන තුන් නමින් විභාග කරනලදහ. සුත්තන්තභාෂණියෙහි ලා පඤ්ච ස්කන්ධයෝ අතීත, අනාගත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න, අධ්‍යාත්ම, බාහිර, ඖදරික, සුක්ෂ්ම, භීත, ප්‍රණීත, දුර, සන්තික යන එකොළොස් අයුරින් විභක්ත වෙති.

අභිධම්මභාෂණියෙහි ලා රූපස්කන්ධයාගේ උද්දෙස පමණක් දක්වනලද්දේ යැ. එහි නිද්දෙස ධම්මසඟුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර කරනලද අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. උද්දෙසයෙහි එකවිධරූප පටන් කොට එකාදශවිධරූප තෙක් රූපධර්මයන් සම්මුත කොට මාතෘකා තබනලද යැ. එහි එකකමාතෘකායෙහි උද්දිෂ්ටපද තෙසාලියෙකි. ඔවුනතුරෙහි පශ්චිමපදත්‍රය මාතෘකාවක් වෙයි. සෙසු සාලිස් පදයෝ මාතෘකාගතයෝ යි. එක්සිය සතරක් පමණ වූ ද්විකමාතෘකා අතුරෙන් තුදස් ප්‍රකීර්ණකද්විකයන් ද, එක්සියතුනක් පමණ වූ ත්‍රිකමාතෘකා අතුරෙන් ප්‍රකීර්ණකත්‍රික තුනක් ද, දෙවිසි වතුෂ්කමාතෘකා අතුරෙන් ආදි වතුෂ්ක සතර ද දක්වා නයමුඛ දී අවශෙෂමාතෘකා පෙය්‍යාලමුඛයෙන් සංක්ෂිප්ත කරන ලද යැ. එ හැම ධම්මසඟුණු රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. පඤ්චකය පටන් කොට එකාදශකය තෙක් අමිශ්‍රමාතෘකා තබනලදී.

වේදනාස්කන්ධනිද්දෙසයෙහි දුකමූලක යැ තිකමූලක යැ උභතොවධිස්සක යැ බහුවිධ යැ යි මහාවාර සතරෙක් වෙයි. එහි ත්‍රිකමාතෘකා ගෙන ද්විකමාතෘකායෙහි බහා කළ දෙශනා දුකමූලක නම්. ද්විකමාතෘකා ගෙන ත්‍රිකමාතෘකායෙහි බහා කළ දෙශනා තිකමූලක නම්. ද්විකත්‍රිකමාතෘකා දෙපසින් වඩා කළ දෙශනා උභතොවධිස්සක නම්. අවසානයෙහි සප්තවිධ යැ චතුර්විංශද්විධ යැ ත්‍රිංශද්විධ යැ බහුවිධ යැ යන සතර අයුරෙකින් දක්වනලද්දේ බහුවිධවාර නම්.

ද්විකමුලකයෙහි යථායොග විසින් ලැබෙන පනස් ද්විකධර්මයක් ගෙන එක් එක් ද්විකය හා සමග ත්‍රිකමාතෘකායෙහි වෙදනාත්‍රික යැ ප්‍රිතිත්‍රික යැ සනිදර්ශනත්‍රික යැ යන අලභ්‍යමාන තුන් ත්‍රිකයන් හැරැපියා අවශෙෂ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා දුතියදුකපයමතිකයොගවාර ආදී විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එ හැම පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලද යැ. නයානුසාරයෙන් විස්තර දතයුතු.

ත්‍රිකමුලකයෙහි ලභ්‍යමාන එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් ගෙන එක් එක් ත්‍රිකය හා සමග ලභ්‍යමාන පනස් ද්විකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා පයමත්තිකදුතියදුකයොගවාර ආදී විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එයිදු පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලදි. විස්තරවිභාග නයානුසාරයෙන් දතයුතු.

උභතොවධිස්කයෙහි යථායොග විසින් ලැබෙන එකුන්විසි ද්විකධර්මයන් ලභ්‍යමාන සේ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග යොදා දුතියදුකපයමතිකයොගවාර ආදී විසින් එකුන් විසි වාරයෙක් කියනලදි.

බහුවිධවාරයාගේ සප්තවිධනිර්දේශයෙහි එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග සතර භූමි යොදා එකුන්විසි වාරයෙක් කියනලද යැ. චතුර්විංශද්විධ නිර්දේශයෙහි දු බහුවිධ නිර්දේශයෙහි දු එකුන්විසි ත්‍රිකයන්ගේ වශයෙන් එකුන්විසි වාරප්‍රභේද වෙයි. ත්‍රිංශද්විධ වාර එකෙකි. මෙසෙයින් බහුවිධනිර්දේශයෙහි අටපනස් වාරයෙක් වෙයි. මෙසේ වෙදනාස්කන්ධනිර්දේශයෙහි සියු මහාවාරයෙහි එක්දහස් නවසිය සත්සැත්තැ වාරයෙක් වේ. සංඤස්කන්ධ, සංස්කාරස්කන්ධ, විඤ්ඤාස්කන්ධ පිළිබඳ විස්තරවිභාග ද යථායොග වශයෙන් වෙදනාස්කන්ධයෙහි කී නයින් මැ දන්නේ යි.

පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් දෙවිසි ත්‍රිකමාතෘකායෙහි දු එක්සිය දෙකක් ප්‍රභේද වූ ද්විකමාතෘකායෙහි දු ලා ප්‍රශ්න කොට ඒ ඒ ස්කන්ධයන්ගේ කුශලාකුශල අව්‍යාකෘතාදී භාවයෝ ලැබෙන සේ නභා දක්වන ලදහ.

ආයතනවිභසිත : මෙහි දෙළොස් ආයතනයෝ සුත්තන්තභාෂණිය යැ අභිධම්ම භාෂණිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරන ලදහ. විභාගනය බන්ධ විභසිතයෙහි මෙනි.

ධාතුවිභසිත : මෙහි අටළොස් ධාතුහු සුත්තන්තභාෂණිය යැ අභිධම්මභාෂණිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්‍රාන්තයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙක, අභිධර්මයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙකි. සුත්‍රාන්තභාෂණියෙහි අටළොස් ධාතු තුන් ඡට්ඨකයෙකැ ලා සභිගාහිත වෙයි. එහි පය්විධාතු ,ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාශධාතු, විඤ්ඤාධාතු එක් ඡට්ඨකයෙක. සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දෙමනස්සධාතු, උපෙක්ඛධාතු, අවිජ්ජාධාතු එක් ඡට්ඨකයෙක. කාම ධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විභිංසාධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිභිංසාධාතු එක් ඡට්ඨකයෙකි.

අභිධම්මභාෂණියෙහි චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාධාතු, සොතධාතු, සද්ද ධාතු, සොතවිඤ්ඤාධාතු, ඝාතධාතු, ගන්ධධාතු, ඝාතවිඤ්ඤාධාතු, පීච්භාධාතු, රසධාතු, පීච්භාවිඤ්ඤාධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාධාතු යන මොහු අටළොස් ධාතුහු වෙන්. මෙහි දු විභාග නය බන්ධවිභසිතයෙහි මෙනි.

පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි කුශලාදිභාවය ද බන්ධවිභසිතයෙහි කී නයින් මැ දතයුතු. ධම්මධාතු හා මනොවිඤ්ඤාධාතු හා මෙදෙක වාතුර්භූමක වූවාහු ලොකිකලොකොත්තර විසින් මිශ්‍ර වැ කියනලදහ. අවශෙෂ සොළොස් ධාතුහු කාමාවචර වෙන්.

සච්චවිභසිත : මෙහි සතර සත්‍යයෝ සුත්තන්තභාෂණිය යැ අභිධම්මභාෂණිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාෂණියෙහි ලා ' සතර ආර්යසත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට ගෙන උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. අභිධම්ම

භාජනියෙහි ලා ' සතර සත්‍යයෝ ' යි නිෂ්ප්‍රදේශ කොට ගෙන විභාග කරනලදහ. ' ආර්‍ය සත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට කී කල්හි අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ කුශල ධර්මයෝ ද සාසුච තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශේෂ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද සභිග්‍රහ නො වෙති. දුක්ඛසමුදය හුදෙක් තෘෂ්ණාහේතුයෙන් මැ වන්නො නො වෙයි. යථොක්ත ක්ලේශාදිභූ ද එයට ප්‍රත්‍යය වෙති. එහෙයින් නිෂ්ප්‍රදේශ කොට කියනලද්දේ.

සත්‍යනිර්දේශයෙහි ලා පළමු දුඃඛසත්‍යය නිර්දේශ නො කොට දුඃඛසමුදයසත්‍යය පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් නිර්දේශිත යැ. දුඃඛසමුදය නිර්දේශිත කල්හි දුඃඛ නිර්දේශ පහසු වන හෙයිනි. නිරෝධසත්‍යය ද පඤ්චප්‍රකාර සමුදයාගේ ප්‍රභාණ වශයෙන් පස් අයුරෙකින් දක්වන ලද යැ. මාර්ගසත්‍යය පටිමජ්ඣානික සොත්තපත්ති මාර්ගයාගේ වශයෙන් ධම් සඟ්‍රණු පෙළෙහි විභාග කළ දේශනානායෙහි මුඛමාත්‍රයක් දක්වමින් නිර්දේශිත යැ. විස්තර විභාග ධම්සඟ්‍රණුයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු.

මෙහි අවධානීකවාර යැ පඤ්චබ්බිකවාර යැ සබ්බසංඛාරානිකවාර යැ යි මහාවාර තුනෙකි. අවධානීකවාරයෙහි අවධානිමාර්ගප්‍රතිපද ද පඤ්චබ්බිකවාරයෙහි පඤ්චාබ්ග මාර්ගප්‍රතිපද ද සබ්බසංඛාරානිකවාරයෙහි පරොපණ්ණාස සම්ප්‍රයුක්තධර්මප්‍රතිපද ද දක්වන ලදහ. මෙසෙයින් මේ අභිධම්මභාජනිය ත්‍රිවිධ මහාවාරයෙකින් පසළොස් කොට්ඨාස යෙකින් සැටදහසක් නයින් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූයේ වෙයි. පඤ්චප්‍රච්ඡකයෙහි කුශලාදි විභාගය බන්ධවිභවයෙහි කී නයින් දතයුතු.

✓ **ඉන්ද්‍රියවිභවය :** මෙහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියධර්මයෝ විභාග කොට දක්වනලදහ. අභිධර්මයෙහි සෙයින් සූත්‍රාන්තයෙහි මේ දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් පිළිවෙළින් නො එන බැවින් ඉන්ද්‍රියවිභවයෙහි සූත්‍රාන්තභාජනිය නො ලැබෙයි. අභිධම්මභාජනිය පඤ්ඤ ප්‍රච්ඡක යන දෙතය පමණක් මෙහි ලැබෙයි. නිද්දෙසවාරයෙහි සැකෙවින් නිර්දේශිත ඉන්ද්‍රියයන්ගේ විස්තරවිභාග ධම්සඟ්‍රණු පද්‍යාජනියෙහි ආ සෙයින් ගතයුතු. මෙහි ඉන්ද්‍රිය යන් සම්බන්ධානක බැවින් විරිසින්ද්‍රිය සමාධින්ද්‍රිය නිද්දෙසාදියෙහි සම්මාචාර්‍යාම මිච්ඡා වායාම සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාධි ආදී විසින් නිර්දේශ නො වෙයි. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි චක්ඛු, සොත, සාන, ජිව්හා, කාය, ඉන්ද්‍රිය, පුරිස, සුඛ, දුක්ඛ, දෙමනස්ස යන ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙන ලොකික යැ කාමාවචර යි. මනින්ද්‍රිය යැ ජීවිතින්ද්‍රිය යැ උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යැ සද්ධින්ද්‍රිය යැ විරිසින්ද්‍රිය යැ සනින්ද්‍රිය යැ සමාධින්ද්‍රිය යැ පඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ යන අටදෙන වාතුර්භූමික වූවාහු ලොකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර වෙති. සොමනස්සින්ද්‍රිය කාමාවචර රූපාවචර ලොකොත්තර විසින් භූමිත්‍රයපයාර්ථපන්න වූයේ ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර වෙයි. අනාඤ්ඤාඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤින්ද්‍රිය යැ අඤ්ඤාන වින්ද්‍රිය යැ යන තුන් ඉන්ද්‍රියයෝ ලොකොත්තර මැ වෙති.

පච්චායාකාරවිභවය : මෙහි ද්වාදශාභිග ප්‍රතිත්‍යයමුත්පාදධර්මයෝ සූත්‍රාන්ත භාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ යන දෙකයින් විභාග වෙති. පඤ්ඤප්‍රච්ඡක නය මෙහි නො ලැබෙයි. සූත්‍රාන්තභාජනියෙහි ලා ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මයෝ උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. එහි ප්‍රත්‍යයවිභාග නානාවත්ත වශයෙනි.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා එකවත්තක්ඛණික ප්‍රත්‍යයාකාරය දක්වනලද යැ. එහෙයින් සූත්‍රාන්තභාජනියෙහි මෙන් ' අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා ' යි බ්‍රහ්මවිනානිර්දේශ නො කොට ' අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො ' යි මාතෘකා තබනලදි.

මාතෘකායෙහි මූලපද නවයෙකි : අවිජ්ජා යැ සංඛාරා යැ විඤ්ඤාණ යැ නාම යැ ජට්ඨායනන යැ ඵස්ස යැ වේදනා යැ තණ්හා යැ උපාදන යැ කියා යි. මේ නව මූලපද යෙන් අවිජ්ජාදික යැ සංඛාරාදික යැ විඤ්ඤාණාදික යැ නාමාදික යැ ජට්ඨායනනාදික යැ ඵස්සාදික යැ වේදනාදික යැ තණ්හාදික යැ උපාදනාදික යැ යි නව නයක් වෙයි. එක් එක් නයෙහි ප්‍රත්‍යයවතුණික යැ හේතුචතුණික යැ සම්ප්‍රයුක්තචතුණික යැ අනෙයා'නා චතුණික යැ යි සතර සතර චතුණිකයෝ වෙති. එක් එක් චතුණිකයෙක් වාර සතරෙකැ සංඛාරානික වෙයි. මෙසේ නව නයෙහි එක්සිය සියයාලිස් වාරයෙන් වෙයි.

නායමාතෘකායෙහි අවිජ්ජාමූලක නය පමණක් සපුරා දක්වන ලද්දේ යැ. සඞ්ඛාර මූලකාදිය නාමමාත්‍රයෙන් නිර්දිෂ්ට වෙයි. එ ද අවිජ්ජාමූලක නයානුසාරයෙන් දතයුතු යැ. භවපදයෙහි අවිද්‍යා සඞ්ග්‍රහ වන බැවින්ද ජාතිජරාමරණ ඇතුළු වන බැවින්ද කිවයුතු අසුර්වයක් නැති හෙයින් භවමූලක ජාතිජරාමරණමූලක නය නො කියන ලදී.

ප්‍රත්‍යයාකාරනිර්දේශ අකුශලනිර්දේශ යැ කුශලනිර්දේශ යැ අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යැ අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශ යැ කුශලමූලක විපාකනිර්දේශ යැ අකුශලමූලක විපාක නිර්දේශ යැ යි පටිප්‍රකාර වෙයි. නිර්දේශයෙහි ලා විත්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි මෙන් පළමු කුශලවිභාග නො කොට 'අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරො' යි නායමාතෘකායෙහි නික්මින්න පරිපාටිය අනුව අකුශල විභාගය පළමු කොට කියන ලදී.

අකුශලනිර්දේශ : මෙහි ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි ලා සතර චතුෂ්ක භොධිගවාර ප්‍රභේද ඇති අවිජ්ජාමූලක නය ප්‍රකාශිත යැ. පාළියෙහි සංක්මින්න කොට කියන ලද සංස්කාරමූලකාදි සෙසු නය ද මෙ පරිදි මැ දතයුතු. මෙසේ ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි නව නයෙක්, සතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සියසියයුසාලස් වාරයෙක් වෙයි. අවශෙෂ අකුශල චිත්තයන්හි දු මෙතෙක් මැ විභාග වෙයි. මෙහි සෙසු අකුශලචිත්තයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටි විප්‍රසුක්තයෙහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදන නො ලැබෙයි. එහි 'අධිමොක්ෂ' යෙදෙයි. දොමනස්සසහගතයෙහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා නො ලැබෙයි. එහි 'පටිස' යෙදෙයි. උපාදනස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' යෙදෙයි. විචිකිත්සාසම්ප්‍රසුක්තයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද නො යෙදෙයි. එහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි විචිකිත්සායෙන් පදපූරණ කරනලද යැ. උපාදනස්ථානය ඌන වෙයි. ඕද්ධත්‍යසම්ප්‍රසුක්තයෙහි තෘෂ්ණා ස්ථානයෙහි 'ඕද්ධත්‍ය' ද උපාදනස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද යෙදෙයි. විචිකිත්සා සම්ප්‍රසුක්තයෙහි උපාදනමූලක නය නො ලැබෙයි. එහෙයින් එහි අට නයෙක්, දෙතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සිය අටවිසි වාරයෙක් වේ.

කුශලනිර්දේශ : අකුශලවිභාගයෙහි දී පළමු මාතෘකා තබා පසුව නිර්දේශ කරනලදී. කුශලවිභාගයෙහි දී මාතෘකා නො තබා මැ නිර්දේශ කරනලදී. කුශලයෙහි අර්පණානානාත්ව ඇති හෙයින් සාධාරණ විසින් මාතෘකා තැබිය නො හෙයි. ලොකික කුශලයෙහි "එවමෙතස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති" යි අර්පණා වෙයි. ලොකොත්තර කුශලයෙහි "එවමෙතස්ස ධම්මානං සමුදයො භොති" යි අර්පණා වෙයි. මෙහි ලා අකුශලයනට අවිද්‍යාව මෙන් කුශලයනට කුශලමූලප්‍රත්‍යය වෙයි. එහෙයින් මැ අවිජ්ජාමූලකනායස්ථානයෙහි කුශලමූලකනාය ලැබෙයි. මෙහි තණ්හා උපාදන නො ලැබෙන බැවින් තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි 'ප්‍රසාද' ද උපාදනස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද යෙදේ. විභාගනය අකුශල නිර්දේශයෙහි මෙන් දතයුතු.

අව්‍යාකෘතනිර්දේශ : මෙහි අවිජ්ජාමූලකනාය නො ලැබෙයි. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදි අභෙතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණා උපාදන ස්ථාන නො යෙදෙයි. සභෙතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි 'ප්‍රසාද' යෙදෙයි. කුශලාකුශල අභෙතුකවිපාක අතුරෙහි ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණයෙහි සඞ්ඛාර, විඤ්ඤාණ, නාම, ජට්ඨායනන, පස්ස, වේදනා මූලක නය සයෙක් ලැබෙයි. අවශෙෂ අභෙතුකචිත්තයන්හි අධිමොක්ෂමූලකය හා සමග නය සතෙක් ලැබෙයි. සභෙතුකවිපාකයෙහි ප්‍රසාදමූලකය හා සමග අට නයෙක් ලැබේ.

අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශයත් කුශලමූලක විපාකනිර්දේශයත් අකුශලමූලක විපාකනිර්දේශයත් උපනිශ්‍රයප්‍රත්‍යය සඳහා කියනලදී. මෙහි ප්‍රත්‍යයචතුෂ්කය මිස සෙසු චතුෂ්කයෝ නො ලැබෙත්.

තවද මේ නානාත්‍යසහසුප්‍රතිමණ්ඩිත වූ ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මාවබෝධය ලාමක වූ භීත සත්ත්වයන් විසින් නොකළ හැක්කේ. කෘතාධිකාර වූ නිපුණ බුද්ධිභූතියන් විසින් ප්‍රත්‍යයාකාරඥාප්‍රභේදය සඳහා හැමකලෙහි පයඝාතනීග්‍රවණය චිත්තනය ප්‍රතිපත්තිමය යන මෙහි ස්මෘතිමත් ව උත්සාහ කටයුත්තේ ය. එයින් කියනලදී අවුච්ඡායෙහි :

“ පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමච්චප්පිකානං ව

යස්මා ඤාණපභෙදෙ—න කදවිසි හොති එතස්මිං.

පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමනො සද්ධිරො

තත්ථ කඨිරා න භඤ්ඤා—කරණියතරං තතො අත්ථි ” යි.

ත්‍රිපිටකධාරී කුශාලබුද්ධිමත් බුද්ධසොභාවාරීන් විසින් ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනාවට පැමිණ මහසයුරට බැසගත්තකු සෙසින් ප්‍රතිෂ්ඨා නොලබන බව ද, එහෙත් නානාදෙනාත්‍ය මණ්ඩිත වූ තෙවලාබුද්ධත් සසුන ද නොසිඳූපවත්නා පෙර ඇදුරන් පැවැසූ මහ ද ඇසුරු කොට ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනා කරනබව ද පැවසූ සේ සැලැකියයුතු ය.

සතිපට්ඨානවිභික්ඛු : මෙහි සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනීය යැ අභිධම්මභාජනීය යැ පඤ්ඤාපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනීයෙහි ලා සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ අධ්‍යාත්ම වශයෙන් ද බාහිර වශයෙන් ද අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් ද විභාග කරනලදහ. කායානුපස්සනායෙන් රූපස්කන්ධපරිග්‍රහ ද වේදනානුපස්සනායෙන් වේදනාස්කන්ධපරිග්‍රහ ද චිත්තානුපස්සනායෙන් විද්‍යාස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද ධම්මානුපස්සනායෙන් සංඤ්ඤාස්කන්ධ සංස්කාරස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද කියන ලද වෙන්. අභිධම්මභාජනීය ලොකුත්තරසතිපට්ඨානවශයෙන් දෙශිත යැ. එහි ලා ධම්මසංඝිගණි යෙහි විභාග කොට දක්වනලද දෙනා නයෙහි මුඛමාත්‍රය දක්වනලදී. විස්තර විභාග ධම්මසංඝිගණි නයානුසාරයෙන් ගතයුතු. සුත්තන්තභාජනීයෙහි ලා ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සතිපට්ඨානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනීයෙහි ද පඤ්ඤාපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සතිපට්ඨානයෝ මැ කියනලදහ.

සම්මප්පධානවිභික්ඛු : මෙහි සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ සුත්තන්තභාජනීය, අභිධම්ම භාජනීය, පඤ්ඤාපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනීයෙහි ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සමාක්ප්‍රධානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනීයෙහි ද පඤ්ඤාපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සමාක්ප්‍රධානයෝ මැ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනීයෙහි දක්වන ලද්දේ නයමුඛමාත්‍රයෙකි. විස්තර විභාග ධම්මසංඝිගණි අනුසාරයෙන් දතයුතු වේ.

ඉද්ධිපාද විභික්ඛු : මෙහි සතර සාද්ධිපාදයෝ තුන් නයින් විභාග කොට දක්වන ලදහ. ‘ඉද්ධි’ නම් ඡන්දද්වය අධිපති කොට ප්‍රතිලබ්ධ උපචාරධ්‍යානාදි ධර්ම යි. උපචාරධ්‍යානාදි කුශලචිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ඡන්දසමාධිපධානසංඝිකාරයනට ප්‍රතිෂ්ඨා වූ සතර අරූපස්කන්ධාදි අවශේෂ චිත්තවෛතසික ධර්මරාශිය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රතිලබ්ධ ධර්ම ඉද්ධි යැ, එයට පූර්වභාගය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය ඉද්ධි යැ, එහි පරිකර්ම ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. සෙසු ධ්‍යාන මාර්ග ආදියෙහි ද මෙසේ දතයුතු. මෙහි සුත්තන්ත භාජනීයෙහි ලා ලොකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර ඉද්ධිපාද කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනීයෙහි ලා ලොකොත්තර ඉද්ධිපාද මැ කියනලදී.

බොජ්ඣංගවිභික්ඛු : මෙහි සප්තබොධ්‍යාංගධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනීය, අභිධම්ම භාජනීය, පඤ්ඤාපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනීය නයනුයෙකින් යුක්ත වෙයි. ප්‍රථම නය පූර්වභාග විදර්ශනා වශයෙන් කථිත යැ. ද්විතීය නයෙහි අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් කුසුස් බොධ්‍යාංගයෙක් කියනලද යැ. තෘතීය නය භාවනා වශයෙන් දක්වනලදී. අභිධම්මභාජනීයෙහි නය සතරෙකි : සප්තබොධ්‍යාංගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විභාග කිරීම එක් නයෙක. වෙන වෙන ගෙන විභාග කිරීම එක් නයෙකි. යළි එ දෙක කුශල විසින් ද විපාක විසින් ද ද්විවිධ වෙයි. මෙසෙයින් නය

සතරෙක් වේ. සුන්තරත්තභාජනියෙහි ප්‍රථම නයෙහි ලෝකික බොධාසනියෝ ද ද්විතීය තාතීය දෙනයෙහි ලෝකික ලොකොත්තර මිත්‍ර බොධාසනියෝ ද කියනලදහ. අභිධම්ම භාජනියෙහි දු පඤ්ඤප්‍රවිජකයෙහි දු ලොකොත්තර බොධාසනියෝ මැ කියනලදහ.

මාර්ගවිහඬු : මෙහි මාර්ගාසනියෝ සුන්තරත්තභාජනිය, අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤ ප්‍රවිජක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. යළි සුන්තරත්තභාජනිය දෙනයෙකින් විභක්ත වෙයි. පළමු නය සච්චවිහරිකයෙහි දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදනිද්දෙයෙහි කියනලද සේ යැ. දෙවැන්න භාවනා වශයෙන් දක්වන ලදී. අභිධම්මභාජනියෙහි ලොකොත්තර මාර්ග කියනලද යැ. එහි අවධිබ්‍රහ්මවාර යැ පඤ්චබ්‍රහ්මවාර යැ යි වාර දෙකෙකි. අවධිබ්‍රහ්මවාරය මාර්ගාසනියන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නහා විසර්ජන කරන ලද්දේ යැ. පඤ්චබ්‍රහ්මවාරයෙහි මාර්ගාසනියන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නහා විසර්ජන ද වෙයි, වෙන වෙන ප්‍රශ්න නහා විසර්ජන ද වෙයි. යළි කුශල වශයෙන් ද කුශලවිපාක වශයෙන් ද විභාග වෙයි. ‘පඤ්චාසිතිකමාර්ග’ යි කීවද ලොකොත්තරමාර්ගය අප්ථාසිතික මැ වෙයි. වාචා කම්මන්ත ආජීව යන මේ අසනයන් මාභිභාවනාවට සුර්වභාගයෙහි සුපරිශුද්ධ බැවින් මෙහි නො කියනලද යැ. සුන්තරත්තභාජනියෙහි ‘අරියො අවධිබ්‍රහ්මකො මග්ගො’ යි ‘ආය්‍ය’ පදයෙන් වෙසෙසා කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි ‘අරියො’ යි නො වෙසෙසා ‘අවධිබ්‍රහ්මකො මග්ගො’ යි කියන ලදී. ‘ආය්‍ය’ යි නො කීව ද අප්ථාසිතිකමාර්ගය ආය්‍ය ව වෙයි. සුන්තරත්තභාජනියෙහි ‘ලෝකික ලොකොත්තර මිත්‍ර මාර්ගාසනියෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්ඤප්‍රවිජකයෙහි දු ලොකොත්තරමාර්ගාසනියෝ මැ දක්වනලදහ.

කුසාලවිහඬු : මෙහි සතර ධ්‍යානයෝ තුන් නයින් විභාග වෙති. සුන්තරත්ත භාජනියෙහි ලා පළමු කොට සකල සුත්‍රාන්තභාජනියට මැ මාතෘකා තබා නික්මිජන මාතෘකායෙහි පිළිවෙළින් පදභාජනිය කෙරෙමින් නිද්දෙය කියනලදී. එහි ලා චතුසාරියුද්ධිසිලය ද ධ්‍යානභාවනාවට උපකාරකධර්මයෝ ද ඒ ධර්මයන්ගේ අපරිහානිය පිණිස හා කර්මස්ථාන විස්මානි නො වන පිණිස ස්මෘතිසම්ප්‍රජනායමායොගය ද භාවනානු රූප සෙනාසන පරිග්‍රහ ද ධ්‍යානානුරූප වීර්‍යාපථ ද ධ්‍යානභාවනාරම්භය ද ධ්‍යානප්‍රත්‍යානික ධර්මප්‍රභාණය ද සියලු ධ්‍යානයන්ගේ උත්පත්තික්‍රම ද දක්වනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ධම්මසූඤ්ඤ වින්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ නයින් පෙළ තබා කුශල විපාක ක්‍රියා විසින් විභාග නය දක්වනලදී. විස්තරවිභාග ධම්මසූඤ්ඤයෙහි කී නයින් දහයුතු. සුන්තරත්ත භාජනියෙහි දු අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්ඤප්‍රවිජකයෙහි දු ලෝකිකලොකොත්තර මිත්‍ර වූ මැ ධ්‍යානයෝ කියනලදහ.

අප්පමඤ්ඤාචිහඬු : මෙහි සතර අප්‍රාමාණ්‍යයෝ සුන්තරත්තභාජනියාදි තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුන්තරත්තභාජනියෙහි පළමු මාතෘකා තබා අනතුරු වැ නික්මිජනමාතෘකා යෙහි පදභාජනිය සැකෙවින් දක්විණ. විස්තරවිභාග වින්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී අයුරු යි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශල විසිනුදු විපාක විසිනුදු ක්‍රියා විසිනුදු විභාග නය සැකෙවින් දක්වන ලද යැ. විස්තරවිභාග වින්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ සෙයින් දහයුතු. නයත්‍රයෙහි මැ ලෝකික අප්‍රාමාණ්‍යයෝ මැ කියන ලදහ.

✓ **ශික්ඛාපදවිහඬු :** මෙහි පඤ්චශික්ඛාපද අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤප්‍රවිජක යන දෙනයින් විභාග කොට දක්වනලද යැ. පළමු මාතෘකානික්ෂෙප ද ඉක්බිති පදභාජනිය ද වෙයි. පදභාජනිය නයත්‍රයෙකින් සමන්විත වෙයි. ප්‍රථමනයෙහි චිරතිශික්ඛා දක්වනලද වෙයි. ද්විතීය නයෙහි වෙනනා ද තෘතීය නයෙහි වෙනනාසම්ප්‍රයුක්ත පරොපණ්ණාස ධර්මයෝ ද ශික්ඛාත්වයෙන් දක්වන ලදහ. මොහු අප්ථකාමාවචර කුශලවිත්තයාගේ වශයෙන් විභාග කරනලද වෙති. යළි වාතුර්භූමක කුශලධර්ම ද ශික්ෂිතවාභාවයෙන්

ශික්ෂායෙහි ලා ගෙන එහි විභාගනය සැකෙවින් දක්වනලද්දේ යැ. විස්තර විභාග ධම්මසංඝයාණී අනුසාරයෙන් දැනුණු වෙයි. මෙහි අභිධම්මභාෂ්‍යාණීයෙහි දු පඤ්ඤාපිඡන යෙහි දු ලොකික වූ මැ ශික්ෂාපදයෝ කියනලදහ.

පටිසම්භිද්ධවිභංග : මෙහි සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ නයත්‍රයෙන් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාෂ්‍යාණීයෙහි සත්‍යාවාර යැ හෙතුාවාර යැ ධර්මාවාර යැ ප්‍රත්‍යයාකාරාවාර යැ පයඝාතීවාර යැ යි විභාගවාර පසෙක් වෙයි. අභිධම්මභාෂ්‍යාණීයෙහි කුලලාකුලල විපාක ක්‍රියා විසින් වාර සතරෙක් වෙයි. විපාක හා ක්‍රියා හා වෙදෙක අර්ථප්‍රතිසංවිද්දයෙහි සංඝාතීන වන බැවින් විපාකක්‍රියාවාරයෙහි ධර්මප්‍රතිසංවිද්ද හැර සෙසු තුන් ප්‍රති සංවිද්දවෝ යෙදෙති. මෙහි පාළිය නයමුඛමාත්‍රයක් දක්වා සංක්ෂිප්ත කරනලද ය. විස්තරවිභාග වින්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී නයින් ගතයුතු වෙයි. මෙහි අර්ථප්‍රතිසංවිද්ද ලොකික ද ලොකොත්තර ද වෙයි. අවශෙෂ තුන් ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ ලොකික වෙත්.

ඤ්ඤාපිභංග : මෙහි එකවිධඤ්ඤාවස්තූයෙහි පටන් දශවිධඤ්ඤාවස්තු තෙක් දශපරිච්ඡේද යෙකින් මාතෘකා තබා නික්ෂිප්ත පදනුත්‍රමයෙන් නිද්දේශ කරනලද යැ. ඔවුනතුරෙහි එකකමාතෘකායෙහි අටසැත්තැ පදයෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකායෙහි පන්තිස්ද්විකයෙක. ත්‍රිකමාතෘකායෙහි අටාසූ ත්‍රිකයෙක. චතුස්කමාතෘකායෙහි එක්විසි චතුස්කයෙක. පඤ්චකමාතෘකායෙහි පඤ්චක දෙකෙක. ජට්ඨකමාතෘකායෙහි එක් ජට්ඨකයෙක. සප්තක මාතෘකායෙහි එකොළොස් සප්තකයෙක. අෂ්ටකමාතෘකායෙහි එක් අෂ්ටකයෙක. නවකමාතෘකායෙහි එක් නවකයෙක. දශකමාතෘකායෙහි එක් මැ දශකයෙකි. මෙහැට නිද්දේශයෙහි ලා විභාග කොට දක්වනුලැබේ.

බුද්දකවත්ථුච්ඡිභංග : මෙහි ක්ලෙශධර්මයෝ විභාග වෙති. නානාප්‍රකාරක්ලෙශ ධර්මයන් එකොළොස් අයුරෙකින් සංග්‍රහ කොට මාතෘකා තබා යළි උද්දිෂ්ටපදනුත්‍රම යෙන් නිර්දේශ කරනලද යැ. එහි එකකමාතෘකායෙහි පටන් දශකමාතෘකා තෙක් පිළිවෙළින් පරිච්ඡේද දශයෙක් ද අවිශානතයෙහි තණ්හාවිච්චිත දෑ යි එකොළොස් පරිච්ඡේද යෙක් වෙයි. එකකමාතෘකා තෙසැත්තැවෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකා අටළොසෙක. ත්‍රිකමාතෘකා පන්තිසෙක. චතුස්කමාතෘකා තුදුසෙක. පඤ්චකමාතෘකා පසළොසෙක ජට්ඨකමාතෘකා තුදුසෙක. සප්තකමාතෘකා යනෙක. අෂ්ටකමාතෘකා අටෙක. නවක මාතෘකා නවයෙක. දශකමාතෘකා යනෙක. අෂ්ටාදශකමාතෘකා සයෙකි. මෙසේ අටසියක් ක්ලෙශධර්මයන් මාතෘකා කොට තබා එහැම නිද්දේශයෙහි ලා විභාග කොට දක්වන ලදි.

ධම්මහදසවිභංග : මෙහි ස්කන්ධාදි ද්වාදශ ධර්ම කෙනෙක් විභාග වෙති. විභාගවාර දශයෙකි. ප්‍රථමවාරය සබ්බසංඝාතීකවාර නම් වෙයි. එහි ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, සත්‍ය, ඉන්ද්‍රිය, හෙතු, ආහාර, ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥ, චෙතනා, චිත්ත යන ද්වාදශසංඝාතීයෝ වෙති. ද්විතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි යථොක්තධර්මයන්ගේ උත්පත්ති හා අනුත්පත්ති දක්වෙයි. තෘතීයවාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ පයඝා පන්ත-අපයඝාපන්ත භාවය දැක්වෙයි. චතුර්ථවාරයෙහි ලා තුන් භූතියෙහි උත්පත්ති ක්ෂණයෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ විද්‍යාමාන-අවිද්‍යාමානභාවය දැක්වෙයි. පඤ්චමවාරය ඒ ධර්මයන් භූමාන්තර වශයෙන් දක්වයි. ආෂ්ටවාරය ඒ ඒ ගතියෙහි උත්පාදකකර්ම හා ආයුජ්ජමාණ දක්වයි. සප්තමවාරයෙහි ස්කන්ධාදිධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤාසාදි භාවය දැක්වෙයි. අෂ්ටමවාරයෙහි ඔවුන්ගේ සාරමණ-අනාරම්මණ භාවය දැක්වෙයි. නවම වාරයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයෝ දෘෂ්ටග්‍රාහ්‍ය වශයෙන් සංග්‍රහ කරනලද වෙති. දශම වාරයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයන්ගේ කුලලත්‍රිකාදි සංග්‍රහය දක්වේ.

ග්‍රන්ථප්‍රමාණ : උක්තප්‍රකාර අටළොස් පරිච්ඡේදයෙකින් සමන්විත වූ විභසිත ප්‍රකරණය වාචනාමාර්ගයෙහි ආ පමණින් බන්ධවිභසිත පස් බණවරෙකින් ද ආයතන විභසිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද ධාතු විභසිත දෙබණවරෙකින් ද සවිව විභසිත දෙබණ වරෙකින් ද ඉන්ද්‍රිය විභසිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද පව්වයාකාර විභසිත බණවර සයෙකින් ද සතිපට්ඨාන, සම්මප්පධාන, ඉද්ධිපාද, බොජ්ඣංග, මග්ග විභසිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාන විභසිත දෙබණවරෙකින් ද අප්පමඤ්ඤ, සිත්තාපද, පටිසම්භිද විභසිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාණ විභසිත, බුද්දක විභසිත තුන් බණවර බැවින් ද ධම්මභද්‍ය විභසිත දෙබණවරෙකින් ද ' සි පන්තිස් බණවරෙකින් පරිමිත වූයේ යි.

විභසිතප්පකරණඅනුවාදය : ලඞ්කාබෝද්ධමණ්ඩලය මගින් පත්කරනලද ත්‍රිපිටක මණ්ඩලය විසින් සම්මත වූයේ ත්‍රිපිටකපාළිය සිංහල අනුවාදයක් සහිත කොට ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීම යැ. එහෙයින් විභසිතප්පකරණය වැනි විවිධ නායගහනයෙන් ගම්භීර වූ සුනිපුණ ධර්මවිභාග ඇති ප්‍රකරණයක් පවා අර්ථවායාඛ්‍යානයෙන් විවරණ කිරීමට අවසර යෙක් නොවීය. එහෙත් දුර්ගමස්ථානයෙහි වරහන් තුළ අතිරෙක අර්ථ යෙදීමෙන් ද, කිසි තැනෙක අටුවාගත පයඝාය අර්ථ දැක්වීමෙන් ද බෙහෙවින් අභිධර්ම-පාරිභාෂික ශබ්දයනට ප්‍රමුඛස්ථානය දෙමින් ස්වභාෂාරිතිය ද නොපිරිහෙළා මේ විභසිතානුවාදය සම්පාදනය වී ඇතිබව සැලකිය යුතුය. මෙසේ විභසිතප්පකරණ ප්‍රථමභාගය ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීමෙන් මේ උද්‍යෝග සත්කායඝයෙහි සහාය වූ ත්‍රිපිටකසංස්කාරකමණ්ඩලය ශ්‍රී ලංකාපන්තරයේ සංස්කෘතිකඅධිකාරිය හා රජයේ මුද්‍රණාංශය ඇතුළු හැම පුබුදු ප්‍රශංසාහරයෝ යි.

සියලු සත්ත්වයෝ නිදුක්වෙත්වා.

කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිර.

1975 වෙසක්,
ත්‍රිපිටක කායඝාලය,
මහානායක වාරිකාරාමය,
115, විජේරාම මාවත,
කොළඹ - 7.

සංකේත නිරූපණය

ABBREVIATIONS

- සිමු — සිංහලාකාර මූලික විභංගප්‍රකරණය.
- සිමු: සිරිමු — ශ්‍රීපාද ක්‍රිපිටක මූලය.
- මනුප — (මහනුවර පත්තිරිප්පුව) රජකිය පුස්තකාලය -
- පැව් — පැල්මඩුල්ල විහාරයට අයත් පුස්තකාලපොත.
- මජ්ඣ. — මරමජ්ඣිමනිකායා පොත.
- සං: — නාසිලනායෙහි මූලික - විභංගප්‍රකරණය.
- PTS — PALI TEXT SOCIETY VIBHANGAPPAKARANA

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

අා ආඪ ඉි ජි ටු ටුඹ එච් ඔර්

CONSONANTS

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤṇa
ටṭa	ඵṭha	ඳḍa	ඥḍha	ණṇa
තta	ථtha	දḍa	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma

යya රra ලla වva සsa හha ළla අංṇa

කka	කාkā	කිki	කීkī	කුku	කූkū	කෙke	කෝkō
ඛkha	ඛාkhā	ඛිkhi	ඛීkhī	ඛුkhu	ඛූkhū	ඛෙkhe	ඛෝkhō
ගga	ගාgā	ගිgi	ගීgī	ගුgu	ගූgū	ගෙge	ගෝgō

Conjunct - Consonants

කකkka	කඤṅkā	ත්‍රtra	මම්mpha
කඛkkha	ඡඤṇcha	දදdda	ඔම්, ඔම්ba
කාkya	ඤṇāca	ඳධddha	මඞmbha
ත්‍රikri	ඤṇācha	ද්‍රdra	මම්mma
කිkva	ඤ්, ජ්jja	ඳ්, ධdva	මම්mha
ඛාkhya	ඤ්ඤṇjha	ධධdhva	යාyya
ඛඛkhva	ට්ṭṭa	නනnta	යාyha
ගගgga	ඵඵ, ඵ්ṭṭha	භභntha	ල්ලlla
ගඝggha	ඳධḍḍa	ඤḍnda	ල්‍යlya
ඞṅṅka	ඳ්‍රḍḍha	ඤṇndha	ල්‍යlha
ග්‍රgrā	ණණṇṇa	නනnna	චචwha
ඞṅṅkha	ඡඤ්ඤṇa	නනnha	සසssa
ඞṅṅga	ඡඤ්ඤṇtha	පපppa	සමsma
ඞṅṅgha	ඡඤ්, ධ්‍රḍḍa	ප්‍රppha	සවsva
චචcca	ඡඤṇcha	බබbba	භභhma
චඡccha	නනtta	බභbbha	භභhva
ජ්ජjja	ත්‍රත්‍රtta	බ්‍රbra	ල්‍යlha
ජ්‍රjja	ත්‍රත්‍රtva	මම්mpa	

ඪḍ ට්ṭ ජ්j ට්‍රṭ්‍ර ට්‍රඵṭ්‍ර ට්‍රඵඵ

විභවගපපකරණ - පටිමහාග

විසය සූචි

			පිටුවකින
1. ඛනිජිහමෙහින			2 - 122
1. සුතනනනහාජනිසං	2 - 20
2. අභිබමමහාජනිසං	22 - 104
3. රූපකකිකෙය	22 - 24
4. වෙදනාකකිකෙය	26 - 46
5. සංඤ්ඤාකකිකෙය	46 - 64
6. සංඛාරකකිකෙය	66 - 86
7. විඤ්ඤාණකකිකෙය	86 - 104
8. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	104 - 122
2. ආයනනිජිහමෙහින			124 - 148
1. සුතනනනහාජනිසං	124
2. අභිබමමහාජනිසං	124 - 132
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	132 - 148
3. ධාතුජිහමෙහින			150 - 180
1. සුතනනනහාජනිසං	150 - 158
2. අභිබමමහාජනිසං	158 - 162
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	162 - 180
4. සම්මජිහමෙහින			182 - 218
1. සුතනනනහාජනිසං	182 - 192
2. අභිබමමහාජනිසං	194 - 202
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	202 - 218
5. ඉප්ප්පිජිහමෙහින			220 - 242
1. අභිබමමහාජනිසං	220 - 224
2. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	224 - 242

6. පව්වසමුපපාද විභූතියා

244 - 338

1. සුතනන්තහාජනියං	244 - 248
2. අභිධම්මහාජනියං	248 - 338
3. මාතිකා	348 - 256
4. පව්වසමුකකං	256 - 264
5. හෙතුවකකං	264 - 270
6. සමපසුතනවකකං	272 - 278
7. අඤ්ඤමඤ්ඤවකකං	278 - 288
8. අකුසලනිද්දෙසො	288 - 294
9. කුසලනිද්දෙසො	294 - 302
10. අව්‍යාකතනිද්දෙසො	302 - 322
11. අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො	322 - 326
12. කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	326 - 334
13. අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	334 - 338

7. සනිපට්ඨානවිභූතියා

340 - 366

1. සුතනන්තහාජනියං	340 - 356
කායානුපස්සනා නිද්දෙසො	340 - 344
වේදනානුපස්සනා නිද්දෙසො	344 - 346
චිත්තානුපස්සනා නිද්දෙසො	346 - 350
ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො	350 - 356
2. අභිධම්මහාජනියං	356 - 360
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	360 - 366

8. සමමප්පඛානවිභූතියා

368 - 382

1. සුතනන්තහාජනියං	368 - 372
2. අභිධම්මහාජනියං	372 - 376
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	376 - 382

9. ඉද්ධිපාදවිභූතියා

384 - 400

1. සුතනන්තහාජනියං	384 - 388
2. අභිධම්මහාජනියං	390 - 394
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	396 - 400

අභිධම්මපිටකේ

විභජිතප්පකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්මපිටකේ

විභවගප්පකරණං

නමෝ තංහු භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධාහං.

1. බන්ධවිභවේශා

1. පඤ්චකකිකා: රූපකකිකෝ වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංකිතාරකකිකෝ විඤ්ඤාණකකිකෝ.

2. තස්ස කතමෝ රූපකකිකෝ:

යං කිඤ්චි රූපං අනිත්තානාගතපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතනං වා බහිඤා වා ඕලාරිකං වා සුබ්බමං වා භීතං වා පණ්ණිතං වා යං දුරේ සන්තීකේ වා තදෙකජ්ඣං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිතිජිත්වා, අයං වූච්චති රූපකකිකෝ.

3. තස්ස කතමං රූපං අනිතං:

යං රූපං අනිතං නිරුඤ්ඤාං විගතං විපරිණතං අත්ථංගතං අඛණ්ඩං ගතං උපපජ්ජිත්වා විගතං අනිතං අනිතංසෙන සංගතීතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං වූච්චති රූපං අනිතං.

4. තස්ස කතමං රූපං අනාගතං:

යං රූපං අජාතං අභූතං අසංඤ්ඤාතං අනිබ්බතනං අනභිනිබ්බතනං අපානුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සංගතීතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං වූච්චති රූපං අනාගතං.

5. තස්ස කතමං රූපං පච්චුප්පන්නං:

යං රූපං ජාතං භූතං සංඤ්ඤාතං නිබ්බතනං අභිනිබ්බතනං පානුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසෙන සංගතීතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං වූච්චති රූපං පච්චුප්පන්නං.

6. තස්ස කතමං රූපං අජ්ඣතනං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිසංකං¹ පාටිපුඤ්ඤාලිකං උපාදින්නං² චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තාඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං වූච්චති රූපං අජ්ඣතනං.

1. නිසංකං - සිමු,

2. උපාදින්නං - PTS.

විභවග පෙළ

ඒ හඟවත් අර්හත් සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා!

1. සකන්ධ විභවගය

1. ස්කන්ධ පසෙකි : රූපස්කන්ධ යැ වේදනාස්කන්ධ යැ සංඥාස්කන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

2. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

ආධ්‍යාත්මික වේවයි බාහිර වේවයි ඔද්දරික වේවයි සුක්ෂ්ම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීක වේවයි දුර වේවයි ළඟ වේවයි අතීතානාගත ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම් කිසි රූපයෙක් වේ ද, එ හැම රූපය එක්පරිද්දෙකින් කැටි කොට හකුළවා ගෙන මේ රූපස්කන්ධ යයි කියනු ලැබේ.

3. එහි අතීතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) ඉක්ම ගිය නිරුද්ධ වූ වෙන් වැ ගියා වූ පෙරළීමට ගියා වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද වෙන් වැ ගියා වූ ඉක්ම ගියා වූ අතීතාශයෙන් සම්ග්‍රහයට ගියා වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අතීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

4. එහි අනාගතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙන් නූපත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාශයෙන් සම්ගාභීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අනාගතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

5. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නරූපය කවරෙ යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙහි උපත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උපත් ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙහි උපත් නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්වායයෙන් නැඟුණු වර්තමාන වූ වර්තමානාශයෙන් සම්ගාභීත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්න රූප ' යි කියනු ලැබේ.

6. එහි ආධ්‍යාත්මිකරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමකමත් අයත්, තමකමත් කෙරෙහි වූ, ස්වකීය වූ පුද්ගලයකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ආධ්‍යාත්මිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

7. තත් කතමං රූපං ඛනිභ්වා:

යං රූපං තෙසං තෙසං පරසතතානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිසංකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදිතතං චතතාරො ච මහාභුතා චතුර්තකඤ්ච මහාභුතානං උපාදය රූපං, ඉදං වුවචති රූපං ඛනිභ්වා.

8. තත් කතමං රූපං ඔලාරිකං:

චක්ඛායතනං රූපායතනං සොනායතනං සද්දායතනං ඝානායතනං ගන්ධායතනං ජිව්හායතනං රසායතනං කායායතනං ථොට්ඨබ්බායතනං, ඉදං වුවචති රූපං ඔලාරිකං.

9. තත් කතමං රූපං සුමුමං:

ඉභ්ඵිඤ්ඤායං පුරිසිඤ්ඤායං ජිව්හිඤ්ඤායං කායවිඤ්ඤානති චචිවිඤ්ඤානති ආකාසධාතු ආපොධාතු රූපස්ස ලහුතා රූපස්ස මුදුතා රූපස්ස කම්මඤ්ඤාතා රූපස්ස උපචයො රූපස්ස සන්තති රූපස්ස ජරතා රූපස්ස අනිච්චතා කලිට්ඨිකාරො¹ ආභාරො, ඉදං වුවචති රූපං සුමුමං.

10. තත් කතමං රූපං හිනං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සතතානං උඤ්ඤාතං අවඤ්ඤාතං හිත්‍රිතං පරිභුතං අවිතතිකතං හිනං හිනමතං හිනසම්මතං අනිට්ඨං අකතතං අමනාපං රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං වුවචති රූපං හිනං.

11. තත් කතමං රූපං පණ්ණිතං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සතතානං අනුඤ්ඤාතං අනවඤ්ඤාතං අහිත්‍රිතං අපරිභුතං විතතිකතං පණ්ණිතං පණ්ණිතමතං පණ්ණිතසම්මතං ඉට්ඨං කතතං මනාපං රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං වුවචති රූපං පණ්ණිතං, තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං හිනං පණ්ණිතං දට්ඨබ්බං.

12. තත් කතමං රූපං දුරෙ:

ඉභ්ඵිඤ්ඤායං -පෙ- කලිට්ඨිකාරො¹ ආභාරො; යං වා පනඤ්ඤාමපි අභි රූපං අනාසනො අනුපකට්ඨෙති දුරෙ අසන්තිකෙ, ඉදං වුවචති රූපං දුරෙ.

13. තත් කතමං රූපං සන්තිකෙ:

චක්ඛායතනං -පෙ- ථොට්ඨබ්බායතනං, යං වා පනඤ්ඤාමපි අභි රූපං ආසනො උපකට්ඨෙති අවිදුරෙ සන්තිකෙ, ඉදං වුවචති රූපං සන්තිකෙ. තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

14. තත් කතමො වෙදනාකඛ්ඤො:

යා කාචි වෙදනා අනිතානාගතපච්චුප්පනා අජ්ඣතා වා ඛනිභ්වා වා ඔලාරිකා වා සුමුමා වා හිනා වා පණ්ණිතා වා යා දුරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිගඤ්ඤාතිතා අභිගඛ්ඛිතිතා, අයං වුවචති වෙදනාකඛ්ඤො.

¹ කලිට්ඨිකාරො - මජ්ඣං.

7. එහි බාහිරරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරයත්තවයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ පුභුලකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' බාහිර රූප ' යි කියනු ලැබේ.

8. එහි ඖදරිකරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ රූපායතන යැ ශ්‍රෝත්‍රායතන යැ ශබ්දයතන යැ ස්‍රාණායතන යැ ගන්ධායතන යැ ජිත්වායතන යැ රසායතන යැ කායායතන යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන යැ යන මේ ' ඖදරිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

9. එහි සුක්ෂ්මරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රිත්වය යැ පුරුෂෙත්වය යැ ජීවිතෙත්වය යැ කායවිභජ්‍යා යැ වාග්විභජ්‍යා යැ ආකාශධාතු යැ අඛණ්ඩාතු යැ රූපයාගේ ලඝුත්වය යැ රූපයාගේ මාදුත්වය යැ රූපයාගේ කර්මණාත්වය යැ රූපයාගේ උපවය යැ රූපයාගේ සන්නති යැ රූපයාගේ ජරතා යැ රූපයාගේ අනිත්‍යතා යැ කවලිකාරාහාර යැ යන මේ ' සුක්ෂ්මරූප ' යි කියනු ලැබේ.

10. එහි භීතරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් කරන ලද ලාමක වශයෙන් සලකනලද බැහැර කළ පරිභව කළ නො ගරු කළ භීත වූ භීත යයි සලකනලද භීත යයි සම්මත වූ අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ යම් රූපයෙක් වේද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යයෝ යැ යන මේ ' භීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

11. එහි ප්‍රණීකරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් නො කරනලද ලාමක වශයෙන් නො සිතන ලද බැහැර නො කළ පරිභව නො කළ ගරු කළ ප්‍රණීත වූ ප්‍රණීත යයි සලකන ලද ප්‍රණීත යයි සම්මත වූ ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනවධිත යම් රූපයෙක් වේද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යයෝ යැ යන මේ ' ප්‍රණීකරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා භීතප්‍රණීකරූපය දතයුතු යි.

12. එහි දුරෙරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රිත්වය යැ . . . කවලිකාරාහාර යැ, තවද අනාසන්නයෙහි බැහැර දුර නො ළඟ වූ අන්‍යා වූ ද යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' දුරෙරූප ' යි කියනු ලැබේ.

13. එහි සන්නිකෙරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන යැ තවද ආසන්නයෙහි සම්පයෙහි නුදුරෙහි ළඟ වූ අන්‍යා වූ ත් යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' සන්නිකෙරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා දුරෙ සන්නිකෙ රූපය දතයුතු.

14. එහි වේදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සුක්ෂ්ම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රතප්‍රත්පන්න වූ යම්කිසි වේදනාවක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් වේදනාවකුත් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' වේදනාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

15. තත් කතමා වෙදනා අනිතා:

යා වෙදනා අනිතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ඛින්නා අබ්බත්ථං ගතා උපපජ්ඣා විගතා අනිතා අනිතංසෙන සඛගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචිති වෙදනා අනිතා.

16. තත් කතමා වෙදනා අනාගතා:

යා වෙදනා අජාතා අභූතා අසංඤ්ජාතා අනිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුච්ඡිතා අසමුච්ඡිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඛගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචිති වෙදනා අනාගතා.

17. තත් කතමා වෙදනා පච්චුප්පන්නා:

යා වෙදනා ජාතා භූතා සංඤ්ජාතා නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උච්ඡිතා සමුච්ඡිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඛගහිතා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචිති වෙදනා පච්චුප්පන්නා.

18. තත් කතමා වෙදනා අජ්ඣිකතා:

යා වෙදනා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣිකතං පච්චතතං නිශකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචිති වෙදනා අජ්ඣිකතා.

19. තත් කතමා වෙදනා බහිත්තා:

යා වෙදනා තෙසං තෙසං පරිසත්තානං පරිපුග්ගලානං අජ්ඣිකතං පච්චතතං නිශකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළචිති වෙදනා බහිත්තා.

20. තත් කතමා වෙදනා ඔළාරිකා සුමුමා:

අකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා සුමුමා, කුසලා-කුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතා වෙදනා සුමුමා, දුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුමුමා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුමුමා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස වෙදනා සුමුමා, සාසවා වෙදනා ඔළාරිකා, අනාසවා වෙදනා සුමුමා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදුසුපාදුස වෙදනා ඔළාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

21. තත් කතමා වෙදනා හිනා පණ්ණිතා:

අකුසලා වෙදනා හිනා, කුසලාබ්‍යාකතා වෙදනා පණ්ණිතා, කුසලා-කුසලා වෙදනා හිනා, අබ්‍යාකතා වෙදනා පණ්ණිතා, දුක්ඛාවෙදනා හිනා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා පණ්ණිතා, සුඛදුක්ඛා වෙදනා හිනා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා පණ්ණිතා, අසමාපන්නස්ස වෙදනා හිනා, සමාපන්නස්ස වෙදනා පණ්ණිතා, සාසවා වෙදනා හිනා, අනාසවා වෙදනා පණ්ණිතා, තං තං වා පන වෙදනං උපාදුසුපාදුස වෙදනා හිනා පණ්ණිතා දට්ඨබ්බා.

15. එහි අතීතවේදනා කවර යත් :

ඉක්ම ගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහ වැ ගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහ වැ ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'අතීතවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

16. එහි අනාගතවේදනා කවර යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් අනුක්රීත වූ අසමුක්රීත වූ අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂාවේදනා යැ යන මේ 'අනාගත වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

17. එහි ප්‍රත්‍යුත්පත්තවේදනා කවර යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උත්පත්ත වූ සමුත්පත්ත වූ උත්තීත වූ සමුත්තීත වූ ප්‍රත්‍යුත්පත්ත වූ ප්‍රත්‍යුත්පත්තාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පත්තවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

18. එහි අධ්‍යාත්මවේදනා කවර යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත් වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ එක් එක් පුද්ගලයා සතු වූ ශරීරස්ථ වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුක්වේදනා යැ නො දුක් නො සුඛ වේදනා යැ යන මේ 'අධ්‍යාත්ම වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

19. එහි බාහිරවේදනා කවර යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික (වෙන වෙන පුභුලන් සතු) වූ උපාදින්න වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'බාහිරවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

20. එහි ඖදරික-සුක්ෂ්මවේදනා කවර යත් :

අකුශලවේදනාව ඖදරික යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා සුක්ෂ්ම යි. කුශල-අකුශල වේදනා ඖදරික යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. දුඃඛවේදනාව ඖදරික යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා සුක්ෂ්ම යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා ඖදරික යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. සමචන් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ඖදරික යැ සමචන් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. ආසුව සහිත වේදනාව ඖදරික යැ ආසුව රහිත වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා වේදනාව ඖදරිකසුක්ෂ්ම යයි දතයුතු.

21. එහි භීත-ප්‍රණීතවේදනා කවර යත් :

අකුශලවේදනාව භීත යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා ප්‍රණීත යි. කුශල-අකුශල වේදනා භීත යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව ප්‍රණීත යි. දුඃඛවේදනාව භීත යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා ප්‍රණීත යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා භීත යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව ප්‍රණීත යි. සමචන් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව භීත යැ සමචන් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ප්‍රණීත යි. ආසුව සහිත වේදනාව භීත යැ ආසුව රහිත වේදනාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා භීත-ප්‍රණීතවේදනා දතයුතු.

22. තත්ත කතමා වෙදනා දුරෙ:

අකුසලා වෙදනා කුසලාඛ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දුරෙ, කුසලා-
ඛ්‍යාකතා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය දුරෙ, කුසලා වෙදනා අකුසලා-
ඛ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දුරෙ, අකුසලාඛ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාය
වෙදනාය දුරෙ, අඛ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාකුසලාහි වෙදනාහි දුරෙ,
කුසලාකුසලා වෙදනා අඛ්‍යාකතාය වෙදනාය දුරෙ, දුක්ඛා වෙදනා
සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි දුරෙ, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච
වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය දුරෙ, සුඛා වෙදනා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය
ච වෙදනාහි දුරෙ, දුක්ඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුඛාය වෙදනාය
දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛා
වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය දුරෙ, අසමාපන්නස්ස වෙදනා
සමාපන්නස්ස වෙදනාය දුරෙ, සමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස
වෙදනාය දුරෙ, සාසවා වෙදනා අනාසවාය වෙදනාය දුරෙ, අනාසවා
වෙදනා සාසවාය වෙදනාය දුරෙ, අයං වුවිච්ඡි වෙදනා දුරෙ.

23. තත්ත කතමා වෙදනා සන්තිකො:

අකුසලා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය සන්තිකො, කුසලා වෙදනා
කුසලාය වෙදනාය සන්තිකො, අඛ්‍යාකතා වෙදනා අඛ්‍යාකතාය වෙදනාය
සන්තිකො, දුක්ඛා වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය සන්තිකො, සුඛා වෙදනා
සුඛාය වෙදනාය සන්තිකො, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය
වෙදනාය සන්තිකො, අසමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස වෙදනාය
සන්තිකො, සමාපන්නස්ස වෙදනා සමාපන්නස්ස වෙදනාය සන්තිකො,
සාසවා වෙදනා සාසවාය වෙදනාය සන්තිකො, අනාසවා වෙදනා
අනාසවාය වෙදනාය සන්තිකො, අයං වුවිච්ඡි වෙදනා සන්තිකො. තං
තං වා පන වෙදනං උපාදයුපාදාය වෙදනා දුරෙ සන්තිකො දට්ඨබ්බා.

24. තත්ත කතමො සඤ්ඤාකම්මො:

යං කාමී සඤ්ඤා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජඣිතතා වා බහිද්ධා වා
ඕලාරිකා වා සුත්තමා වා හීනා වා පණ්ණිනා වා යා දුරෙ සන්තිකො වා
තදෙකජඣං අනිසඤ්ඤාහිතා අහිසබ්බිපිත්තා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤාකම්මො.

25. තත්ත කතමා සඤ්ඤා අතීතා:

යං සඤ්ඤා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ඛින්නා
අබ්බත්ථිගතා උප්පජ්ඣා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සබ්බගීතා චක්ඛු
සම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා සොනසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා
ජීවහාසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා කායසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජ්ඣා
සඤ්ඤා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා අතීතා.

26. තත්ත කතමා සඤ්ඤා අනාගතා:

යං සඤ්ඤා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බතතා අනභිනිබ්බතතා
අපාකුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුච්ඡිතා අසමුච්ඡිතා අනාගතා
අනාගතංසෙන සබ්බගීතා චක්ඛුසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා සොනසම්මස්සජ්ඣා
සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා ජීවහාසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා කාය
සම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජ්ඣා සඤ්ඤා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා
අනාගතා.

22. එහි දුරව්‍යය කවර යැයි :

අකුශලවේදනාව කුශලාචාරාකෘතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාචාරාකෘත වේදනා අකුශලවේදනායෙන් දුර වෙයි. කුශලවේදනාව අකුශල-අචාරාකෘතවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. අකුශල-අචාරාකෘතවේදනා කුශලවේදනායෙන් දුර වෙයි. අචාරාකෘතවේදනාව කුශලාකුශලවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුශලාකුශලවේදනා අචාරාකෘතවේදනායෙන් දුර වෙයි. දුෂ්ටවේදනාව සුඛ-උපෙක්ෂාවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව ද උපෙක්ෂාවේදනාව ද දුෂ්ටවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව දුෂ්ටාපෙක්ෂාවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. දුෂ්ටාපෙක්ෂාවේදනා සුඛවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. උපෙක්ෂාවේදනාව සුඛදුෂ්ටවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛදුෂ්ටවේදනා උපෙක්ෂාවේදනායෙන් දුර වෙයි. සමචතව නො සමචන්ත්‍රණේ වේදනාව සමචතව සමචන්ත්‍රණේ වේදනායෙන් දුර වෙයි. සමචතව සමචන්ත්‍රණේ වේදනාව සමචතව නො සමචන්ත්‍රණේ වේදනායෙන් දුර වෙයි. සාසුච වේදනාව අනාසුචවේදනායෙන් දුර වෙයි. අනාසුචවේදනාව සාසුචවේදනායෙන් දුර වේ. මේ 'දුරේවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

23. එහි සන්තිකවේදනා කවර යන් :

අකුඹලවෙදනාව අකුඹලවෙදනාවට ළඟ වෙයි. කුඹලවෙදනාව කුඹලවෙදනාවට ළඟ වෙයි. අව්‍යාකෘතවෙදනාව අව්‍යාකෘතවෙදනාවට ළඟ වෙයි. දුඛවෙදනාව දුඛවෙදනාවට ළඟ වෙයි. සුඛවෙදනාව සුඛවෙදනාවට ළඟ වෙයි. උපෙක්ෂා වෙදනාව උපෙක්ෂාවෙදනාවට ළඟ වෙයි. අසමාපන්නයාගේ වෙදනාව අසමාපන්නයාගේ වෙදනාවට ළඟ වෙයි. සමාපන්නයාගේ වෙදනාව සමාපන්නයාගේ වෙදනාවට ළඟ වෙයි. සාසුච්චෙදනාව සාසුච්චෙදනාවට ළඟ වෙයි. අනාසුච්චෙදනාව අනාසුච්චෙදනාවට ළඟ වෙයි. මේ 'සන්තිකෙවෙදනා' යි කියනු ලැබේ. ඒ ඒ වෙදනාව නිසා 'දරේ සන්තිකෙ වෙදනා' දතයුතු.

24. එහි සංඥාප්තන්ධය කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වේදයි බාහිර වේදයි ඖදරික වේදයි සුක්ෂ්ම වේදයි භීත වේදයි ප්‍රණීක වේදයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යන්ත වූ යම්කිසි සංඥාවක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ ඒ සියල්ල එක් අප්‍රරෙකින් කැටි කොට හඳුන්වා මේ 'සංඥාකන්ධ' යි කියනු ලැබේ.

25. එහි අර්ථසංඥා කවර යත් :

ඉක්මගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සහිතාභිත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, එබඳු වූ චක්ක්‍රසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යැ සාතසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්‍හාසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'අතීතසංඥා' යි කියනු ලැබේ.

26. එහි අනාගතසංඥා කවර යත් :

තො හටගත් තො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් තො හටගත් තො නිපත් වෙසෙසින් තො නිපත් තො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නූපත් තො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් තො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඟිගහිත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, එබඳු වූ චක්‍රවිසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ සාතසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ ජිවහාසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යැ මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපත් සංඥ යි. මේ 'අනාගතසංඥ' යි කියනු ලැබේ.

27. තත් කතමා සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා :

යා සඤ්ඤා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාත්තු භූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නං-සෙන සංගහිතා චක්ඛුසම්මස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසම්මස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසම්මස්සජා සඤ්ඤා කායසම්මස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා.

28. තත් කතමා සඤ්ඤා අජ්ඣිතතා :

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං සත්තනානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නියකා පාරිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්මස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසම්මස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසම්මස්සජා සඤ්ඤා කායසම්මස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අජ්ඣිතතා.

29. තත් කතමා සඤ්ඤා බහිඤ්ඤා :

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං පරසත්තනානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣිතතං පච්චතතං නියකා පාරිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසම්මස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසම්මස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසම්මස්සජා සඤ්ඤා කායසම්මස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා බහිඤ්ඤා.

30. තත් කතමා සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා :

පටිඝසම්මස්සජා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අඛිට්චනසම්මස්සජා සඤ්ඤා සුමුමා, අකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛම්පුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අදුක්ඛම්පුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සුමුමා, සාසවා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. අනාසවා සඤ්ඤා සුමුමා, නං නං වා පන සඤ්ඤා උපාදුසුපාදුය සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

31. තත් කතමා සඤ්ඤා භිනා පණීතා :

අකුසලා සඤ්ඤා භිනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා, කුසලා-කුසලා සඤ්ඤා භිනා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, සුඛාය ච අදුක්ඛම්පුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, අදුක්ඛම්පුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා භිනා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා පණීතා, සාසවා සඤ්ඤා භිනා. අනාසවා සඤ්ඤා පණීතා, නං නං වා පන සඤ්ඤා උපාදුසුපාදුය සඤ්ඤා භිනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

27. එහි ප්‍රත්‍යක්ෂත්වසංඥා කවර යත් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උපන් ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් උපන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යක්ෂත්වන වූ ප්‍රත්‍යක්ෂත්තාංශයෙන් සංග්‍රහණිත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ඛ්‍යමිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'ප්‍රත්‍යක්ෂත්වසංඥා' යි කියනු ලැබේ.

28. එහි අධ්‍යාත්මසංඥා කවර යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද (එබඳු වූ) වක්ඛ්‍යමිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'අධ්‍යාත්ම සංඥා' යි. කියනු ලැබේ.

29. එහි බාහිර සංඥා කවර යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) වක්ඛ්‍යමිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මිථස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'බාහිර සංඥා' යි කියනු ලැබේ.

30. එහි ඖදරිකසුක්ෂ්මසංඥා කවර යත් :

ප්‍රතිසංස්පර්ශයෙන් (ද්වාරාලම්බන සංවිධනයෙන්) උපන් සංඥාව ඖදරික යැ අධිවචන සම්මිථස්ස(මනෝසම්මිථස්ස)යෙන් උපන් සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ අකුලලසංඥාව ඖදරික යැ කුලලඅව්‍යාකෘත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ කුලලාකුලලසංඥාව ඖදරික යැ අව්‍යාකෘත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ දුෂ්කල්වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදරික යැ සුඛලපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ සුඛදුෂ්කල්වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදරික යැ උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ අසමාපන්නයාගේ සංඥාව ඖදරික යැ සමාපන්නයාගේ සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ සාප්‍රවසංඥාව ඖදරික යැ අනාප්‍රවසංඥාව සුක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා ඖදරිකසුක්ෂ්මසංඥා දකුණු.

31. එහි භීතප්‍රණීතසංඥා කවර යත් :

අකුලලසංඥාව භීත යැ, කුලලාකුලලසංඥා ප්‍රණීත යැ, කුලලාකුලලසංඥා භීත යැ, අව්‍යාකෘතසංඥාව ප්‍රණීත යැ, දුෂ්කල්වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව භීත යැ, සුඛලපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ප්‍රණීත යැ, සුඛදුෂ්කල්වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව භීත යැ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව ප්‍රණීත යැ, අසමාපන්නයාගේ සංඥාව භීත යැ, සමාපන්නයාගේ සංඥාව ප්‍රණීත යැ, සාප්‍රවසංඥාව භීත යැ, අනාප්‍රවසංඥාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා භීතප්‍රණීතසංඥා දකුණු යි.

32. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා දුරෙ:

අකුසලා සඤ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ, කුසලා සඤ්ඤා අකුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, අකුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාකුසලාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය ච අදුක්ඛම්ප්‍රබාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛම්ප්‍රබාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛම්ප්‍රබාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛම්ප්‍රබාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අදුක්ඛම්ප්‍රබාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛම්ප්‍රබාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤා සම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සම්පන්නස්ස සඤ්ඤා අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අනාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා දුරෙ.

33. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා සනතිකො:

අකුසලා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය සනතිකො, කුසලා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය සනතිකො, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය සනතිකො, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සනතිකො, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සනතිකො, අදුක්ඛම්ප්‍රබාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛම්ප්‍රබාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සනතිකො, අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤා අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය සනතිකො, සම්පන්නස්ස සඤ්ඤා සම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය සනතිකො, සාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය සනතිකො, අනාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය සනතිකො අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා සනතිකො. නං නං වා පන සඤ්ඤාං උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා දුරෙ සනතිකො දට්ඨබ්බා.

34. තත්ථ කතමො සඛාරකකිංකො:

යෙ කෙවි සඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣන්තං වා බ්‍හිද්ධා වා ඔලාරිකා වා සුබ්‍රමා වා තිනා වා පණ්ණිනා වා යෙ දුරෙ සනතිකො වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාතිථා අභිසංඛිපිථා අයං වුවිච්ඡි සඛාරකකිංකො.

35. තත්ථ කතමෙ සඛාරා අතීතා:

යෙ සඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ථගතා අභ්‍යත්ථගතා උප්පජ්ජන්තා විගතා අතීතා අතීතංසෙත සංඛගිතා චක්ඛුසම්පස්සජා චේතනා සොත්තසම්පස්සජා චේතනා ඝානසම්පස්සජා චේතනා ජිව්හාසම්පස්සජා චේතනා කායසම්පස්සජා චේතනා මනෝසම්පස්සජා චේතනා, ඉමෙ වුවිච්ඡන්ති සඛාරා අතීතා.

36. තත්ථ කතමෙ සඛාරා අනාගතා:

යෙ සඛාරා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අතිබ්බන්තා අනගිතිබ්බන්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුච්ඡිතා අසමුච්ඡිතා අනාගතා අනාගතංසෙත සංඛගිතා, චක්ඛුසම්පස්සජා චේතනා සොත්තසම්පස්සජා චේතනා ඝානසම්පස්සජා චේතනා ජිව්හාසම්පස්සජා චේතනා කායසම්පස්සජා චේතනා මනෝසම්පස්සජා චේතනා, ඉමෙ වුවිච්ඡන්ති සඛාරා අනාගතා.

32. එහි දුරෙසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව කුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. කුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥ අකුශලසංඥයෙන් දුර යැ. කුශලසංඥව අකුශලාච්ඡාදාකෘත සංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. අකුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥ කුශලසංඥයෙන් දුර යැ. අච්ඡාදාකෘත සංඥව කුශලාකුශලසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. කුශලාකුශලසංඥ අච්ඡාදාකෘතසංඥයෙන් දුර යැ. දුෛච්ඡිකාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥ දුෛච්ඡිකාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෛච්ඡිකාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙත් දුර ය. දුෛච්ඡිකාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛදුෛච්ඡිකාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. සුඛදුෛච්ඡිකාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර ය. සාමුච්ඡිකාව අනාසුච්ඡිකාවෙන් දුර යැ. අනාසුච්ඡිකාව සාමුච්ඡිකාවෙන් දුර යි. මේ ' දුරෙසංඥ ' යි කියනු ලැබේ.

33. එහි සන්තිකසංඥ කවර යත් :

අකුශලසංඥව අකුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. කුශලසංඥව කුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අච්ඡාදාකෘතසංඥව අච්ඡාදාකෘතසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. දුෛච්ඡිකාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෛච්ඡිකාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සාමුච්ඡිකාව සාමුච්ඡිකාවට ආසන්නයෙහි යැ. අනාසුච්ඡිකාව අනාසුච්ඡිකාවට ආසන්නයෙහි යි. මේ ' සන්තිකසංඥ ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා දුරෙසන්තිකසංඥ දතයුතු යි.

34. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඔදරික වේවයි සුක්ෂ්ම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' සංස්කාරස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

35. එහි අතීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තභිගත වූ වෙසෙසින් අස්තභිගත වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සභිගාහිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු ' අතීතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්,

36. එහි අනාගතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සභිගාහිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු ' අනාගතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

37. තත් කතමෙ සංඛාර පච්චයානා:

යෙ සංඛාර ජාතා භූතා සංඝර්ෂානා¹ නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාතුභූතා උපපානා සමුපපානා උච්ඛිතා සමුච්ඛිතා පච්චයානා පච්චයානංසෙන සංඛග්ගිතා චක්ඛුසම්පය්සජා වෙනනා සොනසම්පය්සජා වෙනනා ඝානසම්පය්සජා වෙනනා ජ්වහාසම්පය්සජා වෙනනා කාය සම්පය්සජා වෙනනා මනෝසම්පය්සජා වෙනනා, ඉමෙ වූච්චනති සංඛාර පච්චයානා.

38. තත් කතමෙ සංඛාර අජ්ඣානා:

යෙ සංඛාර තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣානං පච්චනං නිග්ගා පාච්චුග්ගලිකා උපාදිනා චක්ඛුසම්පය්සජා වෙනනා සොනසම්පය්සජා වෙනනා ඝානසම්පය්සජා වෙනනා ජ්වහාසම්පය්සජා වෙනනා කාය සම්පය්සජා වෙනනා මනෝසම්පය්සජා වෙනනා, ඉමෙ වූච්චනති සංඛාර අජ්ඣානා.

39. තත් කතමෙ සංඛාර බග්ගිඤ්ඤා:

යෙ සංඛාර තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣානං පච්චනං නිග්ගා පාච්චුග්ගලිකා උපාදිනා චක්ඛුසම්පය්සජා වෙනනා සොනසම්පය්සජා වෙනනා ඝානසම්පය්සජා වෙනනා ජ්වහාසම්පය්සජා වෙනනා කායසම්පය්සජා වෙනනා මනෝසම්පය්සජා වෙනනා, ඉමෙ වූච්චනති සංඛාර බග්ගිඤ්ඤා.

40. තත් කතමෙ සංඛාර ඔලාරිකා සුමුමා:

අකුසලා සංඛාර ඔලාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා සංඛාර සුමුමා. කුසලාකුසලා සංඛාර ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතා සංඛාර සුමුමා. දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සංඛාර ඔලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපයුත්තා සංඛාර සුමුමා. සුඛ දුක්ඛාහි වේදනාහි සමපයුත්තා සංඛාර ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සංඛාර සුමුමා. අසමාපන්නස්ස සංඛාර ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස සංඛාර සුමුමා. සංසචා සංඛාර ඔලාරිකා, අනාසචා සංඛාර සුමුමා. තෙ තෙ වා පන සංඛාරෙ උපාදයුපාදය සංඛාර ඔලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

41. තත් කතමෙ සංඛාර භීනා පණීනා:

අකුසලා සංඛාර භීනා, කුසලාබ්‍යාකතා සංඛාර පණීනා. කුසලාකුසලා සංඛාර භීනා, අබ්‍යාකතා සංඛාර පණීනා. දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සංඛාර භීනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපයුත්තා සංඛාර පණීනා. සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සමපයුත්තා සංඛාර භීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සංඛාර පණීනා. අසමාපන්නස්ස සංඛාර භීනා, සමාපන්නස්ස සංඛාර පණීනා. සංසචා සංඛාර භීනා, අනාසචා සංඛාර පණීනා. තෙ තෙ වා පන සංඛාරෙ උපාදයුපාදය සංඛාර භීනා පණීනා දට්ඨබ්බා.

1. සංඛග්ගි - සි. මු.

37. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

භවගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් භවගත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් ප්‍රාදුර්භූත වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සංග්‍රහිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) වක්ඛ්‍රියම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජචෙනනා යි. මොහු 'ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

38. එහි අධ්‍යාත්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) වක්ඛ්‍රියම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජචෙනනා යි. මොහු 'අධ්‍යාත්මසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

39. එහි බාහිරසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු) වක්ඛ්‍රියම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජචෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජචෙනනා යි. මොහු 'බාහිර සංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

40. එහි ඖදරිකසුක්ෂ්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරකයෝ ඖදරිකයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්ත සංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. සුදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්ත සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. සාසුචසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, අනාසුචසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා ඖදරිකසුක්ෂ්මසංස්කාරයෝ දතයුක්තහ.

41. එහි භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ භීතයහ, කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ භීතයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සුදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ භීතයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සාසුචසංස්කාරයෝ භීතයහ, අනාසුච සංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ දතයුක්තහ.

42. තප්ප් කතමෙ සඛාර දුරෙ :

අකුසලා සඛාර කුසලාඛ්‍යාකතෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, කුසලාඛ්‍යාකතා සඛාර අකුසලෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, කුසලා සඛාර අකුසලාඛ්‍යා-කතෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, අකුසලාඛ්‍යාකතා සඛාර කුසලෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, අඛ්‍යාකතා සඛාර කුසලාකුසලෙහි සඛාරෙහි දුරෙ. කුසලාකුසලා සඛාර අඛ්‍යාකතෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාර දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ. දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාර සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තා සඛාර අදුක්ඛ-මසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, අසමාපන්නස්ස සඛාර සමාපන්නස්ස සඛාරෙහි දුරෙ, සමාපන්නස්ස සඛාර අසමා-පන්නස්ස සඛාරෙහි දුරෙ, සාසවා සඛාර අනාසවෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, අනාසවා සඛාර සාසවෙහි සඛාරෙහි දුරෙ, ඉමෙ වුව්චන්ති සඛාර දුරෙ.

43. තප්ප් කතමෙ සඛාර සන්තිකෙ :

අකුසලා සඛාර අකුසලානං සඛාරානං සන්තිකෙ, කුසලා සඛාර කුසලානං සඛාරානං සන්තිකෙ, අඛ්‍යාකතා සඛාර අඛ්‍යාකතානං සඛාරානං සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සඛාරානං සන්තිකෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සඛාරානං සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සඛාර අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සඛාරානං සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස සඛාර අසමාපන්නස්ස සඛාරානං සන්තිකෙ සමාපන්නස්ස සඛාර සමාපන්නස්ස සඛාරානං සන්තිකෙ, සාසවා සඛාර සාසවානං සඛාරානං සන්තිකෙ, අනාසවා සඛාර අනාසවානං සඛාරානං සන්තිකෙ, ඉමෙ වුව්චන්ති සඛාර සන්තිකෙ, තෙ තෙ වා පන සඛාරෙ උපාදයුපාදාය සඛාර දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

44. තප්ප් කතමො විඤ්ඤාණකකිකො :

යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අඤ්ඤාතං වා බහිඤ්ඤා වා ඔලාරිකං වා සුමුමං වා හිනං වා පණ්ණිනං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකඤ්ඤාණං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංචිතිවිත්වා, අයං වුව්චති විඤ්ඤාණකකිකො.

45. තප්ප් කතමං විඤ්ඤාණං අතීතං :

යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුඤ්ඤාණං විගතං විපරිණතං අත්ථගතං අත්ථගතං උප්පජ්ජන්තං විගතං අතීතං අතීතං සෙවන සංඝරාජිකං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොනවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණං අතීතං.

42. එහි දුරෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුශලසංස්කාරයෝ කුශලාච්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලාච්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ අකුශලාච්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අකුශලාච්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලාකුශලසංස්කාරයෝ අච්ඡායාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුච සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙත්. මොහු 'දුරෙසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

43. එහි සන්තිකෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුශලසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි (සන්තිකෙ) වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අච්ඡායාකෘතසංස්කාරයෝ අච්ඡායාකෘතසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙත්. මොහු 'සන්තිකෙසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්. තවද ඒ ඒ සංස්කාරයන් හෝ නිසා දුරෙසන්තිකෙ සංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ.

44. එහි විඤ්ඤාස්කන්ධ කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි, ඛාහිර වේවයි, ඕදරික වේවයි, සුක්ෂ්ම වේවයි, භීත වේවයි, ප්‍රණීත වේවයි, අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි විඤ්ඤායෙක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා ගෙන මේ 'විඤ්ඤාස්කන්ධ' යි කියනු ලැබේ.

45. එහි අතීතවිඤ්ඤාය කවරෙ යන් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහව ගියා වූ විපයංඝිත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපැද පහව ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සම්භාවිත වූ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, (එබඳු) වක්ෂුර්විඤ්ඤා යැ, ග්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා යැ, ප්‍රාණවිඤ්ඤා යැ, ජිත්තවිඤ්ඤා යැ, කායවිඤ්ඤා යැ, මනෝවිඤ්ඤා යැ යන මේ 'අතීතවිඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

46. තත් කතමං විඤ්ඤාණං අනාගතං :

යං විඤ්ඤාණං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බතං අනභිනිබ්බතං අපාත්තුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුච්ඡිතං අසමුච්ඡිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සංගහිතං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝාන-විඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළවතී විඤ්ඤාණං අනාගතං.

47. තත් කතමං විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං :

යං විඤ්ඤාණං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බතං අභිනිබ්බතං පාත්තුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උච්ඡිතං සමුච්ඡිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසෙන සංගහිතං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළවතී විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං.

48. තත් කතමං විඤ්ඤාණං අජ්ඣතනං :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිසංකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළවතී විඤ්ඤාණං අජ්ඣතනං.

49. තත් කතමං විඤ්ඤාණං බහිඤ්ඤා :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිසංකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළවතී විඤ්ඤාණං බහිඤ්ඤා.

50. තත් කතමං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං සුමුමා, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං සුමුමං, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං සුමුමා, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුමුමං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සුමුමං, සංසවං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, අනාගතං විඤ්ඤාණං සුමුමං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදයුපාදය විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමං දට්ඨබ්බං.

51. තත් කතමං විඤ්ඤාණං හිනං පණීතං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං හිනං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං පණීතා; කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං හිනා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං පණීතං, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං හිනං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං හිනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං පණීතං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං හිනං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං පණීතං, සංසවං විඤ්ඤාණං හිනං, අනාගතං විඤ්ඤාණං පණීතං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදයුපාදය විඤ්ඤාණං හිනං, පණීතං දට්ඨබ්බං.

46. එහි අනාගතවිඥනය කවරෙ යත් :

නූපත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චාරයෙන් නො හටගත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසම්චාරයෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චාරයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සධ්‍යාහිත වූ යම් විඥනයක් වේ ද, (එබඳු) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්‍රාණවිඥන යැ, ජිහ්වාවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'අනාගතවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

47. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥනය කවරෙ යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්චාරයෙන් හටගත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සධ්‍යාහිත වූ යම් විඥනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්‍රාණවිඥන යැ, ජිහ්වාවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

48. එහි අධ්‍යාත්මවිඥනය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්‍රාණවිඥන යැ, ජිහ්වාවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'අධ්‍යාත්මවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

49. එහි බාහිරවිඥනය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරයත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥනයක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්‍රාණවිඥන යැ, ජිහ්වාවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'බාහිරවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

50. එහි ඖදරිකසුක්ෂමවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය ඖදරික වෙයි. කුශලාචාරාකෘතවිඥනයෝ සුක්ෂම වෙති. කුශලාකුශලවිඥනයෝ ඖදරික වෙති. අචාරාකෘතවිඥනය සුක්ෂම වෙයි. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත විඥනය ඖදරික වෙයි. සුඛාපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්ත විඥනයෝ සුක්ෂම වෙති. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්ත විඥනයෝ ඖදරික වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත විඥනය සුක්ෂම වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය ඖදරික වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥනය සුක්ෂම වෙයි. සාසුචිවිඥනය ඖදරික වෙයි. අනාසුචිවිඥනය සුක්ෂම වේ. ඒ ඒ විඥනය නිසා ඖදරිකසුක්ෂමවිඥනය දක්සුතු.

51. එහි භීතප්‍රණීතවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය භීත වෙයි. කුශලාචාරාකෘතවිඥනයෝ ප්‍රණීත වෙති. කුශලාකුශලවිඥනයෝ භීත වෙති. අචාරාකෘතවිඥනය ප්‍රණීත වෙයි. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තවිඥනය භීත වෙයි. සුඛාපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්තවිඥනයෝ ප්‍රණීත වෙති. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රසුක්තවිඥනයෝ භීත වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්තවිඥනය ප්‍රණීත වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය භීත වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥනය ප්‍රණීත වෙයි. සාසුචිවිඥනය භීත වෙයි, අනාසුචිවිඥනය ප්‍රණීත වේ. තවද ඒ ඒ විඥනය නිසා භීතප්‍රණීතවිඥනය දක්සුතු.

52. එහි දුරෙව්ඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය කුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලාව්‍යාකෘත විඥනයෝ අකුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලවිඥනය අකුශලාව්‍යාකෘත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, අකුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයෝ කුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අව්‍යාකෘතවිඥනය කුශලාකුශලවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලා කුශලවිඥනයෝ අව්‍යාකෘතවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය සුඛාපේක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛාපේක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුඃඛාපේක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, දුඃඛාපේක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. උපේක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛදුඃඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛදුඃඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ උපේක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයාගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි. සාමුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, අනාසුච්චිඥනය සාමුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වේ. මේ 'දුරෙව්ඥන' යි කියනු ලැබේ.

53. එහි සන්තිකෙව්ඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය අකුශලවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. කුශලවිඥනය කුශල විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අව්‍යාකෘතවිඥනය අව්‍යාකෘතවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. උපේක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය උපේක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සාමුච්චිඥනය සාමුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අනාසුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වේ. මේ 'සන්තිකෙව්ඥන' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ විඥනය නිසා 'දුරෙසන්තිකෙ විඥනය දතයුතු.

සුත්‍රාන්තරාෂ්‍රිතිය යි.

54. පඤ්චකකිකො : රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො, සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

55. තත්ත්වකතමෝ රූපකකිකො:

එකවිධෙන රූපකකිකො; සබ්බං රූපං න හෙතු, අහෙතුකං, හෙතුවිපපයුත්තං, සප්පච්චයං, සබ්බතං, රූපං, ලොකියං, සංසවං, සංයෝජනියං, ගන්තරියං, ඔසනියං, යොගනියං, නිවරණියං, පරමවිඨං, උපාදානියං, සංකිලෙසිකං, අඛණ්ඩතං, අභාරමවණං, අවේකසිකං, විතතවිපපයුත්තං, නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං, අසංකිලිඨං සංකිලෙසිකං, න සම්පන්නසම්පාරං, න අවිතකකම්පාරමත්තං, අවිතකකම්පාරං, න පිතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙකකා සහගතං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකං, නෙවාවයගාමි, නාපචයගාමි, නෙවසෙකං, නාසෙකං, පරිත්තං, කාමාවචරං, න රූපාවචරං, න අරූපාවචරං, පරියාපන්නං, නො අපරියාපන්නං, අනියතං, අනියානිකං, උපන්නං, ඡ්ඨි විඤ්ඤාණෙහි විඤ්ඤායාං, අනිච්චං, ජරාභ්‍යුතං. එවං එකවිධෙන රූපකකිකො.

56. ද්විවිධෙන රූපකකිකො : අත්ථි රූපං උපාදා, අත්ථි රූපං නුපාදා. අත්ථි රූපං උපාදිත්තං, අත්ථි රූපං අනුපාදිත්තං. අත්ථි රූපං උපාදිත්තනු පාදනියං, අත්ථි රූපං අනුපාදිත්තනුපාදනියං. අත්ථි රූපං සතිදස්සනං, අත්ථි රූපං අනිදස්සනං. අත්ථි රූපං සප්පච්චිකං, අත්ථි රූපං අප්පච්චිකං. අත්ථි රූපං ඉන්ද්‍රියං, අත්ථි රූපං න ඉන්ද්‍රියං. අත්ථි රූපං මහාභුතං, අත්ථි රූපං න මහාභුතං. අත්ථි රූපං විඤ්ඤාතනී, අත්ථි රූපං න විඤ්ඤාතනී. අත්ථි රූපං විතතසමුච්චානං, අත්ථි රූපං න විතතසමුච්චානං. අත්ථි රූපං විතතසහභු, අත්ථි රූපං න විතතසහභු. අත්ථි රූපං විතතානුපරිවත්තී, අත්ථි රූපං න විතතානුපරිවත්තී. අත්ථි රූපං අජකිතනිකං, අත්ථි රූපං බාහිරං. අත්ථි රූපං ඔදාරිකං, අත්ථි රූපං සුමුමං. අත්ථි රූපං දුරෙ, අත්ථි රූපං සන්තිකෙ. -පෙ- අත්ථි රූපං කබලිංකාරේ ආභාරේ, අත්ථි රූපං න කබලිංකාරේ ආභාරේ. එවං ද්විවිධෙන රූපකකිකො. [යථා රූපකකිකො විහත්තං, තථා ඉධ විහජ්ජනබ්බං.]

57. තිවිධෙන රූපකකිකො : යං තං රූපං අජකිතනිකං තං උපාදා, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදා, අත්ථි නුපාදා. යං තං රූපං අජකිතනිකං තං උපාදිත්තං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදිත්තං, අත්ථි අනුපාදිත්තං. යං තං රූපං අජකිතනිකං තං උපාදිත්තනුපාදනියං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදිත්තනුපාදනියං. අත්ථි අනුපාදිත්තනුපාදනියං. -පෙ- යං තං රූපං අජකිතනිකං තං න කබලිංකාරේ ආභාරේ, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි කබලිංකාරේ ආභාරේ, අත්ථි න කබලිංකාරේ ආභාරේ. එවං තිවිධෙන රූපකකිකො.

54. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

55. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි. හැම රූපය හෙතු නො වෙයි, අහෙතුක යැ, හෙතුච්ඡුක්ක යැ, ප්‍රත්‍යයසහිත යැ, සම්බන්ධ යැ, (රූපජනාර්ථයෙන්) රූප යැ, ලොකික යැ, සාමුඛ යැ, සංයෝජනයන්ට හිත යැ, ග්‍රන්ථයන්ට හිත යැ, ඔසයන්ට හිත යැ, යොගයන්ට හිත යැ, නිවර්ණයන්ට හිත යැ, පරාමාෂ්ට යැ, උපාදනයන්ට හිත ය, සාංක්ලේශික ය, අව්‍යාකෘත ය, අනාලම්බන ය, අවේක්ෂිත යැ, විත්තච්ඡුක්ක යැ, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයේ යැ, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලේශික යැ, සචිත්තස්වභාව නො වූයේ යැ, අචිත්තස්වභාවාත්‍ර නො වූයේ යැ, අචිත්තස්වභාව යැ, ප්‍රීතිසහගත නො වූයේ යැ, සුඛසහගත නො වූයේ යැ, උපෙක්ෂා සහගත නො වූයේ යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තේ යැ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී යැ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ යැ, පරිත්ත යැ, කාමාවචර යැ, රූපාවචර නො වූයේ යැ, අරූපාවචර නො වූයේ යැ, පයඝාපන්න යැ, අපයඝාපන්න නො වූයේ යැ, අනියත යැ, අනෙයඝාණික යැ, උත්පන්න යැ, ඡඛ්‍යවිඤ්ඤායන් විසින් දත යුක්තේ යැ, අනිත්‍ය යැ, ජරාවෙන් මධ්‍යා ලදි. මෙසේ එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වේ.

56. ද්විප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : උපාදරූපයෙක් ඇත, උපාද නො වූ රූපයෙක් ඇති, උපාදින්නරූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නරූපයෙක් ඇති, උපාදිනොපාදනීය රූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීයරූපයෙක් ඇති, සතිදර්ශනරූපයෙක් ඇත, අතිදර්ශනරූපයෙක් ඇති, සප්තිසරූපයෙක් ඇත, අප්තිසරූපයෙක් ඇති, ඉන්ද්‍රියරූපයෙක් ඇත, ඉන්ද්‍රිය නො වූ රූපයෙක් ඇති, මහාභූතරූපයෙක් ඇත, මහාභූත නො වූ රූපයෙක් ඇති, විඤ්ඤාසරූපයෙක් ඇත, විඤ්ඤා නො වූ රූපයෙක් ඇති, විත්තසමුත්ථානරූපයෙක් ඇත, විත්තසමුත්ථාන නො වූ රූපයෙක් ඇති, විත්තසහභූ (සිත සමග උපන්) රූපයෙක් ඇත, විත්තසහභූ නො වූ රූපයෙක් ඇති, විත්තානුපට්ඨර්ති (සිත අනුව පෙරළෙන සුලු) රූපයෙක් ඇත, විත්තානුපට්ඨර්ති නො වූ රූපයෙක් ඇති, ආධ්‍යාත්මිකරූපයෙක් ඇත, ඛාහිරරූපයෙක් ඇති, ඔදරිකරූපයෙක් ඇත, සුක්ෂ්මරූපයෙක් ඇති, දුරෙරූපයෙක් ඇත, සන්තිකරූපයෙක් ඇති, . . . කවලිකාරාහාරරූපයෙක් ඇත, කවලිකාරාහාර නො වූ රූපයෙක් ඇති, මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. (ධම්මපඤ්ඤ රූපකාණ්ඩයෙහි විභාග කළ පරිද්දෙන් මෙහි විභාග කළ යුතු.)

57. ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාද වෙයි. යම් රූපයෙක් ඛාහිර ද ඒ උපාද වූයෙක් ඇත, උපාද නො වූයෙක් ඇති, යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්න වෙයි. යම් රූපයෙක් ඛාහිර ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වෙයි. යම් රූපයෙක් ඛාහිර ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. . . . යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ කවලිකාරාහාර නො වෙයි. යම් රූපයෙක් ඛාහිර ද ඒ කවලිකාරාහාර වූයෙක් ඇත, කවලිකාරාහාර නො වූයෙක් ඇති. මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

58. චතුර්ඛ්‍යවේදන රූපකකිකේය: යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදනියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදනියං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදනියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදනියං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි ඔලාරිකං අත්ථි සුමුමං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි ඔලාරිකං අත්ථි සුමුමං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සනතිකෙ. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සනතිකෙ. -පෙ-දිරිඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤානං රූපං. එවං චතුර්ඛ්‍යවේදන රූපකකිකේය.

59. පඤ්ච වේදන රූපකකිකේය: පඨවිඛාතු, ආපොඛාතු, තෙජෝ-ඛාතු, වායොඛාතු, යඤ්ච රූපං උපාද්‍ය. එවං පඤ්චවේදන රූපකකිකේය.

60. ඡ්ඛ්‍යවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොත ව්ඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤායං රූපං. එවං ඡ්ඛ්‍යවේදන රූපකකිකේය.

61. සත්තවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොත ව්ඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණ-ඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං සත්තවේදන රූපකකිකේය.

62. අර්ථවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොත ව්ඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං අත්ථි සුඛසම්පය්‍යං, අත්ථි දුක්ඛසම්පය්‍යං, මනෝඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං අර්ථවේදන රූපකකිකේය.

63. නවවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියං, පුරිස්සින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, යඤ්ච රූපං න ඉන්ද්‍රියං. එවං නවවේදන රූපකකිකේය.

64. දසවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියං, පුරිස්සින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, න ඉන්ද්‍රියං රූපං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. එවං දසවේදන රූපකකිකේය.

65. එකාදසවේදන රූපකකිකේය: චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝාතායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ථේරිඨබ්බායතනං, යඤ්ච රූපං අනිදසසන අප්පට්ඨං ධම්මායතනපරිපාපනං. එවං එකාදසවේදන රූපකකිකේය. අයං ථූලවති රූපකකිකේය.

රූපකකිකේය නිට්ඨිතො.

58. චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් උපාද වේ ද, ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්‍රතීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්‍රතීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද, ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. . . . දෘෂ්ට (රූපායතන) ය ශ්‍රාත (ශබ්දයතන) ය මුත (ගන්ධ රසස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යායතන) ය විඤ්‍ය (ධර්මායතන) රූප යි. මෙසේ චතුෂ්ප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

59. පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : පාච්චිකාකු යැ, අබ්බකු යැ, තෙජොකාකු යැ, වායුකාකු යැ, යම් උපාදරූපයෙකුත් වේ ද එය යි. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

60. ඡට්‍රප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ස්පර්ශවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ ඡට්‍රප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

61. සප්තප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූපය යැ, ස්පර්ශවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූපය යැ, කායවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝකාකුයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්‍යකාකුයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

62. අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ස්පර්ශවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඤ්‍යයෙන් දතයුතු රූපය සුචපහස් වූයෙක් ඇත, දුක්ඛපහස් වූයෙක් ඇති. මනෝකාකුයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්‍යකාකුයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

63. නවප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නොවූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

64. දශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නොවූ රූපය සප්තීය වූයේ ඇත, අප්‍රතීය වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

65. එකාදශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුරායතන යැ, ශ්‍රොත්‍රායතන යැ, ස්පර්ශායතන යැ, ජිහ්වායතන යැ, කායායතන යැ, රූපායතන යැ, ශබ්දායතන යැ, ගන්ධායතන යැ, රසායතන යැ, ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යායතන යැ, අතිදර්ශනඅප්‍රතීය වූ ධර්මායතන පයඨාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ ද යි මෙසේ එකාදශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. මේ රූපස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

රූපස්කන්ධය නිමි.

66. තත් කතමො වෙදනාකකිකො:

එකවිධෙන වෙදනාකකිකො: එසංසම්පසුතෙනා.

ද්විධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරිශාපනෙනා;

පඤ්චවිධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි සුඛච්ඡිදං, අත්ථි දුකඛච්ඡිදං, අත්ථි සොමනස්සිච්ඡිදං, අත්ථි ද්වේශනස්සිච්ඡිදං, අත්ථි උපෙකඛච්ඡිදං. එවං පඤ්චවිධෙන වෙදනාකකිකො.

ඡර්තවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා, සොත සම්පස්සජා වෙදනා, ඝානසම්පස්සජා වෙදනා, ජ්වහාසම්පස්සජා වෙදනා, කායසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝසම්පස්සජා වෙදනා. එවං ඡර්තවිධෙන වෙදනාකකිකො.

සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා, සොත සම්පස්සජා වෙදනා, ඝානසම්පස්සජා වෙදනා, ජ්වහාසම්පස්සජා වෙදනා, කායසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝධාතුසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතුසම්පස්සජා වෙදනා. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො.

අර්ථවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා, සොත සම්පස්සජා වෙදනා, ඝානසම්පස්සජා වෙදනා, ජ්වහාසම්පස්සජා වෙදනා, කායසම්පස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුකඛා, මනෝධාතු සම්පස්සජා වෙදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පස්සජා වෙදනා. එවං අර්ථවිධෙන වෙදනාකකිකො.

නවවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා, සොත සම්පස්සජා වෙදනා, ඝානසම්පස්සජා වෙදනා, ජ්වහාසම්පස්සජා වෙදනා, කායසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝධාතුසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතුසම්පස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන වෙදනාකකිකො.

දසවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පස්සජා වෙදනා, සොත සම්පස්සජා වෙදනා, ඝානසම්පස්සජා වෙදනා, ජ්වහාසම්පස්සජා වෙදනා, කායසම්පස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුකඛා, මනෝධාතුසම්පස්සජා වෙදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

66. එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වශේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයේ ඇත, අහෙතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : කුසල වූ වෙනස්කන්ධයෙක් ඇත, අකුසල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති.

චක්‍රප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූ වෙනස්කන්ධයක් ඇත, රූපාවචර වූයේ ඇත, අරූපාවචර වූයේ ඇත, අසංඛ්‍යාත වූයේ ඇත.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සුඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, සොමනසස්පින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දෙමනසස්පින්ද්‍රියයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ඔව්‍යක්‍රාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රවුසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යැ, සොක්කම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යැ, සාත්තම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යැ, ජීව්හා සම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙදනා යි. මෙසේ ඔව්‍යක්‍රාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

සජ්ඡාකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, සොතසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, සාතසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, ජීව්හසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, කායසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, මනෝධාතුසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යැ, මනෝවිඤ්ඤායාධාතුසමිථස්සයෙන් උපත් වේදනා යි. මෙසේ සජ්ඡාකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

අප්‍රවෘත්තාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, සාමාන්‍යසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, සාමාන්‍යසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, පීඩන සම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, කාලසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය සුළු වූයේ ඇත, දුෂ්කර වූයේ ඇත. මනෝධාතෘප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, මනෝවිකල්පයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය යන උපන් වෙනස්කන්ධය. මෙසේ අප්‍රවෘත්තාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රවිසම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, සොතසම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, සාන්ධසම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, පීඨභා සම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, කායසම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, මනෝධාතු සම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පයෙන් උපත් වේදනා කුශලවේදනායෙක් ඇත, අකුශලවේදනායෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතවේදනායෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා යැ, සොනසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා යැ, සාන්‍යසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා යැ, ජීවිතා සම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා යැ, කායසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා සුව වූයේ ඇත, දුක් වූයේ ඇත, මනෝධාතූයසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා යැ, මනෝවික්කැණධාතූයසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙදනා කුශලවෙදනායෙක් ඇත, අකුශලවෙදනායෙක් ඇත, අව්‍යාකාත වෙදනායෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

67. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො: එසංසතපසුතෙනා.

දුච්චධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිච්චධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මං, අත්ථි නෙච්චිපාකනවිපාකධම්මං.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අත්ථි සඛකිලිඨසඛකිලෙසිකො, අත්ථි අසඛකිලිඨසඛකිලෙසිකො, අත්ථි අසඛකිලිඨඅසඛකිලෙසිකො.

අත්ථි සචිතකකසච්චාරො, අත්ථි අචිතකකසච්චාරමතෙනා, අත්ථි අචිතකකඅච්චාරො.

අත්ථි දසසනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙච්ච දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ථි දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙච්ච දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි අචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙච්චයගාමීනාපචයගාමී.

අත්ථි සෙකෙකො, අත්ථි අසෙකෙකො, අත්ථි නෙච්චසෙකකනාසෙකෙකො.

අත්ථි පරිතෙනා, අත්ථි මහගගතො, අත්ථි අපපමාණො.

අත්ථි පරිතතාරමමණො, අත්ථි මහගගතාරමමණො, අත්ථි අපපමාණාරමමණො.

අත්ථි හිනො, අත්ථි මජ්ඣමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනිකතො. අත්ථි සම්මත්තනිකතො, අත්ථි අනිකතො.

අත්ථි මග්ගාරමමණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උපපතෙනා, අත්ථි අනුපපතෙනා, අත්ථි උදපාදි.

අත්ථි අතිතො. අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුපපතෙනා.

අත්ථි අතිතාරමමණො, අත්ථි අනාගතාරමමණො, අත්ථි පච්චුපපතනාරමමණො.

අත්ථි අජ්ඣතෙනා, අත්ථි ඛණ්ඩො, අත්ථි අජ්ඣතනඛණ්ඩො.

අත්ථි අජ්ඣතනාරමමණො, අත්ථි ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතනඛණ්ඩාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

67. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකවෙදනාස්කන්ධය ඇත, අහෙතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නුපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නුපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකවූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක විචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅච්චාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදි (උපදනාසුදු) වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහ්‍ය වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍ය වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

68. එකවිධෙත වේදනාකබ්භෝ : එසසසම්පයුතො.

ද්විධෙත වේදනාකබ්භෝ : අපි හෙතුසම්පයුතො, අපි හෙතු විපයුතො.

අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න හෙතු අහෙතුකො.

අපි ශ්‍රොතියො, අපි ලොකුතතරො.

අපි කෙනච්චි විඤ්ඤයො, අපි කෙනච්චි න විඤ්ඤයො.

අපි භාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවසම්පයුතො, අපි ආසවිවිපයුතො.

අපි ආසවිවිපයුතනසංසවො, අපි ආසවිවිපයුතනඅනාසවො.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො.

අපි සංයොජනසම්පයුතො, අපි සංයොජනවිපයුතො.

අපි සංයොජනවිපයුතනසංයොජනියො, අපි සංයොජන විපයුතනඅසංයොජනියො.

අපි ගන්තියො, අපි අගන්තියො.

අපි ගන්තසම්පයුතො, අපි ගන්තවිපයුතො.

අපි ගන්තවිපයුතනගන්තියො, අපි ගන්තවිපයුතනඅගන්තියො.

අපි ඕඝතියො, අපි අනොඝතියො.

අපි ඕඝසම්පයුතො, අපි ඕඝවිපයුතො.

අපි ඕඝවිපයුතනඕඝතියො, අපි ඕඝවිපයුතනඅනොඝතියො.

අපි යොගතියො, අපි අයොගතියො.

අපි යොගසම්පයුතො, අපි යොගවිපයුතො.

අපි යොගවිපයුතනයොගතියො, අපි යොගවිපයුතනඅයොගතියො.

අපි නිවරණියො, අපි අනිවරණියො.

අපි නිවරණසම්පයුතො, අපි නිවරණවිපයුතො.

අපි නිවරණවිපයුතනනිවරණියො, අපි නිවරණවිපයුතන අනිවරණියො.

අපි පරාමවෙඨා, අපි අපරාමවෙඨා.

අපි පරාමාසසම්පයුතො, අපි පරාමාසවිපයුතො.

අපි පරාමාසවිපයුතනපරාමවෙඨා, අපි පරාමාසවිපයුතන අපරාමවෙඨා.

අපි උපාදිකො, අපි අනුපාදිකො.

අපි උපාදනියො, අපි අනුපාදනියො.

අපි උපාදනසම්පයුතො, අපි උපාදනවිපයුතො.

අපි උපාදනවිපයුතනඋපාදනියො, අපි උපාදනවිපයුතන අනුපාදනියො.

අපි සංකිලෙසිකො, අපි අසංකිලෙසිකො.

අපි සංකිලිවෙඨා, අපි අසංකිලිවෙඨා.

අපි කිලෙසසම්පයුතො, අපි කිලෙසවිපයුතො.

අපි කිලෙසවිපයුතනසංකිලෙසිකො, අපි කිලෙසවිපයුතන අසංකිලෙසිකො.

68. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් වෙයි, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් වේ.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකීකයෙක් ඇත, ලොකොත්තරයෙක් ඇති.

(වක්ෂුර්විඥානාදින් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුතු වූයෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දතයුතු වූයෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුච විප්‍රයුක්ත සාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇති.

ඔසයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ඔසයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්තඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්තඅනොසනිය වූයෙක් ඇති.

යොගයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, යොගයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්තයොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්තඅයොගනිය වූයෙක් ඇති.

නිවරණයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, නිවරණයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, උපාදනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදන විප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, සාංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංක්ලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

අත්ති දසුනෙන පහාතබ්බො, අත්ති න දසුනෙන පහාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ති දසුනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න දසුනෙන පහාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න භාවනාය පහාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති සවිතකෙකා, අත්ති අවිතකෙකා.

අත්ති සවිවාරො, අත්ති අවිවාරො.

අත්ති සප්පිකිකො, අත්ති අප්පිකිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති කාමාවචරො, අත්ති න කාමාවචරො.

අත්ති රූපාවචරො, අත්ති න රූපාවචරො.

අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති න අරූපාවචරො.

අත්ති පරියාපකෙතා, අත්ති අපරියාපකෙතා.

අත්ති නියයානිකො, අත්ති අනියයානිකො.

අත්ති නියතො, අත්ති අනියතො.

අත්ති සරුතරො, අත්ති අනුතරො.

අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

නිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත වෙදනාකකිකො.

69. එකව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨවෙත වෙදනාකකිකො : අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

නිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ති විපාකො, අත්ති විපාකධම්ම
ධම්මො, අත්ති නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ති උපාදිනනුපාදනියො -පෙ- අත්ති අජ්ඣතනාරම්මණො, අත්ති
බහිද්ධාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣතනබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත
වෙදනාකකිකො.

දසමුලකං.

70. එකව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : එසසසමපසුතෙනා.

දුට්ඨවෙත වෙදනාකකිකො : අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො.

නිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත වෙදනාකකිකො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත. භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පයඝාපන්න වූයෙක් ඇත, පයඝාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නොයඝාණික වූයෙක් ඇත, නොයඝාණික නො වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

69. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සරණ (කෙලෙස් සහිත) වූයෙක් වෙයි, අරණ වූයෙක් වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමූලක යි

70. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශලයෙක් ඇත, අකුශලයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

71. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි හෙතුසම්පයුතො, අත්ථි හෙතු විපයයුතො.

තිවිධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකො.

72. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරේ.

අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි අසම්පයුතො, අත්ථි අසම්පයුතො.

අත්ථි අසම්පයුත්තසාසවො, අත්ථි අසම්පයුත්ත අනාසවො -පෙ-.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකො.

73. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මවේදො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මවේදො.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සම්බන්ධසම්බන්ධො, අත්ථි අසම්බන්ධසම්බන්ධො, අත්ථි අසම්බන්ධසම්බන්ධො.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන හ භාවනාය පභාතිබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතිබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතිබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන හ භාවනාය පභාතිබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී.

අත්ථි සෙකෙබ්බො, අත්ථි අසෙකෙබ්බො, අත්ථි නෙව සෙකෙබ්බො නාසෙකෙබ්බො.

71. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

72. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකිකයෙක් ඇත, ලොකෝත්තරයෙක් ඇති.

(වක්ෂ්‍රව්ඥනාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාප්‍රචයෙක් ඇත, අනාප්‍රචයෙක් ඇති.

ආප්‍රචයම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආප්‍රචවිප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇති.

ආප්‍රචවිප්‍රයුක්තසාප්‍රච වූයෙක් ඇත, ආප්‍රචවිප්‍රයුක්ත අනාප්‍රච වූයෙක් ඇති . . .

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

73. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති.

උපාදිත්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසාක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසාක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසාක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිත්තකසච්චාර වූයෙක් ඇත, අචිත්තකසච්චාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිත්තකඅච්චාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත. නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

අපි පරිත්‍යාගා අපි මහග්‍රන්ථාංකර්ණා, අපි අප්‍රමාණාං.

අපි පරිත්‍යාගාර්ණාං, අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං, අපි අප්‍රමාණාර්ණාං.

අපි හිත්‍යාං, අපි මහග්‍රන්ථාං, අපි ප්‍රමාණාං.

අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං, අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං, අපි අප්‍රමාණාං.

අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං, අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං, අපි මහග්‍රන්ථාර්ණාං.

අපි උප්‍රමාණාං, අපි අනුප්‍රමාණාං, අපි උප්‍රමාණාං.

අපි අනුප්‍රමාණාං, අපි අනුප්‍රමාණාං, අපි අනුප්‍රමාණාං.

අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං.

අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං.

අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං.

74. ඵකවිධෙන වෙදනාකකිකො : ඵකසම්ප්‍රදායෙනා.

ඵකවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපි හෙතුසම්ප්‍රදායෙනා, අපි හෙතු-
විප්‍රදායෙනා.

අපි න හෙතුසම්ප්‍රදායෙනා, අපි න හෙතුඅහෙතුකො.

අපි ලොකිකො, අපි ලොකිකතරො.

අපි කෙනවි විඤ්ඤායො, අපි කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි අසම්ප්‍රදායෙනා, අපි අසම්ප්‍රදායෙනා.

අපි අසම්ප්‍රදායෙනාසාසවො, අපි අසම්ප්‍රදායෙනාඅනාසවො.

අපි සංයෝජනිකො, අපි අසංයෝජනිකො-පෙ-අපි සරණො, අපි අරණො.

ඵකවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං, අපි අනුප්‍රමාණාර්ණාං - පෙ - ඵක. අනුප්‍රමාණාර්ණාං.

නිකමුලකං.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහදගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාක්ත්ව නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අනිතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භනයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භනයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භනයෙක් ඇති ; . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

74. එක් ප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශමප්‍රසුක්තවූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසමප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(චක්ෂුර්විඤ්ඤාදී) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාප්‍රථ වූයෙක් ඇත, අනාප්‍රථ වූයෙක් ඇති.

ආප්‍රථසමප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, ආප්‍රථවිප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආප්‍රථසමප්‍රසුක්තසාප්‍රථ වූයෙක් ඇත, ආප්‍රථසමප්‍රසුක්තඅනාප්‍රථ වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකවුලක යි.

75. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි සහෙතුකො, අපච්ඡි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි කුසලො, අපච්ඡි අකුසලො, අපච්ඡි අබ්‍යාකතො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

76. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි හෙතුසම්පයුතො, අපච්ඡි හෙතු-
විපයුතො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි විපාකො, අපච්ඡි විපාකධම්ම-
ධම්මො, අපච්ඡි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන
වෙදනාකකිකො.

77. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි න හෙතු සහෙතුකො, අපච්ඡි න
හෙතු අහෙතුකො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි උපාදිනනුපාදනියො, අපච්ඡි
අනුපාදිනනුපාදනියො, අපච්ඡි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො -පෙ- ඵලං
දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

78. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි ලොකියො, අපච්ඡි ලොකුත්තරො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්ඡි
අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අපච්ඡි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො-පෙ-ඵලං
දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

79. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි කෙනච්චි විඤ්ඤායො, අපච්ඡි
කෙනච්චි න විඤ්ඤායො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි සම්මතකකච්චාරො, අපච්ඡි අසම්මතක
ච්චාරමතො, අපච්ඡි අසම්මතකච්චාරො -පෙ- ඵලං දසවිධෙන
වෙදනාකකිකො.

80. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඡධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි සංසවො, අපච්ඡි අනංසවො.

තිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අපච්ඡි දස්සනෙන පභානබ්බො, අපච්ඡි
භාවනාය පභානබ්බො, අපච්ඡි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බො
-පෙ- ඵලං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

75. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

76. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ නොද විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ ප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

77. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : උපාදිත්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්තොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්තඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

78. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලෝකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

79. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : (වක්ෂුර්විඤ්ඤාදි) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසචිතාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක චිතාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිතාර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

80. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සාමුච්චි වූයෙක් ඇත, අනාමුච්චි වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතච්ඡා වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතච්ඡා වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතච්ඡා වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

81. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි අසව්ච්චපසුතෙනා, අනි අසව්-
ච්චපසුතෙනා.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අනි දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො,
අනි භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, අනි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය
පභානබ්බහෙතුකො-පෙ-එවං දසව්ධෙන වෙදනාකකිකො.

82. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි අසව්ච්චපසුතනසාවො, අනි
අසව්ච්චපසුතනඅනාසවො.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො, අනි ආවයගාමී, අනි අපවයගාමී, අනි
නෙවාචයගාමී නාපවයගාමී-පෙ-එවං දසව්ධෙන වෙදනාකකිකො.

83. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි සංයොජනියො, අනි අසං-
යොජනියො.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අනි සෙකෙබ්බා, අනි අසෙකෙබ්බා, අනි
නෙව සෙකකිනාසෙකෙබ්බා-පෙ-එවං දසව්ධෙන වෙදනාකකිකො.

84. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි සංයොජනවිපසුතනසංයො-
ජනවිපසුතෙනා.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො, අනි පරිතෙනා, අනි මහග්ගතො,
අනි අප්පමාණො-පෙ-එවං දසව්ධෙන වෙදනාකකිකො.

85. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි සංයොජනවිපසුතනසංයො-
ජනියො, අනි සංයොජනවිපසුතන අසංයොජනියො.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අනි පරිතතාරමමණො, අනි මහග්ගතා-
රමමණො, අනි අප්පමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසව්ධෙන
වෙදනාකකිකො.

86. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසස්සමපසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අනි ගඤ්ඤියො, අනි අගඤ්ඤියො.

නිව්ධෙන වෙදනාකකිකො : අනි භීතො, අනි මජ්ඣිමො, අනි
පණීතො-පෙ-එවං දසව්ධෙන වෙදනාකකිකො.

81. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෛද්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ආප්‍රවසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ආප්‍රව
විප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

82. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ආසුච්චිප්‍රයුක්තසාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුච්චිප්‍රයුක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

83. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්වර්ණයමප්‍රකාශන වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇත.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ නො ද අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දහම්ප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

84. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි: පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ අප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කර්මය වේ.

85. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ක්‍රිප්පකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දග්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

86. එක් ප්‍රකාරයකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ශ්‍රත්ථතිය වූයෙක් ඇත, ශ්‍රත්ථතිය නොවූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් චේදනාස්කන්ධය වෙයි : භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් චේදනාස්කන්ධය වේ.

87. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි ගන්තම්පයුතො, අපි ගන්තම්පයුතො.

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි මිච්ඡන්තනියො, අපි සම්මන්තනියො, අපි අනියො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

88. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි ගන්තම්පයුතංගන්තියො, අපි ගන්තම්පයුතං අගන්තියො.

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි මග්ගාරම්මණො, අපි මග්ගභ්‍යුග්ගො, අපි මග්ගාභිපති —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

89. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි ඕසනියො, අපි අනොසනියො,

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි උප්පන්නො, අපි අනුප්පන්නො, අපි උප්පාදි —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

90. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි ඕසම්පයුතො, අපි ඕසම්පයුතො.

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි අනියො, අපි අනාගතො, අපි පච්චුප්පන්නො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

91. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි ඕසම්පයුතංඕසනියො, අපි ඕසම්පයුතං අනොසනියො.

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි අනිතාරම්මණො, අපි අනාගතාරම්මණො, අපි පච්චුප්පන්නාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

92. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි යොගනියො, අපි අයොගනියො,

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි අජ්ඣන්තො, අපි ඛණ්ඩො, අපි අජ්ඣන්තඛණ්ඩො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

93. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො : අපි යොගම්පයුතො, අපි යොගම්පයුතො.

නිව්ධෙන වේදනාකකකො : අපි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අපි ඛණ්ඩාරම්මණො, අපි අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

87. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්නිය වෙයි : ශ්‍රත්ථසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, ශ්‍රත්ථ
විප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

ණ්‍යායාදායකයන් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමායක්ව
 නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ අභ්‍යාසයෙන් වෙදනා
 ස්කන්ධය වේ.

88. එක් ප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශයම්ප්‍රසූක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තග්‍රන්ථනිය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ග භෙක්‍රකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

89. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්වර්ණමයප්‍රකාරය වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසනිය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : උත්පත්ත වූයෙක් ඇත, අනුත්පත්ත වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

90. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශයමප්‍රසූක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ඔසසම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රඥාත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

91. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ස්පර්ශයමිප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : ඔසව්‍යුක්තඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසව්‍යුක්තඔසනිය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෛද්‍යාස්කන්ධය වෙයි : අතිතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පත්තාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෛද්‍යාස්කන්ධය වේ.

92. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : යොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගනිය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙන් ඇත, බාහිර වූයෙන් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙන් ඇති . . . මෙසේ දෙප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කර්මය වේ.

93. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : යොග්‍යමිප්‍රයක් වූයෙක් ඇත, යොග්‍යමිප්‍රයක් වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, ඛාහිරා
 ලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මඛාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාර
 යෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

උපකාරවිධිපත සි.

94. සත්තව්ශ්වෙන වේදනාකකිකෝ : අභි කුසලෝ, අභි අකුසලෝ, අභි අබ්‍යාකතෝ, අභි කාමාවච්චරේ, අභි රූපාවච්චරේ, අභි අරූපාවච්චරේ, අභි අපරිසාපනේනා. එවං සත්තව්ශ්වෙන වේදනාකකිකෝ.

අපගේම සත්‍යවිධේන වෙදනාකඩකො : අපේ විපාකො —පෙ-- අපේ අජකිත්තාරමමණො, අපේ බහිද්ධාරමමණො, අපේ අජකිත්තබහිද්ධාරමමණො, අපේ කාමාවචගේ, අපේ රූපාවචගේ, අපේ අරූපාවචගේ, අපේ අපරිශාපනො. එවං සත්‍යවිධේන වෙදනාකඩකො.

95. චක්‍රවිෂ්කිවිධෙන වෙදනාකකිකේ : චක්‍රවිෂ්කිවිධෙන වෙදනාකකිකේ අප්ථි කුසලො, අප්ථි අකුසලො, අප්ථි අබ්‍යාකතො, සොත්තප්ථස්සපච්චයා වෙදනාකකිකේ -පෙ- ඝානප්ථස්සපච්චයා වෙදනාකකිකේ -පෙ- ජිත්තප්ථස්සපච්චයා වෙදනාකකිකේ -පෙ- කායප්ථස්සපච්චයා වෙදනාකකිකේ -පෙ- මනෝප්ථස්සපච්චයා වෙදනාකකිකේ අප්ථි කුසලො, අප්ථි අකුසලො, අප්ථි අබ්‍යාකතො, චක්‍රවිෂ්කිවිධෙන වෙදනා, සොත්තප්ථස්සපච්චයා වෙදනා, ඝානප්ථස්සපච්චයා වෙදනා, ජිත්තප්ථස්සපච්චයා වෙදනා, කායප්ථස්සපච්චයා වෙදනා, මනෝප්ථස්සපච්චයා වෙදනා. එවං චක්‍රවිෂ්කිවිධෙන වෙදනාකකිකේ.

96 අපරෙයි චක්‍රවිසති විධින වෙදනාකකිකෝ: චක්‍රසල්පසපවිධයා
වෙදනාකකිකෝ අප්පි විපාකෝ -පෙ- අප්පි අජ්ඣන්තාරම්මණෝ, අප්පි
බහිද්ධාරම්මණෝ, අප්පි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණෝ. සොභසල්පසපවිධය,
වෙදනාකකිකෝ -පෙ- ඝානසල්පසපවිධය, වෙදනාකකිකෝ -පෙ-
ජ්ඣාසල්පසපවිධය, වෙදනාකකිකෝ -පෙ- කායසල්පසපවිධය,
වෙදනාකකිකෝ -පෙ- මනෝසල්පසපවිධය, වෙදනාකකිකෝ. අප්පි
විපාකෝ -පෙ- අප්පි අජ්ඣන්තාරම්මණෝ, අප්පි බහිද්ධාරම්මණෝ, අප්පි
අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණෝ. චක්‍රසල්පසප්පි වෙදනා -පෙ- මනෝ-
සල්පසප්පි වෙදනා. එවං චක්‍රවිසතිවිධින වෙදනාකකිකෝ.

97. කිංසකිවිඛේන වේදනාකකිකෝ: චක්ඛුසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනාකකිකෝ අපථි කාමාවච්චේ, අපථි රූපාවච්චේ, අපථි අරූපාවච්චේ, අපථි අපරිඤාපනේනා. සොතසල්ඤ්ඤාපච්චයා -පෙ- ඝානසල්ඤ්ඤාපච්චයා -පෙ- ජීව්‍යාසල්ඤ්ඤාපච්චයා -පෙ- කායසල්ඤ්ඤාපච්චයා -පෙ- මනෝසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනාකකිකෝ, අපථි කාමාවච්චේ, අපථි රූපාවච්චේ, අපථි අරූපාවච්චේ, අපථි අපරිඤාපනේනා, චක්ඛුසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, සොතසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, ඝානසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, ජීව්‍යාසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, කායසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, මනෝසල්ඤ්ඤාපච්චයා වේදනා, එවං කිංසකිවිඛේන වේදනාකකිකෝ.

97. ත්‍රි-ශක්තියෙන් වෙනස්වන බව : වක්‍රීකරණයෙන් වූ වෙනස්කම් කාලයෙන් වෙනස් වේ. රූපයෙන් වෙනස් වේ, අරූපයෙන් වෙනස් වේ, අපරිණාමයෙන් වෙනස් වේ. සාත්‍යයෙන් . . . සාත්‍යයෙන් . . . ජීවිතයෙන් . . . කාලයෙන් . . . මනෝමයයෙන් වූ වෙනස්කම් කාලයෙන් වෙනස් වේ, රූපයෙන් වෙනස් වේ, අරූපයෙන් වෙනස් වේ, අපරිණාමයෙන් වෙනස් වේ. වක්‍රීකරණයෙන් උපන් වෙනස්කම්, සාත්‍යයෙන් උපන් වෙනස්කම්, සාත්‍යයෙන් උපන් වෙනස්කම්, ජීවිතයෙන් උපන් වෙනස්කම්, කාලයෙන් උපන් වෙනස්කම්, මනෝමයයෙන් උපන් වෙනස්කම්.

98. බහුවිධෙන වේදනාකකිකේයො : චක්ඛුසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරිශාපනේ, සොත්තසල්පසංචයං -පෙ- ඝානසල්පසංචයං -පෙ- ජීවහාසල්පසංචයං -පෙ- කායසල්පසංචයං පෙ- මනෝසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරිශාපනේ, චක්ඛුසල්පසංචයං වේදනා, සොත්තසල්පසංචයං වේදනා, ඝානසල්පසංචයං වේදනා, ජීවහාසල්පසංචයං වේදනා, කායසල්පසංචයං වේදනා මනෝසල්පසංචයං වේදනා. එවං බහුවිධෙන වේදනාකකිකේයො.

99. අපරෙපි බහුවිධෙන වේදනාකකිකේයො : චක්ඛුසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො අත්ති විපාකො -පෙ- අත්ති අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අත්ති බ්‍හිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣිත්තබ්‍හිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරිශාපනේ. සොත්තසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- ඝානසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- ජීවහාසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- කායසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- මනෝසල්පසංචයං වේදනාකකිකේයො අත්ති විපාකො -පෙ- අත්ති අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අත්ති බ්‍හිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣිත්තබ්‍හිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති කාමාවචරො, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරිශාපනේ. චක්ඛුසල්පසංචයං වේදනා, සොත්තසල්පසංචයං වේදනා, ඝානසල්පසංචයං වේදනා, ජීවහාසල්පසංචයං වේදනා, කායසල්පසංචයං වේදනා, මනෝසල්පසංචයං වේදනා. එවං බහුවිධෙන වේදනාකකිකේයො.

අයං වුච්චති වේදනාකකිකේයො.

100. නත්තං කතමො සඤ්ඤාකකිකේයො :

එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංඝස්මප්පනේන.

ද්විවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ති කාමාවචරො; අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරිශාපනේ.

පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො, අත්ති සුඛිත්ථිසම්මප්පනේන, අත්ති දුක්ඛිත්ථිසම්මප්පනේන, අත්ති සොමනස්සිත්ථිසම්මප්පනේන, අත්ති දොමනස්සිත්ථිසම්මප්පනේන, අත්ති උපෙක්ඛිත්ථිසම්මප්පනේන. එවං පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

98. බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

99. අත්‍ය වූ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

100. එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා යෙදුණේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෛමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

ජබ්බිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: චක්ඛුසල්පසාර් සඤ්ඤා, සොතසල්පසාර් සඤ්ඤා, ඝානසල්පසාර් සඤ්ඤා, ජ්වහාසල්පසාර් සඤ්ඤා, කායසල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝසල්පසාර් සඤ්ඤා. එවං ජබ්බිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

සත්තවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: චක්ඛුසල්පසාර් සඤ්ඤා, සොත-සල්පසාර් සඤ්ඤා, ඝානසල්පසාර් සඤ්ඤා, ජ්වහාසල්පසාර් සඤ්ඤා, කායසල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝධාතුසල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසාර් සඤ්ඤා. එවං සත්තවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

අට්ඨවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: චක්ඛුසල්පසාර් සඤ්ඤා -පෙ- කාය සල්පසාර් සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි දුක්ඛසහගතො, මනෝධාතු සල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසාර් සඤ්ඤා. එවං අට්ඨවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

නවවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: චක්ඛුසල්පසාර් සඤ්ඤා -පෙ- කාය සල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝධාතුසල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සල්පසාර් සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

දසවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: චක්ඛුසල්පසාර් සඤ්ඤා -පෙ- කාය සල්පසාර් සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි දුක්ඛසහගතො, මනෝධාතු සල්පසාර් සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසාර් සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

101. එකවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙවන සඤ්ඤාකතකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තීවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- එවං දසවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො.

102. එකවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙවන සඤ්ඤාකතකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තීවිධෙවන සඤ්ඤාකතකො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකාබ්‍රමමිමෙව, අත්ථි නෙව විපාකාබ්‍රමමිමෙව.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙයිකො.

අත්ථි අවිතකකවිචාරො, අත්ථි අවිතකකවිචාරමනො, අත්ථි අවිතකකඅවිචාරො.

අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

භට්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛ්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ භට්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛ්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අෂ්ට්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛ්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති, මනෝධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ අෂ්ට්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

නව්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛ්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නව්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

දශ්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛ්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ඵස්සප්ප සංඥව සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති. මනෝධාතුසම්ඵස්සප්ප සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සප්ප සංඥව කුශල වූයේ ඇත, අකුශල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති. මෙසේ දශ්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

101. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, අදුක්ඛසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

102. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලිවංසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවංසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවං-අසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සචිත්තසවිචාර වූයෙක් ඇත, අචිත්තසවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත. අචිත්ත-අවිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

අත්ති දසසනෙන පභාතබ්බො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බ හෙතුකො, අත්ති නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ති ආවයගාමී, අත්ති අපවයගාමී, අත්ති නෙවාචයගාමී නාපවයගාමී.

අත්ති සෙකෙබ්බො, අත්ති අසෙකෙබ්බො, අත්ති නෙව සෙකෙබ්බොනාසෙකෙබ්බො.

අත්ති පරිතො, අත්ති මහගගතො, අත්ති අපපමාණො.

අත්ති පරිත්තාරමමණො, අත්ති මහගගතාරමමණො, අත්ති අපපමාණාරමමණො.

අත්ති තිනො, අත්ති මජ්ඣිමො, අත්ති පඤ්ඤිතො.

අත්ති මිච්ඡත්තනියතො, අත්ති සම්මත්තනියතො, අත්ති අනියතො.

අත්ති මග්ගාරමමණො, අත්ති මග්ගහෙතුකො, අත්ති මග්ගාධිපති.

අත්ති උපපතො, අත්ති අනුපපතො, අත්ති උප්පාදී.

අත්ති අතීතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුප්පතො.

අත්ති අතීතාරමමණො, අත්ති අනාගතාරමමණො, අත්ති පච්චුප්පතාරමමණො.

අත්ති අජ්ඣතො, අත්ති ඛණ්ඩො, අත්ති අජ්ඣතඛණ්ඩො.

අත්ති අජ්ඣතාරමමණො, අත්ති ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති අජ්ඣතඛණ්ඩාරමමණො. - පෙ - එවං දසවිධෙන සංඤ්ඤාකම්මෙය්ඤා.

103. එකවිධෙන සංඤ්ඤාකම්මෙය්ඤා : එසංසම්පසුතො.

ද්විවිධෙන සංඤ්ඤාකම්මෙය්ඤා : අත්ති හෙතුසම්පසුතො, අත්ති හෙතු විපසුතො.

අත්ති න හෙතු සහෙතුකො, අත්ති න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

අත්ති කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අත්ති සාසවො, අත්ති අනාසවො.

අත්ති ආසවසම්පසුතො, අත්ති ආසවවිපසුතො.

අත්ති ආසවවිපසුතනසාසවො, අත්ති ආසවවිපසුතනඅනාසවො.

අත්ති සංයොජනියො, අත්ති අසංයොජනියො.

අත්ති සංයොජනසම්පසුතො, අත්ති සංයොජනවිපසුතො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවායහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවායහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවය ගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ නාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහදගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතු ඇතියෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, අවශ්‍යයෙන් උපදනා (සංඤ ස්කන්ධ)යෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, වර්තමාන වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරා ලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඤස්කන්ධය වේ.

103. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඤස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඤස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

වක්ඛු ආදි කිසි විඤ්ඤායකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඤ්ඤායකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවසම්ප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත සාස්‍රව වූයෙක් ඇත, ආස්‍රවවිප්‍රයුක්ත අනාස්‍රව වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති සංයෝජනවිපසයුත්තසංයෝජනියො, අත්ති සංයෝජනවිපසයුත්ත
අසංයෝජනියො.

අත්ති ගන්තනියො, අත්ති අගන්තනියො.

අත්ති ගන්තසම්පසුත්තො, අත්ති ගන්තවිපසයුත්තො.

අත්ති ගන්තවිපසයුත්ත ගන්තනියො, අත්ති ගන්තවිපසයුත්ත අගන්තනියො.

අත්ති ඔසනියො, අත්ති අනොසනියො.

අත්ති ඔසසම්පසුත්තො, අත්ති ඔසවිපසයුත්තො.

අත්ති ඔසවිපසයුත්තඔසනියො, අත්ති ඔසවිපසයුත්තඅනොසනියො.

අත්ති යොගනියො, අත්ති අයොගනියො.

අත්ති යොගසම්පසුත්තො, අත්ති යොගවිපසයුත්තො.

අත්ති යොගවිපසයුත්තයොගනියො, අත්ති යොගවිපසයුත්ත අයොග-
නියො.

අත්ති නිවරණියො, අත්ති අනිවරණියො.

අත්ති නිවරණසම්පසුත්තො, අත්ති නිවරණවිපසයුත්තො.

අත්ති නිවරණවිපසයුත්තනිවරණියො, අත්ති නිවරණවිපසයුත්ත
අනිවරණියො.

අත්ති පරුමට්ඨො, අත්ති අපරුමට්ඨො.

අත්ති පරුමාසසම්පසුත්තො, අත්ති පරුමාසවිපසයුත්තො.

අත්ති පරුමාසවිපසයුත්තපරුමට්ඨො, අත්ති පරුමාසවිපසයුත්ත
අපරුමට්ඨො.

අත්ති උපාදිත්තො, අත්ති අනුපාදිත්තො.

අත්ති උපාදනියො, අත්ති අනුපාදනියො.

අත්ති උපාදනසම්පසුත්තො, අත්ති උපාදනවිපසයුත්තො.

අත්ති උපාදනවිපසයුත්තඋපාදනියො, අත්ති උපාදනවිපසයුත්ත-
අනුපාදනියො.

අත්ති සංකිලෙසකො, අත්ති අසංකිලෙසිකො.

අත්ති සංකිලිට්ඨො, අත්ති අසංකිලිට්ඨො.

අත්ති කිලෙසසම්පසුත්තො, අත්ති කිලෙසවිපසයුත්තො.

අත්ති කිලෙසවිපසයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ති කිලෙසවිපසයුත්ත-
අසංකිලෙසිකො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

සංයෝජනවිප්‍රසූක්ත වූ සංයෝජනියයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රසූක්ත වූ අසංයෝජනිය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනිය නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත වූ ග්‍රන්ථනිය නො වූයෙක් ඇති.

ඔසනිය වූයෙක් ඇත, අනොසනිය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රසූක්තඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රසූක්ත අනොසනිය වූයෙක් ඇති.

යොගනිය වූයෙක් ඇත, අයොගනිය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රසූක්ත වූ යොගනියයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසූක්ත අයොගනියයෙක් ඇති.

නිවරණියයෙක් ඇත, අනිවරණියයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසූක්ත වූ නිවරණියයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසූක්ත වූ අනිවරණියයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාශසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාශවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාශවිප්‍රසූක්ත පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාශවිප්‍රසූක්ත අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිතවූයෙක් ඇත, අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය නො වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලිට්ඨ වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිට්ඨ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසූක්තසාංක්ලේශිකයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත වූ අසාංක්ලේශිකයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු නැතියෙක් ඇති.

අත්ති භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න භාවනාය පහාතබ්බ
හෙතුකො.

අත්ති සම්මතකො, අත්ති අවිමතකො.

අත්ති සම්මචාරො, අත්ති අවිමචාරො.

අත්ති සප්පිතිකො, අත්ති අප්පිතිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති න සුඛසහගතො.

අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ති න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති කාමාවචරො, අත්ති න කාමාවචරො.

අත්ති රූපාවචරො, අත්ති න රූපාවචරො.

අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති න අරූපාවචරො.

අත්ති පරියාපනො, අත්ති අපරියාපනො.

අත්ති නිත්තරානිකො, අත්ති අනිත්තරානිකො.

අත්ති නිසංකො, අත්ති අනිසංකො.

අත්ති සඋත්තරො, අත්ති අනුත්තරො.

අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

නිව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අබ්බාසාකො. -පෙ- එවං දසව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො.

104. එකව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

නිව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : අත්ති සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො,
අත්ති දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අත්ති අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය
සම්පයුතො, අත්ති විපාකො -පෙ-

අත්ති අජකිත්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජකිත්ත
ඛණ්ඩාරම්මණො-පෙ-එවං දසව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො. [යථා කුසලගතිකෙ
විත්ථාරො එවං සබ්බෙපි තිකා විත්ථාරොතබ්බා.]

දුකමුලකං.

105. එකව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : එසංසම්පයුතො.

දුච්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො.

නිව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අබ්බාසාකො -පෙ- එවං දසව්ඛොන සංඝඤ්ඤාකංකො.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේද ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේද නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, පරියාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නෛයශාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයශාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශලවූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

104. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති. විපාක වූයෙක් ඇත . . .

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. [කුශලත්‍රිකයෙහි විස්තරය මෙන් භූමිත්‍රිකයෝ විස්තර කළ යුත්තාහ.]

දුකමූලක යි.

105. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශ සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

106. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං හෙතුසම්පයුතො, අනුභවං හෙතු-
විපයයුතො, -පෙ- අනුභවං සරණො, අනුභවං අරණො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං කුසලො, අනුභවං අකුසලො, අනුභවං
අබ්බන්ධනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

107. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං සහෙතුකො, අනුභවං අහෙතුකො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො,
අනුභවං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනුභවං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය
සම්පයුතො. අනුභවං විපාකො -පෙ- අනුභවං අභිඤ්ඤානාරම්භො, අනුභවං
බහිශ්ඤානාරම්භො, අනුභවං අභිඤ්ඤානබහිශ්ඤානාරම්භො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

108. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං හෙතුසම්පයුතො, අනුභවං හෙතු-
විපයයුතො -පෙ- අනුභවං සරණො, අනුභවං අරණො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : -පෙ- අනුභවං අභිඤ්ඤානාරම්භො, අනුභවං
බහිශ්ඤානාරම්භො, අනුභවං අභිඤ්ඤානබහිශ්ඤානාරම්භො, -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

නිසංසුතං.

109. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං සහෙතුකො, අනුභවං අහෙතුකො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං කුසලො, අනුභවං අකුසලො, අනුභවං
අබ්බන්ධනො. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

110. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං හෙතුසම්පයුතො, අනුභවං හෙතු
විපයයුතො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො,
අනුභවං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනුභවං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය
සම්පයුතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

111. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධර්මෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං න හෙතු සහෙතුකො, අනුභවං න
හෙතු අහෙතුකො.

නිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනුභවං විපාකො, අනුභවං විපාකධර්මො,
අනුභවං නෙව විපාක න විපාකධර්මධර්මො -පෙ- එවං දස-
විධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

112. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි ලොකියො, අනි ලොකුත්තරො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි උපාදිනනුපාදනියො, අනි අනුපා-
දිනනුපාදනියො, අනි අනුපාදිතනඅනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකතකො.

113. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි කෙනවි විඤ්ඤායො, අනි කෙනවි
න විඤ්ඤායො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි
අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ-
එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකතකො.

114. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි සාසවො, අනි අනාසවො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි සවිතකකසව්චාරො, අනි
අවිතකකව්චාරමත්තො, අනි අවිතකකඅව්චාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකතකො.

115. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි ආසවසමපසුතො, අනි ආසව-
විපපසුතො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි පිතිසහගතො, අනි සුඛසහගතො,
අනි උපෙකතාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකතකො.

116. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි ආසවවිපපසුතනසාසවො, අනි
ආසවවිපපසුතනඅනාසවො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි දසසනෙන පභාතබ්බො, අනි
භාවනාය පභාතබ්බො, අනි නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.
-පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකතකො.

117. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි සංයොජනියො, අනි අසංයොජනියො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො,
අනි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අනි නෙව දසසනෙන න භාවනාය
පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකතකො.

118. එකවිධෙන සඤ්ඤාකතකො : එසසමපසුතො.

දුච්චෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි සංයොජනසමපසුතො, අනි
සංයොජනවිපපසුතො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාකතකො : අනි ආවයගාමී, අනි අපවයගාමී, අනි
නෙවාචයගාමී නාපවයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකතකො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

119. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි සංයොජනවිපසයුතාසංයොජනීයො, අනි සංයොජනවිපසයුතාඅසංයොජනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි සෙකේයො, අනි අසෙකේයො, අනි නෙවසෙකේයො නාසෙකේයො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

120. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ගන්තීයො, අනි අගන්තීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි පරිතො, අනි මහග්ගො, අනි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

121. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ගන්තම්පයුතො, අනි ගන්තවිපසයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි පරිතාරම්මණො, අනි මහග්ගාරම්මණො, අනි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

122. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ග්‍රන්ථවිපසයුතාගන්තීයො, අනි ග්‍රන්ථවිපසයුතාඅගන්තීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි භිනො, අනි මජ්ඣිමො, අනි පණ්ණිනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

123. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ඕසනීයො, අනි අනොසනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි මිච්ඡතානියනො, අනි සම්මතානියනො, අනි අනියනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

124. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ඕසසම්පයුතො, අනි ඕසවිපසයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි මග්ගාරම්මණො, අනි මග්ගහෙතුකො, අනි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

125. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි ඕසවිපසයුතාඕසනීයො, අනි ඕසවිපසයුතාඅනොසනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අනි උප්පනො, අනි අනුප්පනො, අනි උප්පදි -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

126. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : එසාසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි යොගනියො, අනි අයොගනියො.

තිට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි අනිතො, අනි අනාගතො, අනි පච්චුප්පනෙනා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ.

127. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : එසාසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි යොගසමපසුනෙනා, අනි යොග-
විපසුනෙනා.

තිට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි අනිතාරම්මණො, අනි අනාගතා-
රම්මණො, අනි පච්චුප්පනාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකේ.

128. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : එසාසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි යොගවිපසුනතයොගනියො, අනි
යොගවිපසුනතඅයොගනියො.

තිට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි අජකිතෙනා, අනි බහිද්ධො, අනි
අජකිතනබහිද්ධො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ.

129. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : එසාසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි නිවරණියො, අනි අනිවරණියො.

තිට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි අජකිතනාරම්මණො, අනි බහිද්ධා-
රම්මණො, අනි අජකිතනබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකේ.

උභයොවබසිකං.

130. සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි කුසලො, අනි අකුසලො,
අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරෙ, අනි රූපාවචරෙ, අනි අරූපාවචරෙ,
අනි අපරියාපනෙනා. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ : අනි සුඛාය වෙදනාය
සමපසුනෙනා, අනි දුකිකාය වෙදනාය සමපසුනෙනා, අනි අදුකිමසුඛාය
වෙදනාය සමපසුනෙනා -පෙ-

අනි අජකිතනාරම්මණො, අනි බහිද්ධාරම්මණො, අනි අජකිතන
බහිද්ධාරම්මණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපා-
වචරෙ, අනි අපරියාපනෙනා. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේ.

126. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

127. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොග-
විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතා-
ලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
සංඥස්කන්ධය වේ.

128. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීයයෙක් ඇත,
යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක්
ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

129. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය
වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරා-
ලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
සංඥස්කන්ධය වේ.

උභතොවධස්ක යි.

130. සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල
වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත,
අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සත්ප්‍රකාරයෙන් සංඥ-
ස්කන්ධය වේ.

අනෙකුදු සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත
වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත
වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරා-
ලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර
වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සත්ප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

131. ව්‍යුත්පන්නවීමෙන් සඳහන් කළේය : ව්‍යුත්පන්නවීම සඳහා සඳහන් කළේය : අනි කුසලෝ, අනි අකුසලෝ, අනි අබ්‍යාකතෝ. සොන සම්ප්‍රදාය - පෙ - සානසම්ප්‍රදාය - පෙ - ජිව්‍යාසම්ප්‍රදාය - පෙ - කායසම්ප්‍රදාය - පෙ - මනෝසම්ප්‍රදාය සඳහන් කළේය : අනි කුසලෝ, අනි අකුසලෝ, අනි අබ්‍යාකතෝ, ව්‍යුත්පන්නවීම සඳහා, සොනසම්ප්‍රදාය සඳහා, සානසම්ප්‍රදාය සඳහා, ජිව්‍යාසම්ප්‍රදාය සඳහා, කායසම්ප්‍රදාය සඳහා, මනෝසම්ප්‍රදාය සඳහා, එව. ව්‍යුත්පන්නවීමෙන් සඳහන් කළේය.

අපරෙයි චතුර්විංශතිධෙන සඤ්ඤාකතඤ්ඤා : චක්ඛුසල්පසපච්චයා සඤ්ඤාකතඤ්ඤා : අනු සුඛං වෙදනං සම්පයුතෙනා -පෙ- අනු අජ්ඣාතනාරම්මණො, අනු බහිඤ්ඤාරම්මණො, අනු අජ්ඣාතන බහිඤ්ඤාරම්මණො. සොධසල්පස පච්චයා -පෙ- කානසල්පසපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසල්පසපච්චයා -පෙ- කායසල්පසපච්චයා -පෙ- මනොසල්පසපච්චයා සඤ්ඤාකතඤ්ඤා : අනු සුඛං වෙදනං සම්පයුතෙනා -පෙ- අනු අජ්ඣාතනාරම්මණො, අනු බහිඤ්ඤාරම්මණො, අනු අජ්ඣාතන බහිඤ්ඤාරම්මණො, චක්ඛුසල්පසපච්චයා සඤ්ඤා -පෙ- මනොසල්පසපච්චයා සඤ්ඤා. එවං චතුර්විංශතිධෙන සඤ්ඤාකතඤ්ඤා.

132. නිංසනිව්බෙන සඤ්ඤාකතියෝ : චක්ඛුසල්පස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතියෝ අනි කාමාවච්චරේ, අනි රූපාවච්චරේ, අනි අරූපාවච්චරේ, අනි අපරියාපනේනා, සොතසල්පස්සපච්චයා -පෙ සානසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසල්පස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයා -පෙ- මනෝ-සල්පස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතියෝ අනි කාමාවච්චරේ, අනි රූපාවච්චරේ, අනි අරූපාවච්චරේ, අනි අපරියාපනේනා. චක්ඛුසල්පස්සඤ්ඤා -පෙ- මනෝසල්පස්සඤ්ඤා. එවං නිංසනිව්බෙන සඤ්ඤාකතියෝ.

133. බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්ථස්සපච්චයා සඤ්ඤා-
කකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි
කාමාවචරෙ, අනි රූපාවචරෙ, අනි අරූපාවචරෙ, අනි අපරියා-
පනෙනා. සොනසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්ථස්සපච්චයා -පෙ-
ජ්ච්ඤාසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසල්ථස්ස-
පච්චයා සඤ්ඤාකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො,
අනි කාමාවචරෙ, අනි රූපාවචරෙ, අනි අරූපාවචරෙ, අනි
අපරියාපනෙනා. චක්ඛුසල්ථස්සජා සඤ්ඤා -පෙ- මනෝසල්ථස්සජා සඤ්ඤා,
ඵවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

134. අපරෙපි බහුවිධෙන සඤ්ඤාකතඤ්ඤා : චක්ඛුසඵළස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතඤ්ඤා අනි සුඛාය වෙදනාය සඵළස්සනො, -පෙ- අනි අජ්ඣාතනාරමණො, අනි බහිඤ්ඤාරමණො, අනි අජ්ඣාතනබහිඤ්ඤාරමණො, අනි කාමාවච්චරෙ, අනි රූපාවච්චරෙ, අනි අරූපාවච්චරෙ, අනි අපරියාපනො. සොඤ්ඤාසඵළස්සපච්චයා -පෙ- ඤානසඵළස්සපච්චයා -පෙ- ජීවහාසඵළස්සපච්චයා -පෙ- කායසඵළස්සපච්චයා -පෙ- මනො සඵළස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතඤ්ඤා අනි අජ්ඣාතනාරමණො, අනි බහිඤ්ඤාරමණො, අනි අජ්ඣාතන බහිඤ්ඤාරමණො, අනි කාමාවච්චරෙ, අනි රූපාවච්චරෙ, අනි අරූපාවච්චරෙ, අනි අපරියාපනො. චක්ඛුසඵළස්සජා සඤ්ඤා සොඤ්ඤාසඵළස්සජා සඤ්ඤා ඤානසඵළස්සජා සඤ්ඤා ජීවහාසඵළස්සජා සඤ්ඤා කායසඵළස්සජා සඤ්ඤා මනොසඵළස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකතඤ්ඤා.

අය. වුවුවත් සිතුවා, කවි ගනිමි.

6-503 (8/73)

135. තත් කතමො සංඛාරකකිකො :

එකවිධෙන සංඛාරකකිකො විත්තසම්පයුතෙනා.

ද්විධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති හෙතු, අත්ති න හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනෙනා.

පඤ්චවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති සුඛිත්‍යසම්පයුතෙනා, අත්ති දුක්ඛිත්‍යසම්පයුතෙනා, අත්ති සොමනසිත්‍යසම්පයුතෙනා, අත්ති දෛමනසිත්‍යසම්පයුතෙනා, අත්ති උපෙක්ඛිත්‍යසම්පයුතෙනා. එවං පඤ්චවිධෙන සංඛාරකකිකො.

ඡන්ධ්‍යවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්පයුතා වේදනා, සොඛසම්පයුතා වේදනා, ඝාතසම්පයුතා වේදනා, ජීව්‍යාසම්පයුතා වේදනා, කායසම්පයුතා වේදනා, මනෝසම්පයුතා වේදනා. එවං ඡන්ධ්‍යවිධෙන සංඛාරකකිකො.

සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්පයුතා වේදනා, සොඛසම්පයුතා වේදනා, ඝාතසම්පයුතා වේදනා, ජීව්‍යාසම්පයුතා වේදනා, කායසම්පයුතා වේදනා, මනෝධාතුසම්පයුතා වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතා වේදනා. එවං සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො.

අර්ථවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්පයුතා වේදනා -පෙ-කායසම්පයුතා වේදනා, අත්ති සුඛසහගතා, අත්ති දුක්ඛසහගතා, මනෝධාතුසම්පයුතා වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතා වේදනා. එවං අර්ථවිධෙන සංඛාරකකිකො.

නවවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්පයුතා වේදනා -පෙ-මනෝධාතුසම්පයුතා වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතා වේදනා, අත්ති කුසලා, අත්ති අකුසලා, අත්ති අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන සංඛාරකකිකො.

දසවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්පයුතා වේදනා -පෙ-කායසම්පයුතා වේදනා, අත්ති සුඛසහගතා, අත්ති දුක්ඛසහගතා, මනෝධාතුසම්පයුතා වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතා වේදනා, අත්ති කුසලා, අත්ති අකුසලා, අත්ති අබ්‍යාකතා, එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො.

136. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුතෙනා.

ද්විධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති හෙතු, අත්ති න හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතෙනා, අත්ති දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතෙනා, අත්ති අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතෙනා.

135. - එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇත, හෙතු නො වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුලල වූයෙක් ඇත, අකුලල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

වතුප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරිශාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

සචූකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා ය, සොකසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා ය, සාතසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා ය, ජීව්හා සම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා ය, කායසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා ය, මනෝසම්ප්‍රසයෙන් උපත් වෙනතා යි. මෙසේ සචූකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, සොතසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, සාතසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, ජිව්හසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, කායසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, මනෝසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පයෙන් උපත් වෙතනා යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

අප්‍රේමයෙන් සංස්කාරයක් කරන බව : වක්‍රය මිනිසාගෙන් උපන් වෙනම ය . . . කායය මිනිසාගෙන් උපන් වෙනම ය සුඛය හඟන වූයෙක් ඇත, දුක්ඛය හඟන වූයෙක් ඇත, මනෝධාතූය මිනිසාගෙන් උපන් වෙනම ය, මනෝවිඤ්ඤාකාය මිනිසාගෙන් උපන් වෙනම ය. මෙසේ අප්‍රේමයෙන් සංස්කාරයක් කරන බව.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රවිෂම්භසයෙන් උපත් වෙනතා ය . . . මනොධාතුවිෂම්භසයෙන් උපත් වෙනතා ය, මනොවිඤ්ඤාධාතුවිෂම්භසයෙන් උපත් වෙනතාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

දූප්පකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්පස්සයෙන් උපත් වෙනතා ය . . . කායසම්පස්සයෙන් උපත් වෙනතාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනෝධාතුසම්පස්සයෙන් උපත් වෙනතා ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුසම්පස්සයෙන් උපත් වෙනතාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දූප්පකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

136. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ත වශේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති විපාකො, අත්ති විපාක ධම්ම ධම්මො, අත්ති නෙවවිපාක න විපාක ධම්මධම්මො.

අත්ති උපාදිනනුපාදානියො, අත්ති අනුපාදිනනුපාදානියො, අත්ති අනුපාදිනනුපාදානියො.

අත්ති සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ති සවිතකකසවිචාරො, අත්ති අවිතකකවිචාරමනෙතා, අත්ති අවිතකක අවිචාරො.

අත්ති පිතීසහගතො, අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති දසුනෙන පහාතබ්බො, අත්ති භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ති නෙවදසුනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අත්ති දසුනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ති භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ති නෙවදසුනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අත්ති අචයගාමී, අත්ති අපචයගාමී, අත්ති නෙචාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ති සෙකෙඛා, අත්ති අසෙකෙඛා, අත්ති නෙවසෙකෙඛා නාසෙකෙඛා.

අත්ති පරිතෙතා, අත්ති මහග්ගතො, අත්ති අපපමාණො.

අත්ති පරිතතාරම්මණො, අත්ති මහග්ගතාරම්මණො, අත්ති අපපමාණාරම්මණො.

අත්ති භීතො, අත්ති මජ්ඣිමො, අත්ති පණ්ණිකො.

අත්ති ඕච්ඡින්නානියතො, අත්ති සම්මන්නානියතො, අත්ති අනියතො.

අත්ති මග්ගාරම්මණො, අත්ති මග්ගහෙතුකො, අත්ති මග්ගාභිපතී.

අත්ති උපපනෙතා, අත්ති අනුපපනෙතා, අත්ති උපපාදී.

අත්ති අතීතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුපපනෙතා.

අත්ති අතීතාරම්මණො, අත්ති අනාගතාරම්මණො, අත්ති පච්චුපපනාරම්මණො.

අත්ති අජ්ඣතො, අත්ති ඛග්ගිකො, අත්ති අජ්ඣතඛග්ගිකො.

අත්ති අජ්ඣතතාරම්මණො, අත්ති ඛග්ගිකාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣතඛග්ගිකාරම්මණො - පෙ - එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

137. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : චිත්තසම්පයුතො.

ද්විවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො.

අත්ති හෙතුසම්පයුතො, අත්ති හෙතුවිපයුතො.

අත්ති හෙතුවෙව සහෙතුකො ච, අත්ති සහෙතුකො වෙව න ච හෙතු.

අත්ති හෙතු වෙව හෙතු සම්පයුතො ච, අත්ති හෙතු සම්පයුතො වෙව න ච හෙතු.

විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාක ධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලිවයසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවයසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවයඅසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

අවිතර්කසවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක-අවිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථායත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමායත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුදු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇති, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

137. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

හෙතුසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතුවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රසක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රසක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

අත්ති න හෙතු සහෙතුකො, අත්ති න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

අත්ති කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අත්ති ආසවො, අත්ති නො ආසවො.

අත්ති සාසවො, අත්ති අනාසවො.

අත්ති ආසව සම්පයුතො, අත්ති ආසවවිපයුතො.

අත්ති ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ති සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ති ආසවො චෙව ආසවසම්පයුතො ච, අත්ති ආසවසම්පයුතො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ති ආසව විපයුතා සාසවො, අත්ති ආසව විපයුතා අනාසවො.

අත්ති සංයෝජනං, අත්ති නො සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජනියො, අත්ති අසංයෝජනියො.

අත්ති සංයෝජනසම්පයුතො, අත්ති සංයෝජනවිපයුතො.

අත්ති සංයෝජනං චෙව සංයෝජනියො ච, අත්ති සංයෝජනියො චෙව නො ච සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජනං චෙව සංයෝජන සම්පයුතො ච, අත්ති සංයෝජන-සම්පයුතො චෙව නො ච සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජනවිපයුතා සංයෝජනියො, අත්ති සංයෝජනවිපයුතා අසංයෝජනියො.

අත්ති ගන්තො, අත්ති නො ගන්තො.

අත්ති ගන්තනියො, අත්ති අගන්තනියො.

අත්ති ගන්තසම්පයුතො, අත්ති ගන්තවිපයුතො.

අත්ති ගන්තො චෙව ගන්තනියො ච, අත්ති ගන්තනියො චෙව නො ච ගන්තො.

අත්ති ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුතො ච, අත්ති ගන්තසම්පයුතො චෙව නො ච ගන්තො.

අත්ති ගන්තවිපයුතාගන්තනියො, අත්ති ගන්තවිපයුතා අගන්තනියො.

අත්ති ඔසො, අත්ති නො ඔසො.

අත්ති ඔසනියො, අත්ති අනොසනියො.

අත්ති ඔසසම්පයුතො, අත්ති ඔසවිපයුතො.

අත්ති ඔසො චෙව ඔසනියො ච, අත්ති ඔසනියො චෙව නො ච ඔසො.

අත්ති ඔසො චෙව ඔසසම්පයුතො ච, අත්ති ඔසසම්පයුතො චෙව නො ච ඔසො.

අත්ති ඔසවිපයුතා ඔසනියො, අත්ති ඔසවිපයුතා අනොසනියො.

අත්ති යොගො, අත්ති නො යොගො.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(වක්ෂුරාදි) කිසි විඥනයෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥනයෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ආසුව වූයෙක් ඇත, ආසුව නො වූයෙක් ඇති.

සාසුව වූයෙක් ඇත, අනාසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සහිත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සහිත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව විප්‍රයුක්ත සාසුව වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත අනාසුව වූයෙක් ඇති.

සංයොජන වූයෙක් ඇත, සංයොජන නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනීය ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනීය ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇත. ග්‍රන්ථ නො වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථනීය ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඔස වූයෙක් ඇත, ඔස නො වූයෙක් ඇති.

ඔසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසනීය ද වූයෙක් ඇත, ඔසනීය ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්ත ඔසනීය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොග වූයෙක් ඇත, යොග නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි යොගනිසො, අත්ථි අයොගනිසො.

අත්ථි යොගසම්පසුත්තො, අත්ථි යොගවිපසුත්තො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගනිසො ච, අත්ථි යොගනිසො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගසම්පසුත්තො ච, අත්ථි යොගසම්පසුත්තො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගවිපසුත්තයොගනිසො, අත්ථි යොගවිපසුත්ත අයොගනිසො.

අත්ථි නිවරණං, අත්ථි නො නිවරණං.

අත්ථි නිවරණිසො, අත්ථි අනිවරණිසො.

අත්ථි නිවරණසම්පසුත්තො, අත්ථි නිවරණවිපසුත්තො.

අත්ථි නිවරණං චෙව නිවරණිසො ච, අත්ථි නිවරණිසො චෙව නො ච නිවරණං.

අත්ථි නිවරණං චෙව නිවරණසම්පසුත්තො ච, අත්ථි නිවරණසම්පසුත්තො චෙව නො ච නිවරණං.

අත්ථි නිවරණවිපසුත්තනිවරණිසො, අත්ථි නිවරණවිපසුත්තනිවරණිසො.

අත්ථි පරාමාසො, අත්ථි නො පරාමාසො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො.

අත්ථි පරාමාසසම්පසුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිපසුත්තො.

අත්ථි පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො ච, අත්ථි පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො.

අත්ථි පරාමාසවිපසුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිපසුත්තපරාමට්ඨො.

අත්ථි උපාදිනො, අත්ථි අනුපාදිනො.

අත්ථි උපාදනං, අත්ථි නො උපාදනං.

අත්ථි උපාදනිසො, අත්ථි අනුපාදනිසො.

අත්ථි උපාදනසම්පසුත්තො, අත්ථි උපාදනවිපසුත්තො.

අත්ථි උපාදනඤ්චෙව උපාදනිසො ච, අත්ථි උපාදනිසො චෙව නො ච උපාදනං.

අත්ථි උපාදනඤ්චෙව උපාදනසම්පසුත්තො ච, අත්ථි උපාදනසම්පසුත්තො චෙව නො ච උපාදනං.

අත්ථි උපාදනවිපසුත්ත උපාදනිසො, අත්ථි උපාදනවිපසුත්ත අනුපාදනිසො.

අත්ථි කිලෙසො, අත්ථි නො කිලෙසො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො.

අත්ථි කිලෙසසම්පසුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිපසුත්තො.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොගනීය ද වූයෙක් ඇත, යොගනීය ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොග සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, යොගසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රසූක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසූක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණ වූයෙක් ඇත, නිවරණ නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණීය ද වූයෙක් ඇත, නිවරණීය ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණීය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසූක්ත අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

පරාමාස වූයෙක් ඇත, පරාමාස නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාස ද වූ පරාමාෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට ද වූ නො ද පරාමාස වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රසූක්ත පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රසූක්ත අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදන වූයෙක් ඇත, උපාදන නො වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනීය ද වූයෙක් ඇත, උපාදනීය ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශ නො වූයෙක් ඇති.

සාක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො ච, අත්ති සංකිලෙසිකො වෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ති කිලෙසො වෙව සංකිලිධෙය්‍යා ච, අත්ති සංකිලිධෙය්‍යා වෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ති කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතො ච, අත්ති කිලෙස සම්පයුතො වෙව නො ච කිලෙසො.

අත්ති කිලෙස විපයුතසංකිලෙසිකො, අත්ති කිලෙසවිපයුතන අසංකිලෙසිකො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති සවිතකෙකා, අත්ති අවිතකෙකා.

අත්ති සවිචාරෙ, අත්ති අවිචාරෙ.

අත්ති සප්පිතිකො, අත්ති අප්පිතිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති න සුඛසහගතො.

අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ති න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති කාමාවචරෙ, අත්ති න කාමාවචරෙ.

අත්ති රූපාවචරෙ, අත්ති න රූපාවචරෙ.

අත්ති අරූපාවචරෙ, අත්ති න අරූපාවචරෙ.

අත්ති පරියාපනො, අත්ති අපරියාපනො.

අත්ති නිශ්ශාන්තිකො, අත්ති අනිශ්ශාන්තිකො.

අත්ති නිශ්චයො, අත්ති අනිශ්චයො.

අත්ති සඋත්තරෙ, අත්ති අනුත්තරෙ.

අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුසො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අඛ්‍යාතකුසො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන සංඛාරකකුසො.

138. ඵකවිධෙන සංඛාරකකුසො : විත්තසම්පයුතො.

දුච්චෙන සංඛාරකකුසො : අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුසො : අත්ති සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො
-පෙ-

අත්ති අජ්ඣතතාරම්මණො, අත්ති ඛග්ගිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣතන-
ඛග්ගිඤ්ඤාරම්මණො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන සංඛාරකකුසො.

ක්ලේශ ද වූ සාක්ලේශික ද වූයෙක් ඇත, සාක්ලේශික ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ සංක්ලිෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත සාක්ලේශික වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත අසාක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවායෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවා නො වූයෙක් ඇති.

භාවනයෙන් ප්‍රභාතවායෙක් ඇත, භාවනයෙන් ප්‍රභාතවා නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු නැතියෙක් ඇති.

භාවනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රිතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛයඛාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයඛාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ (රාගාදී ක්ලේශ සහිත) වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

138. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

139. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

140. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

141. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

142 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්ත බහිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

නිකමුලකං.

143 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

144 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

නිව්ධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

139. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙන් ඇත, අකුශල වූයෙන් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙන් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

140. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයක්ත වශේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වුයෙක් ඇත, අරණ වුයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙන් ඇත, අකුශල වූයෙන් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙන් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

141. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නොවූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්පකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත,
 බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ
 දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

142. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි: චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : (රාහාදි) රණ සහිත වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන චූයෙක් ඇත,
 බාහිරාලම්බන චූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන චූයෙක් ඇත. . . . මෙසේ දශ
 ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකුලලක සි.

143. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙන් ඇත, හෙතු නො වූයෙන් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුලල වූයෙක් ඇත, අකුලල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

144. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙනුක වූයෙක් ඇත, අහෙනුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇත, දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

145 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු සම්පයුතො, අත්ථි හෙතු විපාසයුතො.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

146 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු චෙව සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

147 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුතො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුතො චෙව න ච හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

148 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි සචිත්තකතච්චාරො, අත්ථි අචිත්තකතච්චාරො, අත්ථි අචිත්තකත අච්චාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

149 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි පිණ්ඩසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

150. එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤායො.

තිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාස පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාස පභාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

145. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

146. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

147. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

148. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසචිතාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක චිතාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අචිතාර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

149. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

150. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඥානයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥානයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

151. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤාසම්පයො, අඤ්ඤා නො ආසම්පයො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා දසානෙන පභානබ්බහෙතුකො, අඤ්ඤා භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, අඤ්ඤා නෙවදසානෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

152. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා සාසම්පයො, අඤ්ඤා අනාසම්පයො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා ආවට්ඨගාමී, අඤ්ඤා අපට්ඨගාමී, අඤ්ඤා නෙවට්ඨගාමී නාපට්ඨගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

153. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා ආසවසම්පයුත්තො, අඤ්ඤා ආසව විපයුත්තො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා සෙකෙතො, අඤ්ඤා අසෙකෙතො, අඤ්ඤා නෙව සෙකෙතො නාසෙකෙතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

154. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා ආසම්පයො චෙව සාසම්පයො ච, අඤ්ඤා සාසම්පයො චෙව නො ච ආසම්පයො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා පරිත්තො, අඤ්ඤා මහග්ගනො, අඤ්ඤා අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

155. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා ආසම්පයො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, අඤ්ඤා ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසම්පයො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා පරිත්තාරම්මණො, අඤ්ඤා මහග්ගනාරම්මණො, අඤ්ඤා අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

156. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා ආසවවිපයුත්තසාසම්පයො, අඤ්ඤා ආසවවිපයුත්තඅනාසම්පයො.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා භීතො, අඤ්ඤා මජ්ඣිමො, අඤ්ඤා පඤ්ඤා -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

157. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා සංයෝජනං, අඤ්ඤා නො සංයෝජනං.

තිවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අඤ්ඤා මිච්ඡන්තනිකානො, අඤ්ඤා සම්මන්තනිකානො, අඤ්ඤා අනිකානො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

7-5 503 (8/73)

158. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි සංයෝජනියො අනි අසංයෝජනියො.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි මග්ගාරම්මණො, අනි මග්ගභෙදාකො,
අනි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො.

159. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි සංයෝජනසම්පයුත්තො, අනි
සංයෝජනවිපයුත්තො.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි උපපන්නො, අනි අනුපපන්නො,
අනි උපපාදි -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො.

160. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි සංයෝජනඤ්චව සංයෝජනියො ච,
අනි සංයෝජනියො චෙව නො ච සංයෝජනං.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි අතීතො, අනි අනාගතො, අනි
පච්චුපපන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො.

161. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි සංයෝජනඤ්චව සංයෝජන-
සම්පයුත්තො ච, අනි සංයෝජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයෝජනං.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි අතීතාරම්මණො, අනි අනාගතා-
රම්මණො, අනි පච්චුපපන්නාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සංඛාරකකිකො.

162. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි සංයෝජනවිපයුත්තසංයෝජනියො,
අනි සංයෝජනවිපයුත්තඅසංයෝජනියො.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි අජ්ඣතො, අනි ඛේදො, අනි
අජ්ඣතඛේදො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො.

163. එකවිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අනි ගජො, අනි නො ගජො.

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අනි අජ්ඣතතාරම්මණො, අනි ඛේදා-
රම්මණො, අනි අජ්ඣතඛේදාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සංඛාරකකිකො.

උගතොවබ්බිකං.

උපකොට්ඨිප්පක සි.

164. සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො.

165. අපරේපි සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති විපාකො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරේ, අත්ති අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සංඛාරකකිකො.

166. චතුර්විධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්මස්සපච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. සොනසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්මස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මස්සපච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. චක්ඛුසම්මස්සජා වෙනනා -පෙ- මනෝසම්මස්සජා වෙනනා. එවං චතුර්විධෙන සංඛාරකකිකො.

167. අපරේපි චතුර්විධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්මස්ස පච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්ත ඛණ්ඩාරම්මණො. සොනසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්මස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මස්සපච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්ත ඛණ්ඩාරම්මණො. චක්ඛුසම්මස්සජා වෙනනා, සොනසම්මස්සජා වෙනනා, ඝානසම්මස්සජා වෙනනා, ජීව්‍හා සම්මස්සජා වෙනනා, කායසම්මස්සජා වෙනනා, මනෝසම්මස්සජා වෙනනා. එවං චතුර්විධෙන සංඛාරකකිකො.

168. තිංසතිවිධෙන සංඛාරකකිකො : චක්ඛුසම්මස්සපච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරේ, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. සොනසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්මස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මස්සපච්චයා සංඛාරකකිකො අත්ති කාමාවචරේ, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. චක්ඛුසම්මස්සජා වෙනනා -පෙ- මනෝසම්මස්සජා වෙනනා. එවං තිංසතිවිධෙන සංඛාරකකිකො.

164. ස්වභාවික සංස්කෘතියේ වෙනස : කුලය වූයෙක් ඇත, අකුලය වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරිණාමය වූයෙක් ඇත. මෙයේ ස්වභාවික සංස්කෘතියේ වෙනස වේ.

165. අත්‍ය වූ ද ස්ථප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්ථප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

166. චතුර්විංශප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුඟල වූයෙක් ඇත, අකුඟල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුඟල වූයෙක් ඇත, අකුඟල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය. . . . මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා යි. මෙසේ චතුර්විංශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

167. අනා වුදවතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වු සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වුයෙක් ඇත, ... අධ්‍යාත්මාලම්භන වුයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වුයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්භන වුයෙක් ඇත, ... සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... ජිව්හා සම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වු සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වුයෙක් ඇත, ... අධ්‍යාත්මාලම්භන වුයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වුයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වුයෙක් ඇත, වක්ඛු සම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙනනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙනනා ය, සාතසම්ඵස්ස යෙන් උපත් වෙනනා ය, ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙනනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙනනා ය, මනොසම්ඵස්සයෙන් උපත් වෙනනා යි. මෙසේ වතුර්විංශත්ප්‍රකාර යෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

168. ත්‍රිශත්ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනනා ය. . . මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනනා යි. මෙසේ ත්‍රිශත්ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

169. බහුච්චේදන සංඛාරකකිංකරො: චක්ඛුසමථස්සපච්චයං සංඛාරකකිංකරො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරිඤ්ඤාපනෙතො. සොත්තසමථස්සපච්චයං -පෙ- ඝානසමථස්සපච්චයං -පෙ- ජීව්හාසමථස්සපච්චයං -පෙ- කායසමථස්සපච්චයං -පෙ- මනෝසමථස්සපච්චයං සංඛාරකකිංකරො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරිඤ්ඤාපනෙතො. චක්ඛුසමථස්සජා වෙනනා, සොත්තසමථස්සජා වෙනනා, ඝානසමථස්සජා වෙනනා, ජීව්හාසමථස්සජා වෙනනා, කායසමථස්සජා වෙනනා, මනෝසමථස්සජා වෙනනා. එවං බහුච්චේදන සංඛාරකකිංකරො.

170. අපරේඨි බහුච්චේදන සංඛාරකකිංකරො: චක්ඛුසමථස්සපච්චයං සංඛාරකකිංකරො අනි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො, අනි දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුතො, අනි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුතො -පෙ- අනි අජකිත්තාරමමණො, අනි බහිඤ්ඤාරමමණො, අනි අජකිත්ත බහිඤ්ඤාරමමණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරිඤ්ඤාපනෙතො. සොත්තසමථස්සපච්චයං -පෙ- ඝානසමථස්සපච්චයං -පෙ- ජීව්හාසමථස්සපච්චයං -පෙ- කායසමථස්සපච්චයං -පෙ- මනෝසමථස්සපච්චයං සංඛාරකකිංකරො අනි සුඛාය වේදනාය සමපයුතො -පෙ- අනි අජකිත්තාරමමණො, අනි බහිඤ්ඤාරමමණො, අනි අජකිත්ත බහිඤ්ඤාරමමණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරිඤ්ඤාපනෙතො. චක්ඛුසමථස්සජා වෙනනා, සොත්තසමථස්සජා වෙනනා, ඝානසමථස්සජා වෙනනා, ජීව්හාසමථස්සජා වෙනනා, කායසමථස්සජා වෙනනා, මනෝසමථස්සජා වෙනනා. එවං බහුච්චේදන සංඛාරකකිංකරො.

අයං වුච්චති සංඛාරකකිංකරො.

171. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණකකිංකරො:

එකච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො එස්ස සමපයුතො.

දුච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි සහෙතුකො, අනි අහෙතුකො.

තිච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො.

චතුරිච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරිඤ්ඤාපනෙතො.

පඤ්චච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි සුඛිත්තියසමපයුතො, අනි දුක්ඛිත්තියසමපයුතො, අනි සොමනස්සිත්තිය සමපයුතො, අනි දොමනස්සිත්තියසමපයුතො, අනි උපෙක්ඛිත්තියසමපයුතො. එවං පඤ්චච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

ජබ්බිච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොත්තච්ඤ්ඤාණං, ඝානච්ඤ්ඤාණං, ජීව්හාච්ඤ්ඤාණං, කායච්ඤ්ඤාණං, මනෝච්ඤ්ඤාණං. එවං ජබ්බිච්චේදන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

169. බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසමඵස්සයෙන් . . . කායසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සොතසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සාතසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ජිව්හාසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, කායසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝසමඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

170. අත්‍ය වූ ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, දුඛවෙදනාව හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසමඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවෙදනාව හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. චක්ඛුසමඵස්සජ වෙතනා ය, සොතසමඵස්සජ වෙතනා ය, සාතසමඵස්සජ වෙතනා ය, ජිව්හාසමඵස්සජ වෙතනා ය, කායසමඵස්සජ වෙතනා ය, මනෝසමඵස්සජ වෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

මෙ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

171. එහි විභ්‍යුත්ස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සමිප්පුක්ඛ වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : සුඛිත්ථිය හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, දුක්ඛිත්ථිය හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, සොමනස්සිත්ථිය හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සිත්ථිය හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්ථිය හා සමිප්පුක්ඛ වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වේ.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුර්විභ්‍යුත්ස්කන්ධය ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යුත්ස්කන්ධය ය, ස්පර්ශවිභ්‍යුත්ස්කන්ධය ය, ජිහ්වා විභ්‍යුත්ස්කන්ධය ය, කායවිභ්‍යුත්ස්කන්ධය ය, මනෝවිභ්‍යුත්ස්කන්ධය යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යුත්ස්කන්ධය වේ.

සත්තව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

අට්ඨව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අනි සුඛසහගතං, අනි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

නව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො. එවං නව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අනි සුඛසහගතං, අනි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අනි කුසලං, අනි අකුසලං, අනි අබ්‍යාකතං. එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො.

172. එකව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: එසස්සමප්පුනෙතා.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි සහෙතුකො, අනි අහෙතුකො.

තීව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිංකරො: අනි සුඛාය වේදනාය සමප්පුනෙතා, අනි දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පුනෙතා, අනි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පුනෙතා.

අනි විපාකො, අනි විපාකධම්මධම්මො, අනි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අනි උපාදිනනුපාදනියො, අනි අනුපාදිනනුපාදනියො, අනි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අනි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අනි සචිතකකපිචාරො, අනි අචිතකකපිචාරමනෙතා, අනි අචිතකකඅපිචාරො.

අනි පිතිසහගතො, අනි සුඛසහගතො, අනි උපෙකනාසහගතො.

අනි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අනි භාවනාය පහාතබ්බො, අනි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො.

අනි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අනි භාවනාය පහාතබ්බ-හෙතුකො, අනි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො.

අනි ආවයගාමී, අනි අපවයගාමී, අනි නෙවාචයගාමී නාපච්ඡගාමී
අනි සෙකෙතො, අනි අසෙකෙතො, අනි නෙවසෙකනනාසෙකෙතො¹.

1. නෙවසෙකනනාසෙකෙතො - සිරිමු.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය . . . කායවිභ්‍යාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

172. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

චීපාක වූයෙක් ඇත, චීපාකධර්මස්ථතාව වූයෙක් ඇත, නො මැ චීපාක වූ චීපාකධර්මස්ථතාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ඛිජ්ඣාංකලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ඛිජ්ඣ වූ සාංක්ඛිජ්ඣ වූයෙක් ඇත, අසංක්ඛිජ්ඣ-අසංක්ඛිජ්ඣ වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අචිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතචය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතචය හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

අපි පරිනේතා, අපි මහග්ගතො, අපි අප්පමාණො.

අපි පරිනතාරම්මණො, අපි මහග්ගතාරම්මණො, අපි අප්පමාණාරම්මණො.

අපි හිනො, අපි මජ්ඣමො, අපි පණ්ණිනො.

අපි මිච්ඡත්තනිකතො, අපි සම්මත්තනිකතො, අපි අනිකතො.

අපි මග්ගාරම්මණො, අපි මග්ගභෙදුකො, අපි මග්ගාධිපති.

අපි උප්පතො, අපි අනුප්පතො, අපි උප්පාදි.

අපි අතීතො, අපි අනාගතො, අපි පච්චුප්පතො.

අපි අතීතාරම්මණො, අපි අනාගතාරම්මණො, අපි පච්චුප්පතාරම්මණො.

අපි අජ්ඣතො, අපි බහිද්ධො අපි අජ්ඣතබහිද්ධො

අපි අජ්ඣතාරම්මණො, අපි බහිද්ධාරම්මණො, අපි අජ්ඣතබහිද්ධාරම්මණො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංකො.

173 ඵකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිංකො: ඵසංසම්පය්සනො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිංකො: අපි භෙදුසම්පය්සනො, අපි භෙදු-
විප්පය්සනො.

අපි න භෙදුසභෙදුකො, අපි න භෙදු අභෙදුකො.

අපි ලොකිඨො, අපි ලොකුත්තරේ.

අපි කෙනවි විඤ්ඤායො, අපි කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවසම්පය්සනො, අපි ආසවිවිප්පය්සනො.

අපි ආසවිවිප්පය්සනසාසවො, අපි ආසවිවිප්පය්සනඅනාසවො.

අපි සංයොජනිඨො, අපි අසංයොජනිඨො.

අපි සංයොජනසම්පය්සනො, අපි සංයොජනිවිප්පය්සනො.

අපි සංයොජනිවිප්පය්සනසංයොජනිඨො, අපි සංයොජනිවිප්ප-
ය්සනඅසංයොජනිඨො.

අපි ගන්තීඨො, අපි අගන්තීඨො.

අපි ගන්තසම්පය්සනො, අපි ගන්තිවිප්පය්සනො.

අපි ගන්තිවිප්පය්සනගන්තීඨො, අපි ගන්තිවිප්පය්සනඅගන්තීඨො.

අපි ඔසනීඨො අපි අනොසනීඨො.

අපි ඔසසම්පය්සනො, අපි ඔසවිප්පය්සනො.

අපි ඔසවිප්පය්සනඔසනීඨො, අපි ඔසවිප්පය්සනඅනොසනීඨො.

අපි යොගනීඨො, අපි අයොගනීඨො.

පරික්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරික්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාත්වනියන වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනියන වූයෙක් ඇත, අනියන වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහේතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපද්‍රව්‍යාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

173. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : හේතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හේතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හේතු නො වූ සහේතුක වූයෙක් ඇත, හේතු නො වූ අහේතුක වූයෙක් ඇති.

ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලෝකෝත්තර වූයෙක් ඇති.

කිසි විභ්‍යාසයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විභ්‍යාසයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාමුච්ඡි වූයෙක් ඇත, අනාමුච්ඡි වූයෙක් ඇති.

ආමුච්ඡිවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආමුච්ඡිවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආමුච්ඡිවිප්‍රයුක්ත වූ සාමුච්ඡි වූයෙක් ඇත, ආමුච්ඡිවිප්‍රයුක්ත වූ අනාමුච්ඡි වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයෝජනීයයෙක් ඇත, සංයෝජන විප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

මසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

මසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, මසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

මසවිප්‍රයුක්ත වූ මසනීය වූයෙක් ඇත, මසවිප්‍රයුක්ත වූ අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

අත්ති යොගසම්පයුතෙනා, අත්ති යොගවිපයයුතෙනා.

අත්ති යොගවිපයයුතනසොගනිසො, අත්ති යොගවිපයයුතනඅයොගනිසො.

අත්ති නිවරණිසො, අත්ති අනිවරණිසො.

අත්ති නිවරණසම්පයුතෙනා, අත්ති නිවරණවිපයයුතෙනා.

අත්ති නිවරණවිපයයුතනනිවරණිසො, අත්ති නිවරණවිපයයුතනඅනිවරණිසො.

අත්ති පරමවෙඨා, අත්ති අපරමවෙඨා.

අත්ති පරමාසම්පයුතෙනා, අත්ති පරමාසවිපයයුතෙනා.

අත්ති පරමාසවිපයයුතනපරමවෙඨා, අත්ති පරමාසවිපයයුතනඅපරමවෙඨා.

අත්ති උපාදිකෙනා, අත්ති අනුපාදිකෙනා.

අත්ති උපාදනිසො, අත්ති අනුපාදනිසො.

අත්ති උපාදනසම්පයුතෙනා, අත්ති උපාදනවිපයයුතෙනා.

අත්ති උපාදනවිපයයුතනඋපාදනිසො, අත්ති උපාදනවිපයයුතනඅනුපාදනිසො.

අත්ති සංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලෙසිකො.

අත්ති සංකිලිවෙඨා, අත්ති අසංකිලිවෙඨා.

අත්ති කිලෙස සම්පයුතෙනා, අත්ති කිලෙස විපයයුතෙනා,

අත්ති කිලෙසවිපයයුතනසංකිලෙසිකො, අත්ති කිලෙසවිපයයුතනඅසංකිලෙසිකො.

අත්ති දසුනෙන පභාතබ්බො, අත්ති න දසුනෙන පභාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දසුනෙන පභාතබ්බ හෙතුකො, අත්ති න දසුනෙන පභාතබ්බ හෙතුකො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බ හෙතුකො.

අත්ති සවිතකෙකා, අත්ති අවිතකෙකා.

අත්ති සවිචාරෙ, අත්ති අවිචාරෙ.

අත්ති සප්පිතිකො, අත්ති අප්පිතිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති න සුඛසහගතො.

අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ති න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති කාමාවචරෙ, අත්ති න කාමාවචරෙ.

අත්ති රූපාවචරෙ, අත්ති න රූපාවචරෙ.

යොගසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රසක්ත වූ යොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසක්ත වූ අයොගනිය වූයෙක් ඇති.

නිවරණය වූයෙක් ඇත, අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසක්ත වූ නිවරණය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසක්ත වූ අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමභිසම්ප්‍රසක්තයෙක් ඇත, පරාමභිවිප්‍රසක්තයෙක් ඇති.

පරාමභිවිප්‍රසක්ත වූ පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමභිවිප්‍රසක්ත වූ අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසක්ත වූ උපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසක්ත වූ අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංක්ෂිප්ත වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලෙශයන් හා සම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ෂලෙශයන් හා විප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලෙශවිප්‍රසක්ත වූ සාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ෂලෙශවිප්‍රසක්ත වූ අසාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිචාර වූයෙක් ඇති.

සමිතික වූයෙක් ඇත, අමිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රිතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රිතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අපි පරිඨාසනො, අපි අපරිඨාසනො.

අපි නිග්ගානිකො, අපි අනිග්ගානිකො.

අපි නිග්ගො, අපි අනිග්ගො.

අපි සලකතරො, අපි අනුතතරො.

අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො - පෙ - එවං දසව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො.

174. එකව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අපි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අපි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අපි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අපි ඛහිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣත්තඛහිඤ්ඤාරම්මණො-පෙ-එවං දසව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො.

දුක්ඛමුලකං

175. එකව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො:

දුට්ඨෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො-පෙ-එවං දසව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො.

176. එකව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි හෙතුසම්පයුතො, අපි හෙතු විපයුතො-පෙ-අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො-පෙ-එවං දසව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො.

177. එකව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අපි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අපි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අපි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අපි ඛහිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣත්තඛහිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත විඤ්ඤාණකකිකො.

පයභාපන්න වූයෙක් ඇත, අපයභාපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛයභාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයභාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සරත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

තත් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි. කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

174. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි.

175. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

176. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

177. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

178. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි හෙතුසම්පයුතො: අනි හෙතු විපයයුතො. -පෙ- අනි සරණො, අනි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අනි බහිද්ධාරම්මණො, අනි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

නිකමුලකං.

179. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි සහෙතුකො, අනි අහෙතුකො,

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

180. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි හෙතුසම්පයුතො, අනි හෙතු විපයයුතො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අනි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අනි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

181. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි න හෙතුසහෙතුකො, අනි න හෙතුඅහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි විපාකො, අනි විපාකධම්මං, අනි නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

182. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි ලොකියො, අනි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි උපාදිනනුපාදනියො, අනි අනුපාදිනනුපාදනියො, අනි අනුපාදිතනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

183. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි කෙනචි විඤ්ඤායො, අනි කෙනචි න විඤ්ඤායො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අනි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

178. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

ත්‍රිකමුලක යි.

179. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

180. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

181. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය සා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාව ධර්මවූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

182. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොක්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදතිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදතිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදතිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

183. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : කිසි විභ්‍යාසයකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසි විභ්‍යාසයකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : සංක්ෂිප්තසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්තසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්තඅසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

184. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සාසවො, අනුචි අනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සවිතකකසව්වාදො, අනුචි අවිතකක විවාදමනො. අනුචි අවිතකක අව්වාදො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

185. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, අනුචි ආසවවිප්පයුතො, අනුචි ආසවවිප්පයුතො,

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි පිතිසහගතො, අනුචි සුම්භහගතො, අනුචි උපෙකතාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

186. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි ආසවවිප්පයුතතසාසවො, අනුචි ආසවවිප්පයුතතඅනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අනුචි භාවනාය පභාතබ්බො, අනුචි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

187. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සංයොජනියො, අනුචි අසංයොජනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, අනුචි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අනුචි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අනුචි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

188. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සංයොජනවිප්පයුතො, අනුචි සංයොජනවිප්පයුතො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි ආවයගාමී, අනුචි අපවයගාමී, අනුචි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

189. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සංයොජනවිප්පයුතතසංයොජනියො, අනුචි සංයොජනවිප්පයුතතඅසංයොජනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි සෙකෙති, අනුචි අසෙකෙති, අනුචි නෙව සෙකතිනාසෙකෙති -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

190. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො,

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි ගන්තියො, අනුචි අගන්තියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනුචි පරිනො, අනුචි මහගනො, අනුචි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දහසුකාරයෙකින් විභ්‍යාසකන්ධය වේ.

191. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි ගජාසමපයුතෙනා, අපථි ගජාසමපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි පරිත්තාරමමණො, අපථි මහග්ගාරමමණො, අපථි අපමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථිගජාසමපයුතනගජානියො, අපථි ගජාසමපයුතනඅගජානියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි තිනො, අපථි මජ්ඣිමො, අපථි පණ්ණිනො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි ඕසනියො, අපථි අනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි මිච්ඡන්තනියතො, අපථි සමමන්තනියතො, අපථි අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

194. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි ඕසසමපයුතෙනා, අපථි ඕසවිපපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි මග්ගාරමමණො, අපථි මග්ගහෙතුකො, අපථි මග්ගාබ්පති -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

195. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි ඕසවිපපයුතනඕසනියො, අපථි ඕසවිපපයුතන අනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි උප්පන්නො, අපථි අනුප්පන්නො, අපථි උප්පාදි -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

196. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි යොගනියො, අපථි අයොගනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි අතීතො, අපථි අනාගතො, අපථි පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

197. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි යොගසමපයුතෙනා, අපථි යොගවිපපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපථි අතීතාරමමණො, අපථි අනාගතාරමමණො, අපථි පච්චුප්පන්නාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රාන්තත්වය වෙයි : පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රාන්තත්වය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් පැහැරස්කන්ධය වෙයි : හීන වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රභේද වූයෙක් ඇත. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විච්ඡායස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගත්වනියන වූයෙක් ඇත, සමාස්ත්වනියන වූයෙක් ඇත, අනියන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභූතස්කන්ධය වෙයි: මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගභෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශ්‍ර්‍යකාරයෙන් විභූතස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි: උත්පත්ත වූයෙක් ඇත, අනුත්පත්ත වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභූතස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රභූතස්කන්ධ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභූතස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභූතස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පත්තාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභූතස්කන්ධය වේ.

198. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එස්සසම්පයුතො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි යොගවිප්පයුතතයොගනි යො, අනි යොගවිප්පයුතතඅයොගනි යො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි අජ්ඣතො, අනි ඛග්ගො, අනි අජ්ඣතතඛග්ගො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

199. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එස්සසම්පයුතො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි නිවරණීයො, අනි අනිවරණීයො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි ඛග්ගාරම්මණො, අනි අජ්ඣතත ඛග්ගාරම්මණො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

උපතො වබ්බකං.

200. සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

201. අපරොපි සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො —පෙ— අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි ඛග්ගාරම්මණො, අනි අජ්ඣතතඛග්ගාරම්මණො, අනි කාමාවචරො. අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

202. චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: චක්ඛුසම්පයුපවයං විඤ්ඤාණකකතො: අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, සොතසම්පයුපවයං —පෙ— ඝාතසම්පයුපවයං —පෙ— ජීව්‍යාසම්පයුපවයං —පෙ— කායසම්පයුපවයං —පෙ— මනෝසම්පයුපවයං විඤ්ඤාණකකතො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො. චක්ඛු විඤ්ඤාණං, සොත විඤ්ඤාණං, ඝාත විඤ්ඤාණං, ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං, කාය විඤ්ඤාණං, මනෝ විඤ්ඤාණං. එවං චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

203. අපරොපි චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: චක්ඛුසම්පයුපවයං විඤ්ඤාණකකතො අනි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනි විපාකො, අනි විපාකධම්මධම්මො, අනි නොවි විපාක න විපාකධම්මධම්මො —පෙ— අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි ඛග්ගාරම්මණො, අනි අජ්ඣතතඛග්ගාරම්මණො, සොතසම්පයුපවයං —පෙ— ඝාතසම්පයුපවයං —පෙ— ජීව්‍යාසම්පයුපවයං —පෙ— කායසම්පයුපවයං —පෙ— මනෝසම්පයුපවයං විඤ්ඤාණකකතො අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි ඛග්ගාරම්මණො, අනි අජ්ඣතතඛග්ගාරම්මණො, චක්ඛු විඤ්ඤාණං, සොත විඤ්ඤාණං, ඝාත විඤ්ඤාණං, ජීව්‍යා විඤ්ඤාණං, කාය විඤ්ඤාණං, මනෝ විඤ්ඤාණං. එවං චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

198. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

199. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : නිවරණය වූයෙක් ඇත, අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

උභතොවධිසංකයි.

200. ස්පන්ධප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්පන්ධප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

201. අන්‍යත් ස්පන්ධප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්පන්ධප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

202. චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍රන්තත්වය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොකසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍රන්තත්වය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ඛුර්විභ්‍රන්ත ය, ශ්‍රොත්‍ර විභ්‍රන්ත ය, ස්පර්ශවිභ්‍රන්ත ය, ජිහ්වා විභ්‍රන්ත ය, කාය විභ්‍රන්ත ය, මනො විභ්‍රන්ත යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

203. අන්‍යත් චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍රන්තත්වය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍රන්තත්වය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, සොකසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍රන්තත්වය . . . සාතසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනො සම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍රන්තත්වය අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. චක්ඛුර්විභ්‍රන්ත ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍රන්ත ය, ස්පර්ශවිභ්‍රන්ත ය, ජිහ්වා විභ්‍රන්ත ය, කාය විභ්‍රන්ත ය, මනො විභ්‍රන්ත යි. මෙසේ චතුර්විංශත් ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍රන්තත්වය වේ.

204. තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො, සොකසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- මනොසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො, චක්ඛු-විඤ්ඤාණං, සොකවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කාය-විඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

205. බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්‍යාකතො, අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො, සොකසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- මනොසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්‍යාකතො, අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො, චක්ඛු-විඤ්ඤාණං -පෙ- මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

206. අපරොපි බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අපි අජ්ඣතතාරම්භො, අපි බහිඤ්ඤාරම්භො, අපි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤාරම්භො, අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො, සොකසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- ජිව්හාසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්ථස්සපච්චයා -පෙ- මනොසල්ථස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, -පෙ- අපි අජ්ඣතතාරම්භො, අපි බහිඤ්ඤාරම්භො, අපි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤාරම්භො, අපි කාමාවචරො, අපි රූපාවචරො, අපි අරූපාවචරො, අපි අපරියාපනො චක්ඛු-විඤ්ඤාණං, සොකවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො. අයං ථූවති විඤ්ඤාණකකිකො.

අභිධම්මසාප්තියං.

207. පඤ්ඤාකකිකො: රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

208. පඤ්ඤානං බැකුනං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

209. රූපකකිකො අබ්‍යාකතො. චක්ඛාදේ බැකු සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

දෙව බැකු න චක්ඛාබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි දුකකාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි අදුකකිමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාතිපි. තයො බැකු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනා, සියා දුකකාය වේදනාය සම්පයුතනා, සියා අදුකකිමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනා.

204. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යන්යස්කන්ධය වෙයි : වක්ත්‍රසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්යස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්යස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ත්‍රවිභ්‍යන්‍ය ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යන්‍ය ය, ස්‍රාණවිභ්‍යන්‍ය ය, ජිව්හවිභ්‍යන්‍ය ය, කායවිභ්‍යන්‍ය ය, මනෝවිභ්‍යන්‍ය යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය වේ.

205. බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්යස්කන්ධය වෙයි : වක්ත්‍රසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ත්‍ර විභ්‍යන්‍ය යැ . . . මනෝවිභ්‍යන්‍ය යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය වේ.

206. අත්‍යාද්බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය වෙයි : වක්ත්‍රසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සානසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, වක්ත්‍ර විභ්‍යන්‍ය ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යන්‍ය ය, ස්‍රාණවිභ්‍යන්‍ය ය, ජිව්හවිභ්‍යන්‍ය ය, කායවිභ්‍යන්‍ය ය, මනෝවිභ්‍යන්‍ය යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්‍යස්කන්ධය වේ. මේ විභ්‍යන්‍යස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂ්‍යා යි.

207. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විභ්‍යන්‍යස්කන්ධ යි.

208. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සුඛණයෝ ද, කෙනෙක් අරුණයෝ ද යත් :

209. රූපස්කන්ධය අව්‍යාකෘත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ කුසල් විය හෙති, අකුසල් විය හෙති, අව්‍යාකෘත විය හෙත්.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කිය යුත්තාහ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙත්.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො, චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මො, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.

රූපකකුඤ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා.

රූපකකුඤ්ඤා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

රූපකකුඤ්ඤා අවිතකකඤ්ඤා, තයො බඩ්ඤා සියා සවිතකක-සවිචාර, සියා අවිතකකවිචාරමත්තා, සියා අවිතකකඤ්ඤා. සඤ්ඤා-රකකුඤ්ඤා සියා සවිතකකසවිචාරෙ, සියා අවිතකකවිචාරමත්තො, සියා අවිතකකඤ්ඤා, සියා නවත්තබ්බො සවිතකකසවිචාරෙතිපි, අවිතකකවිචාරමත්තොතිපි, අවිතකකඤ්ඤාතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා න චත්තබ්බො පිතිසහගතොතිපි, සුඛසහගතොතිපි, උපෙකකාසහගතොතිපි. වෙදනාකකුඤ්ඤා සියා පිතිසහගතො න සුඛ-සහගතො න උපෙකකාසහගතො, සියා න චත්තබ්බො පිතිසහගතොති. තයො බඩ්ඤා සියා පිතිසහගතො, සියා සුඛසහගතො, සියා උපෙකකා-සහගතො, සියා න චත්තබ්බො පිතිසහගතොතිපි, සුඛසහගතොතිපි, උපෙකකාසහගතොතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

රූපකකුඤ්ඤා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා ආචයගාමීනො, සියා අපචයගාමීනො, සියා නෙවාචයගාමී නාපචය-ගාමීනො.

රූපකකුඤ්ඤා නෙව සෙකකා¹ නාසෙකකා. චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා සෙකකා, සියා අසෙකකා, සියා නෙව සෙකකා නාසෙකකා.

රූපකකුඤ්ඤා පරිත්තො, චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා පරිත්තො, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

රූපකකුඤ්ඤා අනාරම්භො, චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා පරිත්තාරම්භො සියා මහග්ගතාරම්භො, සියා අප්පමාණාරම්භො, සියා න චත්තබ්බො පරිත්තාරම්භොතිපි, මහග්ගතාරම්භොතිපි, 'අප්පමාණාරම්භොතිපි'.

රූපකකුඤ්ඤා මජ්ඣමො, චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා සීනා, සියා සියා මජ්ඣමා, සියා පණීනා.

රූපකකුඤ්ඤා අනියතො, චත්තාරෙ බඩ්ඤා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

රූපස්කන්ධය නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම වූයේ නො වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යැ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යි. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය අසංකලිතසංකලෙසික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සංකලිත සංකලෙසික ද වන්නාහ, අසංකලිතසංකලෙසික ද වන්නාහ, අසංකලිතසංකලෙසික ද වන්නාහ ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්කඅවිචාර යැ ස්කන්ධයෝ නිදෙනෙක් සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ යැ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ යැ, සවිතර්කසවිචාර යි ද, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද, අවිතර්කඅවිචාර යි ද, නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රිතිසහගත යි ද, සුඛසහගත යි ද, උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කිය යුත්තේ යැ, වෙදනාස්කන්ධය ප්‍රිතිසහගත වන්නේ යැ, සුඛසහගත නො වෙයි, උපෙක්ෂා සහගත නො වෙයි. ප්‍රිතිසහගතැයි නො කියයුතු වන්නේ යැ, ස්කන්ධයෝ නිදෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ. ප්‍රිතිසහගත යහ යි ද, සුඛසහගතයහ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතයහ යි ද, නො කියයුතු වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහු ද වන්නාහ, භාවනා යෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ආවයගාමී වූයේ නො ද අපවයගාමී යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ශෛක්ෂ වූයේ නො ද අශෛක්ෂ වූයේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ ද නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය පරිත්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන ය. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද, මහද්ගතාලම්බන යි ද, අප්‍රමාණාලම්බන යි ද, නො කියයුතු වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය මධ්‍යම යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ඝීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රභීත ද වන්නාහ ය.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමාක්ෂත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ යැ.

රූපකකිකො අනාරම්මණො, චත්තාරෙ ඛකො සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගභෙතුකා සියා මග්ගාභිපතීනො, සියා න චත්තබ්බො මග්ගාරම්මණාතිපි මග්ගභෙතුකාතිපි මග්ගාභිපතීනොතිපි.

සියා උපපන්නා, සියා අනුපපන්නා, සියා උපපාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපන්නා.

රූපකකිකො අනාරම්මණො, චත්තාරෙ ඛකො, සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුපපන්නාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බො අතීතාරම්මණාතිපි අනාගතාරම්මණාතිපි පච්චුපපන්නාරම්මණාතිපි.

සියා අජකිත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජකිත්තබහිද්ධා.

රූපකකිකො අනාරම්මණො. චත්තාරෙ ඛකො සියා අජකිත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජකිත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බො අජකිත්තාරම්මණාතිපි බහිද්ධාරම්මණාතිපි අජකිත්තබහිද්ධාරම්මණාතිපි.

චත්තාරෙ ඛකො අනිදස්සනඅපපිඝො. රූපකකිකො සියා සනිදස්සනසපපිඝො, සියා අනිදස්සනසපපිඝො, සියා අනිදස්සනඅපපිඝො.

210. චත්තාරෙ ඛකො න භෙතු. සඛාරකකිකො සියා භෙතු, සියා න භෙතු.

රූපකකිකො අභෙතුකො. චත්තාරෙ ඛකො සියා සභෙතුකා, සියා අභෙතුකා.

රූපකකිකො භෙතුසම්පයුත්තො. චත්තාරෙ ඛකො සියා භෙතුසම්පයුත්තා, සියා භෙතුසම්පයුත්තා.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො භෙතු චෙ ච සභෙතුකොතිපි සභෙතුකො චෙච න ච භෙතුතිපි. තයො ඛකො න චත්තබ්බො භෙතු චෙච සභෙතුකාතිපි, සියා සභෙතුකා චෙච න ච භෙතු, සියා න චත්තබ්බො සභෙතුකා චෙච න ච භෙතුති. සඛාරකකිකො සියා භෙතු චෙච සභෙතුකො ච සියා සභෙතුකො චෙච න ච භෙතු, සියා න චත්තබ්බො භෙතු චෙච සභෙතුකොතිපි සභෙතුකො චෙච න ච භෙතුතිපි.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො භෙතු චෙච භෙතුසම්පයුත්තොතිපි, භෙතුසම්පයුත්තො චෙච න ච භෙතුතිපි. තයො ඛකො න චත්තබ්බො භෙතු චෙච භෙතුසම්පයුත්තාති, සියා භෙතුසම්පයුත්තා චෙච න ච භෙතු, සියා න චත්තබ්බො භෙතුසම්පයුත්තා චෙච න ච භෙතු ති. සඛාරකකිකො සියා භෙතු චෙච භෙතුසම්පයුත්තො ච, සියා භෙතුසම්පයුත්තො චෙච න ච භෙතු, සියා න චත්තබ්බො භෙතු චෙච භෙතුසම්පයුත්තොතිපි, භෙතුසම්පයුත්තො චෙච න ච භෙතුතිපි.

රූපකකිකො න භෙතු අභෙතුකො. තයො ඛකො සියා න භෙතු සභෙතුකා, සියා න භෙතු අභෙතුකා. සඛාරකකිකො සියා න භෙතු සභෙතුකො, සියා න භෙතු අභෙතුකො, සියා න චත්තබ්බො න භෙතු සභෙතුකොතිපි න භෙතු අභෙතුකොතිපි.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ. මාර්ගාලම්බනහ යි ද, මාර්ග හෙතුකහ යි ද, මාර්ගාධිපතිහ යි ද නොකියයුතු වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අකීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ. අකීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ. අධ්‍යාත්මාලම්බනහ යි ද, බාහිරාලම්බනහ යි ද, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

210. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වෙති. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වන්නේ යැ නාහෙතු ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය අහෙතුක යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සහෙතුක ද වන්නාහ, අහෙතුක ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතුචිත්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුචිත්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූවාහු මැ හෙතුසම්ප්‍ර යුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු නො වූයේ අහෙතුක යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ වන්නේ යි.

211. සප්තවිධය, සංඛිනා.

චන්තාරේ ඛනිං අනිදස්සනා. රූපකකිකො සියා සනිදස්සනො,
සියා අනිදස්සනො,

චන්තාරේ ඛනිං අප්පට්ඨො. රූපකකිකො සියා සප්පට්ඨො, සියා
අප්පට්ඨො.

රූපකකිකො රූපං. චන්තාරේ ඛනිං අරූපා.

රූපකකිකො ලොකියො. චන්තාරේ ඛනිං සියා ලොකියා, සියා
ලොකුත්තරං.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

212. චන්තාරේ ඛනිං නො ආසවා. සංඛාරකකිකො සියා ආසවො,
සියා නො ආසවො.

රූපකකිකො සාසවො. චන්තාරේ ඛනිං සියා ආසවා, සියා
අනාසවා.

රූපකකිකො ආසවවිප්පයුත්තො. චන්තාරේ ඛනිං සියා ආසව
සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

රූපකකිකො න චන්තාරේ ආසවො චෙව සාසවො චාති,¹ සාසවො
චෙව නො ච ආසවො. තස්සො ඛනිං න චන්තාරේ ආසවා චෙව
සාසවා චාති,² සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න චන්තාරේ
සාසවා චෙව නො ච ආසවාති. සංඛාරකකිකො සියා ආසවො චෙව
සාසවො ච, සියා සාසවො චෙව නො ච ආසවො, සියා න චන්තාරේ
ආසවො චෙව සාසවොති³ පි සාසවො චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපකකිකො න චන්තාරේ ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තොතිපි,
ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවොති³ පි. තස්සො ඛනිං න
චන්තාරේ ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තොති, සියා ආසවසම්පයුත්තා
චෙව නො ච ආසවා, සියා න චන්තාරේ ආසවසම්පයුත්තා චෙව
නො ච ආසවාති. සංඛාරකකිකො සියා ආසවො චෙව ආසවසම්ප-
යුත්තො ච, සියා ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො, සියා න
චන්තාරේ ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො තිපි, ආසවසම්පයුත්තො
චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපකකිකො ආසවවිප්පයුත්තසාසවො. චන්තාරේ ඛනිං සියා
ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා සියා න
චන්තාරේ ආසව විප්පයුත්ත සාසවා තිපි ආසව විප්පයුත්ත අනාසවා තිපි.

213. චන්තාරේ ඛනිං නො සංඤ්ඤාජනා සංඛාරකකිකො සියා
සංඤ්ඤාජනං, සියා නො සංඤ්ඤාජනං.

රූපකකිකො සංඤ්ඤාජනියො. චන්තාරේ ඛනිං සියා සංඤ්ඤාජනියා
සියා අසංඤ්ඤාජනියා.

රූපකකිකො සංඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තො. චන්තාරේ ඛනිං සියා
සංඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා, සියා සංඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තා.

1 සාසවොති - සිරිමු.

2 සාසවාති - සිරිමු.

211. (පඤ්චස්කන්ධයෝ) සප්තායෝ යි. සංඛතයෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනායෝ යැ. රූපස්කන්ධය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය, අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය රූප යැ, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපයෝ යි.

රූපස්කන්ධය ලොකික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ලොකික ද වන්නාහ, ලොකෝත්තර ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) කිසි විඤ්ඤායකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායකින් නො දත යුත්තාහු යැ.

212. සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච නො වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුච නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සාසුච යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වන්නාහ, අනාසුච ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුචචිත්‍රයුක්ත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුච ද චූයේ මැ සාසුච ද වේ යයි නො කියයුත්තේ යැ, සාසුච ද චූයේ මැ නො ද ආසුච චූයේ යි. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද චූවාහු මැ සාසුච ද චූහ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුච ද චූවාහු මැ නො ද ආසුච ද වන්නාහ, සාසුච ද චූවාහු මැ නො ද ආසුච චූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද චූයේ මැ සාසුච ද වන්නේ යැ, සාසුච ද චූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නේ ය, ආසුච ද චූයේ මැ සාසුච යි ද සාසුච ද චූයේ මැ නො ද ආසුච යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුච චූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද චූයේ මැ නො ද ආසුච යයි ද නො කියැ යුතු. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද චූවාහු මැ ආසුච සම්ප්‍රයුක්තාහ යි නොකියයුත්තාහ. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත චූවාහු මැ නො ද ආසුච වන්නාහ, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත චූවාහු මැ නො ද ආසුචයෝ යයි නොකියැයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද චූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේය. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද චූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නේය. ආසුච ද චූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද චූයේ මැ නො ද ආසුචයෙකැයි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුචචිත්‍රයුක්තසාසුච ය, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචචිත්‍රයුක්ත සාසුච ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත අනාසුච ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත සාසුචහ යි ද, ආසුචචිත්‍රයුක්ත අනාසුචහ යි ද නො කිය යුත්තාහු ය.

213. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජන නො වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වන්නේ යැ, සංයොජන නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජනීය යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනීය ද වන්නාහ, අසංයොජනීය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයොජනචිත්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනචිත්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනිය යි ද, සංයෝජනිය ද වූ මැ නො ද සංයෝජනැයි නො කිය යුත්තේ යැ. තුන් ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන වූහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූයේ මැ සංයෝජනිය ද වන්නේ යැ, සංයෝජනිය ද වූයේ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන වූ ම සංයෝජනිය යි ද, සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනයෙකැ යි ද නො කිය යුත්තේ ය. තුන්ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනිය වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනියහ යි ද, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත අසංයෝජනියහ යි ද නො කිය යුත්තාහු යැ.

214. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ නොවන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යැ, ග්‍රන්ථ නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථනීය යැ. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථ නීය ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයෙකැයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි නො කිය යුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයහ යි නො කිය යුතු ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය හ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි ද නො කිය යුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ ය යි ද නො කිය යුතු යි. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

රූපකකිකො ගන්තවිපසුත්තගන්තියො. චත්තාරො බ්‍රහ්ම සියා ගන්තවිපසුත්තගන්තියා; සියා ගන්තවිපසුත්තආගන්තියා; සියා න චත්තබ්බො ගන්තවිපසුත්තගන්තියාතිපි, ගන්තවිපසුත්තආගන්තියාතිපි;

215-216. චත්තාරො බ්‍රහ්ම නො ඕඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

217. චත්තාරො බ්‍රහ්ම නො නිවරණං. සංඛාරකකිකො සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

රූපකකිකො නිවරණියො. චත්තාරො බ්‍රහ්ම සියා නිවරණියා, සියා ආනිවරණියා.

රූපකකිකො නිවරණවිපසුත්තො. චත්තාරො බ්‍රහ්ම සියා නිවරණ-සම්පසුත්තා, සියා නිවරණවිපසුත්තා.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණියො චාති¹. නිවරණියො වෙච්චි නො ච නිවරණං. තයො බ්‍රහ්ම න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණියා චාති, සියා නිවරණියා වෙච්චි නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණියා වෙච්චි නො ච නිවරණං¹ති. සංඛාරකකිකො සියා, නිවරණං වෙච්චි නිවරණියො ච, සියා නිවරණියො වෙච්චි නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණියොති¹පි, නිවරණියො වෙච්චි නො ච නිවරණන්තිපි.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණසම්පසුත්තො-චාති¹පි, නිවරණසම්පසුත්තො වෙච්චි නො ච නිවරණන්ති¹පි. තයො බ්‍රහ්ම න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණසම්පසුත්තා චාති, සියා නිවරණ සම්පසුත්තා වෙච්චි නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණ සම්පසුත්තා වෙච්චි නො ච නිවරණංති. සංඛාරකකිකො සියා නිවරණං වෙච්චි නිවරණ-සම්පසුත්තො ච, සියා නිවරණසම්පසුත්තො වෙච්චි නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණං වෙච්චි නිවරණසම්පසුත්තො චාති¹පි, නිවරණ සම්පසුත්තො වෙච්චි නො ච නිවරණන්ති¹පි.

රූපකකිකො නිවරණ විපසුත්තනිවරණියො. චත්තාරො බ්‍රහ්ම සියා නිවරණවිපසුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපසුත්තආනිවරණියා, සියා න චත්තබ්බො නිවරණවිපසුත්තනිවරණියාති¹පි නිවරණවිපසුත්ත ආනිවරණියාති¹පි.

218. චත්තාරො බ්‍රහ්ම නො පරාමාසා. සංඛාරකකිකො සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

රූපකකිකො පරාමවේශා. චත්තාරො බ්‍රහ්ම සියා පරාමවේශා, සියා ආපරාමවේශා.

රූපකකිකො පරාමාසවිපසුත්තො. තයො බ්‍රහ්ම සියා පරාමාස-සම්පසුත්තා, සියා පරාමාසවිපසුත්තා. සංඛාරකකිකො සියා පරාමාස-සම්පසුත්තො, සියා පරාමාසවිපසුත්තො, සියා න චත්තබ්බො පරාමාස සම්පසුත්තොතිපි පරාමාසවිපසුත්තොති¹පි.

1. නිවරණියොති - සිටිමු.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනියවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත අග්‍රන්ථනියවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය හ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනිය හ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

215-216. සතරස්කන්ධයෝ ඔසයෝ නො වෙත්. . . යොගයෝ නො වෙත්.

217. සතර ස්කන්ධයෝ නිවරණයෝ නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ වන්නේ යැ. නො ද නිවරණ වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය නිවරණය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණයද වන්නාහ. අනිවරණය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ විප්‍රසූක්ත වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූයේ මැ නිවරණය යි ද නිවරණ ය ද වූයේ මැ නො ද නිවරණ යයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ නිවරණයහ යි නොකියයුතු වන්නාහ. නිවරණය ද වූ නො ද නිවරණවන්නාහ. නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ ම නිවරණය ද වන්නේ යැ. නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණ වන්නේ යැ. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණය යි ද නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වේ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්තය යි ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයයි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්තයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයහයි නො කියයුතු වන්නාහුයැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වෙයි, නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණ වෙයි. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණය වේ. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණ විප්‍රසූක්තනිවරණයවන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණයවන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත නිවරණයහ යි ද නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

218. සතරස්කන්ධයෝ පරාමාස නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වන්නේ ය. නො ද පරාමාස වන්නේ ය.

රූපස්කන්ධය පරාමාසට වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාසට ද වන්නාහ. අපරාමාසට ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රසූක්තවූයේ වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රසූක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපකකිකො න චතතබ්බො පරාමාසො වෙච්ච පරාමට්ඨොති,
පරාමට්ඨො වෙච්ච නො ච පරාමාසො. තයො බඩ්ඩො න චතතබ්බො පරාමාසො
වෙච්ච පරාමට්ඨොති, සියා පරාමට්ඨො වෙච්ච නො ච පරාමාසො, සියා න
චතතබ්බො පරාමට්ඨො වෙච්ච නො ච පරාමාසොති. සඤ්ඤාකකිකො සියා
පරාමාසො වෙච්ච පරාමට්ඨො ච, සියා පරාමට්ඨො වෙච්ච නො ච පරාමාසො,
සියා න චතතබ්බො පරාමාසො වෙච්ච පරාමට්ඨොතිපි, පරාමට්ඨො වෙච්ච
නො ච පරාමාසොති'පි.

රූපකකිකො පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමට්ඨො. චතතාරො බඩ්ඩො සියා
පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමට්ඨො, සියා පරාමාසවිපජ්ජනනඅපරාමට්ඨො, සියා
න චතතබ්බො පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමට්ඨොති'පි, පරාමාසවිපජ්ජනන
අපරාමට්ඨොති'පි.

219. රූපකකිකො අනාරම්මණො. චතතාරො බඩ්ඩො සාරම්මණො.

විඤ්ඤාණකකිකො විතතං. චතතාරො බඩ්ඩො නො විතතා.

තයො බඩ්ඩො වෙනසිකා. ඥෙ බඩ්ඩො අවෙනසිකා.

තයො බඩ්ඩො විතතසම්පජ්ජනනා. රූපකකිකො විතතවිපජ්ජනනො.
විඤ්ඤාණකකිකො න චතතබ්බො විතතෙන සම්පජ්ජනනොති'පි විතතෙන
විපජ්ජනනොති'පි.

තයො බඩ්ඩො විතතසංසට්ඨො. රූපකකිකො විතතවිසංසට්ඨො.
විඤ්ඤාණකකිකො න චතතබ්බො විතතෙන සංසට්ඨොති'පි විතතෙන
විසංසට්ඨොති'පි.

තයො බඩ්ඩො විතතසමුට්ඨොනා. විඤ්ඤාණකකිකො නො විතත-
සමුට්ඨොනො. රූපකකිකො සියා විතතසමුට්ඨොනො, සියා නො
විතතසමුට්ඨොනො.

තයො බඩ්ඩො විතතසහභුනො. විඤ්ඤාණකකිකො නො විතතසහභු.
රූපකකිකො සියා විතතසහභු සියා නො විතතසහභු.

තයො බඩ්ඩො විතතානුපරිච්ඡතීනො. විඤ්ඤාණකකිකො නො විතතානු
පරිච්ඡතී, රූපකකිකො සියා විතතානුපරිච්ඡතී, සියා නො විතතානු-
පරිච්ඡතී.

තයො බඩ්ඩො විතතසංසට්ඨ සමුට්ඨොනා. ඥෙ බඩ්ඩො නො විතතසංසට්ඨ
සමුට්ඨොනා.

තයො බඩ්ඩො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨොනසහභුනො. ඥෙ බඩ්ඩො නො
විතතසංසට්ඨ සමුට්ඨොනසහභුනො.

තයො බඩ්ඩො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨොනානුපරිච්ඡතීනො. ඥෙ බඩ්ඩො නො
විතතසංසට්ඨසමුට්ඨොනානුපරිච්ඡතීනො.

විඤ්ඤාණකකිකො අජ්ඣතතීකො. තයො බඩ්ඩො බාහිරා, රූපකකිකො
සියා අජ්ඣතතීකො, සියා බාහිරො.

චතතාරො බඩ්ඩො නො උපාදා. රූපකකිකො සියා උපාදා, සියා නො
උපාදා.

සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා

රූපස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට යි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ටයහ යි නො කිය යුත්තාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාසයහ යි නො කිය යුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට ද වෙයි, පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නේ ය. පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට යි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතුවන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට ද වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාස විප්‍රසුක්ක පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට ද වන්නාහු ය. පරාමාස විප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට යි ද පරාමාසවිප්‍රසුක්කපරාමාෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

219. රූපස්කන්ධය අනාලම්භන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආලම්භන සහිතයෝ යි.

විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ චිත්තයෝ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චෛතසිකයෝ යැ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් අචෛතසිකයෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසම්ප්‍රසුක්කයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිප්‍රසුක්ක යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ක යි ද, චිත්තය හා විප්‍රසුක්ක යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංඝාෂ්ටයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිසංඝාෂ්ට යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තය හා සංඝාෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංඝාෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත සමුත්ථාන නො වූයේ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ යැ චිත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ ය.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය හා උපන්නාහු යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තසහභූ නො වූයේ යැ රූපස්කන්ධය චිත්තසහභූ ද වන්නේ යැ, චිත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ සිත අනුව පවත්නාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය සිත අනුව නො පවත්නේ යැ, රූපස්කන්ධය සිත අනුව පවත්නේ ද වන්නේ යැ සිත අනුව නො පවත්නේ ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංඝාෂ්ටසමුත්ථානයහ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංඝාෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංඝාෂ්ටසමුත්ථානයහභූහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංඝාෂ්ටසමුත්ථානයහභූ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංඝාෂ්ටසමුත්ථානපරිවර්තිහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංඝාෂ්ට සමුත්ථානපරිවර්ති නො වෙත්.

විඤ්ඤාස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ යැ. රූප ස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ යැ බාහිර ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ උපාද නො වෙති, රූපස්කන්ධය උපාද ද වන්නේ යැ උපාද නො ද වන්නේ යි.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උපාදින්න ද වෙති, අනුපාදින්න ද වෙත්.

220. එතනාරො බඩො නො උපාදනා. සබ්බාරකබ්බො සියා
උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

රූපකකිකො උපාදානියො. චන්ද්‍රාචාරො ඛකො සිතා උපාදානියා, සිතා අනුපාදානියා.

රූපකඩකොටු උපාදානවිපසස්සනො. චිත්තාරො බබ්බා සිසා උපාදාන
සමපස්සනා, සිසා උපාදානවිපසස්සනා.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො උපාදනං චෙව උපාදනියො'ති,
උපාදනියො චෙව නො ච උපාදනං. නයො බ්බො න චත්තබ්බො උපාදනා
චෙව උපාදනියා'ති, සීයා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනා, සීයා න
චත්තබ්බො උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනාති. සංඛාරකකිකො සීයා
උපාදනස්සච උපාදනියො ච, සීයා උපාදනියො චෙව නො ච උපාදනං,
සීයා න චත්තබ්බො උපාදනං චෙව උපාදනියොති'පි, උපාදනියො චෙව
නො ච උපාදනනති'පි.

රූපකකිකො න චතතබ්බො උපාදානං චෙච් උපාදානසම්පයුතොති'පි, උපාදානසම්පයුතො චෙච් නො ච උපාදානනති'පි. තයො බක්ඛා න චතතබ්බො උපාදානං චෙච් උපාදානසම්පයුතනා'ති, සියො උපාදානසම්පයුතො චෙච් නො ච උපාදානං, සියො න චතතබ්බො උපාදානසම්පයුතො චෙච් නො ච උපාදානනති. සක්ඛාරකිකො සියො උපාදානං චෙච් උපාදානසම්පයුතො ච, සියො උපාදානසම්පයුතො චෙච් නො ච උපාදානං, සියො න චතතබ්බො උපාදානං චෙච් උපාදානසම්පයුතොති'පි, උපාදානසම්පයුතො චෙච් නො ච උපාදානනති'පි.

රූපකඩකොටු උපාදානවිපසසුත්තඋපාදානියො. චිත්තාඥෙ බ්බො සියා උපාදානවිපසසුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිපසසුත්තඅනුපාදානියා, සියා හ චිත්තබ්බො උපාදානවිපසසුත්තඋපාදානියානිපි උපාදානවිපසසුත්ත-අනුපාදානියානිපි.

221. ව්‍යාකරණයේ වචන, නො කිලෙසා, සහිතයකිනි, සිය,
කිලෙසා, සිය නො කිලෙසා.

රූපකඩකො: සංකිලෙසිකො. චන්දාරෙ ඛකි: සිය: සංකිලෙසිකා,
සිය: අසංකිලෙසිකා.

රූපකඩකො: අසංකිලිවෙයා. චන්ද්‍රාගේ බඩො සිය සංකිලිවයා,
සිය අසංකිලිවයා.

රූපකඩකො: කිලෙසවිපසුතො. චන්තාඳෙ බඩා: සිය: කිලෙස,
සමපසුතො, සිය: කිලෙසවිපසුතො.

රූපකඩකොටු නම් වන නමින් කිලෝසොටු වෙමින් සංකීර්ණයකින්, සංකීර්ණයකින් වෙමින් නොව කිලෝසොටු නමින් බැහැර නම් වන නමින් කිලෝසොටු වෙමින් සංකීර්ණයකින්, සිය සංකීර්ණයකින් වෙමින් නොව කිලෝසොටු නම් වන නමින් සංකීර්ණයකින් වෙමින් නොව කිලෝසොටු නම්. සංකීර්ණයකින් සිය කිලෝසොටු වෙමින් සංකීර්ණයකින් ව, සිය සංකීර්ණයකින් වෙමින් නොව කිලෝසොටු, සිය නම් වන නමින් කිලෝසොටු වෙමින්, සංකීර්ණයකින් නම් සංකීර්ණයකින් වෙමින් නොව කිලෝසොටු නම්.

220. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදන නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වන්නේ යැ නො ද උපාදන වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන වෙයි. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු මැ උපාදනිය ද වෙති නො කියයුත්තාහ, උපාදනිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වෙති නො කියයුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුත්තේ ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදනැ යි නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාර ස්කන්ධය උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෙකැ යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

221. සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශයෝ නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලේශ ද වන්නේ ය, නො ද ක්ලේශ ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංක්ලේශික ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලේශික ද වන්නාහ, අසංක්ලේශික ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අසංක්ලිෂ්ට ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ය, සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තේ යැ සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වූයේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලේශ ද වූ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වන්නාහ, සංක්ලේශික ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලේශ වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාර ස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික ද වන්නේ යැ සංක්ලේශික ද වූයේ නො ද ක්ලේශ වන්නේ යැ ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි ද සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපකකුඤ්ඤා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බන්ධා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨොති, සියා සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසොති. සංඛාරකකුඤ්ඤා සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨො ච, සියා සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසො. සියා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව කිලෙස සම්පයුත්තොතිපි, කිලෙසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බන්ධා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තොති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසොති. සංඛාරකකුඤ්ඤා සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තො ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තොතිපි, කිලෙසසම්පයුත්තො චෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකො. වතනාරො බන්ධා සියා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වතනබ්බො කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකොතිපි, කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකොතිපි.

222. රූපකකුඤ්ඤා න දස්සනෙන පභාතබ්බො. වතනාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

රූපකකුඤ්ඤා න භාවනාය පභාතබ්බො. වතනාරො බන්ධා සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා න භාවනාය පභාතබ්බො.

රූපකකුඤ්ඤා න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො. වතනාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා.

රූපකකුඤ්ඤා න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. වතනාරො බන්ධා සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

රූපකකුඤ්ඤා අවිතකකා. වතනාරො බන්ධා සියා සවිතකකා සියා අවිතකකා.

රූපකකුඤ්ඤා අවිචාරො. වතනාරො බන්ධා සියා සවිචාරො සියා අවිචාරො.

රූපකකුඤ්ඤා අප්පිතිකො වතනාරො බන්ධා සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

රූපකකුඤ්ඤා න පිතිසහගතො. වතනාරො බන්ධා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

ඤ්ඤා බන්ධා න සුඛසහගතා. නයො බන්ධා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ඤ්ඤා බන්ධා න උපෙකකාසහගතා. නයො බන්ධා සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වුවාහු මැ සංක්ලිෂ්ට වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වුවාහු මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වුවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ යැ සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වුවාහු මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික යැ සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලෙශ විප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සංක්ලෙශික යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු යි.

222. රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනා-යෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශන-යෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්ක යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අවිචාර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අප්‍රීතික යැ සතර ස්කන්ධයෝ සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛ සහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වන්නාහ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

රූපකකිකො කාමාවචරෙ චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා කාමාවචර, සියා න කාමාවචර.

රූපකකිකො න රූපාවචරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා රූපාවචර සියා න රූපාවචර.

රූපකකිකො න අරූපාවචරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා අරූපාවචර සියා න අරූපාවචර.

රූපකකිකො පරියාපන්නො. චන්තාරො බ්‍රහ්ම සියා පරියාපන්නා සියා අපරියාපන්නා.

රූපකකිකො අනියානිකො. චන්තාරො බ්‍රහ්ම සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා.

රූපකකිකො අනිශ්චයො. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා නිශ්චයා සියා අනිශ්චයා.

රූපකකිකො සංවිතරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා සංවිතර, සියා අනුතර.

රූපකකිකො අරණො. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා සරණා සියා අරණානි.

පඤ්ඤාප්පකං.

බ්‍රහ්මවිභවං නිවේශනං.

රූපස්කන්ධය කාමාවචර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය රූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය පයඝාපන්න යැ, සතර ස්කන්ධයෝ පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනෙකයඝාණික යැ සතර ස්කන්ධයෝ නෙකයඝාණික ද වන්නාහ, අනෙකයඝාණික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය සඋත්තර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරණ ය, සතර ස්කන්ධයෝ සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යි.

සඤ්භුච්ඡක යි.

ස්කන්ධවිභවය නිමයේ යි.

2. ආයතන විභවේශා

223. ආදසායනනානි : චක්කායතනං, රූපායතනං, සොනායතනං, සද්දායතනං, ඝානායතනං, ගඤ්ඤායතනං, ජ්වනායතනං, රසායතනං කායායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

224. චක්කුං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, රූපා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, සොනං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. සද්දා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ඝානං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, ගඤ්ඤා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ජ්වනා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, රසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, කායො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ථොට්ඨබ්බා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, මනො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ධම්මො අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා.

සුත්තනනායකප්‍රතිශං

225. ආදසායනනානි : චක්කායතනං, සොනායතනං, ඝානායතනං, ජ්වනායතනං, කායායතනං, මනායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගඤ්ඤායතනං, රසායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, ධම්මායතනං.

226. තත්ථ කතමං චක්කායතනං, යං චක්කුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරිඨාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන චක්කුනා අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙත රූපං සනිදස්සනං සප්පට්ඨං පසසී වා පස්සති වා පසසීස්සති වා පස්සෙ වා, චක්කුමෙපතං චක්කායතනමෙපතං චක්කුඛාතුපෙසා චක්කුඤ්ඤමෙපතං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්ඣමෙපතං නෙත්තමෙපතං නයනමෙපතං ඔරිමං තිරමෙපතං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො ඉදං වුව්චති චක්කායතනං.

227. තත්ථ කතමං සොනායතනං : යං සොනං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරිඨාපනො අනිදස්සනො, සප්පට්ඨො යෙන සොනෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙත සද්දං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සුඤ්ඤී වා සුඤ්ඤාති වා සුඤ්ඤීස්සති වා සුඤ්ඤෙ වා සොනමෙපතං සොනායතනමෙපතං සොනඛාතුපෙසා සොනිඤ්ඤමෙපතං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්ඣමෙපතං ඔරිමං තිරමෙපතං සුඤ්ඤො ගාමො පෙසො ඉදං වුව්චති සොනායතනං.

2. ආයතන විභාගය

223. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොනායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිව්හායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ථොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන ය.

224. වක්ෂුස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රූපයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ශ්‍රොත්‍රය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ශබ්දයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ස්‍රාණය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ගන්ධයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ජිව්හාව අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාම ධර්ම යි. රසයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. කාය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. මනස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාම ධර්ම යි. ධර්මයෝ අනිත්‍යායහ දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

225. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොනායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිව්හායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ථොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන ය.

226. එහි වක්ෂුරායතනය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ඇසෙකින් සනිද්ශිත වූ සප්‍රතිස වූ රූපය දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ (දර්ශනපරිණායකාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛු නමුදු වෙයි, (සංජාතසමෝසරණාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛායතන නමුදු වෙයි, (ගුණානාදි අවිජ්‍යෙන්) තෙල වක්ඛුධාතු නමුදු වෙයි, (දර්ශනලක්ෂණයෙහි ඉන්ද්‍රාර්ථය කරවා නුයි) තෙල වක්ෂුරින්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, (ලුප්ථන පලුප්ථනාර්ථයෙන්) තෙල ලොක නමුදු වෙයි, (වලඤ්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, (අපරිපූරණාර්ථයෙන්) තෙල සමුද්ද නමුදු වෙයි, (පරිභූද්ධාර්ථයෙන්) තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, (ස්පර්ශාදියෙන් උපද්‍රවා හෙයින්) තෙල බෙත්ත නමුදු වෙයි, (ඔටුනට ම ප්‍රතිෂ්ඨා වන හෙයින්) තෙල වත්ථු නමුදු වෙයි, (සමවිෂම දක්වමින් ආත්මභාවය පමුණුවානුයි) තෙල තෙත්ත නමුදු වෙයි, (එ අරුතින් ම) තෙල නයන නමුදු වෙයි, (සත්කායපයඝාපන්නාර්ථයෙන්) තෙල ඔරිමකීර නමුදු වෙයි, (බහුසාධාරණාර්ථයෙන් අස්වාමිකාර්ථයෙන්) තෙල සුඤ්ඤභාව නමුදු වේ. මේ වක්ෂුරායතනය යි කියනු ලැබේ.

227. එහි ශ්‍රොත්‍රායතනය කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ශ්‍රොත්‍රයෙකින් අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ශබ්දය ඇසුයේ හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය) ශ්‍රොත්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රායතන නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රධාතු නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, තෙල ලොක නමුදු වෙයි, තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, තෙල සමුද්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, තෙල බෙත්ත නමුදු වෙයි, තෙල වාස්තු නමුදු වෙයි, තෙල ඔරිමකීර නමුදු වෙයි, තෙල ගුණාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ශ්‍රොත්‍රායතනය යි කියනු ලැබේ.

228. නස්ස කතමං භානායතනං : යං භානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදස්සනො සප්පට්ඨො යෙන භානෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ගඤ්ඤං අතිදස්සනං සප්පට්ඨං භාසී වා භායති වා භාසිස්සති වා භායෙ වා භානමෙපතං භානායතනමෙපතං භානධාතුපෙසං භානිත්ථිමෙපතං ලොකොපෙසො ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසො පණ්ණිරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්ඣමෙපතං ඔරිමං තීරමෙපතං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසො, ඉදං වුවචති භානායතනං.

229. නස්ස කතමං ජීව්හායතනං : යං ජීව්හං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදස්සනො සප්පට්ඨො යාය ජීව්හාය අතිදස්සනාය සප්පට්ඨාය රසං අතිදස්සනං සප්පට්ඨං සාසී වා සායති වා සාසිස්සති වා සායෙ වා ජීව්හාපෙසං ජීව්හායතනමෙපතං ජීව්හාධාතුපෙසං ජීව්හිත්ථිමෙපතං ලොකොපෙසො ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසො පණ්ණිරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්ඣමෙපතං ඔරිමං තීරමෙපතං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසො, ඉදං වුවචති ජීව්හායතනං.

230. නස්ස කතමං කායායතනං : යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදස්සනො සප්පට්ඨො යෙන කායෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ථොට්ඨබ්බං අතිදස්සනං සප්පට්ඨං චුසී වා චුසති වා චුසිස්සති වා චුසෙ වා, කායොපෙසො කායායතනමෙපතං කායධාතුපෙසං කායිත්ථිමෙපතං ලොකොපෙසො ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසො පණ්ණිරමෙපතං බෙත්තමෙපතං චජ්ඣමෙපතං ඔරිමං තීරමෙපතං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසො, ඉදං වුවචති කායායතනං.

231. නස්ස කතමං මනායතනං : එකවිධෙන මනායතනං : එස්ස සම්පයුත්තං.

දුට්ඨධෙන මනායතනං : අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං : අත්ථි කුසලං අත්ථි අකුසලං අත්ථි අව්‍යාකතං.

චතුර්විධෙන මනායතනං : අත්ථි කාමාවචරං අත්ථි රූපාවචරං අත්ථි අරූපාවචරං අත්ථි අපරියාපනං.

පඤ්චවිධෙන මනායතනං : අත්ථි සුඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං අත්ථි දුක්ඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි දෙමනස්සිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං.

ඡර්ඛිධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං සොතච්ඤ්ඤං භානච්ඤ්ඤං ජීව්හච්ඤ්ඤං කායච්ඤ්ඤං මනොච්ඤ්ඤං, එවං ඡර්ඛිධෙන මනායතනං.

සත්තවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං සොතච්ඤ්ඤං භානච්ඤ්ඤං ජීව්හච්ඤ්ඤං කායච්ඤ්ඤං මනොධාතු මනොච්ඤ්ඤං ධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනායතනං.

අට්ඨවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං -පෙ- කායච්ඤ්ඤං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං මනොධාතු මනොච්ඤ්ඤං ධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනායතනං.

228. එහි ප්‍රාණායතනය කවරෙ යක් : යම් ප්‍රාණයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඝාතපත්ත වූයේ අනිදර්ශනසප්තක වූයේ ද, අනිදර්ශන සප්තක වූ යම් ප්‍රාණයෙකින් අනිදර්ශනසප්තක වූ ගන්ධය ඇති හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ප්‍රාණප්‍රසාදය) ප්‍රාණ නමුදු තෙල ප්‍රාණායතන නමුදු තෙල ප්‍රාණධාතු නමුදු තෙල ප්‍රාණෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලෝක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතිර නමුදු තෙල ශුන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ප්‍රාණායතනය යි කියනු ලැබේ.

229. ජිව්හායතනරූපය කවරෙ යක් : යම් ජිව්හාවක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඝාතපත්ත වූයේ අනිදර්ශනසප්තක වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්තක වූ යම් දිවෙකින් අනිදර්ශන සප්තක වූ රසය වින්දේ හෝ විඳි හෝ විඳින්නේ හෝ විඳින්නේ නම් හෝ තෙල (ජිව්හාප්‍රසාදය) ජිව්හා නමුදු තෙල ජිව්හායතන නමුදු තෙල ජිව්හාධාතු නමුදු තෙල ජිව්හෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලෝක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතිර නමුදු තෙල ශුන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජිව්හායතනය යි කියනු ලැබේ.

230. එහි කායායතනය කවරෙ යක් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඝාතපත්ත අනිදර්ශන සප්තක වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්තක වූ යම් කයෙකින් අනිදර්ශනසප්තක වූ ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යායක් පැහැයී හෝ පහසා හෝ පහසන්නේ හෝ පහසන්නේ නම් හෝ තෙල (කායප්‍රසාදය) කාය නමුදු තෙල කායායතන නමුදු තෙල කායධාතු නමුදු තෙල කායෙන්ද්‍රිය නමුදු තෙල ලෝක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතිර නමුදු තෙල ශුන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායායතනය යි කියනු ලැබේ.

231. එහි මනායතනය කවරෙ යක් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇත.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයඝාතපත්ත වූයෙක් ඇත.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය, ප්‍රාණ විඤ්ඤා ය, ජිව්හාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය, මනෝවිඤ්ඤා ය. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය, ප්‍රාණ විඤ්ඤා ය, ජිව්හාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතු ය. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි: වක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය, ප්‍රාණ විඤ්ඤා ය, ජිව්හාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතු ය. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

නවවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලං අපචි අකුසලං, අපචි අව්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන මනායතනං.

දසවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝාත-විඤ්ඤාණං ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අපචි සුඛසහගතං, අපචි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලං, අපචි අකුසලං, අපචි අව්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන මනායතනං.

232. එකවිධෙන මනායතනං : එසසමපයුත්තං.

ද්විධෙන මනායතනං : අපචි සහෙතුකං අපචි අහෙතුකං.

ත්‍රිවිධෙන මනායතනං : අපචි සුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තං, අපචි දුක්ඛාය වෙදනාය සමපයුත්තං, අපචි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තං -පෙ- එවං බහුවිධෙන මනායතනං. ඉදං වුවච්ඡි මනායතනං.

233. තත්ථ කතමං රූපායතනං : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණණතිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං නිලං පිතකං¹ ලොභිතකං² ඔදුතං කාලකං මඤ්ජුරථකං හරි හරිවණණං³ අබ්බසිකුරවණණං දිඝං රස්සං අණුං ඵලං වට්ටං පරිමණඛලං චතුරස්සං ඡද්‍රංසං අට්ඨංසං සොලසංසං නිත්තං එලං ඡායා ආතපො ආලොකො අකිකාරො අබ්‍යා මතිකා ධුමො රජො චන්දමණ්ඩලස්ස වණණතිභා සුරියමණ්ඩලස්ස වණණතිභා තාරක රූපානං වණණතිභා ආදාසමණ්ඩලස්ස වණණතිභා මණ්ණිසංඛිමුත්තා⁴ වෙළුරියස්ස වණණතිභා ජාතරූපරජතස්ස වණණතිභා යං වා පනඤ්ඤාමපි අපචි රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණණතිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං යං රූපං සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං චක්ඛුතා අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන පසසි වා පසසති වා පසසස්සති වා පසෙස වා රූප මෙපතං රූපායතනමෙපතං රූපධාතුපෙසා. ඉදං වුවච්ඡි රූපායතනං.

234. තත්ථ කතමං සද්දායතනං : යො සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො, හෙරිසද්දො, මුතිබ්බසද්දො, සංඛිසද්දො, පනචසද්දො, සීතසද්දො, වාදිතසද්දො, සමමසද්දො, පාණ්ණිසද්දො, සත්තානං නිගෙඝාසසද්දො, ධාතුතං සන්තිඝාතසද්දො, වාතසද්දො, උදකසද්දො, මනුස්සසද්දො, අමනුස්සසද්දො, යො වා පනඤ්ඤාමපි අපචි සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො, යං සද්දං අතිදස්සනං සප්පට්ඨිකො තොතෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන සුණ්ඨි වා සුණ්ඨති වා සුණ්ඨස්සති වා සුණෙ වා සද්දොපෙසො සද්දායතනමෙපතං සද්දධාතුපෙසා ඉදං වුවච්ඡි සද්දායතනං.

235. තත්ථ කතමං ගඤ්ඤායතනං : යො ගඤ්ඤො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො මූලගඤ්ඤො ඝාරගඤ්ඤො තවගඤ්ඤො පත්තගඤ්ඤො පුප්ඵගඤ්ඤො එලගඤ්ඤො ආමගඤ්ඤො විස්සගඤ්ඤො සුගඤ්ඤො දුගඤ්ඤො, යො වා පනඤ්ඤාමපි අපචි ගඤ්ඤො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො යං ගඤ්ඤො අතිදස්සනං සප්පට්ඨිකො ඝාතෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන ඝාසි වා ඝායති වා ඝාසස්සති වා ඝායෙ වා ගඤ්ඤොපෙසො ගඤ්ඤායතනමෙපතං ගඤ්ඤධාතුපෙසා, ඉදං වුවච්ඡි ගඤ්ඤායතනං.

1. පිතං - සිරිමු. 2. ලොභිතං - සිරිමු. 3. හරිවණණං - සි.
4. මුත්ත - සිමු, මජ්ඣං.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්පුර්විඤ්ඤා ය, . . . කායවිඤ්ඤා ය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇතී. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්පුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා ය, ස්‍රාණ විඤ්ඤා ය, ජිව්හාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇතී. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

232. එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇතී.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇතී. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ. මේ මනායතනය යි කියනු ලැබේ.

233. එහි රූපායතනය කවරේ යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසට්ඨන වූයේ සනිදර්ශනසප්තකිස වූ නිල ය, කහවන, ලේපැහැ ය, සුදු ය, කළු ය, මදට ය, සම්චන, නිල්කණ්පැහැ ය, අඹදලුපැහැ ය, රළු ය, මිටි ය, කුදු ය, මහත් ය, වට ය, පිරිමිඳුලු ය, සිව්දස් ය, සඤ්ඤා ය, අවුස් ය, සොළසැස් ය, වළ ය, ගොඩ ය, සෙවණ ය, අවු ය, එළිය ය, අඳුරු ය, වලා ය, හිම ය, දුම් ය, රජස් ය, සද්ධම්මලෙහි පැහැ ය, හිරුමඩලෙහි පැහැ ය, තරුපැහැ ය, කැටපත්මඩලෙහි පැහැ ය, මිණි-සක්-මුතු-වෙරළමිණිපැහැ ය, රන්-රිදිපැහැ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසට්ඨන යි කියන ලද සනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, සනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් රූපයක් සනිදර්ශන සප්තකිස වූ ඇයින් දුටුයේ හෝ දකි හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ තෙල (රූ සට්ඨන) රූප නමුදු වෙයි, තෙල රූපායතන නමුදු වෙයි, රූපධාතු නමුදු වේ. මේ රූපායතනය යි කියනු ලැබේ.

234. එහි ශබ්දායතනය කවරේ යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ ද, බේරහඩ ය, මිහිභූත ය, සක්භූත ය, පණාබේරහඩ ය, ගිහඩ ය, වැසුම්භඩ ය, කස්තලහඩ ය, අත්තලහඩ ය, සත්ත්වයන්ගේ නිර්සොෂ (අවියන්) හඩ ය, ධාතුන්ගේ උනුන් ගැටුම්භඩ ය, සුළංහඩ ය, දියහඩ ය, මිනිස්හඩ ය, නොමිනිස් හඩ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ශබ්දයෙකුත් ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ශබ්දයකුත් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ ශ්‍රෝත්‍රයෙන් ඇයි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල ශබ්ද නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දායතන නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දධාතු නමුදු වේ. මේ ශබ්දායතනය යි කියනු ලැබේ.

235. එහි ගන්ධායතනය කවරේ යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ මුල්ගඳ ය, හරගඳ ය, පොකුගඳ ය, පත්ගඳ ය, මල්ගඳ ය, එලගඳ ය, අමුගඳ ය, කුණ්ණගඳ ය, සුවඳ ය, දුගඳ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ගන්ධයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම්ගන්ධයක් අනිදර්ශන සප්තකිස වූ ස්‍රාණයෙන් ඇයි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ ගඳ නමුදු තෙල ය, ගන්ධායතන නමුදු තෙල ය, ගන්ධධාතු නමුදු තෙල යි. මේ ගන්ධායතනය යි කියනු ලැබේ.

236. තත් කතමං රසායනනං : යො රසො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො මූලරසො ඛණ්ඩරසො තවරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අමිලං මධුරං තිත්තකං කට්ඨකං ලොණිකං ඛානිකං ලච්ඡිලකං¹ කසාවො සාද්ද අසාද්ද, යො වා පනඤ්ඤපි අපි රසො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො යං රසං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං ජිව්හාය අනිදස්සනාය සප්පට්ඨාය සාසි වා සායති වා සාසිස්සති වා සායෙ වා රසොපෙසො රසායනනමෙපනං රසධාතුපෙසා, ඉදං වුවච්ඡි රසායනනං.

237. තත් කතමං ථොට්ඨබ්බායතනං : පථවිධාතු තෙජෝධාතු වායොධාතු කකඛලං මුද්දකං සණ්ඨං ඵරුසං සුඛසම්පස්සං දුක්ඛසම්පස්සං ගරුකං ලහුකං යං ථොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන පුඞ්ගි වා පුසති වා පුඞ්ගිස්සති වා පුසෙ වා ථොට්ඨබ්බො-
'පෙසො ථොට්ඨබ්බායතනමෙපනං ථොට්ඨබ්බධාතුපෙසා, ඉදං වුවච්ඡි ථොට්ඨබ්බායතනං.

238. තත් කතමං ධම්මායතනං : වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, යං ච රූපං අනිදස්සනං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියා පත්තං අසංඛිතා ච ධාතු.

තත් කතමො වෙදනාකකිකො : ඵකපිධෙන වෙදනාකකිකො : ඵස්සසම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපි සහෙතුකො අපි අහෙතුකො.

තිට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵං දසට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො -පෙ- ඵං බහුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො, අයං වුවච්ඡි වෙදනාකකිකො.

තත් කතමො සඤ්ඤාකකිකො : ඵකපිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : ඵස්සසම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අපි සහෙතුකො අපි අහෙතුකො.

තිට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵං දසට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො -පෙ- ඵං බහුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො, අයං වුවච්ඡි සඤ්ඤාකකිකො.

තත් කතමො සංඛාරකකිකො : ඵකපිධෙන සංඛාරකකිකො : විත්ත සම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අපි හෙතු අපි න හෙතු.

තිට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො : අපි කුසලො අපි අකුසලො අපි අව්‍යාකතො -පෙ- ඵං දසට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො -පෙ- ඵං බහුට්ඨධෙන සංඛාරකකිකො, අයං වුවච්ඡි සංඛාරකකිකො.

236. එහි රසායනනය කවරෙ යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූයේ මුල් රස ය, කදරස ය, පොතුරස ය, පත් රස ය, මල් රස ය, පල රස ය, ඇමුල් ය, මිහිරි ය, තිත්ත ය, කුච ය, ලුණු ය, කර ය, ලපිල (දිවුල ඇ කසටැමුල) ය, මිහිරි ය, නො මිහිරි ය, යළි අන්‍ය වූ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයක් අනිදර්ශන සප්තකය වූ දිවින් වින්දේ හෝ විඳි හෝ විඳින්නේ හෝ විඳින්නේ නම් හෝ තෙල රස නමුදු වෙයි, තෙල රසායනන නමුදු වෙයි, තෙල රසධාතු නමුදු වේ, මේ රසායනනය යි කියනු ලැබේ.

237. එහි ඵොට්ඨබ්බායනනය කවරෙ යත් : තද වූ මොලොක් වූ සිලු වූ රථ වූ සුවපහස් වූ දුක්පහස් වූ බර වූ නො බර වූ (කර්කශත්වලක්ෂණ වූ) පාරිච්ඛාතු ය, (උෂ්ණත්ව ලක්ෂණ වූ) තෙජොධාතු ය, (විසෂම්භත ලක්ෂණ වූ) වායොධාතු ය, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායක් අනිදර්ශනසප්තකය වූ කයින් පැහැයි හෝ පහසා හෝ පහස්තේ හෝ පහස්තේ නම් හෝ තෙල (පඨවි-ආපො-තෙජොධාතුව) ඵොට්ඨබ්බ නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බායනන නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ, මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායනනය යි කියනු ලැබේ.

238. එහි ධර්මායනනය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායනනපයභාසන්න වූ යම් රූපයෙකුත් ඇද්ද, අසඨ්ඨතධාතුව දැයි.

එහි වෙදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ. මේ වෙදනාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඤ්ඤාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඤ්ඤාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඤ්ඤාස්කන්ධය වේ. මේ සංඤ්ඤාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං රූපං අනිදක්‍ෂණ අපචිතං ධම්මායතන පරියාපනනං :
ඉන්ද්‍රියං පුරිස්සිද්ධියං -පෙ- කබලිංකාරො ආහාරො, ඉදං වුවච්ඡි රූපං
අනිදක්‍ෂණං අපචිතං ධම්මායතනපරියාපනනං.

තත් කතමා අසඬිතා ධාතු : රාගකකියො දෝසකකියො මොහකකියො
අයං වුවච්ඡි අසඬිතා ධාතු, ඉදං වුවච්ඡි ධම්මායතනං.

අභිධම්මභාෂණියං.

* 239. ආදසායනනාති : චක්ඛායනනං, රූපායනනං, සොභායනනං,
සද්දයනනං, ඝානායනනං, ගඤ්ඤායනනං, ජීව්හායනනං, රසායනනං,
කායායනනං, ථොට්ඨබ්බායනනං, මනායනනං, ධම්මායනනං.

240. ආදසනනං ආයතනනං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

241. දසායනනා අව්‍යාකතා, ආයතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා,
සියා අව්‍යාකතා.

දසායනනා න චතතබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාති'පි, දුක්ඛාය
වේදනාය සම්පයුතනාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනාති'පි.
මනායනනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය
සම්පයුතනං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, ධම්මායනනං සියා
සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා
අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, සියා න චතතබ්බං සුඛාය වේදනාය
සම්පයුතනනාති'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනනාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය
වේදනාය සම්පයුතනනාති'පි.

දසායනනා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා, ආයතනා සියා විපාකා,
සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා.

පඤ්චායනනා උපාදිනනුපාදනියා, සද්දයනනං අනුපාදිනනුපාදනියං
චතතාරො ආයතනා සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, ආයතනා සියා
උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනන
අනුපාදනියා.

දසායනනා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකා, ආයතනා සියා සංකිලිට්ඨ-
සංකිලෙයිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-
අසංකිලෙයිකා.

දසායනනා අවිතකකආවිචාරා, මනායනනං සියා සවිතකකආවිචාරං
සියා අවිතකකආවිචාරමනනං, සියා අවිතකකආවිචාරං. ධම්මායතනං සියා
සවිතකකආවිචාරං, සියා අවිතකකආවිචාරමනනං, සියා අවිතකකආවිචාරං
සියා න චතතබ්බං සවිතකකආවිචාරනාති'පි අවිතකකආවිචාරමනනනාති'පි.
අවිතකකආවිචාරනාති'පි.

එහි ධර්මායතනපයභාපන්න වූ අනිදර්ශනඅප්‍රතිසරූපය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය, පුරුෂෙන්ද්‍රිය ය, . . . කවලිකාරාහාර යි. මේ ධර්මායතනපයභාපන්න වූ අනිදර්ශන අප්‍රතිසරූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛතධාතු කවරෙ යත් : රාගක්ෂය ය, දොෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛතධාතු යි කියනු ලැබේ. මේ ධර්මායතනය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂණිය යි.

239. ආයතන දෙළොසෙකි : වක්ඡුරායතන ය, රූපායතන ය, ශ්‍රොත්‍රායතන ය, ශබ්දයතන ය, ස්පර්ශායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීවිහායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන ය, මනායතන ය, ධර්මායතන යි.

240. දෙළොස් ආයතනයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

241. දශආයතන කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කුසල් ද වන්තාහ, අකුසල් ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු යි.

දශආයතන කෙතෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය.

දශායතනයෝ නොමැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම ද නො වූවාහු ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නොවිපාකනවිපාක ස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු යි.

පස් ආයතන කෙතෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය වෙකි, ශබ්දයතනය අනුපාදිනෙතාපාදනිය වෙයි, සතර ආයතන කෙතෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනනඅනුපාදනිය ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශිකයෝ ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අවිතර්කඅවිචාරයහ. මනායතනය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සවිතර්ක සවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දසායතනා න චත්තබ්බා පිතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි, ආයතනා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා පිතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා, ආයතනා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බා, සියා භාවනාය පභාතබ්බා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, ආයතනා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

දසායතනා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො, ආයතනා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවආචයගාමිනාපචයගාමිනො.

දසායතනා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, ආයතනා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

දසායතනා පරිත්තා, ආයතනා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අපපමාණා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගාරම්මණා, සියා අපපමාණාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණාතිපි මහග්ගාරම්මණාතිපි අපපමාණාරම්මණාතිපි.

දසායතනා මජ්ඣිමා, ආයතනා සියා සීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීනා.

දසායතනා අනිසත්තා, ආයතනා සියා මිච්ඡත්තනිසත්තා, සියා සම්මත්තනිසත්තා, සියා අනිසත්තා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න චත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

පඤ්චායතනා සියා උප්පත්තා, සියා උප්පාදිනො, න චත්තබ්බා අනුප්පත්තාති, සද්දයතනං සියා උප්පත්තං, සියා අනුප්පත්තං, න චත්තබ්බං උප්පාදිති, පඤ්චායතනා සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා සියා උප්පාදිනො, ඛම්මායතනං සියා උප්පත්තං, සියා අනුප්පත්තං, සියා උප්පාදි, සියා න චත්තබ්බං උප්පත්තනති'පි අනුප්පත්තනති'පි උප්පාදිති'පි.

එකාදසායතනා සියා අනිත්තා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා, සියා න චත්තබ්බං අනිත්තනති'පි අනාගතනති'පි පච්චුප්පත්තනති'පි.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියා අනිතාරම්මණා සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පත්තාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා අනිතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පත්තාරම්මණාති'පි.

දශායතනයෝ ප්‍රතිසහගතහ සි ද සුබසහගතහ සි ද උපෙක්ෂාසහගතහ සි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රතිසහගත ද වන්නාහ, සුබ සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රතිසහගතහ සි ද සුබසහගතහ සි ද උපෙක්ෂාසහගතහ සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු සි.

දශායතනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ නො මැ ශෛක්ෂයහ, නො ද අශෛක්ෂයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ පරිත්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බනහ සි ද මහද්ගතාලම්බනහ සි ද අප්‍රමාණාලම්බනහ සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ මධ්‍යමයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් භීත ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අතීයතයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මීථ්‍යාත්වතීයත ද වන්නාහ, සම්‍යක්ත්වතීයත ද වන්නාහ. අතීයත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපතී ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන සි ද මාර්ගහෙතුක සි ද මාර්ගාධිපතී සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්නහ සි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දයකතය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ය සි නො කියයුතු ය. ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, ධර්මායතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ ය, උත්පන්න සි ද අනුත්පන්න සි ද උත්පාදී සි ද නො කියයුතු ද වන්නේ සි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, පවිච්ඡිපන්න ද වන්නාහ. ධර්මායතනය අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, පවිච්ඡිපන්න ද වන්නේ ය, අතීත සි ද අනාගත සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න සි ද නො කියයුතු ද වන්නේ සි.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනහ සි ද අනාගතාලම්බනහ සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

සියං අජකිත්තං, සියං බහිඤා, සියං අජකිත්තබහිඤා.

දසායතනා අනාරම්භො. ආයතනා සියං අජකිත්තාරම්භො, සියං බහිඤාරම්භො, සියං අජකිත්තබහිඤාරම්භො, සියං න චත්තබ්බං අජකිත්තාරම්භොතිපි බහිඤාරම්භොතිපි අජකිත්තබහිඤාරම්භොතිපි.

රූපායතනං සනිදස්සනසප්පච්ඡං, නවායතනා අනිදස්සනසප්පච්ඡං, ආයතනා අනිදස්සනඅප්පච්ඡං.

242. එකාදසායතනා න හෙතු. ධම්මායතනං සියං හෙතු, සියං න හෙතු.

දසායතනා අහෙතුකා. ආයතනා සියං සහෙතුකා, සියං අහෙතුකා.

දසායතනා හෙතුවිප්පයුත්තා. ආයතනා සියං හෙතුසම්පයුත්තා, සියං හෙතුවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුතිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකානති, සියං සහෙතුකං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං සහෙතුකඤ්චව න ච හෙතුති. ධම්මායතනං සියං හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ච, සියං සහෙතුකං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකානති'පි සහෙතුකඤ්ච ව න ච හෙතුති'පි.

දසායතනා න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතුති'පි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තානති, සියං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතුති, ධම්මායතනං සියං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තං ච, සියං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තානති'පි හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතුති'පි.

දසායතනා න හෙතු අහෙතුකං. මනායතනං සියං න හෙතු සහෙතුකං, සියං න හෙතු අහෙතුකං. ධම්මායතනං සියං න හෙතු සහෙතුකං, සියං න හෙතු අහෙතුකං, සියං න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකානති'පි, න හෙතු අහෙතුකානති'පි.

243. එකාදසායතනා සප්පච්චයා. ධම්මායතනං සියං සප්පච්චයං සියං අප්පච්චයං.

එකාදසායතනා සසිඤ්ඤා. ධම්මායතනං සියං සසිඤ්ඤා සියං අසසිඤ්ඤා.

රූපායතනං සනිදස්සනං. එකාදසායතනා අනිදස්සනා.

දසායතනා සප්පච්ඡං. ආයතනා අප්පච්ඡං.

දසායතනා රූපා. මනායතනං අරූපං, ධම්මායතනං සියං රූපං, සියං අරූපං.

දසායතනා ලොකියා. ආයතනා සියං ලොකියා, සියං ලොකුත්තරං කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) අද්ධ්‍යාත්ම ද චන්තාහ, බාහිර ද චන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්ම බාහිර ද චන්තාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද චන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද චන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද චන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශනසප්තස් ය, ආයතනයෝ නවදෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තස්යහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තස් වන්තාහු යි.

242. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් හෙතු නො වෙකි. ධර්මායතනය හෙතු ද වෙයි, නහෙතු ද වෙ.

දශායතනයෝ අහෙතුකයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුක ද චන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතුවිප්පුක්කයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්පුක්ක ද චන්තාහ, හෙතුවිප්පුක්ක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කිය යුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි නො කියයුතු ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය, ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්පුක්කයහ යි ද හෙතුසම්ප්පුක්ක ද වූ මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්පුක්කයෙකැ යි නො කියයුතු ය. හෙතු සම්ප්පුක්ක වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්පුක්ක ද වූ මැ නොද හෙතු යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්පුක්ක ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්පුක්ක ද වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්පුක්කයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්පුක්ක ද වූ මැ නොද හෙතුයෙකැයි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

243. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සප්තායෝ ය. ධර්මායතනය සප්තාය ද වන්නේ ය, අප්තාය ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංඛත වන්තාහ. ධර්මායතනය සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශන ය. එකොළොස් ආයතනයෝ අනිදර්ශනයෝ යි.

දශායතනයෝ සප්තස්යෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අප්තස්යෝ යි.

දශායතනයෝ රූපයෝ ය. මනායතනය අරූප ය, ධර්මායතනය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ලොකිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ලොකික ද චන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු ය.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) කිසි විඤ්ඤායකින් දහයුක්තාහ. කිසි විඤ්ඤායකින් නො දහ යුක්තාහු ය.

244. එකාදසායනනා නො ආසවා, ධම්මායතනං සියා ආසවො සියා නො ආසවො.

දසායනනා සාසවා, ද්වායනනා සියා සාසවා සියා අනාසවා.

දසායනනා ආසව විපසුත්තා, ද්වායනනා සියා ආසවසම්පසුත්තා, සියා ආසවවිපසුත්තා.

දසායනනා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාහි, සාසවා චෙව නො ව ආසවා; මනායතනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවනාහි, සියා සාසවං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං සාසවං චෙව නො ව ආසවොහි; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව සාසවං ව, සියා සාසවං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවනාහි, සාසවං චෙව නො ව ආසවොහි පි.

දසායනනා න වත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පසුත්තාහිපි, ආසව සම්පසුත්තා චෙව නො ව ආසවාහිපි; මනායතනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනාහි. සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවොහි; ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තං ව, සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනාහිපි, ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවොහිපි.

දසායනනා ආසවවිපසුත්තසාසවා, ද්වායනනා සියා ආසවවිපසුත්ත සාසවා, සියා ආසවවිපසුත්ත අනාසවා, සියා න වත්තබ්බා ආසවවිපසුත්තසාසවාහිපි ආසවවිපසුත්තඅනාසවාහිපි.

245. එකාදසායනනා නො සඤ්ඤාප්තා, ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤාප්තං, සියා නො සඤ්ඤාප්තං.

දසායනනා සඤ්ඤාප්තියා, ද්වායනනා සියා සංයෝජනියා සියා අසංයෝජනියා.

දසායනනා සඤ්ඤාප්තවිපසුත්තා, ද්වායනනා සියා සඤ්ඤාප්ත-සම්පසුත්තා, සියා සඤ්ඤාප්තවිපසුත්තා.

දසායනනා න වත්තබ්බා සඤ්ඤාප්තා චෙව සඤ්ඤාප්තියාහි, සඤ්ඤාප්තියා චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තා; මනායතනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තං චෙව සඤ්ඤාප්තියනාහි, සියා සඤ්ඤාප්තියං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තියං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තනාහි. ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤාප්තං චෙව සඤ්ඤාප්තියං ව. සියා සඤ්ඤාප්තියං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තං. සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තං චෙව සඤ්ඤාප්තියනාහිපි, සඤ්ඤාප්තියං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තනාහිපි.

දසායනනා න වත්තබ්බා සඤ්ඤාප්තා චෙව සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තා හිපි, සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තා චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තාහිපි. මනායතනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තං චෙව සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තනාහි, සියා සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තනාහි. ධම්මායතනං සියා සඤ්ඤාප්තඤ්ඤව සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තං ව, සියා සඤ්ඤාප්ත සම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තං චෙව සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තනාහිපි, සඤ්ඤාප්තසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාප්තනාහිපි.

244. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ආප්‍රව නො වන්නාහ. ධර්මායතනය ආප්‍රව ද වන්නේ ය, නොද ආප්‍රව ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආප්‍රවසභිතයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සාප්‍රව ද වන්නාහ, අනාප්‍රව ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආප්‍රවච්ඡුක්කයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වන්නාහ, ආප්‍රවච්ඡුක්ක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආප්‍රව ද වූ මැ සාප්‍රවහ යි නො කියයුත්තාහ. සාප්‍රව ද වූ මැ නොද ආප්‍රවයෝ ය. මනායතනය ආප්‍රව ද වූ මැ සාප්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාප්‍රව ද වූයේ මැ නොද ආප්‍රව ද වන්නේ ය. සාප්‍රව ද වූයේ මැ නොද ආප්‍රව යැ යි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මායතනය ආප්‍රව ද වූයේ මැ සාප්‍රව ද වන්නේ ය. සාප්‍රව ද වූයේ මැ නො ද ආප්‍රව ද වන්නේ ය, ආප්‍රව ද වූයේ ම සාප්‍රවයෙකැ යි ද සාප්‍රව ද වූ මැ නොද ආප්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයේ ආප්‍රව ද වූ මැ ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්කහ යි ද ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වූ මැ නො ද ආප්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ආප්‍රව ද වූ ම ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්කයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වූයේ මැ නොද ආප්‍රව ද වන්නේ ය, ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වූයේ මැ නොද ආප්‍රවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ආප්‍රව ද වූ මැ ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වන්නේ ය, ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වූයේ මැ නොද ආප්‍රව ද වන්නේ ය, ආප්‍රව ද වූයේ මැ ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්කයෙකැ යි ද ආප්‍රවසම්ප්‍රුක්ක ද වූ මැ නොද අප්‍රවයෙකැ යි ද නොකියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආප්‍රවච්ඡුක්කසාප්‍රවයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආප්‍රව ච්ඡුක්කසාප්‍රව ද වන්නාහ, ආප්‍රවච්ඡුක්කඅනාප්‍රව ද වන්නාහ, ආප්‍රවච්ඡුක්කසාප්‍රවහ යි ද ආප්‍රවච්ඡුක්කඅනාප්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

245. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංයෝජනයේ නො වෙති. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වන්නේ ය, නොද සංයෝජන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයෝජනියයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනිය ද වන්නාහ, අසංයෝජනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයෝජනච්ඡුක්කයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජන සම්ප්‍රුක්ක ද වන්නාහ, සංයෝජනච්ඡුක්ක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනිය ද වූ ම නොද සංයෝජන වෙති. මනායතනය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනිය ය යි නො කියයුතු ය, සංයෝජනිය ද වූ මැ නොද සංයෝජන වන්නේ ය, සංයෝජනිය ද වූ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනිය ද වන්නේ ය. සංයෝජනිය ද වූයේ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූයේ මැ සංයෝජනිය යි ද සංයෝජනිය ද වූයේ ම නොද සංයෝජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයෝජන ද වූවාහු මැ සංයෝජනසම්ප්‍රුක්කහ යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රුක්ක ද වූවාහු ම නොද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රුක්කයෙක යි නො කියයුතු ය. සංයෝජනසම්ප්‍රුක්ක ද වූයේ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රුක්ක ද වූයේ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජන සම්ප්‍රුක්ක ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රුක්ක ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රුක්කයෙක යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රුක්ක ද වූ ම නොද සංයෝජනයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියා, ආයතනා සියා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියා. සියා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනන අසංඝේඤ්ඤාජනියා, සියා න වතතබ්බා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියාතිපි, සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනන අසංඝේඤ්ඤාජනියාතිපි.

246. එකාදසායතනා නො ගන්තා, ධම්මායතනං සියා ගන්තො, සියා නො ගන්තො.

දසායතනා ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්තියා, සියා අගන්තියා.

දසායතනා ගන්තවිපජ්ජනනා, ආයතනා සියා ගන්තසම්පජ්ජනනා සියා ගන්තවිපජ්ජනනා.

දසායතනා න වතතබ්බා ගන්තා චෙව ගන්තියාති. ගන්තියා චෙව නො ච ගන්තා, මනායතනං න වතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තියනති. සියා ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වතතබ්බං ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තොති; ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙව ගන්තියඤ්ච, සියා ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තියනතිපි ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

දසායතනා න වතතබ්බා ගන්තා චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනාතිපි. ගන්තසම්පජ්ජනනා චෙව නො ච ගන්තොතිපි. මනායතනං න වතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනති, සියා ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තො. සියා න වතතබ්බං ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනං ච, සියා ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනතිපි. ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තොතිපි, දසායතනා ගන්තවිපජ්ජනන ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්තවිපජ්ජනනගන්තියා. සියා ගන්තවිපජ්ජනන අගන්තියා, සියා න වතතබ්බා ගන්තවිපජ්ජනනගන්තියාතිපි ගන්තවිපජ්ජනන අගන්තියාතිපි.

247. එකාදසායතනා නො ඕසා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

249. නො නිවරණං, ධම්මායතනං සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

දසායතනා නිවරණියා, ආයතනා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා.

දසායතනා නිවරණවිපජ්ජනනා; ආයතනා සියා නිවරණසම්පජ්ජනනා, සියා නිවරණවිපජ්ජනනා.

දසායතනා න වතතබ්බා නිවරණං චෙව නිවරණියාති, නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණං, මනායතනං න වතතබ්බං නිවරණං චෙ'ව නිවරණියනති; සියා නිවරණියඤ්ච නො ච නිවරණං; සියා න වතතබ්බං නිවරණියඤ්ච නො ච නිවරණනති ධම්මායතනං සියා නිවරණඤ්ච නිවරණියඤ්ච, සියා නිවරණියඤ්ච නො ච නිවරණං; සියා න වතතබ්බං නිවරණඤ්ච නිවරණියනතිපි, නිවරණියඤ්ච නො ච නිවරණනති'පි.

දශායතනයේ සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනිය ද වන්තාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනිය ද වන්තාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනියහ සි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනියහ සි ද නො කියයුතු වන්තාහු ය.

246. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ග්‍රන්ථයේ නො වෙති. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ සි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථනිය වන්තාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනිය ද වන්තාහ, අග්‍රන්ථනිය ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථ ද වුවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ සි නො කියයුත්තාහ. ග්‍රන්ථනිය ද වූ මැ නොද ග්‍රන්ථ වෙති. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය සි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ යැ සි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම ග්‍රන්ථයකැ සි ද නො කියයුත්තේ සි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථ ද වුවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත වෙති සි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වුවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙති ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසූක්ත ය සි නො කියයුතු ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයක සි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්තයෙක් ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්තයෙක සි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයක සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ විප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය වෙති, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනිය ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනියහ සි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනියහ සි ද නො කියයුතු වන්තාහු ය.

247-249. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ඔසයේ නො වෙති. . . . යොගයේ නො වෙති. . . . නිවරණයේ නො වෙති. ධර්මායතනය නිවරණ ද වන්නේ ය, නොද නිවරණ ද වන්නේ සි.

දශායතනයේ නිවරණිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණිය ද වන්තාහ, අනිවරණිය ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ නිවරණවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ, නිවරණවිප්‍රසූක්ත ද වන්තාහු ය.

දශායතනයේ නිවරණ ද වූ ම නිවරණියහ සි නො කියයුත්තාහ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නොද නිවරණ වෙති. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණියහ සි නො කියයුතු ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ සි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණිය ද වන්නේ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් ද වන්නේ ය, නිවරණය ද වූයේ ම නිවරණිය සි ද නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

දසායනනා න වතනබ්බා නිවරණං වෙව නිවරණසම්පසුත්තාති'පි, නිවරණසම්පසුත්තා වෙව නො ච නිවරණාති'පි; මනායනනං න වතනබ්බං නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පසුත්තනති; සියා නිවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නිවරණං, සියා න වතනබ්බං නිවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නිවරණනති, ධම්මායනනං සියා නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව, සියා නිවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නිවරණ, සියා න වතනබ්බං නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පසුත්තනතිපි, නිවරණසම්පසුත්තඤ්ඤව නො ච නිවරණනති'පි.

දසායනනා නිවරණවිපසුත්තනනිවරණියා; ආයනනා සියා නිවරණ-විපසුත්තනනිවරණියා, සියා නිවරණවිපසුත්තනනිවරණියා; සියා න වතනබ්බං නිවරණවිපසුත්තනනිවරණියාති'පි නිවරණවිපසුත්තනනිවරණියාති'පි.

250. එකාදසායනනා නො පරමාසා; ධම්මායනනං සියා පරමාසො, සියා නො පරමාසො.

දසායනනා පරමථං, ආයනනා සියා පරමථං, සියා අපරමථං;

දසායනනා පරමාසවිපසුත්තනා; මනායනනං සියා පරමාසසම්පසුත්තනං, සියා පරමාසවිපසුත්තනං; ධම්මායනනං සියා පරමාසසම්පසුත්තනං, සියා පරමාසවිපසුත්තනං, සියා න වතනබ්බං පරමාසසම්පසුත්තනනතිපි පරමාසවිපසුත්තනනතිපි.

දසායනනා න වතනබ්බං පරමාසා වෙව පරමථංති, පරමථං වෙව නො ච පරමාසා; මනායනනං න වතනබ්බං පරමාසො වෙව පරමථංති, සියා පරමථං වෙව නො ච පරමාසො; සියා න වතනබ්බං පරමථං වෙව නො ච පරමාසොති; ධම්මායනනං සියා පරමාසො වෙව පරමථංඤ්ඤව, සියා පරමථංඤ්ඤව නො ච පරමාසො, සියා න වතනබ්බං පරමාසො වෙව පරමථංතිපි. පරමථං වෙව නො ච පරමාසොතිපි.

දසායනනා පරමාසවිපසුත්තනපරමථං; ආයනනා සියා පරමාස-විපසුත්තනපරමථං, සියා පරමාසවිපසුත්තනඅපරමථං; සියා න වතනබ්බං පරමාසවිපසුත්තන පරමථංති'පි, පරමාසවිපසුත්තනඅපරමථංති'පි.

251. දසායනනා අනාරම්භං; මනායනනං සාරම්භං, ධම්මායනනං සියා සාරම්භං, සියා අනාරම්භං.

මනායනනං විතනං, එකාදසායනනා නො විතනා.

එකාදසායනනා අවෙතසිකා, ධම්මායනනං සියා වෙතසිකං, සියා අවෙතසිකං.

දසායනනා විතනවිපසුත්තනා; ධම්මායනනං සියා විතනසම්පසුත්තනං, සියා විතනවිපසුත්තනං; මනායනනං න වතනබ්බං විතෙනන සම්පසුත්තනනතිපි. විතෙනන විපසුත්තනනති'පි;

දසායනනා විතනවිසංඝථං, ධම්මායනනං සියා විතනසංඝථං, සියා විතනවිසංඝථං, මනායනනං න වතනබ්බං විතෙනන සංඝථංති'පි විතෙනන විසංඝථංති'පි.

දශායතනයේ නිවරණ ද වුවාහු ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තයි යි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නිවරණයි යි ද නො කිය යුත්තාහ. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කිය යුතු ය. නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ යි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ නිවරණ විප්‍රයුක්ත නිවරණය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණ විප්‍රයුක්ත නිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණ විප්‍රයුක්ත අනිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණ විප්‍රයුක්ත නිවරණයයි යි ද නිවරණ විප්‍රයුක්ත අනිවරණයයි යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

250. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් පරාමාසයේ නො වෙති. ධර්මායතනය පරාමාස ද වන්නේ ය, නොද පරාමාස ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාස වන්නාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමාස ව ද වන්නාහ, අපරාමාස ව ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පරාමාස විප්‍රයුක්තයහ. මනායතනය පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාස විප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. ධර්මායතනය පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාස විප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමාස විප්‍රයුක්ත යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාස ද වුවාහු ම පරාමාස වහ යි නො කිය යුත්තාහ, පරාමාස ව ද වුවාහු ම නොද පරාමර්ශ වෙති. මනායතනය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමාස වයෙකැ යි නො කිය යුත්තේ ය, පරාමාස ව ද වූයේ ම නොද පරාමර්ශ ද වන්නේ ය, පරාමාස ව ද වූයේ ම නොද පරාමර්ශයෙකැ යි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමාස ව ද වන්නේ ය, පරාමාස ව ද වූයේ ම නොද පරාමර්ශ ද වන්නේ ය, පරාමර්ශ ද වූයේ ම පරාමාස වයෙක යි ද පරාමාස ව ද වූයේ ම නොද පරාමර්ශ යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමර්ශ විප්‍රයුක්ත වූ පරාමාස වයේ ය, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමර්ශ විප්‍රයුක්ත පරාමාස ව ද වන්නාහ, පරාමර්ශ යුක්ත අපරාමාස ව ද වන්නාහ, පරාමර්ශ විප්‍රයුක්ත වූ පරාමාස වහ යි ද පරාමර්ශ විප්‍රයුක්ත වූ අපරාමාස වහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

251. දශායතනයේ අනාලම්බනයේ ය. මනායතනය සාලම්බන ය. ධර්මායතනය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

මනායතනය විත්ත යි. එකොළොස් ආයතනයේ විත්තයේ නො වෙත්.

එකොළොස් ආයතනයේ අවෙතසිකයේ යි. ධර්මායතනය අවෙතසික ද වන්නේ ය, අවෙතසික ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ විත්ත විප්‍රයුක්තයේ ය. ධර්මායතනය විත්ත සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. විත්ත විප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. මනායතනය විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද විත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

දශායතනයේ විත්තය හා විසංසාඡවයහ. ධර්මායතනය විත්ත සංසාඡ ව ද වන්නේ ය, විත්ත විසංසාඡ ව ද වන්නේ ය. මනායතනය විත්තය හා සංසාඡ යි ද විත්තය හා විසංසාඡ යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

ජායතනා නො විතතසමුට්ඨානා, ජායතනා සියා විතතසමුට්ඨානා, සියා නො විතතසමුට්ඨානා.

එකාදසායතනා නො විතතසහභූතො, ධම්මායතනං සියා විතතසහභූ, සියා නො විතතසහභූ.

එකාදසායතනා නො විතතානුපරිච්ඡන්තිනො, ධම්මායතනං සියා විතතානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විතතානුපරිච්ඡන්ති.

එකාදසායතනා නො විතතසංසථස්සමුට්ඨානා, ධම්මායතනං සියා විතතසංසථස්සමුට්ඨානං, සියා නො විතතසංසථස්සමුට්ඨානං.

එකාදසායතනා නො විතතසංසථස්සමුට්ඨාන සහභූතො, ධම්මායතනං සියා විතතසංසථස්සමුට්ඨානසහභූ, සියා නො විතතසංසථස්සමුට්ඨාන-සහභූ.

එකාදසායතනා නො විතතසංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්තිනො, ධම්මායතනං සියා විතතසංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විතත සංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ජායතනා අජඛිතතිකා, ජායතනා බාහිරා.

නවායතනා උපාදා, ආයතනා නො උපාදා, ධම්මායතනං සියා උපාදා සියා නො උපාදා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නා, සද්දායතනං අනුපාදින්නං, ජායතනා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

252. එකාදසායතනා නො උපාදනා, ධම්මායතනං සියා උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

දසායතනා උපාදනියා, ආයතනා සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

දසායතනා උපාදනවිපසුත්තා, ආයතනා සියා උපාදනසම්පසුත්තා, සියා උපාදනවිපසුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බා උපාදනාවෙච උපාදනියාති, උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනා, මනායතනං න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනියන්ති, සියා උපාදනියං වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනන්ති, ධම්මායතනං සියා උපාදනඤ්ච උපාදනියඤ්ච, සියා උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනං වෙච උපාදනියන්ති පි, උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනන්ති'පි.

දසායතනා න චත්තබ්බා උපාදනාවෙච උපාදනසම්පසුත්තාති'පි, උපාදනසම්පසුත්තා වෙච නො ච උපාදනාති'පි; මනායතනං න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනසම්පසුත්තන්ති, සියා උපාදනසම්පසුත්තං වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනසම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදනන්ති; ධම්මායතනං සියා උපාදනඤ්ච උපාදන සම්පසුත්තඤ්ච, සියා උපාදන සම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනසම්පසුත්තන්ති'පි, උපාදනසම්පසුත්තඤ්ච නො ච උපාදනන්ති'පි.

ආයතනයේ සඳෙනෙක් විත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. ආයතනයේ සඳෙනෙක් විත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, විත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය, නො ද විත්තසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තස අනුව පවත්නාහු නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, නොද විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයේ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, නොදවිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය. නොදවිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, නොද විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ සඳෙනෙක් ආද්ධ්‍යාත්මිකයෝ ය. ආයතනයේ සඳෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

ආයතනයේ නවඳෙනෙක් උපාද වෙයි. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාද නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාද ද වන්නේ ය, නො ද උපාද ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ පස්ඳෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දයතනය අනුපාදින්න ය, ආයතනයේ සඳෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු ය.

252. එකොළොස් ආයතනයේ උපාදනයෝ නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාදන ද වන්නේ ය, නොද උපාදන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ උපාදනිය වෙයි. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසූක්කයහ. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනියහ යි නො කියයුක්තාහ, උපාදනිය ද වූ ම නොදඋපාදන වෙයි. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුතු ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුක්තේ යි.

දශායතනයේ උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්කයහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක වූ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්කය යි නො කියයුක්තේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි නො කියයුතු වන්නේ ය, ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ක ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා උපාදනවිපසයුතනඋපාදනිසා, ආයතනා සියා උපාදන-
විපසයුතනඋපාදනිසා, සියා උපාදනවිපසයුතනඅනුපාදනිසා, සියා න
වත්තබ්බා උපාදනවිපසයුතනඋපාදනිසානි'පි, උපාදනවිපසයුතනඅනුපා-
දනිසානි'පි.

253. එකාදසායතනා නො කිලෙසා, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො,
සියා නො කිලෙසො.

දසායතනා සංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා සංකිලෙසිකා, සියා
අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨා, ආයතනා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා
අසංකිලිට්ඨා;

දසායතනා කිලෙසවිපසයුතනා, ආයතනා සියා කිලෙසසම්පයුතනා,
සියා කිලෙසවිපසයුතනා.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසාවෙව් සංකිලෙසිකා නි, සංකිලෙසිකා
වෙව් නො ච කිලෙසා, මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව්
සංකිලෙසිකනනි, සියා සංකිලෙසිකඤ්ච ව නො ච කිලෙසො, සියා න
වත්තබ්බං සංකිලෙසිකඤ්ච ව නො ච කිලෙසොති; ධම්මායතනං සියා
කිලෙසො වෙව් සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකඤ්ච ව නො ච
කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව් සංකිලෙසිකනනි'පි,
සංකිලෙසිකඤ්ච ව නො ච කිලෙසොති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව් සංකිලිට්ඨානිපි, සංකිලිට්ඨා
වෙව් නො ච කිලෙසාති'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව්
සංකිලිට්ඨනනි, සියා සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසො, සියා න
වත්තබ්බං සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසොති; ධම්මායතනං සියා
කිලෙසො වෙව් සංකිලිට්ඨං ච, සියා සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසො,
සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව් සංකිලිට්ඨනනි'පි, සංකිලිට්ඨං වෙව්
නො ච කිලෙසො ති'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව් කිලෙසසම්පයුතනානි'පි
කිලෙස සම්පයුතනා වෙව් නො ච කිලෙසාතිපි; මනායතනං න වත්තබ්බං
කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පයුතනනනි; සියා කිලෙසසම්පයුතනං වෙව්
නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසසම්පයුතනං වෙව් නො ච
කිලෙසොති, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පයුතනං ච,
සියා කිලෙසසම්පයුතනං වෙව් නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං
කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පයුතනනනි'පි කිලෙසසම්පයුතනං වෙව් නො ච
කිලෙසොති'පි.

දසායතනා කිලෙසවිපසයුතනසංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා කිලෙස-
විපසයුතනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසයුතනඅසංකිලෙසිකා, සියා න
වත්තබ්බා කිලෙසවිපසයුතන සංකිලෙසිකානි'පි, කිලෙස විපසයුතන
අසංකිලෙසිකානි'පි.

254. දසායතනා න දසුනෙන පභාතබ්බා, ආයතනා සියා
දසුනෙන පභාතබ්බා, සියා න දසුනෙන පභාතබ්බා.

දසායතනා න භාවනාය පභාතබ්බා, ආයතනා සියා භාවනාය
පභාතබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බා.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනියයේ වෙනි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදන විප්‍රසූක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

253. එකොළොස් ආයතනයේ ක්ලෙශයේ නො වෙති. ධර්මායතනය ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලෙශික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අසංක්ලිෂ්ටයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ. අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලෙශික වෙති නො කිය යුත්තාහ, සංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොදක්ලෙශයේ වෙති. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම සංක්ලෙශිකයෙකු යි නො කියයුතු ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික යි ද සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ය යි නො කියයුතු ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්තය යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසංක්ලෙශිකහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

254. දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නොද වන්නාහු ය.

දසායතනා න දස්සනෙන පභාතබ්බගෙනුකා, ආයතනා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බගෙනුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බගෙනුකා.

දසායතනා න භාවනාය පභාතබ්බගෙනුකා, ආයතනා සියා භාවනාය පභාතබ්බගෙනුකා. සියා න භාවනාය පභාතබ්බගෙනුකා.

දසායතනා අවිතක්කා, ආයතනා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

දසායතනා අවිචාරි, ආයතනා සියා සවිචාරි, සියා අවිචාරි;

දසායතනා අපපිතිකා, ආයතනා සියා සපපිතිකා, සියා අපපිතිකා;

දසායතනා න පිතිසහගතා, ආයතනා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

දසායතනා න සුඛසහගතා, ආයතනා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

දසායතනා න උපෙක්ඛාසහගතා, ආයතනා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා;

දසායතනා කාමාවචරි, ආයතනා සියා කාමාවචරි, සියා න කාමාවචරි.

දසායතනා න රූපාවචරි, ආයතනා සියා රූපාවචරි, සියා න රූපාවචරි;

දසායතනා න අරූපාවචරි, ආයතනා සියා අරූපාවචරි, සියා න අරූපාවචරි;

දසායතනා පරියාපන්නා. ආයතනා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා;

දසායතනා අනියානිකා, ආයතනා සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා:

දසායතනා අනියතා, ආයතනා සියා නියතා, සියා අනියතා;

දසායතනා සඋත්තරි, ආයතනා සියා ස උත්තරා සියා අනුත්තරා,

දසායතනා අරණා, ආයතනා සියා සරණා, සියා අරණා'ති.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

ආයතනවිභක්තිය නිවේශිතො

දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය ඇත්තාහු නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනය නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිච්ඡිකයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සච්ඡිකයහ ද වන්නාහ, අවිච්ඡිකයහ ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිච්ඡාරයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සච්ඡාර ද වන්නාහ, අවිච්ඡාර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අප්‍රිතිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සප්‍රිතික ද වන්නාහ, අප්‍රිතික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ප්‍රිතිසහගතයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රිතිසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සුඛසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ කාමාවචරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ රූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පයඝාපන්නයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනෙයඝාතකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අනෙයඝාතක ද වන්නාහ, අනෙයඝාතක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනියතයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සඋක්තරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සඋක්තර ද වන්නාහ, අනුක්තර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරණයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සරණයෝ ද වන්නාහ, අරණයෝ ද වන්නාහු ය යි.

පඤ්ඤාපාච්ඡක යි.

ආයතන විභාගය නිමි.

3. බාහුවිභවෙනා

255. ඡර්මානුයෝ: පර්වතානු, ආපොධානු, තෙජෝධානු, වායොධානු, ආකාශධානු, විශ්වජායධානු.

256. තත්ත්වං කතමා පර්වතානු : පර්වතානු ද්වයං : අභි අභිකතනිකා, අභි බාහිරා.

තත්ත්වං කතමා අභිකතනිකා පර්වතානු : යං අභිකතනං පච්චතනං කතකලං බරිගතං කතකලතනං කතකලභාවෝ අභිකතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : කෙසා ලොමා නබා දන්තා, නවෝ මංසං නහාරා අධි අධිමිඤ්ජා වකකං හදයං සකනං කිලොමකං පිහකං පප්පාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කාරිසං, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි අභිකතනං පච්චතනං කතකලං බරිගතං කතකලතනං කතකලභාවෝ අභිකතනං උපාදිතනං. අයං වුව්වති අභිකතනිකා පර්වතානු.

තත්ත්වං කතමා බාහිරා පර්වතානු : යං බාහිරං කතකලං බරිගතං කතකලතනං කතකලභාවෝ බහිරා අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : අයො ලොහං තිප්ප සිසං සජ්ඣ¹. මුත්තා මණි වෙඨරියො සඤ්ඤා සිලා පචාලං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඤ්ඤා මසාරගලං තිණං කට්ඨං සකකරං කාරුලං භූමි පාසාණො පබ්බතො යං වා පනඤ්ඤමපි අභි බාහිරං කතකලං බරිගතං කතකලතනං කතකලභාවෝ බහිරා අනුපාදිතනං. අයං වුව්වති බාහිරා පර්වතානු.

යා ච අභිකතනිකා පර්වතානු යා ච බාහිරා පර්වතානු තදෙකඡකිං අභිසංඤ්ඤාතිතා අභිසංඛිඛිතිතා අයං වුව්වති පර්වතානු.

257. තත්ත්වං කතමා ආපොධානු : ආපොධානු ද්වයං : අභි අභිකතනිකා අභි බාහිරා.

තත්ත්වං කතමා අභිකතනිකා ආපොධානු : යං අභිකතනං පච්චතනං ආපො ආපොගතං සෙනහො සෙනහගතං බක්ඛනතනං රූපස්ස අභිකතනං උපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : පිත්තං සෙමනං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛිසානිකා ලසිකා මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි අභිකතනං පච්චතනං ආපො ආපොගතං සෙනහො සෙනහගතං බක්ඛනතනං රූපස්ස අභිකතනං උපාදිතනං. අයං වුව්වති අභිකතනිකා ආපොධානු.

තත්ත්වං කතමා බාහිරා ආපොධානු : යං බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බක්ඛනතනං රූපස්ස බහිරා අනුපාදිතනං, සෙය්‍යපීදං : මුලරසො බඞ්ඤරසො නවරසො පතතරසො පුච්චරසො ඵලරසො, බීරං දධි සප්පි නවතිතං තෙලං මධු ඵාණිතං භූමොති වා උදකාති අන්තප්‍රිකානි වා, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බක්ඛනතනං රූපස්ස බහිරා අනුපාදිතනං. අයං වුව්වති බාහිරා ආපොධානු.

යා ච අභිකතනිකා ආපොධානු යා ච බාහිරා ආපොධානු තදෙකඡකිං අභිසංඤ්ඤාතිතා අභිසංඛිඛිතිතා, අයං වුව්වති ආපොධානු.

1. සජ්ඣං - සිමු.

3. ධාතු විභාගය

255. ධාතුහු සදෙනෙකි : පයව්ධාතු ය, ආපොධාතු ය, තෙජොධාතු ය, වායොධාතු ය, ආකාශධාතු ය, විඤ්ඤාණධාතු යි.

256. එහි පයව්ධාතු කවර යත් : පාච්චිධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මික පාච්චිධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ (තමා කෙරෙහි පිහිටි) කර්කශ වූ පරුෂ වූ කර්කශභාවය ඇති කර්කශස්වභාව ඇති අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න (ගරිරස්ථ) වූ යම් කොටසෙක් ඇද්ද, ඒ මෙසේ ය : කෙස් ලොම් නිය දන් සිව් මස් නහර ඇට ඇටමිදු එ වකුගඩු හදවත් අක්මා දලඬු බඩදිව පපුව සතුණු අතුණුබහන නො පැසුණුඅහර පැසුණුඅහර ය. අන්‍ය වූ ද අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තද වූ රළු වූ තදබව ඇති තදසැහැවි ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ගරිරස්ථ වූ යම් කොටසෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකපාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර වූ පාච්චිධාතු කවර යත් : කර්කශ වූ රළු වූ රළුබව ඇති රළුසැහැවි ඇති බාහ්‍ය වූ අනුපාදින්න වූ යම් බාහිර කොටසෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යකඩ ලොහො හෙළතුඹු කළුතුඹු රිදී මුතු මැණික් වෙරළමිණි සක් සල පබළු කහවන රත් රත්මිණි මැසිරිගල් තණ දඩුකඩ කැට කැබිලිති පොළෝ පහණ පටු ය, අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ කර්කශ වූ රළු වූ කැකුළුබවට ගිය බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ යමක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරපාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකපාච්චිධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරපාච්චිධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ පාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

257. එහි ආපොධාතු කවර යත් : ආපොධාතු දෙකොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි අධ්‍යාත්මිකආපොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ භූතරූපයාගේ ඛන්ධනභාවයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පිත ය සෙම ය. සැරව ය ලෙහෙ ය සෝදිය ය මෙදස් ය කඳුළු ය වුරුණුතෙල ය කෙළ ය. සොටු ය සදම්දුටු ය මු ය, යළි අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර ආපොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න (ගරිරස්ථ නො වූ) රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : මුල්රස ය කදරස ය පොතුරස ය පන්රස ය මල්රස ය පලරස ය, කිරි ය දිහි ය ගිනෙල් ය වෙඩරු ය (තල ආදි) තෙල් ය මිහි ය පැණි ය භූමිස්ථ වූ හෝ ආකාශස්ථ වූ හෝ දිය ය, යළි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගතයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ බාහිර ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික අභිධාතුවකුත් යම් බාහිර අභිධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

258. තත් කතමා තෙජෝ ධාතු : තෙජෝධාතු ණයං : අපි අජ්ඣතතිකා, අපි බාහිර.

තත් කතමා අජ්ඣතතිකා තෙජෝ ධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : යෙන ච සන්නප්පති යෙන ච ජිව්‍යති, යෙන ච පරිබ්‍යාසති, යෙන ච අසිත්තපිත්තබ්‍යාසිත්තසාසිත්තං සමමා පරිණාමං ගච්ඡති, යං වා පනඤ්ඤමපි අපි අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදින්නං, අයං වුච්චති අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු.

තත් කතමා බාහිරා තෙජෝ ධාතු : යං බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං බිහිථා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : කට්ඨග්ගි සකප්පිකග්ගි¹ තිණග්ගි ගොමග්ගි පුසග්ගි සමකාරග්ගි ඉද්දග්ගි අග්ගිසන්නාපො සුරිසසන්නාපො කට්ඨසන්නිවයසන්නාපො තිණසන්නිවය සන්නාපො ධඤ්ඤසන්නිවයසන්නාපො භණ්ඩසන්නිවයසන්නාපො, යං වා පනඤ්ඤමපි අපි බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං බිහිථා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා තෙජෝධාතු.

යා ච අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු යා ච බාහිරා තෙජෝධාතු තදෙකාකං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුච්චති තෙජෝධාතු.

259. තත් කතමා වායෝධාතු : වායෝධාතුණයං : අපි අජ්ඣතතිකා, අපි බාහිරා.

තත් කතමා අජ්ඣතතිකා වායෝධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං වායෝ වායෝගතං ඵමහිත්තනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : උභිධමා වාතා, අධොගමා වාතා, කුච්ඡ්ඝයා වාතා කොට්ඨසයා² වාතා. අභගමභිතානුසාරිනො වාතා, සන්තවාතා, බුරුකවාතා උප්පලකවාතා, අස්සාසො, පස්සාසො, ඉති වා යං වා පනඤ්ඤමපි අපි අජ්ඣතනං පච්චතනං වායෝ වායෝගතං ඵමහිත්තනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදින්නං. අයං වුච්චති අජ්ඣතතිකා වායෝධාතු.

තත් කතමා බාහිරා වායෝධාතු : යං බාහිරං වායෝ වායෝගතං ඵමහිත්තනං රූපස්ස බිහිථා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : පුරුෂිමා වාතා පච්ඡිමා වාතා, උත්තරා වාතා, දක්ඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා, සිතා වාතා, උණ්ණා වාතා, පරිත්තා වාතා, අධිමත්තා වාතා, කාලවාතා, වෙරම්භවාතා² පකඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලවණ්ටවාතා විධුපතවාතා, යං වා පනඤ්ඤමපි අපි බාහිරං වායෝ වායෝගතං ඵමහිත්තනං රූපස්ස බිහිථා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා වායෝ ධාතු.

260. තත් කතමා ආකාසධාතු : ආකාසධාතු ණයං : අපි අජ්ඣතතිකා : අපි බාහිර.

1. පලාලග්ගි - මජ්ඣං.

2. කොට්ඨසයා - සිරිමු. 2. වෙරම්භවාතා - සිරිමු, මජ්ඣං.

258. එහි තෙජොධාතු කවර යත් : තෙජොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බලවත් උණුසුමෙක් බලවත් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යම් තෙජස කින් තැවේ ද යමෙකින් දිරායේ ද යමෙකින් දූවේ ද වැළඳු පි කැරසවිදි දූය මැනැවින් පැසීමට යේ ද, යළි අත්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් හුණුඅයුරෙක් හුණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික වූ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර තෙජොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණු අයුරෙක් උණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : දරගිනි ය පතුරුගිනි ය තණගිනි ය ගොමැරැටිගිනි ය දහවියාගිනි ය කසළගිනි ය සෙනගිනි ය ගිනිතැවුළු ය හිරුතැවුළු ය දඬුරැසෙහි තැවුළු ය තණරැසෙහි තැවුළු ය ධාන්‍යරැසෙහි තැවුළු ය භාණ්ඩ රැසෙහි තැවුළු ය, තවද අත්‍ය වූත් බාහිර වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උස්මායෙක් උස්මාගතයෙක් උසුමයෙක් උසුමගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූයෙක් ඇද්ද, මේ බාහිරතෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරතෙජොධාතුවකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

259. එහි වායොධාතු කවර යත් : වායොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකවායොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : උර්ධ්වභිගමවාත ය අධොගමවාත ය කුසෙහි වූ වාත ය අතුණු කුළු වූ වාත ය අභපසගෙහි හැසිරෙන වාත ය (සදබහන් සිඳින) ශස්ත්‍රකවාත ය (හදවන පළන) ක්ෂුරක වාත ය (හදමස් උපුරන) උත්පාටකවාත ය ආශ්වාස ය ප්‍රශ්වාස ය මෙසේ වූ හෝ යළි අත්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් ඇද්ද, මේ අධ්‍යාත්මිකවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරවායොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පෙරදිගින් හැමු වාත ය, පැළැදිගින් හැමු වාත ය උතුරුදිගින් හැමු වාත ය දකුණුදිගින් හැමු වාත ය රජස් සහිත වාත ය රජස් රහිත වාත ය සිහිල් වාත ය හුණු වාත ය මද වාත ය සැබසුළඟ ය වැසිසුළඟ ය වෙරම්බවාත ය පියාපත්සුළඟ ය ගරුඛවාත ය තල්වැටසුළඟ ය විජිනිසුළඟ ය යළි අත්‍ය වූ ද බාහිර වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ වායොධාතුවෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ වායොධාතුවෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ වායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

260. එහි ආකාසධාතු කවර යත් : ආකාසධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

තත්ත්ව කතමා අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු : යං අජ්ඣන්තං පච්චන්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං, අසමුප්පධං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣන්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යපිදං : කණ්ණවජ්ඣං නාසවජ්ඣං මුඛදාරං යෙන ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං අජේඛාභරති, යත් ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං සන්තිට්ඨති, යෙන ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං අධොභාගං නික්කමති, යං චා පනඤ්ඤමපි අත්ථි අජ්ඣන්තං පච්චන්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං අසමුප්පධං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣන්තං උපාදින්නං, අයං වුව්චති අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු.

තත්ත්ව කතමා බාහිරා ආකාසධාතු, යං බාහිරං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං අසමුප්පධං චතුර්ති මහාභූතෙහි බිහිථා අනුපාදින්නං, අයං වුව්චති බාහිරා ආකාසධාතු.

යං ච අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු යං ච බාහිරා ආකාසධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුව්චති ආකාසධාතු.

261. තත්ත්ව කතමා විඤ්ඤාණධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොත-
විඤ්ඤාණධාතු, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු, ජීවහා විඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණ-
ධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුව්චති විඤ්ඤාණධාතු.

ඉමා ජධාතුසො

262. අපරාපි ජ ධාතුසො : සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛාධාතු, අපිජ්ජාධාතු.

තත්ත්ව කතමා සුඛධාතු : යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ප්පය්‍යං සාතං සුඛං වෙදසිතං කායසම්ප්පය්‍යං සාතං සුඛං වෙදනා, අයං වුව්චති සුඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා දුක්ඛධාතු : යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ප්පය්‍යං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං කායසම්ප්පය්‍යං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, අයං වුව්චති දුක්ඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සම්ප්පය්‍යං සාතං සුඛං වෙදසිතං චේතො සම්ප්පය්‍යං සාතං සුඛං වෙදනා, අයං වුව්චති සොමනස්සධාතු.

තත්ත්ව කතමා දොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතො සම්ප්පය්‍යං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතො සම්ප්පය්‍යං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, අයං වුව්චති දොමනස්සධාතු.

තත්ත්ව කතමා උපෙක්ඛා ධාතු : යං චේතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතො සම්ප්පය්‍යං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතො සම්ප්පය්‍යං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං වුව්චති උපෙක්ඛාධාතු.

එහි ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු කවර යන් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආකාශයක් ආකාශගතයෙක් (නො ගැටෙන බැවින්) අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කන්සිදුරු ය නැහැසිදුරු ය මුවදෙර ය, යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබායිත සායිතය පරගල කෙරේද යම් තැනෙක අසිතපිතබායිතසායිතය රැස්ව සිටීද යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබායිතසායිතය අධොභාගයට නික්මේ ද යලි අන්‍යා වූ ද ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් යම් නො පහස්නා ලද්දෙක් ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරආකාශධාතු කවර යන් : බාහිර වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ සත්‍රමභාභුතයන් විසින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, මේ බාහිරආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හඳුළුවා මේ ආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

261. එහි විඤ්ඤාණධාතු කවර යන් : වක්සුර්වඤ්ඤාධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාධාතු ය ස්පර්ශවිඤ්ඤාධාතු ය ජිහ්වාවිඤ්ඤාධාතු ය කායවිඤ්ඤාධාතු ය මනෝවිඤ්ඤාධාතු යි. මේ විඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ සට්ඨානු යි.

262. අන්‍යා වූ ද ධාතුහු සදෙනෙකි : සුඛධාතු ය, දුක්ඛධාතු ය, සොමනස්සධාතු ය, දෙමනස්සධාතු ය, උපෙක්ඛාධාතු ය, අවිජ්ජාධාතු යි.

එහි සුඛධාතු කවර යන් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායික වූ සුඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ සුඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛධාතු කවර යන් : යම් කායික වූ අමිහිරෙක් කායිකදුක්ඛයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදනාවක් වේ ද මේ දුක්ඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොමනස්සධාතු කවර යන් : යම් චෛතසික වූ මිහිරෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දෙමනස්සධාතු කවර යන් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුක්ඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුක්ඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුක්ඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ දෙමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි උපෙක්ඛාධාතු කවර යන් : යම් චෛතසික වූ නො මැ සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛාධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා ධාතු : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසම්මයො අනුක්ඛොධො අසම්මොධො අප්පට්ඨෙධො අසම්මාහනා අපරිසොගාහනා අසම්පෙක්ඛනා අපච්චෙක්ඛනා අපච්චක්ඛකම්මං දුමමජ්ඣං බාලං අසම්පජ්ඤාං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාසො අවිජ්ජාසොහො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිසුඨානං අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාධාතු.

ඉමා ඡ ධාතුසො.

263. අපරුපි ඡධාතුසො : කාමධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විහිංසා ධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු.

තත්ථ කතමා කාමධාතු : කාමපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා සංකප්පො අප්පනා ව්‍යාප්පනා චෙනසො අභිනිඤ්ඤා මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති කාමධාතු, හෙට්ඨනො අවිචිතිරයං පරිසන්නං කතා උපරිතො පරතිමිතිවසවතති දෙවෙ අනො කරිතා යං එතස්මිං අනතරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරිසාපන්නා බ්‍යාධාතුආයතනා රූපා වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං වූච්චති කාමධාතු.

තත්ථ කතමා ව්‍යාපාද ධාතු : ව්‍යාපාදපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති ව්‍යාපාදධාතු. දසසු වා ආභාතවච්ඡුසු විතතස්ස ආභාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිච්චරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො විතතස්ස ව්‍යාපතති මනොපදොසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතතං දොසො දස්සනා දසසිතතං ව්‍යාපතති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතතං විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩිකකං අසුරොපො අනතතමනතා විතතස්ස, අයං වූච්චති ව්‍යාපාදධාතු.

තත්ථ කතමා විහිංසා ධාතු : විහිංසා පට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති විහිංසාධාතු. ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලෙඛ්ඛනා වා දක්ඛන වා සන්තො වා රජ්ජයා වා අඤ්ඤා තරඤ්ඤාතරෙන වා සතෙන විහෙඨෙති, යා එවරූපා හෙඨනා විහෙඨනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරොසනා පරූපඝාතො, අයං වූච්චති විහිංසාධාතු.

තත්ථ කතමා නෙක්ඛම්මධාතු : නෙක්ඛම්මපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකප්පො, අයං වූච්චති නෙක්ඛම්මධාතු. සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මධාතු.

තත්ථ කතමා අව්‍යාපාදධාතු : අව්‍යාපාදපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකප්පො, අයං වූච්චති අව්‍යාපාදධාතු. යා සතෙනසු මෙනති මෙනතායනා මෙනතාසිතතං මෙනතා වෙතො විමුක්ති, අයං වූච්චති අව්‍යාපාදධාතු.

එහි අවිජ්ජාධාතු කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් අනවබෝධයෙක් අනත්‍රබෝධයෙක් අසම්බෝධයෙක් අප්‍රතිවේදයෙක් අසංග්‍රාහණයෙක් භාත්පසින් නො බැසැගැන්මෙක් සම ව නො බැලීමෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නො කිරීමෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමෙක් අපචිත්‍ර බවෙක් බාල බවෙක් අසමාග්ඤ්‍යයෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යායෙක් අවිද්‍යාඕසයෙක් අවිද්‍යායොගයෙක් අවිද්‍යානුශයයෙක් අවිද්‍යාපර්යුත්ථානයෙක් අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡබ්බාතුහු යි.

263. අන්‍යා වූ ද ධාතුහු සඳෙනෙකි : කාමධාතු ය, ව්‍යාපාදධාතු ය, විභිංසාධාතු ය, නෙක්ඛම්මධාතු ය, අව්‍යාපාදධාතු ය, අවිභිංසාධාතු යි.

එහි කාමධාතු කවර යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් බලවත් අර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ. යටින් අවිචිතරය හිමි කොට මත්තෙහි පරනිර්මිතවශවර්තීදෙවියන් ඇතුළු කොට මෙඅතුරෙහි මෙහි බැසැගෙන සිටින මෙහි ඇතුළු වූ යම් ස්කන්ධධාතු ආයතන කෙනෙක් වෙන් ද, රූප-වේදනා-සංඤ-සංස්කාර-විඤ්ඤායෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. දශආසාතවස්තුයෙහි හෝ චිත්තයාගේ ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් දෂෙයෙක් ප්‍රදෂෙයෙක් සම්ප්‍රදෂෙයෙක් චිත්තයාගේ විපරිත බවෙක් චිත්තයාගේ ප්‍රදෂෙයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් ක්‍රාද්ධ බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිතයෙක් විපරිතාකාරයෙක් විපයාස්ත බවෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඛ බවෙක් අසුරෝපයෙක් (නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක්) චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාධාතු කවර යත් : විභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. මෙහි එකෙක් අනිත් හෝ කැටින් හෝ දඬියෙන් හෝ සැනින් හෝ රැහැනින් හෝ එක්තරඑක්තරයෙකින් හෝ සතුන් පෙළාද, මේ බුදු වූ යම් පෙළීමෙක් වෙසෙසින් පෙළීමෙක් හිංසායෙක් විභිංසායෙක් ගැටීමෙක් වෙසෙසින් ගැටීමෙක් මෙරමාහට හිංසායෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි නෙක්ඛම්මධාතු කවර යත් : නෛෂ්ක්‍රම්‍යප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සමාන්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ නෙක්ඛම්මධාතු යි කියනු ලැබේ. සියලු ම කුශලධර්මයෝ නෙක්ඛම්මධාතු යි.

එහි අව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : අව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සමාන්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙන් වඩන අයුරෙක් මෙන් වැඩු බවෙක් මෛත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමා අවිහිංසාධාතු : අවිහිංසාපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා සංකප්පො අප්පනා ව්‍යප්පනා චේතසො අභිනිරෝපනා සමමාසංකප්පො. අයං වුව්වති අවිහිංසාධාතු. යා සතෙනසු කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතං කරුණාවේතොවිවුතති, අයං වුව්වති අවිහිංසාධාතු. ඉමා ඡ ධාතුයො.

ඉති ඉමාති තිණි ඡකකාති, තදෙකප්පං අභිසංඝුහිතා අභිසංඛිපිතා අවිහාරස ධාතුයො භොනති.

සුත්තපනහාජනියං.

264 අවිහාරස ධාතුයො : චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු, සොඛධාතු, සද්දධාතු, සොඛචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු, ඝානධාතු, ගනුධාතු, ඝානචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු, කායධාතු, ථොට්ඨබ්බධාතු, කායචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු.

තත්ත්ව කතමා චක්ඛුධාතු : යං චක්ඛුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො. අයං වුව්වති චක්ඛුධාතු.

තත්ත්ව කතමා රූපධාතු : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය විණ්ණනිහා -පෙ- රූපධාතුපෙසා, අයං වුව්වති රූපධාතු.

තත්ත්ව කතමා චක්ඛුචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු : චක්ඛුඤ්ඤා පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඤං චික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු. අයං වුව්වති චක්ඛුචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොඛධාතු : යං සොඛං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො. අයං වුව්වති සොඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා සද්දධාතු : යො සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො -පෙ- සද්දධාතුපෙසා, අයං වුව්වති සද්දධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොඛචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු : සොඛඤ්ඤා පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඤං චික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු. අයං වුව්වති සොඛචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු.

තත්ත්ව කතමා ඝානධාතු : යං ඝානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ - පෙ - සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො, අයං වුව්වති ඝානධාතු.

තත්ත්ව කතමා ගනුධාතු : යො ගනුඤ්ඤා චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො -පෙ- ගනුධාතු 'පෙසා. අයං වුව්වති ගනුධාතු.

තත්ත්ව කතමා ඝානචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු : ඝානඤ්ඤා පටිච්ච ගනුඤ්ඤා ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං, පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඤං චික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු. අයං වුව්වති ඝානචික්ඛුසුඤ්ඤාධාතු.

එහි අවිභිංසාධාතු කවර යත් : අවිභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් ව්‍යර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙන් සමාන් සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණාඅයුරෙක් කරුණා ඇති බවෙන් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡඩ්ධාතු යි.

මෙසේ මේ තුන් ඡට්ඨකයෝ ය, ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා අටළොස් ධාතුහු වෙත්.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

264. අටළොස් ධාතු කෙනෙකි : වක්ඛ්‍යාතු ය, රූපධාතු ය, වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු ය සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය, ගන්ධධාතු ය, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු ය, පීච්ඛාධාතු ය, රසධාතු ය, පීච්ඛාවිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ථොට්ඨංඛධාතු ය, කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනොධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යි.

එහි වක්ඛ්‍යාතු කවර යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ . . . තෙල භූතාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ වක්ඛ්‍යාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපධාතු කවර යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැයටහන වූයේ . . . තෙල රූපධාතු නමුණු වේ. මේ රූපධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : ඇස ද රූප ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) හවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයක් මනිත්වියයෙක් විඤනයක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතධාතු කවර යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාද රූපය වූයේ . . . තෙල භූතාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ සොතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සද්දධාතු කවර යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්තස් වූ . . . තෙල සද්දධාතු නමුණු වේ. මේ සද්දධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කන ද ශබ්දය ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයක් මනිත්වියයෙක් විඤනයක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ සොතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතධාතු කවර යත් : යම් නැහැයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල භූතාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ ඝාතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ගන්ධධාතු කවර යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තස් වූ . . . තෙල ගන්ධධාතු නමුණු වේ. මේ ගන්ධධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : නැහැය ද ගන්ධය ද නිසා සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් හවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයක් මනිත්වියයෙක් විඤනයක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ භ්‍රාණවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ත භවමා ජිව්හාධාතු : යා ජිව්හා චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති ජිව්හාධාතු.

තත්ත භවමා රසධාතු : යො රසො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අභිදසානො සප්පට්ඨො-පෙ-රසධාතු පෙසා, අයං වුච්චති රසධාතු.

තත්ත භවමා ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු : ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච උපපජ්ජති විතතං-මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ත භවමා කායධාතු : යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති කායධාතු.

තත්ත භවමා ථොට්ඨබ්බධාතු : පථවිධාතු-පෙ-ථොට්ඨබ්බධාතු පෙසා, අයං වුච්චති ථොට්ඨබ්බධාතු.

තත්ත භවමා කායවිඤ්ඤාණධාතු : කායඤ්ච පටිච්ච ථොට්ඨබ්බෙ ච උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති කායවිඤ්ඤාණධාතු.

තත්ත භවමා මනොධාතු : චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උපපජ්ජති නිරුද්ධිසමනන්තර උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොධාතු, සොභවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ඝානවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ජිව්හා-විඤ්ඤාණධාතුයා -පෙ- කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උපපජ්ජති නිරුද්ධි-සමනන්තර උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොධාතු, සබ්බධමෙව සු වා පන පථමසමන්තාභාරෙ උපපජ්ජති විතතං මානො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනාසතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොධාතු, අයං වුච්චති මනොධාතු.

තත්ත භවමා ඛම්මධාතු : වෙදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො, සංඛාරකකිකො, යං ච රූපං අභිදසානං අප්පට්ඨං ඛම්මාසතනපරියාපනං අසංඛිතා ච ඛාතු.

තත්ත භවමො වෙදනාකකිකො : එකවිධෙන වෙදනාකකිකො, එසසසම්පසුත්තො,

දුච්චධෙන වෙදනාකකිකො : අභි සහෙතුකො, අභි අහෙතුකො,

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අභි කුසලො, අභි අකුසලො අභි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො-පෙ-එවං බහුවිධෙන වෙදනාකකිකො, අයං වුච්චති වෙදනාකකිකො.

තත්ත භවමො සඤ්ඤාකකිකො : එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො, එසසසම්පසුත්තො.

දුච්චධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අභි සහෙතුකො, අභි අහෙතුකො,

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො-අභි කුසලො අභි අකුසලො අභි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො-පෙ-එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො. අයං වුච්චති සඤ්ඤාකකිකො.

එහි ජීවිතාධාතු කවර යත් : යම් දිවෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙන් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජීවිතාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රසධාතු කවර යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්තිය වූ . . . තෙල රසධාතු නමුදු වේ. මේ රසධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ජීවිතාවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : දිව ද රස ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානස-යෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මනා සංඛ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ජිව්වා විඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ජීවිතා විඤ්ඤාණධාතු කියනු ලැබේ.

එහි කායධාතු කවර යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙන් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ථොට්ඨබ්බධාතු කවර යත් : පාවිච්ඡාතු . . . තෙල ථොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ. මේ ථොට්ඨබ්බධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි කායවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කය ද ස්පර්ශය ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ කායවිඤ්ඤාණ ධාතුය යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝධාතු කවර යත් : වක්ඡුර්විඤ්ඤාණධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ස්පර්ශවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ජිව්වා විඤ්ඤාණධාතුහු . . . කායවිඤ්ඤාණධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝධාතුයෙක් (උපදී ද) යළි සියලු දහමුත් හෝ උපදනා කල්හි ප්‍රථම සමන්තාහාරය වූ චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝධාතු යෙක් උපදී ද, මේ මනෝධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ධම්මධාතු කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්ත වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, අසංඛතධාතුව ද යි.

එහි වේදනාස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥාස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ. මේ සංඥාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සංඛාරකකිකො : එකවිධෙන සංඛාරකකිකො විතත සමපසුතෙනා,

උවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ථි හෙතු අත්ථි න හෙතු,

නිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො -පෙ- එවං ඛත්ත-විධෙන සංඛාරකකිකො. අයං චූළිච්ඡි සංඛාරකකිකො.

තත්ථ කතමං රූපං අනිදක්‍ෂණං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපනතං : ඉත්ථිත්ථිං-පෙ-කබලිංකාරෙණ ආහාරෙණ. ඉදං චූළිච්ඡි රූපං අනිදක්‍ෂණං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපනතං.

තත්ථ කතමා අසංඛිතා ධාතු : රුහකකියො දෙසකකියො මොහකකියො. අයං චූළිච්ඡි අසංඛිතා ධාතු. අයං චූළිච්ඡි ධම්මධාතු.

තත්ථ කතමා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු : චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ඣි ත්ථි නිරුද්ධිසමනන්තර උප්පජ්ඣි මනෝධාතු, මනෝධාතුයා'පි උප්පජ්ඣි ත්ථි නිරුද්ධිසමනන්තර උප්පජ්ඣි විතතං මනෝ මානසං, හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිත්ථිං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-සානවිඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-ජීව්‍යා විඤ්ඤාණධාතුයා-පෙ-කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ඣි ත්ථි නිරුද්ධි සමනන්තර උප්පජ්ඣි මනෝධාතු, මනෝධාතුයා'පි උප්පජ්ඣි ත්ථි නිරුද්ධි සමනන්තර උප්පජ්ඣි විතතං මනෝ මානසං-පෙ-තජ්ජා මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු' මනාඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ඣි විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිත්ථිං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, අයං චූළිච්ඡි මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු.

අභිධම්මහාජනියං.

265. අව්‍යාකත ධාතුයො, චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, සානධාතු, ගතිධාතු, සානවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්‍යාධාතු, රසධාතු, ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඵොද්ධිබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු.

266. අව්‍යාකතතං ධාතුතං කති කුසලා කති අකුසලා කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා කති අරණා :

සොළස ධාතුයො අව්‍යාකතා, ද්වෙ ධාතුයො සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ රූපය කවර යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය . . . කවලීකාරාභාර යි. මේ අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛ්‍යාතධාතු කවර යත් : රාගක්ෂය ය, දෛක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛ්‍යාතධාතු යි කියනු ලැබේ. මේ ධම්මධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : වක්ඡුර්විඤ්ඤාණධාතු ඉපිද නිරුද්ධ වුවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී. මනෝධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වුවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ස්පර්ශවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ජීව්වා විඤ්ඤාණධාතුහු . . . කායවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ඉපිද නිරුද්ධ වුවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී, මනෝධාතුහු ද ඉපිද නිරුද්ධ වුවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝ විඤ්ඤාණධාතුවෙක් (උපදී ද) මනස ද ධර්මයන් ද නිසා (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂනීය යි.

265. ධාතුහු අටළොස් දෙනෙකි : වක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, වක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොත විඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය, භන්ධධාතු ය, ඝාත විඤ්ඤාණධාතු ය, ජිව්හාධාතු ය, රසධාතු ය, ජිව්හා විඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ථොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනෝධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යි.

266. අටළොස් ධාතූන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

සොළොස් ධාතු කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ධාතුහු දෙදෙනෙක් කුශල වන්තාහ, අකුශල වන්තාහ, අව්‍යාකෘත වන්තාහු ය.

දස බාහුයො න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි. පඤ්චබාහුයො අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, කායවිඤ්ඤාණබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. මනෝවිඤ්ඤාණබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. ධම්මබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. සියා න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි.

දස බාහුයො නෙව විපාකන විපාකධම්මබ්බා, පඤ්ච බාහුයො විපාකා, මනෝබාහු සියා විපාකා සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මබ්බා. ඥේ බාහුයො සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මබ්බා, සියා නෙව විපාක න විපාකධම්මබ්බා.

දස බාහුයො උපාදිනනුපාදනියා, සද්දබාහු අනුපාදිනනුපාදනියා, පඤ්ච බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, ඥේ බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා.

සොළස බාහුයො අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, ඥේ බාහුයො සියා සංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලෙසිකා.

පණ්ණරස බාහුයො අවිතක්ක අවිචාර. මනෝබාහු සවිතක්ක අවිචාර. මනෝවිඤ්ඤාණබාහු සියා සවිතක්ක අවිචාර, සියා අවිතක්ක අවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාර. ධම්මබාහු සියා සවිතක්ක අවිචාර, සියා අවිතක්ක අවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාර, සියා න චත්තබ්බා සවිතක්ක අවිචාරති'පි අවිතක්ක අවිචාරමත්තාති'පි අවිතක්ක අවිචාරති'පි.

දස බාහුයො න චත්තබ්බා ජිනිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛා සහගතාති'පි. පඤ්චබාහුයො උපෙක්ඛාසහගතා, කායවිඤ්ඤාණබාහු න ජිනිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, න උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා සුඛසහගතාති'පි. ඥේ බාහුයො සියා ජිනිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා ජිනිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

සොළස බාහුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා. ඥේ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභානබ්බා, සියා භාවනාය පභානබ්බා සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

සොළස බාහුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා. ඥේ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

සොළස බාහුයො නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො. ඥේ බාහුයො සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සොළස බාහුයො නෙව සෙබා නාසෙබා. ඥේ බාහුයො සියා සෙබා, සියා අසෙබා, සියා නෙව සෙබා නාසෙබා.

දශබාහු කෙනෙක් සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියුතු වන්නාහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ. කායවිඤ්ඤාබාහුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. ධර්මබාහුව සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියුතු වන්නේ ය.

දශබාහු කෙනෙක් නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්මයහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝබාහු විපාක වන්නේ ය, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාක ස්වභාවධර්ම වන්නේ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් විපාක වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නොද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහු ය.

දශබාහු කෙනෙක් උපාදින්නොපාදතියහ. ශබ්දබාහුව අනුපාදින්නොපාදතිය ය. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපාදින්නොපාදතිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදතිය වන්නාහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදතිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදතිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදතිය වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශිකයහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට සංක්ලෙශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික වන්නාහු ය.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අචිතර්කභවිචාරයහ. මනෝබාහුව සචිතර්කසචිචාර ය. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කභවිචාර වන්නේ ය. ධර්මබාහුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාර මාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කභවිචාර වන්නේ ය, සචිතර්කසචිචාර හි ද අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර හි ද අචිතර්කභවිචාර හි ද නො කියුතු වන්නේ ය.

දශබාහුහු ප්‍රීතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියු වන්නාහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයහ. කායවිඤ්ඤාබාහුව ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත හි ද නො කියු වන්නේ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත වන්නාහ, සුඛසහගත වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියු වන්නාහු ය.

සොළොස්බාහුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො ම ආවයගාමී වූ නො ද අපවයගාමී වෙති. බාහුහු දෙදෙනෙක් ආවයගාමී වන්නාහ, අපවයගාමී වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී වූ නොද අපවයගාමී වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො මැ ශෛක්ෂ වූ නොද අශෛක්ෂයහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ වන්නාහ, අශෛක්ෂ වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ නොද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සොළස බාහුයො පරිත්තා. දො බාහුයො සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො පරිත්තාරමමණා. දො බාහුයො සියා පරිත්තාරමමණා, සියා මහග්ගතාරමමණා, සියා අප්පමාණාරමමණා. සියා න චත්තබ්බා පරිත්තාරමමණාති'පි මහග්ගතාරමමණාති'පි අප්පමාණාරමමණාති'පි.

සොළස බාහුයො මජ්ඣමා. දො බාහුයො සියා භිනා, සියා මජ්ඣමා, සියා පඤ්ඤා.

සොළස බාහුයො අනියතා. දො බාහුයො සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සමමත්තනියතා, සියා අනියතා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි. දො බාහුයො සියා මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො. සියා න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

දස බාහුයො සියා උප්පත්තා, සියා උප්පාදිනො, සියා න චත්තබ්බා අනුප්පත්තාති. සද්ධාබාහු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා න චත්තබ්බා උප්පාදිති. ඡ බාහුයො සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා' සියා උප්පාදිනො. ධම්මබාහු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා, සියා උප්පාදිති, සියා න චත්තබ්බා උප්පත්තාති'පි අනුප්පත්තාති'පි උප්පාදිති'පි.

සත්තරස බාහුයො සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා. ධම්මබාහු සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාති'පි අනාගතාති'පි පච්චුප්පත්තාති'පි.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො පච්චුප්පත්තාරමමණා. දො බාහුයො සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පත්තාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාරමමණාති'පි අනාගතාරමමණාති'පි, පච්චුප්පත්තාරමමණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බභිඤා, සියා අජ්ඣත්තබභිඤා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො සියා අජ්ඣත්තාරමමණා, සියා බභිඤා රමමණා, සියා අජ්ඣත්තබභිඤාරමමණා. දො බාහුයො සියා අජ්ඣත්තාරමමණා, සියා බභිඤාරමමණා, සියා අජ්ඣත්තබභිඤාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරමමණාති'පි බභිඤාරමමණාති'පි අජ්ඣත්තබභිඤාරමමණාති'පි.

රූපබාහු සතිදස්සනසප්පඨිකා. නව බාහුයො අතිදස්සන සප්පඨිකා. අවධි බාහුයො අතිදස්සනසප්පඨිකා.

267. සත්තරස බාහුයො න හෙතු. ධම්මබාහු සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

සොළස බාහුයො අහෙතුකා. දො බාහුයො සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

සොළස බාහුයො හෙතුවිපසය්‍යත්තා. දො බාහුයො සියා හෙතුසම්පසය්‍යත්තා, සියා හෙතුවිපසය්‍යත්තා.

සොළොස් බාහු පරිත්තයහ. බාහු දෙදෙනෙක් පරිත්ත වන්නාහ, මහද්ගත වන්නාහ, අප්‍රමාණ වන්නාහු ය.

දශබාහු කෙනෙක් අනාලම්බනයහ. බාහු සදෙනෙක් පරිත්තාලම්බනයහ. බාහු දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන වන්නාහ, පරිත්තාලම්බන යි ද මහද්ගතාලම්බන යි ද අප්‍රමාණාලම්බන යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු මධ්‍යමයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් භීත වන්නාහ, මධ්‍යම වන්නාහ, ප්‍රභීත වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහු අතියතයහ. බාහු දෙදෙනෙක් මීථ්‍යාත්වතියත වන්නාහ, සමාක්ත්වතියත වන්නාහ, අතියත වන්නාහු ය.

දශබාහු අනාලම්බනයහ. බාහු සදෙනෙක් මාර්ගාලම්බනය යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තාහ. බාහු දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන වන්නාහ, මාර්ග හෙතුක වන්නාහ, මාර්ගාධිපති වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

දශබාහු උත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දබාහු උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදී යි නො කියයුතු ය. බාහු සදෙනෙක් උත්පන්න වන්නාහ, අනුත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ. ධර්මබාහු උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදී වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදී යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සතළොස් බාහු අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය. ධර්මබාහු අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

බාහු දශයෙක් අනාලම්බන ය. බාහු සයෙක් ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ය. බාහු දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහු ය, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

අවළොස් බාහු අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

බාහු දශයෙක් අනාලම්බන ය. බාහු සයෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. බාහු දෙදෙනෙක් අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහු ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

රූපබාහු සනිදර්ශනසප්තිය ය. බාහු නව දෙනෙක් අනිදර්ශන සප්තියයෝ ය. බාහු අවදෙනෙක් අනිදර්ශන අප්‍රතියයෝ යි.

267. බාහු සතළොස් දෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මබාහු හෙතු ද වෙයි, නො ද හෙතු වෙ.

සොළොස් බාහු අහෙතුකයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ද වෙති, අහෙතුකයෝ ද වෙති.

සොළොස් බාහු හෙතුවිප්‍රසක්තයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් හෙතුවිප්‍රසක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රසක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස බානුයො න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබානු න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාති, සියා සහෙතුකා වෙ ච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුති. ධම්මබානු සියා හෙතු වෙච සහෙතුකා ච, සියා සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතුතිපි.

සොළස බානුයො න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තාතිපි, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතුතිපි. මනො විඤ්ඤාණබානු න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතු සම්පයුත්තා ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතුසම්පයුත්ත වෙච න ච හෙතුති. ධම්මබානු සියා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තාතිපි හෙතු සම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතුතිපි.

සොළස බානුයො න හෙතු අහෙතුකා. මනොවිඤ්ඤාණබානු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. ධම්මබානු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා, සියා න වත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකාතිපි න හෙතු අහෙතුකාතිපි.

268. සත්තරස බානුයො සප්පච්චයා. ධම්මබානු සියා සප්පච්චයා, සියා අප්පච්චයා.

සත්තරස බානුයො සඞ්ඛතා. ධම්මබානු සියා සඞ්ඛතා, සියා අසඞ්ඛතා,

රූපබානු සනිද්දස්සනා. සත්තරස බානුයො අනිද්දස්සනා.

දස බානුයො සප්පච්චයා. අට්ඨ බානුයො අප්පච්චයා.

දස බානුයො රූපා. සත්තබානුයො අරූපා. ධම්මබානු සියා රූපා සියා අරූපා.

සොළස බානුයො ලොකීයා. ද්වෙ බානුයො සියා ලොකීයා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

269. සත්තරස බානුයො නො ආසවා. ධම්මබානු සියා ආසවා, සියා නො ආසවා.

සොළස බානුයො සාසවා. ද්වෙ බානුයො සියා සාසවා, සියා අනාසවා,

සොළස බානුයො ආසවවිප්පයුත්තා. ද්වෙ බානුයො සියා ආසව සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

සොළස බානුයො න වත්තබ්බා ආසවා වෙච සාසවාති, සාසවා වෙච නො ච ආසවා. මනොවිඤ්ඤාණබානු න වත්තබ්බා ආසවො වෙච සාසවාති, සියා සාසවා වෙච නො ච ආසවො සියා න වත්තබ්බා සාසවා වෙච නො ච ආසවොති. ධම්මබානු සියා ආසවො වෙච සාසවා ච, සියා සාසවා වෙච නො ච ආසවො, සියා න වත්තබ්බා ආසවො වෙච සාසවා තිපි, සාසවා වෙච නො ච ආසවො'තිපි.

සොළොස් බාහුවු හෙතු ද වූ ම සහෙතුක සි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෙකු සි නො කිය යුතු වෙයි, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මබාහුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම සහෙතුක සි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සොළොස් බාහුවු හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තත සි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නාහ. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යෙකු සි නො කියයුත්තේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද හෙතු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්ම බාහුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකු සි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතුයෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සොළොස් බාහුවු හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය. ධර්මබාහුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙකු සි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

268. සකළොස් බාහුවු සප්තකයෝ ය. ධර්මබාහුව සප්තක ද වන්නේ ය, අප්තක ද වන්නේ ය.

සකළොස් බාහුවු සංඛතයෝ ය. ධර්මබාහුව සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ ය.

රූපබාහුව සතිදර්ශන ය. සකළොස් බාහුවු අතිදර්ශනයෝ යි.

බාහු දශයෙක් සප්තක ය. බාහු අටෙක් අප්තක යි.

බාහු දශයෙක් රූපි ය. බාහු සතෙක් අරූපි ය. ධර්මබාහුව රූපි ද වන්නේ ය, අරූපි ද වන්නේ ය.

බාහු සොළොසෙක් ලොකික ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් ලොකික ද වන්නාහ, ලොකොත්තර ද වන්නාහු යි.

අටළොස් බාහුවු (වක්ෂුර්විඤ්ඤාදි) කිසිවකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

269. සකළොස් බාහුවු ආසුච නො වෙති. ධර්මබාහුව ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුච නොද වන්නේ ය.

සොළොස් බාහුවු සාසුචයෝ ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් සාසුච ද වන්නාහු, අනාසුච ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුවු ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය, බාහුවු දෙදෙනෙක් ආසුච සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුචවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු ආසුච ද වූ ම සාසුචයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුච ද වූ ම නොද ආසුචයෝ වෙති. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව ආසුච ද වූයේ ම සාසුචයෙකු සි නො කියයුතු ය, සාසුච ද වූ ම නොද අසුචයෙක් වන්නේ ය, සාසුච ද වූයේ ම නොද ආසුචයෙකු සි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වන්නේ ය, සාසුච ද වූයේ ම නොද ආසුචයෙක් වන්නේ ය. ආසුචයෙක් ද වූ ම සාසුච සි ද සාසුච ද වූයේ ම නොද ආසුචයෙකු සි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සොළස බාහුයො න වතනබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වතනබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා ති, සිය ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සිය න වතනබ්බො ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො ති. ධම්මබාහු සිය ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා ච, සිය ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සිය න වතනබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තාති පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවොතිපි.

සොළස බාහුයො ආසවවිප්පයුත්තසාසවා. දො බාහුයො සිය ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සිය ආසවවිප්පයුත්තආනාසවා, සිය න වතනබ්බො ආසවවිප්පයුත්තසාසවාතිපි ආසවවිප්පයුත්තආනාසවාතිපි.

270. සතතරස බාහුයො නො සඤ්ඤාජනා. ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං, සිය නො සඤ්ඤාජනං.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනියා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනියා, සිය ආසඤ්ඤාජනියා.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා, සිය සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තා.

සොළස බාහුයො න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජනියා ති, සඤ්ඤාජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙ ව සඤ්ඤාජනියා ති, සිය සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනනති, ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං චෙ ව සඤ්ඤාජනියා ච, සිය සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනියාතිපි සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනනතිපි.

සොළස බාහුයො න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජන සම්පයුත්තාතිපි, සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජන-සම්පයුත්තාති, සිය සඤ්ඤාජන සම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජන-ජනනති. ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා ච, සිය සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තාතිපි, සඤ්ඤාජන-සම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනනතිපි.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤාජනියා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තසඤ්ඤාජනියා සිය සඤ්ඤාජන-විප්පයුත්තආසඤ්ඤාජනියා, සිය න වතනබ්බො සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්ත-සඤ්ඤාජනියා'ති පි, සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තආසඤ්ඤාජනියා තිපි.

271. සතතරස බාහුයො - නො ගජො. ධම්මබාහු සිය ගජො, සිය නො ගජො.

සොළසබාහු ගජනියා. දො බාහුයො සිය ගජනියා, සිය ආගජනියා.

සොළස බාහුයො ගජවිප්පයුත්තා. දො බාහුයො සිය ගජසම්ප-යුත්තා, සිය ගජවිප්පයුත්තා.

සොළොස් බාහුව ආසුව ද වූවාහු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ආසුව ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය, ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව ආසුවවිප්‍රයුක්තසාසුවයෝ ය. බාහුව දෙදෙනෙක් ආසුවවිප්‍රයුක්ත සාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රයුක්තඅනාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රයුක්තසාසුවහ යි ද ආසුවවිප්‍රයුක්තඅනාසුවහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

270. සතළොස් බාහුව සංයොජනයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනීය වන්නාහ. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජනීය ද වන්නාහ, අසංයොජනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයොජනීය ද වූවාහු ම නොද සංයොජනය වෙති. මනොවිඤ්ඤාධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීයයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීය ද වන්නේ ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීය යි ද සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජන වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුතු ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනීයයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්ත සංයොජනීය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනීය ද වන්නාහ, සංයොජනවිප්‍රයුක්තසංයොජනීයහ යි ද සංයොජනවිප්‍රයුක්තඅසංයොජනීයහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

271. සතළොස් බාහුව ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව ග්‍රන්ථනීයයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාති, ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාති, සියා ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වත්තබ්බො ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මබාහු සියා ගන්තො චෙව ගන්තීයා ච, සියා ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාතිපි. ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාතිපි, ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාති, සියා ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වත්තබ්බො ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මබාහු සියා ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තා ච, සියා ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න වත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාතිපි ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

සොළස බාහුයො ගන්තවිපසයුත්තගන්තීයා. දො බාහුයො සියා ගන්තවිපසයුත්තගන්තීයා, සියා ගන්තවිපසයුත්තආගන්තීයා, සියා න වත්තබ්බො ගන්තවිපසයුත්තගන්තීයාතිපි, ගන්තවිපසයුත්තආගන්තීයාතිපි.

272-274. සත්තරසබ්බාහුයො නො ඕඝා - පෙ - නො යොගා - පෙ - නො නිවරණං. ධම්මබාහු සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

සොළස බාහුයො නිවරණීයා. දො බාහුයො සියා නිවරණීයා සියා ආනිවරණීයා.

සොළස බාහුයො නිවරණවිපසයුත්තා. දො බාහුයො සියා නිවරණ සම්පයුත්තා, සියා නිවරණවිපසයුත්තා.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණීයාති, නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණීයාති, සියා නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න වත්තබ්බො නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණනති. ධම්මබාහු සියා නිවරණං චෙව නිවරණීයා ච, සියා නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න වත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤ ව නිවරණීයාතිපි, නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණසම්පයුත්තා තිපි, නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණ ධාතු න වත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තාති, සියා නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න වත්තබ්බො නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණනති. ධම්මබාහු සියා නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තා ච, නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න වත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තාතිපි, නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

සොළස බාහුයො නිවරණවිපසයුත්තනිවරණීයා. දො බාහුයො සියා නිවරණවිපසයුත්තනිවරණීයා. සියා නිවරණවිපසයුත්තආනිවරණීයා. සියා න වත්තබ්බො නිවරණවිපසයුත්තනිවරණීයාතිපි නිවරණවිපසයුත්ත-ආනිවරණීයාතිපි.

සෞළොස් ධාතුහු ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනියහ සි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනිය ද වූවාහු මැ නොද ග්‍රන්ථයෝ වෙති. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනිය සි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ මැ නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ සි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනිය ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය. ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය සි ද ග්‍රන්ථනිය ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සෞඛ්‍යයේ දායකත්වය ග්‍රන්ථ ද වුවහොත් ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය යයි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය ද වුවහොත් ම නොද ග්‍රන්ථය යයි ද නො කියැවුණි. මනෝවිද්‍යාඥයෙකු වන ග්‍රන්ථයෙක් ද වුවේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය යයි නො කියැවුණේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය ද වුවේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය ද වුවේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි නො කියැවූ වන්නේ ය. ධර්මයාගේ ග්‍රන්ථයෙක් ද වුවේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසක්තිය ද වූ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක් වන්නේ ය, ග්‍රන්ථයෙක් ද වුවේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසක්තිය ද වුවේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියැවූ වන්නේ ය.

සෞළොස් බාහු ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තග්‍රන්ථනීය වෙති. බාහු දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ විප්‍රසක්තග්‍රන්ථනීය ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තඅග්‍රන්ථනීය ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්ත ග්‍රන්ථනීයහ සි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසක්තඅග්‍රන්ථනීයහ සි ද නො කියයුතු වන්තාහු ය.

272-274. සහළොස් ධාතුහු ඕසයෝ නො වෙති. . . . යොගයෝ නො වෙති නිවරණයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව නිවරණ ද වන්නේ ය, නිවරණ නොද වන්නේ යි.

සෞළොස් ධාතුහු නිවරණිය වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් නිවරණිය ද වන්නාහ, අනිවරණිය ද වන්නාහු යි.

සෞළොස් ධාතුහු නිවරණවිප්‍රයුක්තයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් නිවරණයම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සෞළොස් ධාතුහු නිවරණ ද වූ ම නිවරණියහ සි නො කියයුත්තාහ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නොද නිවරණ වෙති. මනොවිඤ්ඤාධාතුච නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණිය සි නො කියයුතු ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් වන්නේ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ සි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුච නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණිය ද වන්නේ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් වන්නේ ය, නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණිය සි ද නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

සෞළොස් දාතුහු නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තයහ සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද නිවරණහ සි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත සි නො කියයුත්තේ ය, නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නිවරණයෙක් වන්නේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ සි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත සි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් ද වන්නේ ය, නිවරණයෙක් ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ සි.

සෞළොස් ධාතු නිවරණවිප්‍රසූක්කනිවරණීය වෙති. ධාතු දෙදෙනෙක් නිවරණ විප්‍රසූක්කනිවරණීය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රසූක්කභූතිවරණීය ද වන්නාහ, නිවරණ විප්‍රසූක්කනිවරණීයහ සි ද නිවරණවිප්‍රසූක්කභූතිවරණීයහ සි ද නො කියුතු වන්නාහු සි.

275. සත්තරස බාහුයො නො පරමාසා. ධම්මබාහු සියා පරමාසා, සියා නො පරමාසා.

සොළස බාහුයො පරමට්ඨා. ද්වෙ බාහුයො සියා පරමට්ඨා, සියා අපරමට්ඨා.

සොළස බාහුයො පරමාසවිපසයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු සියා පරමාසසම්පයුත්තා, සියා පරමාසවිපසයුත්තා. ධම්මබාහු සියා පරමාසසම්පයුත්තා, සියා පරමාසවිපසයුත්තා, සියා න චත්තබ්බො පරමාසසම්පයුත්තාතිපි පරමාසවිපසයුත්තා තිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො පරමාසා වෙච්ච පරමට්ඨාති, පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨාති, සියා පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසො, සියා න චත්තබ්බො පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසොති. ධම්මබාහු සියා පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨා ච, සියා පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසො, සියා න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච්ච පරමට්ඨාතිපි පරමට්ඨා වෙච්ච නො ච පරමාසොතිපි.

සොළස බාහුයො පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨා. ද්වෙ බාහුයො සියා පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨා, සියා පරමාසවිපසයුත්තඅපරමට්ඨා, සියා න චත්තබ්බො පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨාතිපි පරමාසවිපසයුත්ත අපරමට්ඨාතිපි.

276. දස බාහුයො අනාරම්මණා. සත්ත බාහුයො සාරම්මණා ධම්මබාහු සියා සාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා.

සත්ත බාහුයො විත්තා. එකාදස බාහුයො නො විත්තා.

සත්තරස බාහුයො අවෙනසිකා ධම්මබාහු සියා වෙනසිකා, සියා අවෙනසිකා.

දස බාහුයො විත්තවිපසයුත්තා. ධම්මබාහු සියා විත්තසම්පයුත්තා, සියා විත්තවිපසයුත්තා. සත්ත බාහුයො න චත්තබ්බො විත්තෙන සම්පයුත්තා තිපි විත්තෙන විපසයුත්තාතිපි.

දස බාහුයො විත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මබාහු සියා විත්තසංසට්ඨා සියා විත්තවිසංසට්ඨා. සත්ත බාහුයො න චත්තබ්බො විත්තෙන සංසට්ඨාතිපි විත්තෙන විසංසට්ඨාතිපි.

චාදස බාහුයො නො විත්තසමුට්ඨානා. ඡ බාහුයො සියා විත්තසමුට්ඨානා, සියා නො විත්තසමුට්ඨානා.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසහභුනො. ධම්මබාහු සියා විත්තසහභු, සියා නො විත්තසහභු.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තානුපරිවත්තීනො. ධම්මබාහු සියා විත්තානුපරිවත්තී, සියා නො විත්තානුපරිවත්තී.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ධම්මබාහු සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ධම්මබාහු සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

275. සතළොස් ධාතු පරාමිතයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව පරාමිත ද වන්නේ ය, පරාමිත නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු පරාමාණ්ටයෝ ය. ධාතු දෙදෙනෙක් පරාමාණ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාණ්ට ද වන්නාහ යි.

සොළොස් ධාතු පරාමිතිප්‍රසූක්තයෝ ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පරාමිතිසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිතිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමිතිසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිතිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිතිසම්ප්‍රසූක්ත යි ද පරාමිතිප්‍රසූක්ත යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු පරාමිති ද වුවාහු ම පරාමාණ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාණ්ට ද වුවාහු ම නොද පරාමිතයෝ වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පරාමිතයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමාණ්ට ද වූ ම නොද පරාමිතයෙක් වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිතයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමිතයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට ද වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිතයෙක් වන්නේ ය. පරාමිතයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි ද පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිතයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතු පරාමිතිප්‍රසූක්තපරාමාණ්ටයෝ වෙති. ධාතු දෙදෙනෙක් පරාමිතිප්‍රසූක්තපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමිතිප්‍රසූක්තඅපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමිති ප්‍රසූක්තපරාමාණ්ට යි ද පරාමිතිප්‍රසූක්තඅපරාමාණ්ට යි ද නො කියයුතු වන්නාහ යි.

276. ධාතු දූෂ දෙකෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ධාතු සත් දෙකෙක් සාලම්බනයෝ ය. ධර්මධාතුව සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

ධාතු සත් දෙකෙක් චිත්තයෝ ය. ධාතු එකොළොස් දෙකෙක් චිත්තයෝ නො වෙත්.

සතළොස් ධාතු කෙනෙක් අවෙතසිකයෝ ය. ධර්මධාතුව අවෙතසික ද වන්නේ ය, අවෙතසික ද වන්නේ යි.

ධාතු දූෂ දෙකෙක් චිත්තපිප්‍රසූක්තයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තපිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ධාතු සත් දෙකෙක් චිත්තය හා සම්ප්‍රසූක්ත යි ද චිත්තය හා පිප්‍රසූක්ත යි ද නො කියයුත්තාහ යි.

ධාතු දූෂ දෙකෙක් චිත්තය හා විසංසාණ්ටයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසංසාණ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාණ්ට ද වන්නේ ය. ධාතු සත් දෙකෙක් චිත්තය හා සංසාණ්ටහ යි ද චිත්තය හා විසංසාණ්ටහ යි ද නො කියයුත්තාහ යි.

ධාතු දෙළොස් දෙකෙක් චිත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධාතු සදෙකෙක් චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, චිත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහ ය.

සතළොස් ධාතු චිත්තසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසහභූ නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතු චිත්තානුපරිවර්තිහු නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය. චිත්තානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්ත සංසාණ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථාන නොද වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්ත සංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ නොද වන්නේ යි.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්තො. බම්මබාහු සියා විත්තසංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විත්ත සංසථස්සමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ආදස බාහුයො අජ්ඣන්තිකා. ඡ බාහුයො බාහිරු.

නව බාහුයො උපාද. අට්ඨබාහුයො නො උපාද. බම්මබාහු සියා උපාද, සියා නො උපාද.

දස බාහුයො උපාදිත්තා. සද්ධබාහු අනුපාදිත්තා. සත්තබාහුයො සියා උපාදිත්තා, සියා අනුපාදිත්තා.

277. සත්තරස බාහුයො නො උපාදනා. බම්මබාහු සියා උපාදනං සියා නො උපාදනං.

සොළස බාහුයො උපාදනියා. ඤෙ බාහුයො සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපස්සන්තා. ඤෙ බාහුයො සියා උපාදනසම්පස්සන්තා, සියා උපාදනවිපස්සන්තා.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනියාති, උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බා උපාදනඤෙව උපාදනියාති, සියා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනන්ති. බම්මබාහු සියා උපාදනඤෙව උපාදනියා ච, සියා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බා උපාදනඤෙව උපාදනියාතිපි උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනන්තිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනසම්පස්සන්තාති'පි උපාදනසම්පස්සන්තා චෙව නො ච උපාදනාති'පි. මනො-විඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බා උපාදනඤෙව උපාදනසම්පස්සන්තාති, සියා උපාදනසම්පස්සන්තා චෙව නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බා උපාදනසම්පස්සන්තා චෙව නො ච උපාදනන්ති. බම්මබාහු සියා උපාදනඤෙව උපාදනසම්පස්සන්තා ච සියා උපාදනසම්පස්සන්තා චෙව නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බා උපාදනඤෙව උපාදනසම්පස්සන්තාති'පි උපාදනසම්පස්සන්තා චෙව නො ච උපාදනන්තිපි.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපස්සන්තඋපාදනියා. ඤෙ බාහුයො සියා උපාදනවිපස්සන්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපස්සන්තඅනුපාදනියා, සියා න චත්තබ්බා උපාදනවිපස්සන්තඋපාදනියාති'පි උපාදනවිපස්සන්ත-අනුපාදනියාති'පි

278. සත්තරසබාහුයො නො කිලෙසා. බම්මබාහු සියා කිලෙසා සියා නො කිලෙසා.

සොළස බාහුයො සංකිලෙසිකා. ඤෙ බාහුයො සියා සංකිලෙසිකා සියා අසංකිලෙසිකා.

සොළස බාහුයො අසංකිලිට්ඨා. ඤෙ බාහුයො සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

සතළොස් බාහු චිත්තසංසාරයෙන් උත්තරානුපරිවර්ති නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාරයෙන් උත්තරානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාරයෙන් උත්තරානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

බාහු දෙළොස් දෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ ය. බාහු ස දෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

බාහු නව දෙනෙක් උපාද වෙති. බාහු අට දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ධර්ම බාහුව උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නොද වන්නේ යි.

බාහු දස දෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දබාහුව අනුපාදින්න ය. බාහු සත් දෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහ යි.

277. සතළොස් බාහු උපාදන යෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදනිය වෙති. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහ යි.

සොළොස් බාහු උපාදනවිප්‍රසන්නයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසන්න ද වන්නාහ යි.

බාහු සොළොස් දෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනිය වෙති යි නො කියුත්තාහ, උපාදනිය ද වූවාහු ම නොද උපාදනයෝ වෙති. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියුත්තේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි නො කියුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙක් වන්නේ ය, උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රසන්න යි ද උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වූවාහු ම නොද උපාදන යි ද නො කියුත්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසන්න යැ යි නො කියුත්තේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම උපාදනයෙක් නොද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙකැ යි නො කියුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද උපාදනයෙක් ද වන්නේ ය, උපාදනයෙක් ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසන්න යි ද උපාදනසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද උපාදන යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනිය වෙති. බාහු දෙ දෙනෙක් උපාදන විප්‍රසන්න උපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසන්න අනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනිය යි ද නො කියුතු වන්නාහ යි.

278. සතළොස් බාහු ක්ලෙශයෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සංක්ලෙශිකයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලෙශික ද වන්නාහ යි.

සොළොස් බාහු අසංක්ලිෂ්ටයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ යි,

සොළස බාහුයො කිලෙසවිපසුත්තා. ද්වෙ බාහුයො සියා කිලෙස සමපසුත්තා, සියා කිලෙසවිපසුත්තා.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා ච, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාතිපි සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා ච, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි. සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපසුත්තාතිපි කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපසුත්තාති කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපසුත්තා ච සියා කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපසුත්තාතිපි කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, ද්වෙ බාහුයො සියා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකාතිපි කිලෙසවිපසුත්තඅසංකිලෙසිකාතිපි.

279. සොළස බාහුයො න දස්සනෙන පභාතබ්බා. ද්වෙ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

සොළස බාහුයො න භාවනාය පභාතබ්බා. ද්වෙ බාහුයො සියා භාවනාය පභාතබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බා.

සොළස බාහුයො න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ බාහුයො සියා දස්සනෙන භවනබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා.

සොළස බාහුයො න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ බාහුයො සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

පණ්ණරස බාහුයො අවිතක්කා. මනොබාහු සවිතක්කා. ද්වෙ බාහුයො සියා සවිතක්කා සියා අවිතක්කා.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශවිප්‍රසන්නයෝ ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ සම්ප්‍රසන්න ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසන්න ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලෙශිකයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශයෝ වෙති. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික යි නො කියයුත්තේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලෙශික යි ද සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යෙකු යි නො කියයුත්තේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටයෙකු යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්නහ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්නයෙකු යි නො කියයුත්තේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් වෙයි. ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වන්නේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්නයෙකු යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසන්න ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශවිප්‍රසන්න වූ සංක්ලෙශිකයෝ ය. බාහුවු දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසන්න සංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසන්න අසංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසන්න සංක්ලෙශිකහ ' යි ද, ක්ලෙශවිප්‍රසන්න අසංක්ලෙශිකහ ' යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

279. සොළොස් බාහුවු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. බාහුවු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. බාහුවු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වන්නාහ. භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. බාහුවු දෙ දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්නාහ. දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු භෙතු නැත්තාහ, බාහුවු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය, මනොධාතුව සවිතර්ක ය. බාහුවු දෙ දෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

පණණරස බාහුයෝ අවිචාර. මනොබාහු සවිචාර. ද්වේ බාහුයෝ සිය සවිචාර සිය අවිචාර.

සොළස බාහුයෝ අපිතිකා. ද්වේ බාහුයෝ සිය සපිතිකා. සිය අපිතිකා.

සොළස බාහුයෝ න පිතිසහගතා. ද්වේ බාහුයෝ සිය පිතිසහගතා සිය න පිතිසහගතා.

පණණරස බාහුයෝ න සුඛසහගතා. තියෙස බාහුයෝ සිය සුඛසහගතා, සිය න සුඛසහගතා.

එකාදස බාහුයෝ න උපෙක්ඛාසහගතා. පඤ්ච බාහුයෝ උපෙක්ඛාසහගතා. ද්වේ බාහුයෝ සිය උපෙක්ඛාසහගතා, සිය න උපෙක්ඛාසහගතා.

සොළස බාහුයෝ කාමාවචර. ද්වේ බාහුයෝ සිය කාමාවචර, සිය න කාමාවචර.

සොළස බාහුයෝ න රූපාවචර. ද්වේ බාහුයෝ සිය රූපාවචර. සිය න රූපාවචර.

සොළස බාහුයෝ න අරූපාවචර. ද්වේ බාහුයෝ සිය අරූපාවචර. සිය න අරූපාවචර.

සොළස බාහුයෝ පරියාපනතා ද්වේ බාහුයෝ සිය පරියාපනතා. සිය අපරියාපනතා.

සොළස බාහුයෝ අනියානිකා. ද්වේ බාහුයෝ සිය නියානිකා සිය අනියානිකා.

සොළස බාහුයෝ අනියතා. ද්වේ බාහුයෝ සිය නියතා සිය අනියතා.

සොළස බාහුයෝ සඋතතර. ද්වේ බාහුයෝ සිය සඋතතර, සිය අනුතතර.

සොළස බාහුයෝ අරණා. ද්වේ බාහුයෝ සිය සරණා, සිය අරණානි.

පඤ්චපුච්ඡකං.

බාහුවිභවෙහි නිවසිනෝ

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. මනොබාහුව සවිචාර ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අප්‍රීතිකයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. බාහුහු දෙ දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති. බාහුහු ත්‍රිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

එකොළොස් බාහු කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත නොද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු කාමාවචරයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු රූපාවචරයෝ නො වෙති. බාහුහු දෙ දෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අරූපාවචරයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් අරූපාවචරයෝ ද වන්නාහ, අරූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු පයඝාපන්නයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අනෙයඝාණිකයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් නෙයඝාණික ද වන්නාහ, අනෙයඝාණික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අනියතයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු සඋක්කරයෝ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් සඋක්කර ද වන්නාහ, අනුක්කර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අරණයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යයි.

පඤ්ඤප්‍රවර්ත යි.

බාහුවිභව්‍ය නිමි.

4. සම්මතවිභාගය

280. චක්‍රාංගි අරියසම්මානී : දුක්ඛං අරියසම්මං, දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

281. තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසම්මං : ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණමපි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යමපිච්ඡං න ලභති නමපි දුක්ඛං, සඛිබ්බෙනන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා.

තත්ථ කතමා ජාතී : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නමහි නමහි සත්තනිකායෙ ජාතී සඤ්ජාතී ඔක්කන්තා අභිනිබ්බන්තී ඛක්ඛානං පාඤ්ඤාපො අයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති ජාතී.

තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නමහි නමහි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිතං පාලිතං චලිතතචනා ආයුනො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නමහි නමහි සත්තනිකායා වුතී වචනතා හෙදො අනතරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛක්ඛානං හෙදො කලොඛරස්ස නිකේඛපො ජීවිතීන්ද්‍රියස්ස උපවේණදො, ඉදං වුච්චති මරණං.

තත්ථ කතමො සොකො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොග-ව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධමෙමන පුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතනං අනෙතා සොකො අනෙතා පරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසලලං, අයං වුච්චති සොකො.

තත්ථ කතමො පරිදෙවො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොග-ව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධමෙමන පුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතනං පරිදෙවිතතනං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලපො ලාලප්පනා ලාලප්පිතතනං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : යං කායිකං අසානං කායිකං දුක්ඛං කාය සම්මස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදයිතං, කායසම්මස්සජං අසානා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

4. සත්‍යවිභවය

280. ආයුර්වේදයෙන් සතර දෙනෙකු : දූෂායුර්වේදය, දූෂමුද්‍රායුර්වේදය, දූෂකිරෝධායුර්වේදය, දූෂකිරෝධායුර්වේදය, දූෂකිරෝධායුර්වේදය, දූෂකිරෝධායුර්වේදය යි.

එහි දූෂායුර්වේදය කවරෙ යත් : ජාතිය ද දුක් ය, ජරාව ද දුක් ය, මරණය ද දුක් ය, සොකපරිදෙවදුක් බලෙමනස්සුපායාසයෝ ද දුක්හ, අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගය දුක් ය, ප්‍රියවිප්‍රයෝගය දුක් ය, කැමැති වූයේ යමක් නො ලබා නම් හෙ ද දුක් ය, සැකෙවින් පක්ඛ්‍යොපාදනස්කන්ධයෝ දූෂයෝ යි.

එහි 'ජාති' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි (අපරිපූර්ණායතන විසින්) යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායතන විසින්) මොනවට ඉපැද්මෙක් (අණ්ඩජජරායුජ විසින්) අවනුරාතියෙක් (සංසෙදජ උපපාදක විසින්) වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන් ගේ පහළවීමෙක් ආයතනයන් ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ 'ජාති' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ජරා' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරණ අයුරෙක් (දන්තනබාදීන් ගේ) බණ්ඩිත බවෙක් (කෙශාදීන් ගේ) පැසුණු බවෙක් රැළි නැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂයා ගේ පිරිහීමෙක් ඉඳුරන් මිහිකිරීමෙක් වේ ද, මේ 'ජරා' යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියක් ව්‍යුතවන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මෘත්‍යු සංඛ්‍යාත මරණයෙක් කල්පයකිරීමෙක් ස්කන්ධයන් ගේ බිඳීමෙක් කල්පවරයාගේ බහා තැබීමෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයා ගේ සිඳීමෙක් වේ ද, මේ 'මරණ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සොක' කවරෙ යත් : ඤාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දූෂ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ශොකයෙක් ශොකාකාරයෙක් ශොක කළ බවෙක් ඇතුළත ශොකයෙක් ඇතුළත පරිශොකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශොක ශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ 'සොක' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'පරිදෙව' කවරෙ යත් : ඤාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දූෂහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ නම් කියා හැඬීමෙක් ගුණ කියා හැඬීමෙක් නම් කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම් කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද මේ 'පරිදෙව' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දූෂය' කවරෙ යත් : කායික වූ යම් නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙද්ධිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ 'දූෂය' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං දෙමනස්සං : යං චෙනසිකං අසාතං චෙනසිකං දුක්ඛං චෙනොසම්මස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදසිතං චෙනොසම්මස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදනා, ඉදං වුච්චති දෙමනස්සං.

තත්ත්ව කතමො උපායාසො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොග-ව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන ව්‍යසනෙන සම්මනාගතස්ස අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතතනං උපායාසිතතනං, අයං වුච්චති උපායාසො.

තත්ත්ව කතමො අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස තෙ භොනති අතිට්ඨා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා ථොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ භොනති අනත්තකාමා අභිතකාමා අථාසුකකාමා අයොගකෙබ්බිකාමා, යා තෙහි සඛිතති සමාගමො සමොධානං ඡිසසිභාවො, අයං වුච්චති අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ත්ව කතමො පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස තෙ භොනති ඉට්ඨා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා ථොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ භොනති අත්තකාමා භිතකාමා ථාසුකකාමා යොගකෙබ්බිකාමා මානා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා ඡිතතාමච්චා වා ඤාතිසාලොභිතා වා, යා තෙහි අසඛිතති අසමාගමො අසමොධානං අඡිසසිභාවො, අයං වුච්චති පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො.

තත්ත්ව කතමං යංපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං : ජාතිධම්මානං සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති : අහො වත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යාති, න බො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදම්පි යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං, ජරාධම්මානං සත්තානං -පෙ- ව්‍යාධිධම්මානං සත්තානං -පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං -පෙ- සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති : අහො වත මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ධම්මා අස්සාම, න ච වත නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා ආගච්ඡෙය්‍යාති, න බො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං. ඉදම්පි යමපිච්ඡං න ලභති තමපි දුක්ඛං.

තත්ත්ව කතමෙ සංඛිනෙතන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා. සෙය්‍යථිදං : රූපුපාදනකකිකො, වේදනුපාදනකකිකො, සඤ්ඤාපාදනකකිකො, සඤ්ඤාපාදනකකිකො, විඤ්ඤාණුපාදනකකිකො, ඉමෙ වුච්චනති සංඛිනෙතන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛං අරියසම්මං.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : වෛතසික වූ යම් නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත් පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදයිතයෙක් දුක්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි උපායාස කවරෙ යත් : ඥාතිව්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අත්‍යාතරාත්‍යාතරව්‍යාසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහු ගේ, අත්‍යාතරාත්‍යාතරදුඃඛ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ 'උපායාස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදුඃඛය කවරෙ යත් : මෙලොව අතීතව වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ රූප, ඉන්ද්‍රිය, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාසනයෙන් වෙන් ද, යළි අනර්ථය කැමැති වූ අතීතය කැමැති වූ නො සුවය කැමැති වූ අයෝගක්ෂෙමය කැමැති වූ යම් කෙනෙක් හෝ වෙන් ද, ඔවුන් සමග යම් එක්වීමක් සමාගමයෙක් සංයෝගයෙක් මිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදුඃඛය' කවරෙ යත් : මෙලොව ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ යම් රූප, ඉන්ද්‍රිය, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාසනයෙන් වෙන් ද, යළි වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ මව හෝ පියා හෝ බැයා හෝ බුන්‍යාණිය හෝ සගයහඵලෝ හෝ නෑසහලේ නෑයෝ හෝ යන යම් කෙනෙක් හෝ වෙන් ද, ඔවුන් සමග යම් අසංගමයෙක් අසමාගමයෙක් අසම වධානයෙක් අමිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'යමක් කැමැති වනුයේ එය නො ලබා නම් හෙ ද දුකය' යනු කවරෙ යත් : ජාතිය ස්වභාවය කොට ඇති සත්තට මෙබඳු තෘෂ්ණායෙක් උපදී. " ඇපි ජාතිය ස්වභාව කොට ඇති නො වමෝ වා, අපට ජාතිය නො ද පැමිණේ ව " යි. එතෙකුදු වත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුතු ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ' යි කියනු ලැබේ. ජරාව ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . ව්‍යාධිය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . මරණය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්ස පායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්තට මෙසේ තෘෂ්ණාව උපදී. ' ඇපි සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සපායාස ස්වභාව කොට ඇති නොවමෝ වා ', අපට සොකපරිදෙවදුක්ඛ දෙමනස්සපායාසයෝ නො ද පැමිණෙත්ව' යි. එතෙකුදු වත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුත්තේ ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධදුඃඛයෝ කවරහ යත් : ඒ මෙසේ ය : රූපොපාදනස්කන්ධ ය, වේදනොපාදනස්කන්ධ ය, සංඥොපාදනස්කන්ධ ය, සංස්කාරොපාදනස්කන්ධ ය, විඤ්ඤොපාදනස්කන්ධ යි. මේ සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධ දුඃඛයෝ ය යි කියනු ලැබෙත්.

මේ දුඃඛායාසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

282. කන්ත කතමි උක්කසමුදයො අරියසම්මං : යායං තණ්හා පොතොභවිතා නානුරාගසහගතා තුත්ත තුත්තානිනානුතී, සෙය්‍යපීදං : කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

සා බො පනෙසා තණ්හා කන්ත උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, කන්ත නිවිසමානා නිවිසති. යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

නිකුචු ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඝාතං ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

රූපා¹ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති. සද්දා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති. සොතච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ඝාතච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- කායච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- මනොච්ඡිකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- ඝාතසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසෙය්‍යා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ -පෙ- ඝාතසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසෙය්‍යා වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

රූපස්සකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති එතං නිවිසමානා නිවිසති. සද්දස්සකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසස්සකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බස්සකුඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ධම්මස්සකුඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙඤ්ඤා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එතං නිවිසමානා නිවිසති.

1. රූපං—කන්තමි,

282. එහි දූෂිතමුද්‍රායායාසකාරය කවරෙ යන් : පුනර්භවය පිණිස පවත්නා වූ නන්දිරාගය සමග පවත්නා වූ රූපාදි ඒ ඒ අරමුණෙහි ඇලෙන්නා වූ යම් තෘෂ්ණාවක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කාමතණ්හා ය, භවතණ්හා ය, විභවතණ්හා යි.

ඒ තෙල තෘෂ්ණාව උපදනී කොහි උපදී ද පිහිටා සිටිනී කොහි පිහිටා සිටී ද යන් : ලොව යම් ප්‍රියස්වභාවයෙක් මධුරස්වභාවයෙක් වේ ද උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී (පුනපුනා පැවැතුම් විසින්) මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව ප්‍රියස්වභාවය, මධුරස්වභාවය කවරෙ යන් : ලොකයෙහි ඇස ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වෙයි. තෙල තෘෂ්ණාව උපදනී මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශ්‍රොත්‍රය . . . ලොව ස්පර්ශය . . . ලොව ජීවිතාව . . . ලොව කය . . . ලොව මනස ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපයෝ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. මෙහි උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශබ්දයෝ . . . ලොව ගන්ධයෝ . . . ලොව රසයෝ . . . ලොව ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ ලොව ධර්මයෝ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව චක්ෂුර්විඤ්ඤාය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී . . . ලොව ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය . . . ලොව ස්පර්ශවිඤ්ඤාය . . . ලොව ජිව්තවිඤ්ඤාය . . . ලොව කායවිඤ්ඤාය . . . ලොව මනෝවිඤ්ඤාය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ චක්ඛුසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සොකසම්ඵස්සය . . . ලොවැ ඝානසම්ඵස්සය . . . ලොවැ ජීවිතාසම්ඵස්සය . . . ලොවැ කායසම්ඵස්සය . . . ලොවැ මනෝසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ චක්ඛුසම්ඵස්සජ චේදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී, පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ සොකසම්ඵස්සජ චේදනාව . . . ලොවැ ඝානසම්ඵස්සජ චේදනාව ලොවැ ජීවිතාසම්ඵස්සජ චේදනාව . . . ලොවැ කායසම්ඵස්සජ චේදනාව . . . ලොවැ මනෝසම්ඵස්සජ චේදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවැ රූපසංඤ්ච ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවැ ශබ්ද සංඤ්ච . . . ලොවැ ගන්ධසංඤ්ච . . . ලොවැ රසසංඤ්ච . . . ලොවැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යසංඤ්ච . . . ලොවැ ධර්මසංඤ්ච ප්‍රියරූප ය, සාකරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපසංඝෝධනා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති, සද්දසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- රසසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසංඝෝධනා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපතණ්හා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිතකේනා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිතකේනා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤවිතකේනා ලොකෙ -පෙ- රසවිතකේනා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බවිතකේනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතකේනා ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිචාරො ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිචාරෙ ලොකෙ පිඨරූපං, සාතරූපං එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ගඤ්ඤවිචාරෙ ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. රසවිචාරෙ ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ථෝට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ධම්මවිචාරො ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

ඉදං චූළචනි දුක්ඛසමුදයො අර්ථසච්චං.

283. තත්ත කතමං දුක්ඛනිරෝධො අර්ථසච්චං : යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිර්ගනිරෝධො චායො පටිතිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො.

සා බො පනෙසා තණ්හා තත්ත පභිසමානා පභිසති, තත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, යං ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභිසමානා පභිසති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

කිංඤ්ඤ ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභිසමානා පභිසති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඝාතං ලොකෙ -පෙ- ජීව්හං ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභිසමානා පභිසති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ලොවු රූපසංවේතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දසංවේතනාව . . . ලොවු ගන්ධ සඤ්චේතනාව . . . ලොවු රසසඤ්චේතනාව . . . ලොවු ඵොට්ඨබ්බසඤ්චේතනාව . . . ලොවු ධම්මසඤ්චේතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දතණ්හාව . . . ලොවු ගන්ධතණ්හාව . . . ලොවු රසතණ්හාව . . . ලොවු ඵොට්ඨබ්බතණ්හාව . . . ලොවු ධම්මතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපචිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු ශබ්දචිතර්කය . . . ලොවු ගන්ධ චිතර්කය . . . ලොවු රසචිතර්කය . . . ලොවු ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාචිතර්කය . . . ලොවු ධර්ම චිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. රසච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ධර්මච්චාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපදනා වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

මේ දූඛප්‍රදයායාසීසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

283. එහි දූඛනිරෝධායාසීසත්‍යය කවරෙ යත් : ඒ තෘෂ්ණාව හේ මැ යම් අසෙස වීරාගනිරෝධයෙක් ත්‍යාගයෙක් දුර්ලබමෙක් මිදීමෙක් නො ඇලීමෙක් වේ ද, එය යි.

ප්‍රතීණ වන්තා වූ තෙල තෘෂ්ණාව කොහි ප්‍රතීණ වේ ද, නිරුද්ධ වන්තී කොහි නිරුද්ධ වේ ද යත් : යමෙක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද, ප්‍රතීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

කුමක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද යත් : ඇය ලොකයෙහි ප්‍රිය රූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රතීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ. කන ලොකයෙහි . . . නැහැය ලොකයෙහි . . . දිව ලොකයෙහි . . . කය ලොකයෙහි . . . මනස ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රතීණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතීණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්තී මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපා ලෝකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා නික්ඛා පතීයමානා පතීයතී, එසා නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සද්දා ලෝකෙ -පෙ- ගතා ලෝකෙ -පෙ- රසා ලෝකෙ -පෙ- ථොඨාබ්බා ලෝකෙ -පෙ- ධම්මා ලෝකෙ පිඨරූපං සාතරූපං, එතෙසා නික්ඛා පතීයමානා පතීයතී, එසා නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

විකුණුවිඳුදායකයා ලොකෙ පියරුවං සාතරුවං, එතෙසා තණනා පතියමානා පතියති, එත් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතවිඳුදායකයා ලොකෙ -පෙ- සාතවිඳුදායකයා ලොකෙ -පෙ- ජීව්නාවිඳුදායකයා ලොකෙ -පෙ- කායවිඳුදායකයා ලොකෙ -පෙ- මනෝවිඳුදායකයා ලොකෙ පියරුවං සාතරුවං, එතෙසා තණනා පතියමානා පතියති, එත් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

වනක්‍රීඩාවේදී, ලෝකෙ පියරුවං සාතරුවං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසල්දේශො ලෝකෙ -පෙ- ඝාතසල්දේශො ලෝකෙ -පෙ- ජීව්‍යාසල්දේශො ලෝකෙ -පෙ- කායසල්දේශො ලෝකෙ -පෙ- මනෝසල්දේශො ලෝකෙ පියරුවං සාතරුවං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත් නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

වක්‍රීයසම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා පටිසම්මානා පටිසංනි, එත්ථ නිරුප්පිමිමානා නිරුප්පිති. සොත-සම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ -පෙ- සුනසම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ -පෙ- ජ්චනාසම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ -පෙ- කායසම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ -පෙ- මනෝසම්පූර්ණ වේදනා ලෝකේ පියරූපං සාතරූපං, එතේසා තණ්හා පටිසම්මානා පටිසංනි, එත්ථ නිරුප්පිමිමානා නිරුප්පිති.

රුපසසඳු ලොකෙ -පෙ- සද්දසඳු ලොකෙ -පෙ- ගතිසඳු ලොකෙ -පෙ- රසසඳු ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බසඳු ලොකෙ -පෙ- බ්බසඳු ලොකෙ පියරූපං සානරූපං එතෙසා නුණා පභිසංභා පභිසංභි. එසා නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසිංහවෙල: ලොකේ -පෙ- සිද්ධසිංහවෙල: ලොකේ -පෙ-
 ගනිසිංහවෙල: ලොකේ -පෙ- රසිසිංහවෙල: ලොකේ -පෙ-
 පොය්බසිංහවෙල: ලොකේ -පෙ- බිම්බසිංහවෙල: ලොකේ පියරූප-
 සාතරූප-, එතෙසා: නණ්ණා: පභිසමානා: පභිසනී, එත නිරුජ්ඣමානා:
 නිරුජ්ඣනී.

රූපවණ්ණා ලොකෙ -පෙ- සඳුනණ්ණා ලොකෙ -පෙ- ගඬු
නණ්ණා ලොකෙ -පෙ- රසවණ්ණා ලොකෙ -පෙ- ඵොට්ඨිබ්බනණ්ණා
ලොකෙ -පෙ- ධම්මනණ්ණා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙසා
නණ්ණා පභිසමානා පභිසති, එත භිරුජ්ජමානා භිරුජ්ජති.

රූපවිතකෙනා ලොකෙ -පෙ- සද්දවිතකෙනා ලොකෙ -පෙ-
ශක්තිවිතකෙනා ලොකෙ -පෙ- රස විතකෙනා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨික-
විතකෙනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතකෙනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං
එතෙසං තණ්හා පටිසමානා පටිසති, එතං තිරුජ්ජමානා තිරුජ්ජති.

රූපවිචාරයේ ලෝකෙ -පෙ- සිද්ධිවිචාරයේ ලෝකෙ -පෙ- ගතිවිචාරයේ ලෝකෙ -පෙ- රසවිචාරයේ ලෝකෙ -පෙ- භෞතිකවිචාරයේ ලෝකෙ -පෙ- ධර්මවිචාරයේ ලෝකෙ පියරූපං සානරූපං එතෙසා නිකායා පටිසමානා පටිසති, එත් නිරුපකිමානා නිරුපකිති.

ક્રુદ્ધ: પ્રેમથી દુઃખીનિવૅરતો, અર્થસહચર.

මේ දූෂිතරාධායකයෙකු හි කියනු ලැබේ.

284. තත් කතමං දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපදා අරියසම්මං : අයමෙව අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො. සෙය්‍යපීදං : සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංඛ්‍යාපො, සම්මාචාරා, සම්මාකම්මනේනා, සම්මාආච්චො, සම්මාචාරායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

තත් කතමො සම්මාදිට්ඨි : දුක්ඛ සද්දණං දුක්ඛසමුදයෙ සද්දණං දුක්ඛනිරෝධෙ සද්දණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සද්දණං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත් කතමො සම්මාසංඛ්‍යාපො : නෙක්ඛම්මසංඛ්‍යාපො අව්‍යාපාද-සංඛ්‍යාපො අවිතිංසාසංඛ්‍යාපො, අයං වුච්චති සම්මාසංඛ්‍යාපො.

තත් කතමො සම්මාචාරා : මුසාවාදා වෙරමණී පිසුනාවාදා වෙරමණී ඵරාසාවාදා වෙරමණී සම්මප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාචාරා.

තත් කතමො සම්මාකම්මනේනා : පාණාතිපාතා වෙරමණී අදින්නා-දානා වෙරමණී කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාකම්මනේනා.

තත් කතමො සම්මා ආච්චො : ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡා ආච්චං පහාය සම්මා ආච්චෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති සම්මා ආච්චො.

තත් කතමො සම්මා වායාමො : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසමෝසාය භියොහාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති, විරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අයං වුච්චති සම්මා වායාමො.

තත් කතමො සම්මා සති : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනේය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, වෙදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනේය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත් කතමො සම්මාසමාධි : ඉධ භික්ඛු විවිච්චො'ව කාමෙහි විවිච්ච අකුලෙහි ධම්මෙහි සම්පිනක්කං සම්මාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති, විතක්කම්මාරානං වූපසමා අජ්ඣන්තං සම්පසාදනං වෙනසො එකොදිභාවං අපිනක්කං අම්මාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති, පිතියා ව විරාගා උපෙක්ඛකො ව විහරති සතො'ව සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පරිසංවෙදෙති යං තං අරියො ආවික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො ව සතිමා සුඛවිහාරීති තං තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති, සුඛස්ස ව පහානා දුක්ඛස්ස ව පහානා පුබ්බො'ව සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ථගමා, අදුක්ඛම්සුඛං උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධිං චතුස්සං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති, අයං වුච්චති සම්මා සමාධි.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනි පටිපදා අරියසම්මං.

සුත්තනනායකාජනියං.

284. එහි 'දුඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදායාසනය' කවරෙ යන් : මෙ මැ ආයාසි අස්වාසිකමාර්ගය යි. ඒ කවරෙ යන් : සම්මාදිට්ඨිය, සම්මාසඬිකප්පය, සම්මාවාචාය, සම්මාකම්මන්තය, සම්මාආජීවය, සම්මාවායාමය, සම්මාසනිය, සම්මාසමාධියි.

එහි 'සම්මාදිට්ඨිය' කවර යන් : දුඛසත්‍යයෙහි ඥානය, දුඛසමුදයසත්‍යයෙහි ඥානය, දුඛනිරෝධසත්‍යයෙහි ඥානය, දුඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදායාසනයෙහි ඥානය යි. මේ 'සම්මාදිට්ඨිය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යන් : තෛර්‍යත්‍රයාසංකල්පය, අව්‍යාපාදසංකල්පය, අවිතිසාසංකල්පය යි. මේ සම්මාසඬිකප්ප යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවාචා' කවර යන් : මුඛවායෙන් වෙන්වීම ය, පිපුනුබසින් වෙන්වීම ය, රච්ඤාසින් වෙන්වීම ය, හිස්බස්බිණිමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සම්මාවාචා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාකම්මන්ත' කවරෙ යන් : පඤ්චායෙන් වෙන්වීම ය, අසිනාදනින් වෙන්වීම ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සම්මාකම්මන්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාආජීව' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි ආයාසිග්‍රාවක තෙමේ මිට්‍යාආජීවය හැර සමාසක් ආජීවයෙන් දිව් රකි ද, මේ සමාසක් ආජීව යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුලල ධර්මයන් නො ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දඩි කොටගනියි, ප්‍රධන්වියාසී කෙරේ. උපන් ලාමක අකුලලධර්මයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දඩි කොටගනියි, ප්‍රධන්වියාසී කෙරේ. නූපන් කුලලධර්මයන් ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දඩි කොටගනියි, ප්‍රධන්වියාසී කෙරේ. උපන් කුලලධර්මයන් ගේ පැවැත්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස බහුල බව පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දඩි කොටගනියි, ප්‍රධන්වියාසී කෙරේ. මේ 'සම්මාවායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසනිය' කවර යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කෙලෙසුන් තවන වියාසී ඇත්තේ, සමාසක්ප්‍රඥ ඇත්තේ සිහි ඇත්තේ කායලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිතස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චින්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි කෙලෙසුන් තවන වැර ඇතිදේ සමාග්ඥා ඇතිදේ සිහි ඇතිදේ (ස්කන්ධාදි ධර්ම සංඛ්‍යාත) ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිතස දුරු කොට ධර්මානුදර්ශී ව වාසය කෙරේ. මේ 'සම්මාසනිය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධිය' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කාමච්ඡන්දනිවරණයෙන් වෙන් ව ම (ශෛෂනිවරණ සංඛ්‍යාත) අකුලලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවේකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතර්කවිචාරයන් ගේ ඉක්මැවීමෙන් අධ්‍යාන්තයෙහි පැහැදීම ඇති චින්තයා ගේ එකොදිභාවය (එකඟ බව) ඇති අවිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතිය ගේ ද ඉක්මැවීමෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේ වෙසෙයි, සිහි ඇතිදේ සමාග්ඥා ඇතිදේ නාමකයින් සුඛය ද විදි. ආයාසයේ යම් ධ්‍යානයක් හෙතුකොටගෙන උපෙක්ෂා ඇත්තේ ස්මානිමත් වූයේ සුඛවිතරණ ඇතැ යි ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද, ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පළමු (උපවාරක්ෂණයෙහි) ම සොමිනස්දෙමිනසුන් ගේ ප්‍රභාණයෙන් දුක් නො වූ සුඛ නො වූ උපෙක්ෂායෙන් උපන් ස්මානිපාරිශුද්ධිය ඇති, වතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ. මේ 'සම්මාසමාධිය' යි කියනු ලැබේ.

මේ දුඛනිරෝධ ගාමිනිප්‍රතිපදායාසනය ' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තහාපනිය යි.

285. චත්තාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ඤි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා හ ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතරියා විච්චෙව්ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අර්ථබ්බිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මා දිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජ්ජනනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤිබෝධො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං. අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මාසංකප්පො : යො තකෙකා විතකෙකා -පෙ- සම්මාසංකප්පො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මා සංකප්පො.

තත්ථ කතමා සම්මාචාචා : යා චතුති ච්චිදුච්චරිතෙති ආරති විරති පටිවිරති චේරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතති චේලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාචාචා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාචාචා.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මනේතා : යා තිති කායදුච්චරිතෙති ආරති විරති පටිවිරති චේරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතති චේලා අනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාකම්මනේතා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාකම්මනේතා.

තත්ථ කතමො සම්මා ආජ්චො : යා මිච්ඡාආජ්චා ආරති විරති පටිවිරති චේරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපතති චේලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාආජ්චො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාආජ්චො.

තත්ථ කතමො සම්මාචායාමො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචායාමො විරියසම්මොඤ්ඤිබෝධො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාචායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සති-සම්මොඤ්ඤිබෝධො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : යා විතසංසා ඕති සණ්ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, සමාධිසම්මොඤ්ඤිබෝධො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

285. සත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද්ධි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණා යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : අවශෙෂක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂඅකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, අවශෙෂ වූ සාසුචකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ කුශලාකුශල ධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාප්‍රභාණය යි, මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද්ධි' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි, සම්මාදිට්ඨිය . . . සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිට්ඨි' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් සිව්සස් දහම් විමසීමෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිවය සම්මොඛාධ්‍යානගතයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාදිට්ඨි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් තර්ක යෙක් විතර්කයෙක් සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසංකප්ප' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවාචා' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් සතර වාග් දුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිච්චරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් නො කිරීමෙන් නො පැමිණීමෙන් ආචාරසීමාව නො ඉක්මවීමෙන් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාග්වචනයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාවාචා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාකම්මන්ත' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් තුන් කායදුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිච්චරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියා යෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමෙන් වෙලාඅනනිත්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාක් කර්මාන්තයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාකම්මන්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාආජීව' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් මිථ්‍යා ආජීවයෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිච්චරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණ යෙක් නො පැමිණීමෙන් වෙලාඅනනිත්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාගාජීවයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාආජීව' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් චෛතසික වියඝාරම්භයෙක් . . . සමාග්වයායාමයෙක් වියඝසම්බොධ්‍යානගතයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මා වායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසති' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධ්‍යානගතයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මා සති' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඤ්ඤාපත්ත වූ යම් චිත්තයා ගේ සිටීමෙන් මොනවට සිටීමෙන් . . . සමාක්සමාධියෙක් සමාධිසම්බොධ්‍යානගතයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ.

286. තත්ත්වකමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ත්වකමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බං ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ත්වකමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ත්වකමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුතං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතති, විවිච්චො'ව කාමෙහි-පෙ-පථමං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම්මි සමයෙ අධ්වංසිතො මග්ගො භොති සම්මාදිට්ඨිං-පෙ-සම්මාසමාධිං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

287. තත්ත්වකමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ත්වකමං දුක්ඛං : තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ත්වකමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ත්වකමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුතං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතති, විවිච්චො'ව කාමෙහි-පෙ-පථමං කුතං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං : තසම්මි සමයෙ අධ්වංසිතො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨිං-පෙ-සම්මා සමාධිං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

288. තත්ත්වකමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ත්වකමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ත්වකමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

286. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ තුන් කුශල මූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාසුව වූ කුශලධර්මයෝ ද, කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුව වූ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ වූ ක්ලෙශයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යත් : යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයථාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි ; සම්මාදිට්ඨි ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. ඉතිරි ව සිටි ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

287. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාසුව වූ කුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාවගේ ද ඉතිරි ව සිටි කෙලෙසුන් ගේ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයථාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක්ඛප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

288. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශේෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : අවශේෂ වූ සාසුව කුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ කුශලා කුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද, අවශේෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද, සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විච්චෙව'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති, දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති: සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

289. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විච්චෙව'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති, සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

290. චත්තාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය පභානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිත්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විච්චෙව'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම් සමයෙ පඤ්චබ්බිකො මග්ගො භොති: සමමා දිට්ඨි, සමමා සධ්ධිපෙපා, සමමා වායාමො, සමමා සති, සමමා සමාධි.

තත්ථ කතමො සමමාදිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොගො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසංකල්පකිලිනො මග්ගකිං මග්ග පරියාපනනං, අයං වුච්චති සමමාදිට්ඨි.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්වාභිතිකමාර්ගය වෙයි. සම්මාදිව්ධි ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

289. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද, අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාසුචකුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, භෑම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාසුච කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්වාභිතිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිව්ධි ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

290. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධය, දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනීපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛය කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි කෙලෙස්හු ද ඉතිරි ව සිටි අකුසල්දහම්හු ද ආසුච සහිත වූ තුන් කුසල්මූල්‍යු ද ඉතිරි ව සිටි සාසුච වූ කුසල්දහම්හු ද කුසල්අකුසල් දහමුත් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්චිවා වූ යම් කිරියදහම් කෙනෙකුත් වෙන් ද, භෑම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛ නිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්වාභිතිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිව්ධි ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනි ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිව්ධි' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් ධර්මවිචය සම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාදිව්ධි' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමෝ සම්මාසඛිකපෙසා : යො තකෙකා -පෙ- සම්මාසඛිකපෙසා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සම්මාසඛිකපෙසා.

තත් කතමෝ සම්මාචායාමෝ : යො චෙනයිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාචායාමෝ විරියසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සම්මාචායාමෝ.

තත් කතමා සම්මාසති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සතිසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං—අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත් කතමෝ සම්මාසමාධි : යා විතතස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං. අයං වුච්චති සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුතතා.

291. තත් කතමෝ දුක්ඛසමුදයෝ : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ඤි ච කුසලමුලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයෝ.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සබ්බඤ්ඤාරූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමෝ දුක්ඛනිරෝධෝ : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ඤ කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ඤ අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ඤ කුසල මුලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ඤ සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධෝ.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ඝානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාහිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤාමිතිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඛිකපෙසා සම්මාචායාමෝ සම්මාසති සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුතතා.

292. චතතාරි සම්මානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයෝ, දුක්ඛනිරෝධෝ, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත් කතමෝ දුක්ඛසමුදයෝ : තණ්හා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයෝ.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ඤි ච කුසලමුලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ඤාරූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමෝ දුක්ඛනිරෝධෝ : තණ්හාය පභානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධෝ.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ඝානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාහිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵසෙසා භොති -පෙ- අවිකෙඛපො භොති, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනී පටිපදා.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ යම් තර්කයක් . . . සමාන්තසංකප්පයෙක් වේ ද මේ 'සම්මාසංකප්ප' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාචායාම' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ යම් වෛතසික වූ විශාර්ථභයෙක් . . . සමාන්තචායාමයෙක් විශ්වසම්බන්ධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාචායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසති' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාන්තස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බන්ධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසති' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ යම් චින්තයාගේ සිටීමක් . . . සමාන්තසමාධියෙක් සමාධිසම්බන්ධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ වූ ධර්මයෝ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

291. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාප්‍රච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශේෂ වූ සාප්‍රච කුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාප්‍රච වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශේෂ ක්ලේශයන් ගේ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාප්‍රච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශේෂ වූ සාප්‍රච වූ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයාර්ථික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැබී වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි පඤ්චාභිග්නමාර්ග වෙයි : සම්මාදිට්ඨි ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාචායාම ය, සම්මාසති ය, සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදා හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

292. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාප්‍රච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාප්‍රච වූ අවශේෂ කුශලධර්මයෝ ද කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාප්‍රච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයාර්ථික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දත්ත වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ.

293. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සබ්බස්ස උපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච අවසෙසානස්ස කිලෙසානං, අවසෙසානස්ස අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණස්ස කුසල මූලානං සාසවානං, අවසෙසානස්ස සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සම්මෙ ලොකුත්තරං ක්කානං ගාචෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විච්චෙව්ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාහිස්සාදං, තස්මිං සම්මෙ ඵය්‍යො ගොති -පෙ- අවිකෙකපො ගොති. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනී පටිපදා.

අභිධම්මසාප්තියං.

294. චත්තාරි අරියසම්මානි : දුක්ඛං අරියසම්මං, දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

295. චතුක්කං අරියසම්මානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා :

සමුදයසම්මං අකුසලං. මග්ගසම්මං කුසලං. නිරෝධසම්මං අව්‍යාකතං. දුක්ඛසම්මං සියා කුසලං, සියා අකුසලං සියා අව්‍යාකතං.

ඥෙ සම්මා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. නිරෝධසම්මං න චත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි. දුක්ඛසම්මං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනං, සියා න චත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තනනි'පි.

ඥෙ සම්මා විපාකධම්මධම්මා. නිරෝධසම්මං නෙව විපාකනවිපාක-ධම්මධම්මං. දුක්ඛසම්මං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මං.

සමුදයසම්මං අනුපාදිනනුපාදනියං. ඥෙ සම්මා අනුපාදිනන-අනුපාදනියා. දුක්ඛසම්මං සියා උපාදිනනුපාදනියං, සියා අනුපාදිනනු පාදනියං.

සමුදයසම්මං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. ඥෙ සම්මා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලෙසිකා. දුක්ඛසම්මං සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං.

293. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාසුව වූ අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුව වූ විපාකයෝ ය, නොම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද සාසුව වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවරෙ යත් : මේ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයොගිණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දත්ත වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ.

අභිධම්මභාෂනීය යි.

294. සතර ආයාසිත්‍යයෝ වෙති : දුෛශායාසිත්‍යය ය, දුෛඛසමුදයායාසිත්‍යය ය, දුෛතිරෝධායාසිත්‍යය ය, දුෛතිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදායාසිත්‍යය යි.

295. චතුරායාසිත්‍යයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද, කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

සමුදයසත්‍යය අකුශල ය, මාර්ගසත්‍යය කුශල ය, නිරෝධසත්‍යය අව්‍යාකෘත ය, දුෛඛසත්‍යය කුශල ද වන්නේ ය, අකුශල ද වන්නේ ය. අව්‍යාකෘත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය. නිරෝධසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ය. දුෛඛසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. නිරෝධසත්‍යය නො ම විපාක වූ නවිපාකස්වභාවධර්මය. දුෛඛසත්‍යය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය, නො ම විපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය අනුපාදින්නොපාදනීය වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදින්න අනුපාදනීය වෙති. දුෛඛසත්‍යය උපාදින්නොපාදනීය ද වන්නේ ය, අනුපාදින්නොපාදනීය ද වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලේශිකයෝ ය. දුෛඛසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලේශික ද වන්නේ යි.

සමුදයසචරිත සම්පන්නසම්පාරං. නිරෝධසචරිත අවිනික්කප්පිවාරං. මග්ගසචරිත සියා සම්පන්නසම්පාරං, සියා අවිනික්කප්පිවාරමන්තං, සියා අවිනික්කප්පිවාරං. දුක්ඛසචරිත සියා සම්පන්නසම්පාරං, සියා අවිනික්කප්පිවාරමන්තං, සියා අවිනික්කප්පිවාරං, සියා න වත්තබ්බං සම්පන්නසම්පාරනති'පි අවිනික්කප්පිවාරමන්තනති'පි අවිනික්කප්පිවාරනති'පි.

දො සචරිත සියා පීඨිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා සහගතා. නිරෝධසචරිත න වත්තබ්බං පීඨිසහගතනති'පි, සුඛසහගතනති'පි, උපෙක්ඛාසහගතනති'පි. දුක්ඛසචරිත සියා පීඨිසහගතං, සියා සුඛසහගතං, සියා උපෙක්ඛාසහගතං. සියා න වත්තබ්බං පීඨිසහගතනති'පි සුඛසහගතනති'පි උපෙක්ඛාසහගතනති'පි.

දො සචරිත නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා. සමුදයසචරිත සියා දස්සනෙන පභාතබ්බං, සියා භාවනාය පභාතබ්බං. දුක්ඛසචරිත සියා දස්සනෙන පභාතබ්බං, සියා භාවනාය පභාතබ්බං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බං.

දො සචරිත නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බංගෙතුකා. සමුදයසචරිත සියා දස්සනෙන පභාතබ්බංගෙතුකං, සියා භාවනාය පභාතබ්බංගෙතුකං. දුක්ඛසචරිත සියා දස්සනෙන පභාතබ්බංගෙතුකං, සියා භාවනාය පභාතබ්බංගෙතුකං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බංගෙතුකං.

සමුදයසචරිත ආචයගාමි. මග්ගසචරිත අපචයගාමි. නිරෝධසචරිත නෙවආචයගාමිනාපචයගාමි. දුක්ඛසචරිත සියා ආචයගාමි, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමි.

මග්ගසචරිත සෙක්ඛං. නිඤ්ඤි සචරිත නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

සමුදය සචරිත පරිත්තං. දො සචරිත අප්පමාණා, දුක්ඛසචරිත සියා පරිත්තං, සියා මහග්ගතං.

නිරෝධසචරිත අනාරම්භං. මග්ගසචරිත අප්පමාණාරම්භං. සමුදයසචරිත සියා පරිත්තාරම්භං, සියා මහග්ගතාරම්භං, න අප්පමාණාරම්භං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්භනති'පි මහග්ගතාරම්භනති'පි. දුක්ඛසචරිත සියා පරිත්තාරම්භං, සියා මහග්ගතාරම්භං, සියා අප්පමාණාරම්භං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්භනති'පි මහග්ගතාරම්භනති'පි අප්පමාණාරම්භනති'පි.

සමුදයසචරිත භීතං. දො සචරිත පඤ්ඤිතා. දුක්ඛසචරිත සියා භීතං, සියා මජ්ඣමං.

නිරෝධසචරිත අනියතං. මග්ගසචරිත සම්මතනනියතං. දො සචරිත සියා මිච්ඡතනනියතා, සියා අනියතා.

නිරෝධසචරිත අනාරම්භං. සමුදයසචරිත න වත්තබ්බං මග්ගාරම්භනති'පි මග්ගගෙතුකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. මග්ගසචරිත න මග්ගාරම්භං මග්ගගෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාධිපතීති. දුක්ඛසචරිත සියා මග්ගාරම්භං න මග්ගගෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාරම්භනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි.

සමුදයසත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ය. නිරොධසත්‍යය අවිතර්කඅවිචාර ය. මාර්ග සත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්ක අවිචාර ද වන්නේ යි. දූෂ්‍යත්‍යය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය. නිරොධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි. දූෂ්‍යත්‍යය ප්‍රීතිසහගත ද වන්නේ ය, සුඛසහගත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නේ ය, ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂා සහගත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි. දූෂ්‍යත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහ. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි. දූෂ්‍යත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආවයගාමී ය. මාර්ගසත්‍යය අපවයගාමී ය. නිරොධසත්‍යය නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ය. දූෂ්‍යත්‍යය ආවයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ යි.

මාර්ගසත්‍යය ශෛක්ෂ ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සමුදයසත්‍යය පරිත්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. දූෂ්‍යත්‍යය පරිත්ත ද වන්නේ ය, මහද්ගත ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භික ය. මාර්ගසත්‍යය අප්‍රමාණාලම්භික ය. සමුදයසත්‍යය පරිත්තාලම්භික ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භික ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භික නො වන්නේ ය, පරිත්තාලම්භික යි ද මහද්ගතාලම්භික යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. දූෂ්‍යත්‍යය පරිත්තාලම්භික ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භික ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භික ද වන්නේ ය, පරිත්තාලම්භික යි ද මහද්ගතාලම්භික යි ද අප්‍රමාණාලම්භික යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය භීත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. දූෂ්‍යත්‍යය භීත ද වන්නේ ය, මධ්‍යම ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනියත ය. මාර්ගසත්‍යය සම්‍යක්ඛනියත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භික ය. සමුදයසත්‍යය මාර්ගාලම්භික යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තේ ය. මාර්ගසත්‍යය මාර්ගාලම්භික නො වූයේ මාර්ග හෙතුක ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති යි නො කියයුතු වන්නේ ය. දූෂ්‍යත්‍යය මාර්ගාලම්භික වූයේ මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාලම්භික යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දො සච්චා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා උප්පාදිනොති. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං උප්පන්නනති'පි අනුප්පන්නනති'පි උප්පාදිති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි.

නිණ්ණි සච්චාති සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං අතීතනති'පි අනාගතනති'තිපි පච්චුප්පන්නනති'පි.

නිරෝධසච්චං අනාරම්භං. මග්ගසච්චං න චත්තබ්බං අතීතාරම්භනති'පි අනාගතාරම්භනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්භනති'පි. දො සච්චා සියා අතීතාරම්භං, සියා අනාගතාරම්භං, සියා පච්චුප්පන්නාරම්භං, සියා න චත්තබ්බා අතීතාරම්භනති'පි අනාගතාරම්භනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්භනති'පි.

නිරෝධසච්චං බහිඤා. නිණ්ණි සච්චාති සියා අජ්ඣතනා, සියා බහිඤා, සියා අජ්ඣතනබහිඤා.

නිරෝධසච්චං අනාරම්භං. මග්ගසච්චං බහිඤාරම්භං. සමුදයසච්චං සියා අජ්ඣතනාරම්භං, සියා බහිඤාරම්භං, සියා අජ්ඣතනබහිඤාරම්භං. දුක්ඛසච්චං සියා අජ්ඣතනාරම්භං, සියා බහිඤාරම්භං, සියා අජ්ඣතනබහිඤාරම්භං, සියා න චත්තබ්බං අජ්ඣතනාරම්භනති'පි බහිඤාරම්භනති'පි අජ්ඣතනබහිඤාරම්භනති'පි.

නිණ්ණි සච්චාති අනිදස්සනඅප්පට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං.

296. සමුදයසච්චං හෙතු. නිරෝධසච්චං න හෙතු. දො සච්චා සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

දො සච්චා සහෙතුකා. නිරෝධසච්චං අහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා සහෙතුකං, සියා අහෙතුකං.

දො සච්චා හෙතුසම්පයුත්තා. නිරෝධසච්චං හෙතුවිපයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුසම්පයුත්තං, සියා හෙතුවිපයුත්තං.

සමුදයසච්චං හෙතු චෙච්ච සහෙතුකඤ්ච. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං හෙතු චෙච්ච සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි. මග්ගසච්චං සියා හෙතු චෙච්ච සහෙතුකඤ්ච, සියා සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුවෙ'ච සහෙතුකඤ්ච සියා සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි.

සමුදයසච්චං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච. නිරෝධසච්චං න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි. මග්ගසච්චං සියා හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි. හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි.

නිරෝධසච්චං න හෙතුඅහෙතුකං. සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. මග්ගසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි.

සහයෝගී දේශනාක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදිත යයි නො කියයුත්තාහ. නිරොධසත්‍යය උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදි යයි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඛසත්‍යය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදි ද වන්නේ ය.

සහයෝගී නිදේශනක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහ, නිරොධසත්‍යය අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුත්තේ ය.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුත්තේ ය. සහයෝගී දේශනාක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බන යි ද අනාගතාලම්බන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය බාහිර ය. සහයෝගී නිදේශනක් අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. මාර්ගසත්‍යය බාහිරාලම්බන ය. සමුදයසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය. දුඛසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සහයෝගී නිදේශනක් අනිදර්ශනප්‍රතිභයෝ ය. දුඛසත්‍යය සනිදර්ශනප්‍රතිභ ද වන්නේ ය. අනිදර්ශනප්‍රතිභ ද වන්නේ ය, අනිදර්ශනප්‍රතිභ ද වන්නේ ය.

296. සමුදයසත්‍යය හෙතු වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වෙයි. සහයෝගී දේශනාක් හෙතු ද වන්නාහ, නො ද හෙතු ද වන්නාහු යි.

සහයෝගී දේශනාක් සහෙතුකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අහෙතුක ය. දුඛසත්‍යය සහෙතුක ද වන්නේ ය, අහෙතුක ද වන්නේ යි.

සහයෝගී දේශනාක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය හෙතුවිප්‍රයුක්ත ය. දුඛසත්‍යය හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ග සත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දුඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වූ අහෙතුක වෙයි. සමුදයසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කිය යුතු වන්නේ ය. දුඛසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

297. තිණි සච්චානි සප්පච්චයා. නිරෝධසච්චං අප්පච්චයං.

තිණි සච්චානි සඬ්ඛනා. නිරෝධසච්චං අසඬ්ඛනං.

තිණි සච්චානි අනිදස්සනා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනං, සියා අනිදස්සනං.

තිණි සච්චානි අප්පට්ඨා. දුක්ඛසච්චං සියා සප්පට්ඨා සියා අප්පට්ඨං.

තිණි සච්චානි අරූපානි. දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දො සච්චා ලොකියා. දො සච්චා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

298. සමුදයසච්චං ආසවො. දො සච්චා නො ආසවා දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො.

දො සච්චා සාසවා. දො සච්චා අනාසවා.

සමුදයසච්චං ආසවසම්පයුත්තං. දො සච්චා ආසවවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවසම්පයුත්තං, සියා ආසව විප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව සාසවඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තඛ්ඛා ආසවාචෙව සාසවාති'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව සාසවඤ්ඤා, සියා සාසවඤ්ඤා'ව නො ච ආසවො.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තඛ්ඛා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති'පි ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛ්ඛා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තනාති'පි ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච ආසවාති'පි.

දො සච්චා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා. සමුදයසච්චං න චත්තඛ්ඛා ආසවවිප්පයුත්ත සාසවනති'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා න චත්තඛ්ඛා ආසවවිප්පයුත්තසාසවනති'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවනති'පි.

299. සමුදයසච්චං සංයෝජනං. දො සච්චා නො සංයෝජනා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනං, සියා නො සඤ්ඤාජනං.

දො සච්චා සඤ්ඤාජනියා. දො සච්චා අසඤ්ඤාජනියා.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තං. දො සච්චා සඤ්ඤාජන-විප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තං, සියා සඤ්ඤාජන-විප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනඤ්ඤා'ව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා. දො සච්චා න චත්තඛ්ඛා සඤ්ඤාජනාචෙව සඤ්ඤාජනියාති'පි සඤ්ඤාජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනඤ්ඤා'ව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා, සියා සඤ්ඤාජනියංචෙව නො ච සඤ්ඤාජනං.

297. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්තායෝ ය. නිරොධසත්‍යය අප්‍රත්‍යය යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සංඛතයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අසංඛත යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනිදර්ශන‍යෝ ය. දුඛසත්‍යය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය ; අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රතිසයෝ ය. දුඛසත්‍යය සප්‍රතිස ද වන්නේ ය, අප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපයෝ ය. දුඛසත්‍යය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ යි.

චතුස්සත්‍යයෝ කිසිවිඤ්ඤායෙකින් දතයුත්තාහ, කිසිවිඤ්ඤායෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

298. සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචයෝ නො වෙති. දුඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වන්නේ ය, නො ද ආසුචයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච සභිතයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනාසුචයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දුඛසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූ ම සාසුචන යි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචන යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වන්නේ ය, සාසුච ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූවාහු ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තන යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචන යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඛසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුචයෙක් ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුචයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ආසුච විප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය, දුඛසත්‍යය ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙක් ද වන්නේ ය. ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

299. සමුදයසත්‍යය සංයොජනයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන නො වන්නාහ. දුඛසත්‍යය සංයොජන ද වන්නේ ය, නො ද සංයොජන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනියයෝ වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංයොජනියයෝ වෙත්.

සමුදයසත්‍යය සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දුඛසත්‍යය සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සංයොජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයොජන ද වූවාහු ම සංයොජනිය වෙති ද සංයොජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයොජන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දුඛසත්‍යය සංයොජන ද වූයේ ම සංයොජනියයෙක් ද වන්නේ ය, සංයොජනිය ද වූයේ ම නො ද සංයොජනයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාප්තඤ්ඤා'ව සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තඤ්ඤා. ඥේ සච්චා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තං, චෙව සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තාති'පි, සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාප්තාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං සඤ්ඤාප්තඤ්ඤාව සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තඤ්ඤා, සියං සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච සඤ්ඤාප්තං, සියං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තඤ්ඤාව සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තනාති'පි, සඤ්ඤාප්තසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච සඤ්ඤාප්තනාති'පි.

ඥේ සච්චා සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්ත අසඤ්ඤාප්තියා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්තසඤ්ඤාප්තියනාති'පි, සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්තඅසඤ්ඤාප්තියනාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්තසංයෝජනියං, සියං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්තසඤ්ඤාප්තියනාති'පි, සඤ්ඤාප්තවිපසයුත්ත අසඤ්ඤාප්තියනාති'පි.

300. සමුදයසච්චං ගණො. ඥේ සච්චා නො ගණා. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො, සියං නො ගණො.

ඥේ සච්චා ගණනියා. ඥේ සච්චා අගණනියා.

ඥේ සච්චා ගණවිපසයුත්තා. ඥේ සච්චා සියං ගණසම්පයුත්තා, සියං ගණවිපසයුත්තා.

සමුදයසච්චං ගණො චෙව ගණනියඤ්ඤා. ඥේ සච්චා න වත්තබ්බං ගණා චෙ'ව ගණනියාති'පි ගණනියා චෙ'ව නො ච ගණාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො චෙ'ව ගණනියඤ්ඤා, සියං ගණනියඤ්ඤාව නො ච ගණො.

සමුදයසච්චං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තඤ්ඤා, සියං න වත්තබ්බං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තනාති'පි, ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණොති'පි. ඥේ සච්චා න වත්තබ්බං ගණා චෙව ගණසම්පයුත්තාති'පි, ගණසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගණාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තඤ්ඤා, සියං ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණො, සියං න වත්තබ්බං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තනාති'පි, ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණොති'පි.

ඥේ සච්චා ගණවිපසයුත්තඅගණනියා. ඥේ සච්චා සියං ගණවිපසයුත්තගණනියා, සියං න වත්තබ්බං ගණවිපසයුත්තගණනියා ති'පි ගණවිපසයුත්තඅගණනියාති'පි.

301-302-303. සමුදයසච්චං ඔභො -පෙ- යොගො -පෙ- නිවරණං. ඥේ සච්චා නො නිවරණං. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණං, සියං නො නිවරණං.

ඥේ සච්චා නිවරණියා. ඥේ සච්චා අනිවරණියා.

සමුදයසච්චං නිවරණසම්පයුත්තං. ඥේ සච්චා නිවරණවිපසයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණසම්පයුත්තං, සියං නිවරණවිපසයුත්තං.

සමුදයසච්චං නිවරණං චෙව නිවරණියඤ්ඤා. ඥේ සච්චා න වත්තබ්බං නිවරණං චෙව නිවරණියාති'පි, නිවරණියාචෙව නො ච නිවරණාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණඤ්ඤාව නිවරණියඤ්ඤා, සියං නිවරණියඤ්ඤාව නො ච නිවරණං.

සමුදය සත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණයහ සි ද නිවරණය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ සි ද නො කිය යුක්තාහ. දුඃඛ සත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණය ද වන්නේ ය, නිවරණය ද වූයේ ම නො ද නිවරණ ද වන්නේ යි.

සමුදයසම්මං නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තඤ්ඤව. ඥෙ සම්මං න චත්තබ්බං නිවරණංචෙව නිවරණසම්පයුත්තාති'පි, නිවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නිවරණාතිපි. දුක්ඛසම්මං සියා නිවරණං චෙව නිවරණ සම්පයුත්ත ච, සියා නිවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බං නිවරණං චෙව නිවරණසම්පයුත්තනතිපි නිවරණසම්පයුත්තං චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

ඥෙ සම්මං නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණීයං. සමුදයසම්මං න චත්තබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයනතිපි නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණීයනති'පි. දුක්ඛසම්මං සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයං, සියා න චත්තබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයනති'පි නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණීයනතිපි.

304. නිණ්ණි සම්මානි නො පරමාසං. දුක්ඛසම්මං සියා පරමාසං, සියා නො පරමාසං.

ඥෙ සම්මං පරමධං. ඥෙ සම්මං අපරාමධං.

ඥෙ සම්මං පරමාසවිපයුත්තං. සමුදයසම්මං සියා පරමාස සම්පයුත්තං, සියා පරමාසවිපයුත්තං. දුක්ඛසම්මං සියා පරමාස සම්පයුත්තං, සියා පරමාසවිපයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං පරමාස සම්පයුත්තනති'පි පරමාසවිපයුත්තනති'පි.

සමුදයසම්මං න චත්තබ්බං පරමාසං චෙව පරමධංනති පරමධංචෙව නො ච පරමාසං. ඥෙ සම්මං න චත්තබ්බං පරමාසං චෙව පරමධංනති පරමධංචෙව නො ච පරමාසංනති'පි. දුක්ඛසම්මං සියා පරමාසං චෙව පරමධං ච, සියා පරමධං චෙව නො ච පරමාසං.

ඥෙ සම්මං පරමාසවිපයුත්තඅපරමධං. ඥෙ සම්මං සියා පරමාසවිපයුත්තපරමධං, සියා න චත්තබ්බං පරමාසවිපයුත්ත පරමධංනති'පි පරමාසවිපයුත්ත අපරමධංනති'පි.

305. ඥෙ සම්මං සාරම්මණං. නිරෝධසම්මං අනාරම්මණං. දුක්ඛසම්මං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

නිණ්ණි සම්මානි නො විත්තං. දුක්ඛසම්මං සියා විත්තං, සියා නො විත්තං.

ඥෙ සම්මං චේතසිකා. නිරෝධසම්මං අචේතසිකං. දුක්ඛසම්මං සියා චේතසිකා, සියා අචේතසිකං.

ඥෙ සම්මං විත්තසම්පයුත්තං. නිරෝධසම්මං විත්තවිපයුත්තං. දුක්ඛසම්මං සියා විත්තසම්පයුත්තං, සියා විත්තවිපයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං විත්තෙන සම්පයුත්තනති'පි විත්තෙන විපයුත්තනති'පි.

ඥෙ සම්මං විත්තසංසධං. නිරෝධසම්මං විත්තවිසංසධං. දුක්ඛසම්මං සියා විත්තසංසධං, සියා විත්තවිසංසධං, සියා න චත්තබ්බං විත්තෙන සංසධංනති'පි, විත්තෙන විසංසධංනති'පි.

සමුදයසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ ද වන්නේ ය, නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනිවරණීය වෙති. සමුදයසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණීය සි ද නො කියයුත්තේ ය. දූඛසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය ද වන්නේ ය. නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණීය සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

304. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් පරාමභිටයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය පරාමභි ද වන්නේ ය, පරාමභි නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමාෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපරාමාෂ්ට යෝ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමභිවිප්‍රයුක්තයෝ ය. සමුදයසත්‍යය පරාමභිසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමභිවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය පරාමභිසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමභිවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමභිසම්ප්‍රයුක්ත සි ද පරාමභිවිප්‍රයුක්ත සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය පරාමභි ද වූයේ ම පරාමාෂ්ට සි නො කියයුත්තේ ය. පරාමාෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමභියෙක් වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමභි ද වූවාහු ම පරාමාෂ්ට සි ද පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමභි සි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය පරාමභි ද වූයේ ම පරාමාෂ්ටයෙක් ද වන්නේ ය, පරාමාෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමභියෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමභිවිප්‍රයුක්තඅපරාමාෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමභිවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමභිවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ටහ සි ද පරාමභිවිප්‍රයුක්තඅපරාමාෂ්ටහ සි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

305. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාලම්බනයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. දූඛසත්‍යය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය චිත්ත ද වන්නේ ය, නො ද චිත්ත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චෛතසිකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අචෛතසික ය. දූඛ සත්‍යය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිප්‍රයුක්ත ය. දූඛසත්‍යය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත සි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත සි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිසංසාෂ්ට ය. දූඛසත්‍යය චිත්තසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සංසාෂ්ට සි ද චිත්තය හා විසංසාෂ්ට සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දො සච්චා විත්තසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො විත්තසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසමුට්ඨානං.

දො සච්චා විත්තසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො විත්තසහභු. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසහභු, සියා නො විත්තසහභු.

දො සච්චා විත්තානුපරිච්ඡන්තො, නිරෝධසච්චං නො විත්තානුපරිච්ඡන්ති. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විත්තානුපරිච්ඡන්ති.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභු. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභු, සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභු.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්තො. නිරෝධසච්චං නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ඤ්ඤි සච්චාති බාහිරං. දුක්ඛසච්චං සියා අභිකිත්තිකං, සියා බාහිරං.

නිඤ්ඤි සච්චාති නො උපාදු. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදු, සියා නො උපාදු.

නිඤ්ඤි සච්චාති අනුපාදිත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදිත්තං, සියා අනුපාදිත්තං.

306. සමුදයසච්චං උපාදුතං. දො සච්චා නො උපාදුතං. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදුතං, සියා නො උපාදුතං.

දො සච්චා උපාදුතිශා. දො සච්චා අනුපාදුතිශා.

දො සච්චා උපාදුතවිපසුත්තා. දො සච්චා සියා උපාදුතසමපසුත්තා, සියා උපාදුතවිපසුත්තා.

සමුදයසච්චං උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතිශාඤ්ඤි. දො සච්චා න චත්තබ්බං උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතිශාතිපි, උපාදුතිශා චෙච්ච නො ච උපාදුතාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතිශාඤ්ඤි, සියා උපාදුතිශං චෙච්ච නො ච උපාදුතං.

සමුදයසච්චං සියා උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතසමපසුත්තඤ්ඤි, සියා න චත්තබ්බං උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතසමපසුත්තනතිපි, උපාදුතසමපසුත්තඤ්ඤිව නො ච උපාදුතනතිපි. දො සච්චා න චත්තබ්බං උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතසමපසුත්තනතිපි උපාදුතසමපසුත්තා චෙච්ච නො ච උපාදුතාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතසමපසුත්තං ච, සියා උපාදුතසමපසුත්තං චෙච්ච නො ච උපාදුතං, සියා න චත්තබ්බං උපාදුතං චෙච්ච උපාදුතසමපසුත්තනතිපි, උපාදුතසමපසුත්තං චෙච්ච නො ච උපාදුතනතිපි.

දො සච්චා උපාදුතවිපසුත්තඅනුපාදුතිශා, දො සච්චා සියා උපාදුතවිපසුත්තඋපාදුතිශා, සියා න චත්තබ්බං උපාදුතවිපසුත්තඋපාදුතිශාතිපි, උපාදුතවිපසුත්තඅනුපාදුතිශාතිපි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය. විත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසහභූ වන්නාහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය. විත්ත සහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය. විත්තානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානු පරිවර්තී ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් බාහිරයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ ය, බාහිර ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් උපාදි නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාදි ද වන්නේ ය, උපාදි නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ කිදෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය උපාදින්න ද වන්නේ ය, අනුපාදින්න ද වන්නේ යි.

306. සමුදයසත්‍යය උපාදන වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙත්.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනිය වෙති ද උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි න නො කියයුතු වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද උපාදන යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

307. සමුදයසච්චං කිලෙසො, ඥෙ සච්චා නො කිලෙසා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

ඥෙ සච්චා සංකිලෙසිකා, ඥෙ සච්චා අසංකිලෙසිකා.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨං, ඥෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨා, දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨං, සියා අසංකිලිට්ඨං.

සමුදයසච්චං කිලෙසසම්පයුත්තං, ඥෙ සච්චා කිලෙසවිපයුත්තා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසසම්පයුත්තං, සියා කිලෙසවිපයුත්තං.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකාඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකානිපි සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකාඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨං ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨානිපි සංකිලිට්ඨාචෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨාඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨාඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨානිපි සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසොනිපි.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තාඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තානිපි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තං ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තංචෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තානිපි කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසොනිපි.

ඥෙ සච්චා කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකානිපි කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකං, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකානිපි කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකානිපි.

308. ඥෙ සච්චා න දස්සනෙන පභාතබ්බා, ඥෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභාතබ්බා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභාතබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බා.

ඥෙ සච්චා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සමුදයසච්චං සච්චකකං, නිරෝධසච්චං අච්චකකං, ඥෙ සච්චා සියා සච්චකකා, සියා අච්චකකා.

307. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශයෝ නොවෙති. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාක්ලෙශිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසාක්ලෙශිකයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සංකලිෂ්ට ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංකලිෂ්ටයෝ ය, දුඃඛසත්‍යය සංකලිෂ්ට ද වන්නේ ය, අසංකලිෂ්ට ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත යෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාක්ලෙශික ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සාක්ලෙශිකහ යි ද සාක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද කෙලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සාක්ලෙශික ද වන්නේ ය. සාක්ලෙශික ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංකලිෂ්ටහ යි ද සංකලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංකලිෂ්ට යි ද සංකලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්තහ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසාක්ලෙශිකයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසාක්ලෙශිකයෙකැ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසාක්ලෙශිකයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය. දුඃඛසත්‍යය ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසාක්ලෙශික ද වන්නේ ය, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසාක්ලෙශික යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසාක්ලෙශික යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

308. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය සචිතර්ක ය. නිරොධසත්‍යය අචිතර්ක ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සචිතර්ක ද වන්නාහ, අචිතර්ක ද වන්නාහු යි.

සමුදය සච්චං සච්චාරං. නිරෝධසච්චං අච්චාරං. දො සච්චා සියා සච්චාරු, සියා අච්චාරු.

නිරෝධසච්චං අප්පිතිකං. තිණ්ණි සච්චානි සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

නිරෝධසච්චං න පිතිසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

නිරෝධසච්චං න සුඛසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

නිරෝධසච්චං න උපෙක්ඛාසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සමුදයසච්චං කාමාවචරං. දො සච්චා න කාමාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා කාමාවචරං, සියා න කාමාවචරං.

තිණ්ණි සච්චානි න රූපාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා රූපාවචරං, සියා න රූපාවචරං.

තිණ්ණි සච්චානි න අරූපාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං.

දො සච්චා පරියාපනතා දො සච්චා අපරියාපනතා.

මග්ගසච්චං නියයානිකං. තිණ්ණි සච්චානි අනියයානිකා.

මග්ගසච්චං නියනං. නිරෝධසච්චං අනියනං. දො සච්චා සියා නියනා, සියා අනියනා.

දො සච්චා සඋතතරු. දො සච්චා අනුතතරු.

සමුදයසච්චං සරණං. දො සච්චා අරණා. දුක්ඛසච්චං සියා සරණං සියා අරණනති.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

සච්චවිභවෙය්‍යා නිබ්බිතො.

සමුදයසත්‍යය සම්චාර ය. නිරෝධසත්‍යය අම්චාර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සම්චාර ද වන්නාහ, අම්චාර ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය අප්‍රිතික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්‍රිතික ද වන්නාහ, අප්‍රිතික ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය ප්‍රිතිසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රිතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය සුඛසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය කාමාවචර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් කාමාවචර නො වෙති. දුඛ සත්‍යය කාමාවචර ද වන්නේ ය, කාමාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් රූපාවචර නො වෙති. දුඛසත්‍යය රූපාවචර ද වන්නේ ය, රූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපාවචර නො වෙති. දුඛසත්‍යය අරූපාවචර ද වන්නේ ය, අරූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පයඝාපන්නයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපයඝා පන්නයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නොයඝාණික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනොයඝාණිකයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නියත ය. නිරෝධසත්‍යය අනියත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සඋත්තරයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අනුත්තරයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සරණ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අරණයෝ ය. දුඛසත්‍යය සරණ ද වන්නේ ය. අරණ ද වන්නේ ය යි.

පඤ්චපුවඡක යි.

සත්‍යවිභව්‍ය නිමි.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවෙනා

309. බාවිසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛුන්ද්‍රියං: සොතින්ද්‍රියං, ඝාතීන්ද්‍රියං, ජ්විතින්ද්‍රියං, කාශින්ද්‍රියං, මනීන්ද්‍රියං, ජ්විතින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියන්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, විරිසින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤාන්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාන්ද්‍රියං, අඤ්ඤානාවින්ද්‍රියං.

310. තත්ත්ව කතමං චක්ඛුන්ද්‍රියං: යං චක්ඛු චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා භාමොපෙසො. ඉදං වුච්චති චක්ඛුන්ද්‍රියං.

311-314. තත්ත්ව කතමං සොතින්ද්‍රියං -පෙ- ඝාතීන්ද්‍රියං -පෙ- ජ්විතින්ද්‍රියං -පෙ- කාශින්ද්‍රියං: යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා භාමො පෙසො. ඉදං වුච්චති කාශින්ද්‍රියං.

315. තත්ත්ව කතමං මනීන්ද්‍රියං: එකවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: එස්සසම්ප- සුත්තං.

දුච්චිධෙන මනීන්ද්‍රියං: අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අව්‍යාකතං.

චතුර්විධෙන මනීන්ද්‍රියං: අත්ථි කාමාවචරං, අත්ථි රූපාවචරං, අත්ථි අරූපාවචරං, අත්ථි අපරිසාපතනං.

පඤ්චවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පසුත්තං අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රිය- සම්පසුත්තං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පසුත්තං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රිය- සම්පසුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පසුත්තං.

ඡර්ඛිධෙන මනීන්ද්‍රියං: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොතච්ඤ්ඤාණං, ඝාත- විඤ්ඤාණං, ජ්වහාච්ඤ්ඤාණං, කාශච්ඤ්ඤාණං, මනෝච්ඤ්ඤාණං. එවං ඡර්ඛිධෙන මනීන්ද්‍රියං.

සත්තවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනීන්ද්‍රියං.

අට්ඨවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනීන්ද්‍රියං.

නව්විධෙන මනීන්ද්‍රියං: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අව්‍යාකතා. එවං නව්විධෙන මනීන්ද්‍රියං.

දසවිධෙන මනීන්ද්‍රියං: චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අව්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන මනීන්ද්‍රියං. [යථා විඤ්ඤාණකකොසො තථා විත්ථායෙ] -පෙ- එවං බහුවිධෙන මනීන්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති මනීන්ද්‍රියං.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවනය

309. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙවිසි දෙනෙකි : වක්ඛන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, සානින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉක්ථිත්තන්ද්‍රිය ය, පුරිසිත්තන්ද්‍රිය ය, සුඛිත්තන්ද්‍රිය ය, දුක්ඛිත්තන්ද්‍රිය ය, සොමනස්සිත්තන්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සිත්තන්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රිය ය, සද්ධිත්තන්ද්‍රිය ය, විරිසිත්තන්ද්‍රිය ය, සතිත්තන්ද්‍රිය ය, සමාධිත්තන්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාමිතිත්තන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවිත්තන්ද්‍රිය යි.

310. එහි වක්ඛන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභ්‍යාසයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ' භ්‍රාතෘග්‍රාම ' නමුදු වේ. මේ වක්ඛන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

311-314. එහි සොතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : . . . සානින්ද්‍රිය . . . ජීවිතින්ද්‍රිය . . . කායින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභ්‍යාසයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල භ්‍රාතෘග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

315. එහි මනින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි. ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයඝාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සුඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඡට්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය, ග්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය, ජිහ්වා විඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය, මනොවිඤ්ඤා යි. මෙසේ ඡට්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤා ය මනොධාතු ය මනොවිඤ්ඤාධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤා ය, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. (විස්තරය විඤ්ඤාස්කන්ධය මෙනි) . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. මේ මනින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

316. තත් කතමං ජීවිතින්ද්‍රියං: ජීවිතින්ද්‍රියං දුට්ඨෙන: අත්ති රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අත්ති අරූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත් කතමං රූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං රූපිනං ධම්මානං ආඝ්‍රාහිති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති රූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත් කතමං අරූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං අරූපිනං ධම්මානං ආඝ්‍රාහිති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති අරූපජීවිතින්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති ජීවිතින්ද්‍රියං.

317. තත් කතමං ඉත්තින්ද්‍රියං: යං ඉත්තියා ඉත්තිලිඛිතං ඉත්තිනිමිතතං ඉත්තිකුත්තං ඉත්තියාකප්පො ඉත්තිතතං ඉත්තිභාවො, ඉදං වුච්චති ඉත්තින්ද්‍රියං.

318. තත් කතමං පුරිසින්ද්‍රියං: යං පුරිසස්ස පුරිසලිඛිතං පුරිසනිමිතතං පුරිසකුත්තං පුරිසාකප්පො පුරිසතතං පුරිසභාවො, ඉදං වුච්චති පුරිසින්ද්‍රියං.

319. තත් කතමං සුඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛං වෙදසිතං කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සුඛින්ද්‍රියං.

320. තත් කතමං දුක්ඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ප්පාදං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං කායසම්ප්පාදං අසාතං දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛින්ද්‍රියං.

321. තත් කතමං සොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ප්පාදං සාතං සුඛං වෙදසිතං චේතොසම්ප්පාදං සාතං සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සොමනස්සින්ද්‍රියං.

322. තත් කතමං දොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතො සම්ප්පාදං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතො සම්ප්පාදං අසාතං දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සින්ද්‍රියං.

323. තත් කතමං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං නෙවසාතං භාසාතං චේතොසම්ප්පාදං අදුක්ඛම්ප්පාදං වෙදසිතං චේතොසම්ප්පාදං අදුක්ඛම්ප්පාදං වෙදනා, ඉදං වුච්චති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

324. තත් කතමං සද්ධින්ද්‍රියං: යා සද්ධා සද්දහනා ඕකප්පනා අභිප්පසාදො සද්ධා සද්ධින්ද්‍රියං සද්ධාබලං, ඉදං වුච්චති සද්ධින්ද්‍රියං.

325. තත් කතමං විරිසින්ද්‍රියං: යො චේතසිකො විරියාරම්භො නික්කමො පරික්කමො උත්තරාමො වායාමො උස්සාහො උස්සාලති ථාමො ධිති අයිපිලපරික්කමනා අතික්ඛිතතඡඤ්ඤා අතික්ඛිතතමුරතා මුර-සම්ප්පාදො විරියං විරිසින්ද්‍රියං විරියබලං, ඉදං වුච්චති විරිසින්ද්‍රියං.

316. එහි ජීවිතීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ද්විප්‍රකාරයෙකින් ජීවිතීන්ද්‍රිය වෙයි : රූප ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් ඇත, අරූපජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් ඇත.

එහි රූපජීවිතෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ රූපි ධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂ්‍යයෙක් සිටීමෙන් යැපීමෙන් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙන් වැටුමෙන් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ රූපජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපජීවිතෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ අරූපිධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂ්‍යයෙක් සිටීමෙන් යැපීමෙන් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙන් වර්තනයෙක් පාලනයෙක් ජීවිතයෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ අරූපජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ. මේ ජීවිතෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

317. එහි ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීය පිළිබඳ වූ යම් ස්ත්‍රීලිංගයෙක් ස්ත්‍රීනිමිත්ත යෙක් ස්ත්‍රීක්‍රියායෙක් ස්ත්‍රීආකල්පයෙක් ස්ත්‍රීත්වයෙක් ස්ත්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

318. එහි පුරුෂෙන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : පුරුෂයා පිළිබඳ යම් පුරුෂලිංගයෙක් පුරුෂ නිමිත්තයෙක් පුරුෂකාන්‍යායෙක් පුරුෂාකල්පයෙක් පුරුෂත්වයෙක් පුරුෂභාවයෙක් වේ ද, මේ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

319. එහි සුඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායිකසුඛයෙක් කාය සංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ සුඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

320. එහි දුක්ඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො මිහිරෙක් කායික වූ දුඃඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ දුක්ඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

321. එහි සොමනස්සීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

322. එහි දෙමනස්සීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ දෙමනස්සීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

323. එහි උපෙක්ඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වේදනායෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වේදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වේදනායෙක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

324. එහි සද්ධිත්තීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් හැඳිමින් හඳුනන අයුරෙක් (ගුණයෙහි) බැස ගැනීමෙන් අධිකප්‍රසාදයෙක් ශ්‍රද්ධාවක් ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රියයෙක් ශ්‍රද්ධාබලයෙක් වේ ද, මේ සද්ධිත්තීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

325. එහි විරිධිත්තීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ වියාර්මිතයෙක් (කුසිත බැවින් නික්මීමෙන් පරාක්‍රමයෙක් උදාමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ථාමයෙක් (කුලලසන්තානය) ධැරීමෙන් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙන් නො තැබූ (කුලල) ඡන්ද ඇති බවෙන් නො තැබූ (වියාර්) ධූර ඇති බවෙන් වියාර්‍ය දඩ් කොට ගැනීමෙන් වියාර්‍යයෙක් වියාර්‍යන්ද්‍රියයෙක් වියාර්‍යබලයෙක් වේ ද, මේ වියාර්‍යන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

326. තත්ථ කතමං සතියුතං: යං සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසමමුස්සනතා සති සතියුතං සතිබලං සමමාසති, ඉදං වුව්චති සතියුතං.

327. තත්ථ කතමං සමාධියුතං: යං විතතස්ස බිති සණ්ඨති අවටති අවිසාහාගේ අවිකෙධපො අවිසාහට්ඨානසතා සමථො සමාධියුතං සමාධිබලං සමමාසමාධි, ඉදං වුව්චති සමාධියුතං.

328. තත්ථ කතමං පඤ්ඤියුතං: යං පඤ්ඤා පජානනා විචයො පටිචයො -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති පඤ්ඤියුතං.

329. තත්ථ කතමං අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතියුතං: යං තෙසං ධම්මානං අනඤ්ඤානානං අදිට්ඨානං අපතනානං අවිදිතානං අසච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාසමාදිට්ඨි මග්ගබ්ගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුව්චති අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතියුතං.

330. තත්ථ කතමං අඤ්ඤියුතං: යං තෙසං ධම්මානං ඤානානං දිට්ඨානං පතනානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාසමාදිට්ඨි මග්ගබ්ගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුව්චති අඤ්ඤියුතං.

331. තත්ථ කතමං අඤ්ඤානාවිජුතං: යං තෙසං ධම්මානං අඤ්ඤානාවිජුතං දිට්ඨානං පතනානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාසමාදිට්ඨි මග්ගබ්ගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුව්චති අඤ්ඤානාවිජුතං.

අභිධම්මභාෂණියං.

332. බාවිසතිජුතාති, චක්ඛුජුතං: සොතිජුතං, භාතිජුතං ජීවිතිජුතං කාසිජුතං, මතිජුතං, ජීවිතිජුතං, ඉත්තිජුතං, පුරිසිජුතං, සුඛිජුතං, දුක්ඛිජුතං, සොමනස්සිජුතං, දොමනස්සිජුතං, උපෙක්ඛිජුතං, සද්ධිජුතං, විරිසිජුතං, සතියුතං, සමාධියුතං, පඤ්ඤියුතං, අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතියුතං, අඤ්ඤියුතං, අඤ්ඤානාවිජුතං.

333. බාවිසතිනං ඉන්ද්‍රියානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

දසිජුතා අව්‍යාකතා. දොමනස්සිජුතං අකුසලං. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතියුතං කුසලං. චතතාරිජුතා සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

326. එහි සතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් ප්‍රතිස්මෘතියක් ස්මෘති සංඛ්‍යාත සරණතායෙන් ධර්ම බවෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැනීමෙන් නො මුළු වන බවෙක් ස්මෘතියක් ස්මෘතින්ද්‍රියයෙන් ස්මෘතිබලයෙන් සමාක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ සතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

327. එහි සමාධිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙන් මොනොවට සිටීමෙන් බැසගෙන සිටීමෙන් නො විසිරීමෙන් අවික්ෂේපයෙන් නො විසුළුසිත ඇති බවෙක් ශමථයෙන් සමාධිත්ද්‍රියයෙන් සමාධිබලයෙන් සමාක් සමාධියෙන් වේ ද, මේ සමාධිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

328. එහි පඤ්ඤිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙන් විමසීමෙන් ප්‍රකර්ෂයෙන් විමසීමෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිචයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ පඤ්ඤිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

329. එහි අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාම්භිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : නො දත් නො දුටු නො පැමිණි (නුවණින්) ප්‍රකට නො කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිචයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධාභිගයෙන් වේ ද, මේ අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාම්භිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

330. එහි අඤ්ඤිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දන්තා ලද දක්තා ලද පැමිණි ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිචයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙන් වේ ද, මේ අඤ්ඤිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

331. එහි අඤ්ඤතාවිත්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දූතසිටි දක්තා ලද අධිගමය කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිචයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙන් වේ ද, මේ අඤ්ඤතාවිත්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂනය යි.

332. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙ විස්සෙකි : වක්ඛන්ද්‍රිය ය, සොකිත්ද්‍රිය ය, ඝානිත්ද්‍රිය ය, ජිව්හාඉන්ද්‍රිය ය, කායිත්ද්‍රිය ය, මනිත්ද්‍රිය ය, ජිව්හිත්ද්‍රිය ය, ඉන්ද්‍රිය ය, පුරිසිත්ද්‍රිය ය, සුඛිත්ද්‍රිය ය, දුක්ඛිත්ද්‍රිය ය, සොමනස්සිත්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සිත්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛිත්ද්‍රිය ය, සද්ධිත්ද්‍රිය ය, චිරිසිත්ද්‍රිය ය, සනිත්ද්‍රිය ය, සමාධිත්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤිත්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාම්භිත්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤිත්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවිත්ද්‍රිය යි.

333. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘත වෙති, දෙමනස්සිත්ද්‍රියය අකුශල ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාම්භිත්ද්‍රියය කුශල ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් කුශලයෝ ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් කුශල ද වන්තාහ, අකුශල ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු යි,

ආදයිත්‍රියං න චතතබ්බං සුඛං වෙදනාය සම්පයුතතාතිපි දුක්ඛං වෙදනාය සම්පයුතතාතිපි, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනාය සම්පයුතතාතිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං සුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා. තිණ්ණිත්‍රියං සියං සුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං දුක්ඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා. ජිව්හිත්‍රියං සියං සුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං දුක්ඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනාය සම්පයුතතා, සියං න චතතබ්බං සුඛං වෙදනාය සම්පයුතතනතිපි දුක්ඛං වෙදනාය සම්පයුතතනතිපි, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනාය සම්පයුතතනතිපි.

සත්තිත්‍රියං නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා. තිණ්ණිත්‍රියං විපාකා ද්විත්‍රියං විපාකධම්මධම්මා. අඤ්ඤිත්‍රියං සියං විපාකං, සියං විපාක ධම්මධම්මං. නවිත්‍රියං සියං විපාකා, සියං විපාකධම්මධම්මා, සියං නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා.

නවිත්‍රියං උපාදිනනුපාදනියා. දෙමනස්සිත්‍රියං අනුපාදිනනුපාදනියං. තිණ්ණිත්‍රියං අනුපාදිතන අනුපාදනියා. නවිත්‍රියං සියං උපාදිනනුපාදනියා, සියං අනුපාදිනනුපාදනියා, සියං අනුපාදිතනඅනුපාදනියා.

නවිත්‍රියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. දෙමනස්සිත්‍රියං සංකිලිට්ඨ-සංකිලෙසිකං. තිණ්ණිත්‍රියං අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. තිණ්ණිත්‍රියං සියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියං අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

නවිත්‍රියං අවිතකකඅවිචාරං. දෙමනස්සිත්‍රියං සවිතකකසවිචාරං. උපෙක්ඛිත්‍රියං සියං සවිතකකසවිචාරං, සියං අවිතකකඅවිචාරං. එකා-දයිත්‍රියං සියං සවිතකකසවිචාරං. සියං අවිතකකසවිචාරමනනා, සියං අවිතකකඅවිචාරං.

එකාදයිත්‍රියං න චතතබ්බං පිතිසහගතාතිපි සුඛසහගතාතිපි උපෙක්ඛාසහගතාතිපි. සොමනස්සිත්‍රියං සියං පිතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛාසහගතං, සියං න චතතබ්බං පිතිසහගතනති. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං පිතිසහගතා, සියං සුඛසහගතා, සියං උපෙක්ඛාසහගතා. චතතාරිත්‍රියං සියං පිතිසහගතා, සියං සුඛසහගතා, සියං උපෙක්ඛාසහගතා, සියං න චතතබ්බං පිතිසහගතාතිපි සුඛසහගතාතිපි උපෙක්ඛාසහගතාතිපි.

පණ්ණරසිත්‍රියං නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා. දෙමනස්සිත්‍රියං සියං දස්සනෙන පභානබ්බං, සියං භාවනාය පභානබ්බං. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං දස්සනෙන පභානබ්බා, සියං භාවනාය පභානබ්බා, සියං නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

පණ්ණරසිත්‍රියං නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. දෙමනස්සිත්‍රියං සියං දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකං, සියං භාවනාය පභානබ්බභෙතුකං. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකා, සියං භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා, සියං නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බ භෙතුකා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහු ය. ජීවිතේන්ද්‍රියය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූවාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් විපාකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය. අඤ්ඤාන්ද්‍රියය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නො ම විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය අනුපාදින්නොපාදනිය ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නොපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලේශික ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලේශික ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අවිතර්කඅවිචාර වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සවිතර්ක සවිචාර ය. උපෙක්ෂේන්ද්‍රියය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ එකොළොසෙක් සවිතර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිතර්ක විචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියයුත්තාහ. සොමනස්සින්ද්‍රියය ප්‍රිතිසහගත වන්නේ ය. සුඛසහගත නො වෙයි උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, ප්‍රිතිසහගත යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් ප්‍රිතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රිතිසහගත හි ද සුඛසහගත හි ද ද, උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහු යි.

දසිනුයා නෙව ආවයගාමි නාපවයගාමිනො. දෙමනස්සිනුයං ආවයගාමි. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතිනුයං අපවයගාමි. අඤ්ඤිනුයං සියා අපවයගාමි, සියා නෙවාවයගාමි නාපවයගාමි. නවිනුයා සියා ආවයගාමිනො, සියා අපවයගාමිනො, සියා නෙව ආවයගාමි නාපවයගාමිනො.

දසිනුයා නෙව සෙකබ්බා නාසෙකබ්බා. දවිනුයා සෙකබ්බා. අඤ්ඤානා-විනුයං අසෙකබ්බං. නවිනුයා සියා සෙකබ්බා, සියා අසෙකබ්බා, සියා නෙව සෙකබ්බා නාසෙකබ්බා.

දසිනුයා පරිත්තා. තිණ්ණිනුයා අප්පමාණා. නවිනුයා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

සත්තනිනුයා අනාරම්මණා. දවිනුයා පරිත්තාරම්මණා. තිණ්ණිනුයා අප්පමාණාරම්මණා. දෙමනස්සිනුයං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං, න අප්පමාණාරම්මණං. සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණනති'පි මහග්ගතාරම්මණනති'පි. නවිනුයා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණනති'පි මහග්ගතාරම්මණනති'පි අප්පමාණාරම්මණනති'පි.

නවිනුයා මජ්ඣිමා. දෙමනස්සිනුයං භිනං. තිණ්ණිනුයා පණ්ණිනා. තිණ්ණිනුයා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණ්ණිනා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා භිනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණ්ණිනා.

දසිනුයා අතියතා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතිනුයං සම්මත්තනියතං. වත්තාරිනුයා සියා සම්මත්තනියතා, සියා අතියතා. දෙමනස්සිනුයං සියා ටිච්ඡත්තනියතං, සියා අතියතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ටිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අතියතා.

සත්තනිනුයා අනාරම්මණා. වත්තාරිනුයා න වත්තබ්බං මග්ගාරම්මණා-නි'පි මග්ගගෙතුකානි'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සා-මිතිනුයං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගගෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගගෙතුකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. අඤ්ඤිනුයං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගගෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගගෙතුකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. නවිනුයා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගගෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාරම්මණනති'පි මග්ගගෙතුකානි'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

දසිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න වත්තබ්බං අනුප්පන්නාති. දවිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බං උප්පාදිනොති. දසිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

සත්තනිනුයා අනාරම්මණා. දවිනුයා පච්චුප්පන්නාරම්මණා. තිණ්ණිනුයා න වත්තබ්බං අතීතාරම්මණනති'පි අනාගතාරම්මණනති'පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණනති'පි. දසිනුයා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බං අතීතාරම්මණනති'පි අනාගතා-රම්මණනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්මණනති'පි.

සියා අජ්ඣතතා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣතතබ්බිද්ධා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහු ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ආවයගාමී වෙයි. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය අපවයගාමී ය. අඤ්ඤන්ද්‍රියය අපවයගාමී ද වන්නේ ය, නොම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නොම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෝ යි. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂයෝ ය. දඤ්ඤතාවින්ද්‍රියය අශෛක්ෂ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නොම ශෛක්ෂ වූවාහු නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරිත්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අප්‍රමාණාලම්භන වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය පරිත්තාලම්භන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භන නො වෙයි. පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද නො කියුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්තාලම්භන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්භන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද අප්‍රමාණාලම්භන යි ද නො කියුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මධ්‍යම වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය භීත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් භීත ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය සමාක්ත්වනියත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් සමාක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ, දෙමනස්සින්ද්‍රියය මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නේ ය. අනියත ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමාක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියුන්නාහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය මාර්ගාලම්භන නො වෙයි, මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මාර්ගාලම්භන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදි ද වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියුන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදිහු ය යි නො කියුන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදි ද වන්නාහු යි.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) අකිත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් අනාලම්භනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් වච්ඡානාලම්භනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අකිතාලම්භනයයි ද අනාගතාලම්භනයයි ද වච්ඡානාලම්භනයයි ද නො කියුන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අකිතාලම්භන ද අනාගතාලම්භන ද වච්ඡානාලම්භන ද වන්නාහ, අකිතාලම්භනයයි ද අනාගතාලම්භනයයි ද වච්ඡානාලම්භනයයි ද නොකියුතු වන්නාහ.

(දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ. බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්නාහු යි.

සතතින්ද්‍රියං අනාරම්භණං. නිශ්ඤාන්ද්‍රියං බහිශ්ඤාතමමණං. චතතාරින්ද්‍රියං සියං අජකිත්තාරම්භණං, සියං බහිශ්ඤාතමමණං, සියං අජකිත්තබහිශ්ඤාතමමණං. අවසින්ද්‍රියං සියං අජකිත්තාරම්භණං, සියං බහිශ්ඤාතමමණං, සියං අජකිත්තබහිශ්ඤාතමමණං, සියං න චතතබ්බං අජකිත්තාරම්භණංති'පි බහිශ්ඤාතමමණංති'පි අජකිත්තබහිශ්ඤාතමමණංති'පි.

පඤ්ඤින්ද්‍රියං අනිදස්සනසප්පට්ඨං. සත්තරසින්ද්‍රියං අනිදස්සන අප්පට්ඨං.

334. චතතාරින්ද්‍රියං හෙතු. අවසාරසින්ද්‍රියං න හෙතු.

සතතින්ද්‍රියං සහෙතුකා. නවින්ද්‍රියං අහෙතුකා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං සහෙතුකා, සියං අහෙතුකා.

සතතින්ද්‍රියං හෙතුසම්පසුත්තං. නවින්ද්‍රියං හෙතුවිපසුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං හෙතුසම්පසුත්තං, සියං අහෙතුසම්පසුත්තං.

චතතාරින්ද්‍රියං හෙතු චෙව සහෙතුකා ච. නවින්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුති'පි. නිශ්ඤාන්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සියං සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියං න චතතබ්බං සහෙතුකාචෙව න ච හෙතුති.

චතතාරින්ද්‍රියං හෙතු චෙව හෙතු සම්පසුත්තං ච. නවින්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පසුත්තාති'පි හෙතුසම්පසුත්තං චෙව න ච හෙතුති'පි. නිශ්ඤාන්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පසුත්තාති, හෙතුසම්පසුත්තං චෙව න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියං න චතතබ්බං හෙතු චෙව හෙතු සම්පසුත්තාති, සියං හෙතුසම්පසුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියං න චතතබ්බං හෙතුසම්පසුත්තං චෙව න ච හෙතුති.

නවින්ද්‍රියං න හෙතු අහෙතුකා. නිශ්ඤාන්ද්‍රියං න හෙතු සහෙතුකා. චතතාරින්ද්‍රියං න චතතබ්බං න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං න හෙතු සහෙතුකා, සියං න හෙතු අහෙතුකා.

335. සප්පට්ඨං, සඤ්ඤා, අනිදස්සනං.

පඤ්ඤින්ද්‍රියං සප්පට්ඨං. සත්තරසින්ද්‍රියං අප්පට්ඨං.

සතතින්ද්‍රියං රූපං. චුද්දසින්ද්‍රියං අරූපං. ඡ විතින්ද්‍රියං සියං රූපං, සියං අරූපං.

දසින්ද්‍රියං ලොකියං. නිශ්ඤාන්ද්‍රියං ලොකුත්තරං. නවින්ද්‍රියං සියං ලොකියං, සියං ලොකුත්තරං.

කෙනවි විඤ්ඤායා කෙනවි න විඤ්ඤායා.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් බාහිරාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තිසයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්තිසයෝ යි.

334. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතුහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටළොස් දෙනෙක් හෙතුහු නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතුවිප්‍රසුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, හෙතු විප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි ද සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියුක්තාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෝ යි නො කියුක්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ යි නො කියුක්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙති. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති නො කියුක්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියුක්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි නො කියුක්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි නො කියුක්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වන්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි නො කියුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකහ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකහ යි ද නො කියුක්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්තාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

335. (දෙව්යි ඉන්ද්‍රියයෝ) සප්තායෝ ය. සංඛ්‍යාතයෝ ය. අනිදර්ශනයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් සප්තිසයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතළොස් දෙනෙක් අප්තිසයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් රූපවත්හ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදුස් දෙනෙක් අරූපයෝ ය. ජීවිකෙන්ද්‍රියය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ලොකිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ලොකික ද වන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු යි.

(දෙව්යි ඉන්ද්‍රියයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දත යුක්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දත යුක්තාහු යි.

336. නො ආසවා.

දසිනිසා සාසවා. තිණිනිසා අනාසවා. නවිනිසා සිය සාසවා, සිය අනාසවා.

පණණරසිනිසා ආසවවිපසුත්තා. දොමනසිනිසා ආසවසම්පසුත්තං. ඡ ඉනිසා සිය ආසවසම්පසුත්තා, සිය ආසවවිපසුත්තා.

දසිනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති, සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති. තිණිනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති'පි සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති'පි. නවිනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති, සිය සාසවා වෙව් නො ච ආසවා, සිය න වත්තබ්බා සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති.

පණණරසිනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් ආසවසම්පසුත්තාති'පි, ආසවසම්පසුත්තා වෙව් නො ච ආසවාති'පි. දොමනසිනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් ආසවසම්පසුත්තනති, ආසවසම්පසුත්තං වෙව් නො ච ආසවා. ඡ ඉනිසා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් ආසවසම්පසුත්තාති, සිය ආසවසම්පසුත්තා වෙව් නො ච ආසවා, සිය න වත්තබ්බා ආසවසම්පසුත්තා වෙව් නො ච ආසවාති.

නවිනිසා ආසවවිපසුත්තසාසවා. තිණිනිසා ආසවවිපසුත්ත-අනාසවා. දොමනසිනිසා න වත්තබ්බා ආසවවිපසුත්තසාසවාති'පි ආසවවිපසුත්තඅනාසවාති'පි. තිණිනිසා සිය ආසවවිපසුත්ත සාසවා, සිය ආසවවිපසුත්තඅනාසවා. ඡ ඉනිසා සිය ආසවවිපසුත්තසාසවා, සිය ආසවවිපසුත්ත අනාසවා, සිය න වත්තබ්බා ආසවවිපසුත්තසාසවාති'පි ආසවවිපසුත්තඅනාසවාති'පි.

337. නො සංයෝජනා.

දසිනිසා සංයෝජනා. තිණිනිසා අසංයෝජනා. නවිනිසා සිය සංයෝජනා, සිය අසංයෝජනා.

පණණරසිනිසා සංයෝජනවිපසුත්තා. දොමනසිනිසා සංයෝජනසම්පසුත්තං. ඡ ඉනිසා සිය සංයෝජනසම්පසුත්තා, සිය සංයෝජනවිපසුත්තා.

දසිනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනා වෙව් සංයෝජනාති, සංයෝජනා වෙව් නො ච සංයෝජනා. තිණිනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනා-වෙව් සංයෝජනාති'පි සංයෝජනා වෙව් නො ච සංයෝජනාති'පි. නවිනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනාවෙව් සංයෝජනාති, සිය සංයෝජනා වෙව් නො ච සංයෝජනා, සිය න වත්තබ්බා සංයෝජනා වෙව් නො ච සංයෝජනාති.

පණණරසිනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනාවෙව් සංයෝජනසම්පසුත්තාති'පි සංයෝජනසම්පසුත්තා වෙව් නො ච සංයෝජනාති'පි. දොමනසිනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනාවෙව් සංයෝජනසම්පසුත්තනති, සංයෝජනසම්පසුත්තං වෙව් නො ච සංයෝජනං. ඡ ඉනිසා න වත්තබ්බා සංයෝජනා වෙව් සංයෝජනසම්පසුත්තාති, සිය සංයෝජනසම්පසුත්තා වෙව් නො ච සංයෝජනා, සිය න වත්තබ්බා සංයෝජනසම්පසුත්තා වෙව් නො ච සංයෝජනාති.

336. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ආප්‍රවයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සාප්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නිදෙනෙක් අසාප්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආප්‍රවයෝ ද වත්නාහ, අසාප්‍රවයෝ ද වත්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආප්‍රව්‍යප්‍රසක්ත වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ආප්‍රවසම්ප්‍රසක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් ආප්‍රවසම්ප්‍රසක්ත ද චන්තාහ, ආප්‍රව්‍යප්‍රසක්ත ද චන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ආසුව ද වුවාහු ම සාසුව යි ද සාසුව ද වුවාහු ම නො ද ආසුව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආසුව ද වුවාහු ම සාසුව යි ද සාසුව ද වුවාහු ම නො ද ආසුව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියෝ නව දෙනෙක් ආසුව ද වූ ම සාසුවයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුව ද වූවාහු ම නො ද ආසුව ද වන්නාහ. සාසුව ද වූ ම නො ද ආසුවයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආසුව ද වුවානු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුවහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමතස්සින්ද්‍රිය ආසුවසෙක් ද වුයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තසෙකැ සි නො කියයුත්තේ ය. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුයේ ම නො ද ආසුවසෙක් වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආසුව ද වුවානු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ සි නො කියයුත්තාහ. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුව ද වන්නාහ. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුවහ සි නො කියයුතු වන්නානු සි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කසාශ්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කආශ්‍රවයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කසාශ්‍රවයෙකැ යි ද ආශ්‍රව ච්ඡ්‍රයක්කආශ්‍රවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් ආශ්‍රව ච්ඡ්‍රයක්කසාශ්‍රව ද වන්තාහ, ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කආශ්‍රව ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කසාශ්‍රව ද වන්තාහ, ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කආශ්‍රව ද වන්තාහ, ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්ක සාශ්‍රවහ යි ද ආශ්‍රවච්ඡ්‍රයක්කආශ්‍රවහ යි ද නො කියයුතු ද වන්තාහු යි.

337. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ සංයෝජනයෝ නො වෙත්.

ඉන්දියයෝ දස දෙනෙක් සංයෝජනයහ, ඉන්දියයෝ තිදෙනෙක් අසංයෝජනයහ. ඉන්දියයෝ නව දෙනෙක් සංයෝජනය ද වන්නාහ, අසංයෝජනය ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සංයෝජන ද වූවාහු ම සංයෝජනියහ සි නො කියයුත්තාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනියහ සි ද සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජනහ සි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනියහ සි නො කියයුත්තාහු ද සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජනහ සි නො කියයුතු ද වන්නාහු සි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයෝජන ද වුවහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහු යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවහු ම තො ද සංයෝජනහු යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමතස්සි ත්‍රිදිස සංයෝජනයෙන් ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙනැ යි නො කියයුත්තේ ය. සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම තො ද සංයෝජන වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් සංයෝජන ද වුවහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම තො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම තො ද සංයෝජනහු යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නවින්ද්‍රියා සංයෝජනවිපසුත්තසංයෝජනියා, තිණ්ණින්ද්‍රියා සංයෝජන විපසුත්තඅසංයෝජනියා, දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං සංයෝජන විපසුත්තසංයෝජනියනතිපි සංයෝජනවිපසුත්තඅසංයෝජනියනතිපි. තිණ්ණින්ද්‍රියා සියා සංයෝජනවිපසුත්තසංයෝජනියා, සියා සංයෝජන විපසුත්තඅසංයෝජනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයෝජනවිපසුත්ත සංයෝජනියා, සියා සංයෝජනවිපසුත්තඅසංයෝජනියා, සියා න චත්තබ්බං සංයෝජනවිපසුත්තසංයෝජනියාතිපි සංයෝජනවිපසුත්තඅසංයෝජනියාතිපි.

338. නො ගන්තො.

දසින්ද්‍රියා ගන්තනියා තිණ්ණින්ද්‍රියා අගන්තනියා. නවින්ද්‍රියා සියා ගන්තනියා, සියා අගන්තනියා.

පණණරසින්ද්‍රියා ගන්තවිපසුත්තා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං ගන්තසම්පසුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්තසම්පසුත්තා, සියා ගන්තවිපසුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියාති, ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තො. තිණ්ණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියාතිපි ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තනියාතිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තනියාති, සියා ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තො, සියා න චත්තබ්බං ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තනියා.

පණණරසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පසුත්තාතිපි ගන්ත සම්පසුත්තා චෙව නොව ගන්තනියාතිපි. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පසුත්තනති, ගන්තසම්පසුත්තං චෙව නොව ගන්තො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පසුත්තනති, සියා ගන්තසම්පසුත්තා චෙව නොව ගන්තො, සියා න චත්තබ්බං ගන්තසම්පසුත්තා චෙව නොව ගන්තනියා.

නවින්ද්‍රියා ගන්තවිපසුත්තගන්තනියා. තිණ්ණින්ද්‍රියා ගන්තවිපසුත්ත අගන්තනියා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං ගන්තවිපසුත්තගන්තනියනතිපි ගන්තවිපසුත්තඅගන්තනියනතිපි. තිණ්ණින්ද්‍රියා සියා ගන්තවිපසුත්තගන්තනියා, සියා ගන්තවිපසුත්තඅගන්තනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්තවිපසුත්තගන්තනියා, සියා ගන්තවිපසුත්තඅගන්තනියා, සියා න චත්තබ්බං ගන්තවිපසුත්ත ගන්තනියාතිපි ගන්තවිපසුත්තඅගන්තනියාතිපි.

339.-341. නො ඔහා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා.

දසින්ද්‍රියා නිවරණියා, තිණ්ණින්ද්‍රියා අනිවරණියා. නවින්ද්‍රියා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා.

පණණරසින්ද්‍රියා නිවරණවිපසුත්තා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං නිවරණ සම්පසුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණසම්පසුත්තා සියා නිවරණවිපසුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාති, නිවරණියා චෙව නොව නිවරණා. තිණ්ණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාතිපි නිවරණියා චෙව නොව නිවරණාතිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාති. සියා නිවරණියා චෙව නොව නිවරණා, සියා න චත්තබ්බං නිවරණියා චෙව නොව නිවරණාති.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනය වෙති. දෙමනසස්ථිත්තද්‍රිය සංයෝජන විප්‍රසූක්තසංයෝජනය යි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනය යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනය ද චන්තාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්ත අසංයෝජනය ද චන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනය ද චන්තාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනය ද චන්තාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්ත සංයෝජනය යි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඅසංයෝජනය යි ද නො කියයුතු චන්තාහු යි.

338. နေပီမိ စွတ်ငြိမယော့ ဟုတ်ဝယော့ ဘော ဝေဏ်.

ඉන්දියයෝ දස දෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්දියයෝ ති දෙනෙක් අග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්දියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය ද වෙති, අග්‍රන්ථනීය ද වෙත්.

ඉන්දියයෝ පසළොස් දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තයෝ ය. දෙමතස්සින්දිය ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසූක්ත ය. ඉන්දියයෝ ස දෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ සි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනිය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ සි ද ග්‍රන්ථනිය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ සි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ සි නො කියයුත්තාහ, ග්‍රන්ථනිය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථ ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථනිය ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ සි නො කියයුතු වන්නාහ සි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමතස්සිත්තීය ග්‍රන්ථසෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථසෙකි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ග්‍රන්ථ ද වත්තාහ, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථයෝ යි නො කියයුතු ද වත්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්කග්‍රන්ථනීය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නි දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක අග්‍රන්ථනීය වෙති. දෙවනසිතීන්ද්‍රිය ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක ග්‍රන්ථනීය යි ද ග්‍රන්ථ විප්‍රසූක්ක අග්‍රන්ථනීය යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නි දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක අග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ය දෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක අග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථ විප්‍රසූක්ක ග්‍රන්ථනීය ය යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ක අග්‍රන්ථනීය ය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

339-341. (දෙවියි ඉන්ද්‍රියයෝ) ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නිවරණිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අනිවරණිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණිය ද වන්තාහ, අනිවරණිය ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නිවරණවිප්‍රසූක්තයෝ ය. දෙමනස්සිත්තද්‍රිය නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද චන්තාහ, නිවරණ විප්‍රසූක්ත ද චන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ. නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කී දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි ද නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ. නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණ ද වන්නාහ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහ යි.

පණණරසිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති'පි නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණාති'පි. දෙමනසසිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තනති, නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති, සියා නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණං, සියා න වතතබ්බං නිවරණසම්පයුත්තා වෙච නො ච නිවරණාති.

නවිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා. තිණිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියා. දෙමනසසිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියනති'පි, නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණියනති'පි. තිණිඤ්ඤා සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණියා, සියා න වතතබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියාති'පි නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණියාති'පි.

342. නො පරාමාසා.

දසිඤ්ඤා පරාමට්ඨා. තිණිඤ්ඤා අපරාමට්ඨා. නවිඤ්ඤා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා.

සොළසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාස සම්පයුත්තා, සියා පරාමාස විපයුත්තා.

දසිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා. තිණිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති'පි, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති'පි. නවිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, සියා පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා, සියා න වතතබ්බං පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති.

දසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා. තිණිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තඅපරාමට්ඨා, තිණිඤ්ඤා සියා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා සියා පරාමාසවිපයුත්ත අපරාමට්ඨා ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිපයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න වතතබ්බං පරාමාසවිපයුත්ත පරාමට්ඨාති'පි පරාමාසවිපයුත්තඅපරාමට්ඨාති'පි.

343. සතතිඤ්ඤා අනාරම්භණං. චුල්ලසිඤ්ඤා සාරම්භණං. ජිවිතිඤ්ඤා සියා සාරම්භණං, සියා අනාරම්භණං.

ඵකවිසතිඤ්ඤා නො විතතා. මතිඤ්ඤා විතතං.

තෙරසිඤ්ඤා වෙතසිකා. අට්ඨසිඤ්ඤා අවෙතසිකා. ජිවිතිඤ්ඤා සියා වෙතසිකා, සියා අවෙතසිකා.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසම්පයුත්තා. සතතිඤ්ඤා විතතවිපයුත්තා. ජිවිතිඤ්ඤා සියා විතතසම්පයුත්තං, සියා විතතවිපයුත්තං. මතිඤ්ඤා න වතතබ්බං විතෙතන සම්පයුත්තනති'පි විතෙතන විපයුත්තනති'පි.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසංසට්ඨා. සතතිඤ්ඤා විතතවිසංසට්ඨා. ජිවිතිඤ්ඤා සියා විතතසංසට්ඨා, සියා විතතවිසංසට්ඨා. මතිඤ්ඤා න වතතබ්බං විතෙතන සංසට්ඨනති'පි විතෙතන විසංසට්ඨනති'පි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණ යෙක් ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණ ද වන්නාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණියහ යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

342. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) පරාමාසයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අපරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූවාහු ම පරාමාෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම පරාමාෂ්ටහ යි ද පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රිය යෝ නව දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම නො ද පරාමාෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශ ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශහ යි නො කිය යුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටහ යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

343. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ කුසුස් දෙනෙක් සාලම්භයහ. ජීවිකින්ද්‍රිය සාලම්භන ද වන්නේ ය, අනාලම්භන ද වන්නේ යි.

එක්විසි ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තයෝ නො වෙති. මනින්ද්‍රිය චිත්ත වෙ.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චෛතසිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අචෛතසිකයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසංයාමයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් චිත්ත විසංයාමයෝ ය. ජීවිකින්ද්‍රිය චිත්තසංයාම ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංයාම ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සංයාම යි ද චිත්තය හා විසංයාම යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසමුට්ඨානා. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතසමුට්ඨානා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතසමුට්ඨානං, සියා නො විතතසමුට්ඨානං.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසහභුතො. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතසහභුතො. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතසහභු සියා නො විතතසහභු.

තෙරසිඤ්ඤා විතතානුපරිචතතිනො. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතානු-පරිචතතිනො. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතානුපරිචතති, සියා නො විතතානු-පරිචතති.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසංසඨසමුට්ඨානා. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතසංසඨ-සමුට්ඨානා. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතසංසඨසමුට්ඨානං, සියා නො විතතසංසඨසමුට්ඨානං.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසංසඨසමුට්ඨානසහභුතො. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතසංසඨසමුට්ඨානසහභුතො. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතසංසඨ-සමුට්ඨානසහභු, සියා නො විතතසංසඨසමුට්ඨානසහභු.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසංසඨසමුට්ඨානානුපරිචතතිනො. අට්ඨිඤ්ඤා නො විතතසංසඨසමුට්ඨානානුපරිචතතිනො. ජ්විතිඤ්ඤා සියා විතතසංසඨ-සමුට්ඨානානුපරිචතති, සියා නො විතතසංසඨ සමුට්ඨානානුපරිචතති.

ඡ ඉන්ද්‍රියා අජඤ්ඤා. සොළසිඤ්ඤා බාහිර.

සතතිඤ්ඤා උපාදු. චුද්දසිඤ්ඤා නො උපාදු. ජ්විතිඤ්ඤා සියා උපාදු, සියා නො උපාදු.

නච්ඤ්ඤා උපාදිත්තා. චත්තාරිඤ්ඤා අනුපාදිත්තා. නච්ඤ්ඤා සියා උපාදිත්තා, සියා අනුපාදිත්තා.

344. නො උපාදනා.

දසිඤ්ඤා උපාදනියා. තිණ්ණිඤ්ඤා අනුපාදනියා. නච්ඤ්ඤා සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

සොළසිඤ්ඤා උපාදනවිපසුත්තා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදනසම්පසුත්තා සියා උපාදන විපසුත්තා.

දසිඤ්ඤා න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනියාති, උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනා. තිණ්ණිඤ්ඤා න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනියාති'පි, උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනාති'පි. නච්ඤ්ඤා න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනියාති, සියා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනා, සියා න චත්තබ්බා උපාදනියා චෙව නො ච උපාදනාති.

සොළසිඤ්ඤා න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනසම්පසුත්තාති'පි උපාදනසම්පසුත්තා චෙව නො ච උපාදනාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බා උපාදනා චෙව උපාදනසම්පසුත්තාති, සියා උපාදන-සම්පසුත්තා චෙව නො ච උපාදනා, සියා න චත්තබ්බා උපාදන-සම්පසුත්තා චෙව නො ච උපාදනාති.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තානුපරිවර්තීහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තානුපරිවර්තී නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, විත්තානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් බාහිරයෝ වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් උපාද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදස් දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රියය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු යි.

344. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ උපාදනයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි ද උපාදනිය ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ, උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදනියයෝ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

දසිනිසං උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා. තිණිනිසං උපාදන-
විපසුත්ත අනුපාදනියා. තිණිනිසං සියා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා,
සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියා උපාදනවිප-
සුත්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, සියා න
වත්තබ්බං උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියාති'පි උපාදනවිපසුත්ත-
අනුපාදනියාති'පි.

345. නො කිලෙසා.

දසිනිසං සංකිලෙසිකා, තිණිනිසං අසංකිලෙසිකා, නවිනිසං සියා
සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

පණණරසිනිසං අසංකිලිට්ඨා, දෙමනසිනිසං සංකිලිට්ඨං, ඡ
ඉන්ද්‍රියං සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

පණණරසිනිසං කිලෙසවිපසුත්තා, දෙමනසිනිසං කිලෙස-
සමපසුත්තං, ඡ ඉන්ද්‍රියං සියා කිලෙසසමපසුත්තා, සියා කිලෙසවිපසුත්තා.

දසිනිසං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සංකිලෙසිකා
වෙව නො ච කිලෙසා. තිණිනිසං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව සංකි-
ලෙසිකාති'පි සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසාති'පි. නවිනිසං න
වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච
කිලෙසා සියා න වත්තබ්බං සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසාති.

පණණරසිනිසං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාති'පි
සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසාති'පි. දෙමනසිනිසං න වත්තබ්බං
කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨනති, සංකිලිට්ඨස්ඤ්ච ව නො ච කිලෙසා.
ඡ ඉන්ද්‍රියං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව
නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බං සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච
කිලෙසාති.

පණණරසිනිසං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපසුත්තාති'පි
කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසාති'පි. දෙමනසිනිසං න
වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපසුත්තනති, කිලෙසසමපසුත්තං
වෙව නො ච කිලෙසා. ඡ ඉන්ද්‍රියං න වත්තබ්බං කිලෙසා වෙව
කිලෙසසමපසුත්තාති, සියා කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා,
සියා න වත්තබ්බං කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ච කිලෙසාති.

නවිනිසං කිලෙසවිපසුත්ත සංකිලෙසිකා. තිණිනිසං කිලෙසවිප-
සුත්තඅසංකිලෙසිකා. දෙමනසිනිසං න වත්තබ්බං කිලෙසවිපසුත්ත-
සංකිලෙසිකනති'පි කිලෙසවිපසුත්තඅසංකිලෙසිකනති'පි. තිණිනිසං
සියා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුත්තඅසංකි-
ලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙස-
විපසුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසවිපසුත්තසංකි-
ලෙසිකාති'පි කිලෙසවිපසුත්ත අසංකිලෙසිකාති'පි.

346. පණණරසිනිසං න දසානෙන පභාතබ්බං සතතිනිසං සියා
දසානෙන පභාතබ්බං සියා න දසානෙන පභාතබ්බං.

පණණරසිනිසං න භාවනාය පභාතබ්බං සතතිනිසං සියා භාවනාය
පභාතබ්බං, සියා න භාවනාය පභාතබ්බං.

178-503 (8/73)

පණණරසිඤ්ඤා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා. සතතිඤ්ඤා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා.

පණණරසිඤ්ඤා න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා. සතතිඤ්ඤා සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා.

නවිඤ්ඤා අවිතකකා. දෙමනස්සිඤ්ඤා සවිතකකා. ආදයිඤ්ඤා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

නවිඤ්ඤා අවිචාරු. දෙමනස්සිඤ්ඤා සවිචාරු. ආදයිඤ්ඤා සියා සවිචාරු, සියා අවිචාරු.

ඵකාදයිඤ්ඤා අපට්ඨිකා. ඵකාදයිඤ්ඤා සියා සපට්ඨිකා, සියා අපට්ඨිකා.

ඵකාදයිඤ්ඤා න පිතිසහගතා. ඵකාදයිඤ්ඤා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

ආදයිඤ්ඤා න සුඛසහගතා. දයිඤ්ඤා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ආදයිඤ්ඤා න උපෙක්ඛාසහගතා. දයිඤ්ඤා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

දයිඤ්ඤා කාමාවචරු. තිණ්ණිඤ්ඤා න කාමාවචරු. නවිඤ්ඤා සියා කාමාවචරු, සියා න කාමාවචරු.

තෙරසිඤ්ඤා න රූපාවචරු නවිඤ්ඤා සියා රූපාවචරු. සියා න රූපාවචරු.

වුද්ධයිඤ්ඤා න අරූපාවචරු. අට්ඨිඤ්ඤා සියා අරූපාවචරු. සියා න අරූපාවචරු.

දයිඤ්ඤා පරියාපනතා. තිණ්ණිඤ්ඤා අපරියාපනතා. නවිඤ්ඤා සියා පරියාපනතා, සියා අපරියාපනතා.

ඵකාදයිඤ්ඤා අනියයානිකා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතිඤ්ඤා නියයානිකා දයිඤ්ඤා සියා නියයානිකා, සියා අනියයානිකා.

දයිඤ්ඤා අනියතා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතිඤ්ඤා නියතා. ඵකාදයිඤ්ඤා සියා නියතා, සියා අනියතා.

දයිඤ්ඤා සඋත්තරු. තිණ්ණිඤ්ඤා අනුත්තරු. නවිඤ්ඤා සියා සඋත්තරු, සියා අනුත්තරු.

පණණරසිඤ්ඤා අරණා. දෙමනස්සිඤ්ඤා සරණා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්ඤාප්‍රවෘත්තං.

ඉන්ද්‍රිය විභවෙහා නිබ්බිතො.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදන ඇත්තාහු නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදන ද වන්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදන නො ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදන ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනයෝ නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සවිතර්ක ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්තාහ, අවිතර්ක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සවිචාර ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙළොස් දෙනෙක් සවිචාර ද වන්තාහ, අවිචාර ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අප්‍රීතිකයෝ ය. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්තාහ, අප්‍රීතික ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගතයෝ නො ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සුඛසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් කාමාවචරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් කාමාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්තාහ, කාමාවචර නො ද වන්තාහු යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්තාහ. රූපාවචර නො ද වන්තාහු යි.

තුළුස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්තාහ, අරූපාවචර නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් පයඝාපන්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අපයඝාපන්නයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් පයඝාපන්න ද වන්තාහ, අපයඝාපන්න ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අනෙයාඝාතකයෝ වෙති. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය නෙයාඝාතක ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් නෙයාඝාතක ද වන්තාහ, අනෙයාඝාතක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය නියතය එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සඋත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්තාහ, අනුත්තර ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරණයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සරණ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සරණ ද වන්තාහ, අරණ ද වන්තාහු යයි.

පඤ්ඤප්‍රවෘත්තිය යි.

ඉන්ද්‍රියවිභව නිමි.

6. පරිච්ඡසමුපපාද විභඛේගා

347. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාර, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා ඵසෙයා, ඵසෙයපච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසා සමභවනති, එවමෙ-තස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

348. තත්ථ කතමො අවිජ්ජා : දුකෙති අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛතිරේඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛතිරේඛගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා : පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ අපුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙ කායසංඛාරෙ වච්චසංඛාරෙ විතතසංඛාරෙ.

තත්ථ කතමො පුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ : කුසලාවෙනනා කාමාවචරා රූපාවචරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා, අයං වුච්චති පුඤ්ඤාභි-සංඛාරෙ.

තත්ථ කතමො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ : අකුසලා වෙනනා කාමාවචරා, අයං වුච්චති අපුඤ්ඤාභිසංඛාරෙ.

තත්ථ කතමො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙ : කුසලා වෙනනා අරූපාවචරා, අයං වුච්චති ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෙ.

තත්ථ කතමො කායසංඛාරෙ : කායසංඤ්චනනා කායසංඛාරෙ, වච්චසංඤ්චනනා වච්චසංඛාරො, මනෝසංඤ්චනනා විතතසංඛාරො. ඉමෙ වුච්චනති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා.

349. තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : චක්ඛුචිඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීව්හවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝ විඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

350. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං.

තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකඛ්ඛො සඤ්ඤාකඛ්ඛො සංඛාරකඛ්ඛො, ඉදං වුච්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛාරො ච මහාභූතා චතුර්නං ච මහා භූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදං ච නාමං ඉදං ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

351. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චක්ඛායතනං සොභායතනං ඝානායතනං ජීව්හායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

6. ප්‍රතිත්‍යාසම්ප්‍රදාය විභවනය

347. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් (විපාක) විඤ්ඤාන ය, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවයෙන් සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘප්තිය වෙයි, තෘප්තියෙන් උපාදාන ය, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් (උප ප්‍රාප්ති) භවය වෙයි, (කර්ම) භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා-මරණ ද සොකපරිදේවදුක්ඛදෙමනස්සපායාසයෝ ද වෙත්. මෙසේ කෙල සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ ඉපදීම වේ.

348. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : දුඃඛසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛසමුදයසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපදාසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය. මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් (උපදාන) සංස්කාරයෝ කවරහ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභිසංස්කාර ය, කායසංස්කාර ය, වාක්සංස්කාරය, චිත්තසංස්කාර ය.

එහි පුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : දනමය වූ ද සීලමය වූ ද භාවනාමය වූ ද කාමාවචර වූ රූපාවචර වූ කුශලවේතනා ය. මේ පුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි අපුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : කාමාවචර අකුශලවේතනා ය. මේ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි ආනඤ්ජාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : අරූපාවචර කුශලවේතනා ය. මේ ආනඤ්ජාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි කායසංස්කාර කවරෙ යත් : කායසඤ්චේතනාව කායසංස්කාර ය, වාක්සඤ්චේතනාව වාක්සංස්කාර ය, මනස්සඤ්චේතනාව චිත්තසංස්කාර ය. මොහු අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන සංස්කාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

349. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : වක්ඡුර්විඤ්ඤාන ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාන ය, ස්පර්ශවිඤ්ඤාන ය, ජිහ්වාවිඤ්ඤාන ය, කායවිඤ්ඤාන ය, මනෝවිඤ්ඤාන ය. මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ' විඤ්ඤාන ' යි කියනු ලැබේ.

350. එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති.

එහි නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි රූප කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් රූපය ද යි මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ.

351. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන භවය කවරෙ යත් : වක්ඛායතන ය, සොකායතන ය, ඝාතායතන ය, ජිව්හායතන ය, කායායතන ය, මනායතන ය. මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන භවය යි කියනු ලැබේ.

352. තත් කතමො සලායතනපච්චයා එසොයා : චක්ඛුසල්පසොයා සොතසල්පසොයා ඝානසල්පසොයා ජිට්ඨාසල්පසොයා කායසල්පසොයා මනෝසල්පසොයා, අයං වුච්චති සලායතනපච්චයා එසොයා.

353. තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා : චක්ඛුසල්පස්සජා වෙදනා සොතසල්පස්සජා වෙදනා ඝානසල්පස්සජා වෙදනා ජිට්ඨාසල්පස්සජා වෙදනා කායසල්පස්සජා වෙදනා මනෝසල්පස්සජා වෙදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

354. තත් කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා : රූපතණ්හා සංඝ්ඤාතණ්හා ගැඬිතණ්හා රසිතණ්හා ථේඛිඛිතණ්හා ධම්මතණ්හා, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා.

355. තත් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : කාමුපාදානං දිට්ඨුපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අතථාදුපාදානං, ඉදං වුච්චති තණ්හා පච්චයා උපාදානං.

356. තත් කතමො උපාදානපච්චයා භවො : භවො දුඛිධෙන . අත්ථි කම්මභවො අත්ථි උපපත්තිභවො.

තත් කතමො කම්මභවො : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, අයං වුච්චති කම්මභවො. සබ්බස්මි භවගාමිකම්මං කම්මභවො.

තත් කතමො උපපත්තිභවො : කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා භවො එකවොකාරභවො චතුරවොකාරභවො පඤ්චවොකාරභවො, අයං වුච්චති උපපත්තිභවො. අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

257. තත් කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති බ්බොනං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

258. තත් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං.

තත් කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා බ්බන්තිවං පාලිවං චලිත්තවතා ආයුනො සංභාති ඉත්ථිසානං පටිපාඨකො. අයං වුච්චති ජරා.

තත් කතමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායා චුති චවන්තා භෙදෙ අන්තර්ධානං මච්චු මරණං කාලිනිරියා බ්බොනං භෙදෙ කලෙබරස්ස නිකේඛපො ජිවිතිත්ථිසස්ස උපවේජ්ඣෙ. ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදං ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

352. එහි ඡේදායනප්‍රකාරයෙන් උපද්‍රව්‍ය ස්වරූපය කවර යත් : වක්‍රස්ථය සහ සමස්ථය සහ, සාමාන්‍යය සහ, පරිච්ඡේදය සහ, කාලය සහ, මනෝ සමස්ථය යි. මේ ඡේදායනප්‍රකාරයෙන් උපද්‍රව්‍ය යි කියනු ලැබේ.

353. එහි ස්වරූපයෙන් උපද්‍රව්‍ය වෙනස් කවර යත් : වක්‍රස්ථයෙන් උපන් වෙනස් ය, සාමාන්‍යයෙන් උපන් වෙනස් ය, සාමාන්‍යයෙන් උපන් වෙනස් ය, පරිච්ඡේදයෙන් උපන් වෙනස් ය, කාලයෙන් උපන් වෙනස් ය, මනෝ සමස්ථයෙන් උපන් වෙනස් යි. මේ ස්වරූපයෙන් උපද්‍රව්‍ය වෙනස් යි කියනු ලැබේ.

354. එහි වෙනස්ප්‍රකාරයෙන් උපද්‍රව්‍ය කාලය කවර යත් : රූපකාලය, භූමි කාලය, ගතකාලය, රසකාලය, ස්වරූපකාලය, ධර්මකාලය යි. මේ වෙනස්ප්‍රකාරයෙන් උපද්‍රව්‍ය යි කියනු ලැබේ.

355. එහි කාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය උපද්‍රව්‍ය කවර යත් : කාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, භූමිකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ගතකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, රසකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ස්වරූපකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ධර්මකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය යි කියනු ලැබේ.

356. එහි උපද්‍රව්‍යයෙන් උපද්‍රව්‍ය භවය කවර යත් : භවය ද්විත්වයෙන් වෙයි : කර්මභවයෙන් ඇති, උපද්‍රව්‍යයෙන් ඇති.

එහි කර්මභව කවර යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාරය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාරය, ආනන්දජාති සංස්කාරය යි. මේ කර්මභව යි කියනු ලැබේ. භූමි භවගාමීකර්මය කර්මභව වේ.

එහි උපද්‍රව්‍යයෙන් උපද්‍රව්‍ය යත් : කාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, රූපයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, භූමිකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ගතකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, රසකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ස්වරූපකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය ය, ධර්මකාලයෙන් උපද්‍රව්‍ය යි කියනු ලැබේ. මේ උපද්‍රව්‍යයෙන් උපද්‍රව්‍ය භව යි කියනු ලැබේ.

357. එහි භවයෙන් උපද්‍රව්‍ය ජාති කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි යම් ඉපදීමක් (පරිපූර්ණයකින් විසින්) මොනොවට ඉපදීමක් අවසානකරයෙන් වෙසෙසින් ඉපදීමක් ස්කන්ධයන්ගේ පහළ වීමක් ආයතනයන්ගේ ප්‍රතිලාභයෙන් වේ ද, මේ භවයෙන් ජාති යි කියනු ලැබේ.

358. එහි ජාතියෙන් උපද්‍රව්‍ය පරාමර්ශ කවර යත් : පරාමර්ශයෙන් ඇති, මරණයෙන් ඇති. එහි පරාමර්ශ කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරිමක් දිරන අයුරෙන් බණ්ඩාර බවක් පැහැදිලි බවක් රැළිනැගුණු සම් ඇති බවක් ආයුෂ්‍යයෙන් පිරිහීමෙන් ඉදිරි මිනිසුන් කිරීමෙන් වේ ද, මේ පරාමර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියෙන් වූවක වන බවක් බිඳීමක් අතුරුදහන් වීමක් මාත්‍රයකින් මරණයෙන් කල්පය කිරීමක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමක් කල්පයෙන් බොහෝ කල්පයක් පරිච්ඡේදයෙන් බිඳීමක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ පරාමර්ශ යි කියනු ලැබේ ද යි මේ ජාතියෙන් උපද්‍රව්‍ය පරාමර්ශ යි කියනු ලැබේ.

359. නත්ත කතමො සොකො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතනං අනෙතාසොකො අනෙතා පරිසොකො වෙනසො පරිජ්ඣායනා ද්‍යෙමනස්සං සොකසල්ලං, අයං වුච්චති සොකො :

360. නත්ත කතමො පරිදෙවො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතනං පරිදෙවිතතනං වාචා පලාපො විපලාපො ලාලසො ලාලපනා ලාලපිතතනං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

361. නත්ත තතමං දුක්ඛං : යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුක්ඛං කායසම්ප්පාජං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, කායසම්ප්පාජං අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

362. නත්ත කතමං ද්‍යෙමනස්සං : යං වෙනසිකං අසාතං වෙනසිකං දුක්ඛං වෙනො සම්ප්පාජං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, වෙනො සම්ප්පාජං අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති ද්‍යෙමනස්සං.

363. නත්ත කතමො උපායාසො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස, ආයාසො උපායාසො ආයාසිතතනං උපායාසිතතනං, අයං වුච්චති උපායාසො.

364. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති : එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සම්භවති භොති. සමාගමො භොති. සමොධානං භොති. පාතුභාවො භොති, තෙන වුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

සුතනනනභාජනි යං.

365. අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසො, එසාපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

359. එහි ශෝක කවරෙ යත් : ඥාතීභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ටිභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතු වකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ශෝකයෙක් ශෝකාකාරයෙක් ශෝක කළ බවෙක් ඇතුළත ශෝකයෙක් ඇතුළත පරිශෝකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශෝකශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ 'ශෝක' යි කියනු ලැබේ.

360. එහි පරිදෙව කවරෙ යත් : ඥාතීභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ටිභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛහෙතුව කින් පහස්නා ලද්දහුගේ (යම්) නම කියා හැඳීමෙන් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙන් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද, මේ 'පරිදෙව' යි කියනු ලැබේ.

361. එහි දුඃඛ කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ 'දුඃඛ' යි කියනු ලැබේ.

362. එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ.

363. එහි 'උපායාස' කවරෙ යත් : ඥාතීභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ටිභාවයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃඛ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ 'උපායාස' යි කියනු ලැබේ.

364. 'ඵමමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ තෙල අමිශ්‍ර වූ නොභොත් සියලු දුඃඛරාශිහුගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'ඵමමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

365. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛරාශිහුගේ පහළවීම වේ.

අවිජ්ජාපචයා සංඛාරාදේ, සංඛාරපචයා, විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපචයා නාමං, නාමපචයා එසො, එසාපචයා වේදනා, වේදනාපචයා චණ්ඤා, චණ්ඤාපචයා උපාදානං, උපාදානපචයා භවො, භවපචයා ජාති, ජාතිපචයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකම්මස්ස සමුදයො භොති.

අපිජ්ජාපවතිය, සංඛාරො, සංඛාරපවතිය, විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-
පවතිය නාමරූපං, නාමරූපපවතිය ඡව්ඨායනනං, ඡව්ඨායනනපවතිය
ඵසො, ඵසොපවතිය වේදනා, වේදනාපවතිය තණ්හා, තණ්හාපවතිය
උපාදානං, උපාදානපවතිය භවො. භවපවතිය ජාති, ජාතිපවතිය
ජරාමරණං, එවමෙධස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා¹ එසෙසා, එසෙසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා නණ්ණා, නණ්ණාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිංකිස්ස සමුදයො හොති.

- විවිධ විකුණුණ .

366. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ අවිජ්ජාභෙදානුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදානුකං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමභෙදානුකං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසෙසා ඡව්ඨායනනභෙදානුකො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙදානුකා, වේදනාපච්චයා නිශ්භා වේදනාභෙදානුකා, නිශ්භාපච්චයා උපාදානං නිශ්භාභෙදානුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං කෙවලෙසං දුක්ඛකක්ඛංසං සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාගෙනුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරගෙනුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණගෙනුකං, නාමපච්චයා ඵසො නාමගෙනුකො, ඵසුපච්චයා වේදනා ඵසුගෙනුකා, වේදනා-පච්චයා නිශ්භා වේදනාගෙනුකා, නිශ්භාපච්චයා උපාද්ධං නිශ්භා-ගෙනුකං, උපාද්ධාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිඤ්ඤා සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංකිංඤ්ඤා අවිජ්ජාගෙනුකෝ, සංකිංඤ්ඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකිංඤ්ඤානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං, නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමරූපගෙනුකං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසො ඡව්ඨායනනගෙනුකෝ, එසොපච්චයා වේදනා එසොගෙනුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාගෙනුකා, තණ්හාපච්චයා උපාද්ධං තණ්හාගෙනුකං, උපාද්ධනපච්චයා භවෝ, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකික්ඛස්ස සමුදයො භොති.

1. සම්ප්‍රායනනපථවියා - සිරිමු, සං. 1.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුකොට ඇති විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා හෙතු කොට ඇති නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හෙතුකොට ඇති ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතුකොට ඇති උපාදාය වෙයි, උපාදාය ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බැස්සකන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාගෙනුකො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරගෙනුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණ-
ගෙනුකං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපගෙනුකං, ඡව්ඨායතන-
පච්චයා එසෙසා ඡව්ඨායතනගෙනුකෝ¹, එසසපච්චයා වෙදනා එසසගෙනුකා
වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාගෙනුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං
තණ්හාගෙනුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා
ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

ගෙනුවනුකකිං.

367. අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛ්ඛාරපච්චයා
විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමප-
යුත්තං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං, ඡව්ඨායතනපච්චයා,
එසෙසා ඡව්ඨායතනසමපයුත්තො, එසසපච්චයා වෙදනා එසසසමපයුත්තා,
වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසමපයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං
තණ්හාසමපයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා
ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛ්ඛාරපච්චයා
විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමප-
යුත්තං, නාමපච්චයා එසෙසා නාමසමපයුත්තො, එසසපච්චයා වෙදනා
එසසසමපයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසමපයුත්තා, තණ්හා
පච්චයා උපාදානං තණ්හාසමපයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා
ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස
සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛ්ඛාරපච්චයා
විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණ-
සමපයුත්තං නාමං², නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං,³
ඡව්ඨායතනපච්චයා එසෙසා ඡව්ඨායතනසමපයුත්තො, එසසපච්චයා
වෙදනා එසසසමපයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසමපයුත්තා,
තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසමපයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො,
භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස
දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

1. සලායතනගෙනුකො - සායා.

2. විඤ්ඤාණසමපයුත්තං - සිරිමු.

3. නාමරූපසමපයුත්තං - සිරිමු, මජ්ඣං.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හෙතෙකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතෙකොට ඇති විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය හෙතෙකොට ඇති නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හෙතෙකොට ඇති ෂබ්දායතනය වෙයි, ෂබ්දායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂබ්දායතනය හෙතෙකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතෙකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හෙතෙකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතෙකොට ඇති උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බරාගිහුගේ සමුදය වේ.

හෙතුවිතුමක යි.

367. අවදානාවන් අවදායම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයම්ප්‍රයුක්ත වූ විභූතිය වෙයි. විභූතප්‍රත්‍යයෙන් විභූතයම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමයම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේදය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයනප්‍රයුක්ත වූ ස්වරූපය වෙයි, ස්වරූපප්‍රත්‍යයෙන් ස්වරූපයම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනායම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘණාව වෙයි, තෘණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘණායම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සම්ප්‍රය වේ.

[illegible][illegible]

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතෙනා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණ-සම්පයුතං නාමං¹, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුතං ඡට්ඨායතනං,² ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනසම්පයුතෙනා, එසපච්චයා වේදනා එසසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනා සම්පයුතා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

සම්පයුතභවතුක්ඛං.

368. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරා-මරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා එසො එසපච්චයා'පි නාමං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරා-මරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨා-යතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

1. විඤ්ඤාණසම්පයුතං - සිපාවි.

2. නාමරූපසම්පයුතං සලායතනං - සිරිමු.

[illegible]

සම්ප්‍රදායිකවතුන්ක සි.

368. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි නාමය වෙයි. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘප්තිය වෙයි, තෘප්තියප්‍රත්‍යයෙහි වේදනාව වෙයි. තෘප්තියප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙහි තෘප්තිය වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතියප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මෙ සියලු දක්වන්නාට අනුරූපය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනුදු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙනුදු සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙනුදු විඤ්ඤාය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙනුදු නාමය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙනුදු ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනුදු වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙනුදු තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදාය ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වයන්ගෙන් සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූප වෙයි. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙහි වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙහි තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං සලායතන පච්චයා'පි නාමරූපං, ඡරිකායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා'පි ඡරිකායතනං, එසසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා, වේදනා පච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාචක්ඛානං.

369. සංඛාරපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- නාමපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඡරිකායතනපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- එසසපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- වේදනාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- තණ්හා පච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- උපාදානපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡරිකායතනං, ඡරිකායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

මානිකා

370. කතමෙ ධම්මො අකුසලා : යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතත්ථප්පත්තං රූපාරම්මණං වා සංස්පරම්මණං වා ගතාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡරිකායතනං, ඡරිකායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

371. තත්ථ කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසම්මයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පට්ඨෙධො අසම්භාගණා අප්පරියොගාහණා අසම්පෙකකිණා අපච්චවේකකිණා අපච්චකකිකම්මං දුමමෙඤ්ඤං බාලාං අත්ථප්පකුඤ්ඤං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසංයො අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අවිජ්ජාලබ්ඪි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යං චේතනා සංඤ්ඤාචක්ඛා චේතසිතතනං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙනු අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙනු සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙනු විඤ්ඤාය වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි, ඡේද්‍යතාවප්‍රත්‍යයෙනු නාමරූප වෙයි. ඡේද්‍යතාවප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙනු ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙනු ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙනු වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙනු තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වත්තයාගේ සමුදය වේ.

අනෙකුත් ප්‍රකාරයක සි.

369. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ඡේද්‍යතාවප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ඡේද්‍යතාවප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වත්තයාගේ සමුදය වේ.

මාතෘකා සි.

370. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වෙවයි, ශබ්ද ලම්බන වෙවයි ශක්ධාලම්බන වෙවයි රසාලම්බන වෙවයි සප්තව්‍යාලම්බන වෙවයි ධර්මාලම්බන වෙවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳැ සොමනස් සහගත වූ මිත්‍රාදායකය හා එකොත්පාදි ප්‍රකාරයෙන් යුක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ඡේද්‍යතාවප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛය උපදනේ වේ.

371. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් සිව්සස් නො දැනීමක් නො දැකීමක් අනව බෝධයෙක් අනානුබෝධයෙක් අසම්බෝධයෙක් අප්‍රතිවේධයෙක් (අනිත්‍යාදි සමාන්‍ය හෙයින්) මොනොවට නො ගැනීමක් භාත්පයින් නො බැසගැනීමක් සමච නො බැලීමක් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නො කිරීමක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමක් දුර්මේධ්‍ය (අපචිත්‍ර) ඛවේක් බාලයෙක් අසමාග්‍යඤ්ඤායෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යාවක් අවිද්‍යාඛසයෙක් අවිද්‍යායෝගයෙක් අවිද්‍යාඅනුශයයෙක් අවිද්‍යාපරිසයක් අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බන්ධ අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සංවෙනතාවක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ණිරං මනෝ මනාසතතං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංඛාරකකිකෝ, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡව්ඨාසතතං : යං විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ණිරං මනෝ මනාසතතං මනිජ්ජියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමපච්චයා ඡව්ඨාසතතං.

තත්ථ කතමෝ ඡව්ඨාසතතපච්චයා එසොයා : යො එසොයා පුසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතතං, අයං වුව්චති ඡව්ඨාසතතපච්චයා එසොයා.

තත්ථ කතමා එසාපච්චයා වේදනා : යං වේතයිකං සාතං වේතයිකං සුඛං වේතොසථස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං වේතොසථස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුව්චති එසාපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා : යො රුගො සාරුගො අනුතයො අනුරොධො නන්දි නන්දිරුගො විතතස්ස සාරුගො, අයං වුව්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථන්දිතං දිට්ඨිසංඤ්ඤාජනං ගාභො පතිට්ඨාභො අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡතතං තිත්ථාසතතං විපරිසෙසගාභො, ඉදං වුව්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

තත්ථ කතමෝ උපාදානපච්චයා භවො : ධපෙත්වා උපාදානං වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංඛාරකකිකෝ විඤ්ඤාණකකිකෝ, අයං වුව්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සංඤ්ජාති තිබ්බතති අභිතිබ්බතති පාත්තභාවො, අයං වුව්චති භවපච්චයා ජාති.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අජති ජරා අජති මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුතො සංභාති, අයං වුව්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අතිව්චතා අන්තර්ධානං, ඉදං වුව්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං වුව්චති ජාති පච්චයා ජරාමරණං.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සංඛතා භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාත්තභාවො භොති, තෙන වුව්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් චිත්තයෙක් (පණ්ඩර) භවාගිභවිත්තයෙක් මනසභිබ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥානානුයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් (උපද්‍යා) නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්‍යස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් භාදයෙක් පණ්ඩරයෙක් මන සභිබ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොවිඥානානුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරි බවෙක් චෛතසික වූ සුබයෙක් වේදනාසම්ප්‍රසංගයෙන් උපන් සාතසුබවේදයිතයෙක් වේදනා සම්ප්‍රසංගයෙන් උපන් සාතසුබවේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුතයෙක් අනුරොධයෙක් (ඇලීමක්) නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාද්‍යන කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් දෘෂ්ටිකාන්තාරයෙක් විරූපදෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිවිෂ්පන්දිතයෙක් දෘෂ්ටි සංයෝජනයෙක් ග්‍රාහයෙක් පිහිටා සිටීමෙක් බැසැගෙන සිටීමෙක් පරාමර්ශයෙක් කුන්සිත මාර්ගයෙක් මිත්‍යාපථයෙක් මිත්‍යාත්වයෙක් කීර්තායතනයෙක් විපර්යාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාද්‍යන යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාද්‍යනප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : උපාද්‍යනය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඤ්‍යස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥනස්කන්ධය යන මේ උපාද්‍යනප්‍රත්‍යයෙන් භව යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ඉපැදීමක් මොනොවට ඉපැදීමක් නිපැදීමක් වෙසෙසින් නිපැදීමක් පහළවීමක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

එහි ජරා කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් දිරීමක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යා ගේ පිරිහීමක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමක් ව්‍යාය වීමක් බිදීමක් භාන්සයින් බිදීමක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සහගතිය වෙයි. සමාගමය වෙයි. සම්චිධානය වෙයි. ප්‍රාදුර්භාවය වෙයි. එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි කියනු ලැබේ.

372. තත්ථි සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදාන පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ තත්ථො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ තත්ථො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා වේතනා සංඤ්චතනා වේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

තත්ථ තත්ථං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ තත්ථං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

නාමපච්චයා ඵසොති, තත්ථ තත්ථං නාමං : ධර්මො, ඵසං වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරක්ඛණ්ඩො විඤ්ඤාණක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ තත්ථො නාමපච්චයා ඵසො : යො ඵසො චුතතා සම්චුතතා සම්චුතිතතනං, අයං වුව්චති නාමපච්චයා ඵසො. -පෙ- තෙන වුව්චති ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

373. තත්ථි සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ තත්ථො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ තත්ථො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා වේතනා සංවේතනා වේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

තත්ථ තත්ථං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ තත්ථං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අත්ථිනාමං, අත්ථිරූපං. තත්ථ තත්ථං නාමං, වේදනාක්ඛණ්ඩො සඤ්ඤාක්ඛණ්ඩො සංඛාරක්ඛණ්ඩො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ තත්ථං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොනායතනස්ස උපවයො, ඝානායතනස්ස උපවයො, ඡත්ථායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමපි අත්ථි රූපං විතතජ්ජා විතතභෙත්තං විතතසමුට්ඨානං ඉදං වුව්චති රූපං, ඉති ඉදංඤා නාමං ඉදංඤා රූපං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

372. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘප්තිය වෙයි, තෘප්තියප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතියප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යන් : යම් අඤ්ඤානයක් අදර්ශනයක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයක් මොහසධ්‍යාන අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යන් : යම් වෙනතාවක් සඤ්ඤානවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවර යන් : යම් චිත්තයක් මනසක් මානසයක් . . . තද්‍යුරුප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවර යන් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාම යි කියනු ලැබේ.

'නාමපච්චයා එස්සො' යි එහි නාමය කවර යන් : ස්පර්ශය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවර යන් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශ කරන අයුරක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්වයන්ගේ සමුදයො භොති' යි කියනු ලැබේ.

373. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි. ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘප්තිය වෙයි. තෘප්තියප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වෙයි. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතියප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිජ්ජා කවර යන් : යම් අඤ්ඤානයක් අදර්ශනයක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයක් මොහ සධ්‍යාන අකුලලමුලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යන් : යම් වෙනතාවක් සඤ්ඤානවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවර යන් : යම් සිතක් මනසක් මානසයක් . . . තද්‍යුරුප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවර යන් : නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇති. එහි නාමය කවර යන් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යන් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපදීම ය, ශ්‍රොත්‍රායතනයාගේ ඉපදීම ය, ස්පර්ශායතනයාගේ ඉපදීම ය, ජිහ්වායතනයාගේ ඉපදීම ය, කායායතනයාගේ ඉපදීම ය, යළි අනා වූ ද චිත්තය වූ චිත්තය හෙතු කොට ඇති චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපවයා ඡඬායතනනති අඤ්ඤා නාමං, අඤ්ඤා රූපං, තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකප්පකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : යං රූපං තිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වතතති, ඉදං චූළවති රූපං, ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති නාමරූපං.

තත්ත කතමං නාමරූපපවයා ඡඬායතනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළවති නාමරූපපවයා ඡඬායතනං.

තත්ත කතමො ඡඬායතනපවයා එසොයා : යො එසොයා ජුසනා සමුදායනා සමුදායිතතනං, අයං චූළවති ඡඬායතනපවයා එසොයා-පෙ- තෙන චූළවති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො හොතිති.

374. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවයා සංකාරො, සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං, නාමරූපපවයා සලායතනං, ඡඬායතනපවයා එසොයා, එසොයාපවයා වේදනා, වේදනාපවයා තණ්හා, තණ්හාපවයා උපාදානං, උපාදානපවයා භවො, භවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකස්ස සමුදයො හොති

තත්ත කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළවති අවිජ්ජා.

තත්ත කතමො අවිජ්ජාපවයා සංකාරො : යා වේතනා සංඤ්ඤාතනා චෙතසිතතනං, අයං චූළවති අවිජ්ජාපවයා සංකාරො.

තත්ත කතමං සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළවති සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං.

තත්ත කතමං විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං : අඤ්ඤා නාමං, අඤ්ඤා රූපං. තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකප්පකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමි අඤ්ඤා රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුදායං, ඉදං චූළවති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං.

නාමරූපපවයා සලායතනනති අඤ්ඤා නාමං, අඤ්ඤා රූපං.

තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකප්පකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චූළවති නාමං.

‘නාමරූපච්චයා ජවයායතනං’ යන මෙහි නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනයයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශයයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ යි කියනු ලැබේ.

374. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනය වෙයි, ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු හේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤායයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ඛායතනයා හේ ඉපැත්මෙක් . . . කායායතනයාහේ ඉපැත්මෙක් වේ ද. අන්‍යවූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතක වූ චිත්තසමුට්ඨාන වූ . යම් රූපයෙක් වේ ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපච්චයා සළායතනං යනු නාමයෙක් ඇත රූපයෙක් ඇති.

එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං රූපං : චතතාරේ ව මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිසංසාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතාති, ඉදං චූළචති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූළචති නාමරූපං.

තත්ත්ව කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චක්ඛායතනං සොතායතනං ඝානායතනං ජීවහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං චූළචති නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

තත්ත්ව කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා : යො එසෙසා චූළචනා සමුප්පාදා සමුප්පිතතනං. අයං චූළචති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා -පෙ- තෙන චූළචති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

පච්චයචතුක්ඛං.

375 තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායතන-පච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ත්ව කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූළචති අවිජ්ජා.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො : යා වේතනා සංඤ්ඤානා වේතයිතතනං, අයං චූළචති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ අවිජ්ජාභෙතුකො.

තත්ත්ව කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචති සංඛාර-පච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං.

තත්ත්ව කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං : වේදනාකකිකො සංඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

තත්ත්ව කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං.

තත්ත්ව කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනභෙතුකො : යො එසෙසා චූළචනා සමුප්පාදා සමුප්පිතතනං, අයං චූළචති ඡට්ඨායතන-පච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනභෙතුකො.

තත්ත්ව කතමා එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙතුකා : යං වේතයිකං සාතං වේතයිකං සුඛං වේතොසමඑසෙසජං සාතං සුඛං වේදයිතං වේතො-සමඑසෙසජං සාතං සුඛං වේදනා, අයං චූළචති එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙතුකා.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහා භූතයෝ ද යම් රූපයකුත් ඇසිරි කොටගෙන මනෝවිඤ්ඤානු ව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන කවරෙ යත්: වක්ඛායතන ය සොත්තායතන ය සාත්තායතන ය ජීවිහායතන ය කායායතන ය මනායතන යි මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන යි කියනු ලැබේ.

එහි ජට්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත්: යම්ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනාවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනාවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේද මේ අප්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ථන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රත්‍යයවතුමි යි.

375. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය වේ. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤාය වේ. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාමය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ අප්ඨායතනය වේ. අප්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් අප්ඨායතනභේතුක වූ ස්පර්ශය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව වේ. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව වේ. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදාය වේ. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාව හා මරණය වේ. මෙසේ මේ සියලු දු:ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසංඛාරාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් වේතනාවක් සංස්කාරවේතනාවක් සිතනලදබවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාමයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාමය කවරෙ යත්. වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ අප්ඨායතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාමයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ අප්ඨායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි අප්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් අප්ඨායතනභේතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත්: යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ අප්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් අප්ඨායතනභේතුක වූ ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ භේතුක වූ වේදනාව කවරෙ යත්: යම් වේතනාසික වූ සාකයෙක් වේතනාසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාක-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාක-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව යයි කියනු ලැබේ.

තත්ත්වකතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො, අයං වුව්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා.

තත්ත්වකතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො, ඉදං වුව්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං -පෙ- තෙන වුව්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොතිති.

376. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වේදනා ඵස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොතිති.

තත්ත්වකතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ත්වකතමා අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො : යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිතතනං අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො.

තත්ත්වකතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාර-පච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං.

තත්ත්වකතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං : වේදනාක්ඛන්තො සඤ්ඤාක්ඛන්තො සංඛාරක්ඛන්තො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකොති තත්ත්වකතමං නාමං : ධූපෙනී, ඵස්සං වේදනාක්ඛන්තො සඤ්ඤාක්ඛන්තො සංඛාරක්ඛන්තො විඤ්ඤාණක්ඛන්තො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ත්වකතමා නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො : යො ඵස්සො පුසනා සමපුසනා සමපුසිතතනං, අයං වුව්චති නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො -පෙ- තෙන වුව්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොතිති.

377. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡ්විඨායතනං නාමරූපභෙතුකං, ඡ්විඨායතනපච්චයා ඵස්සො ඡ්විඨායතනභෙතුකො, ඵස්සපච්චයාවේදනා ඵස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා හෙතුක වූ තෘෂ්ණාව යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය කවර යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනා යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙකස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි කියනු ලැබේ.

376. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහෙතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ජනෙය් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසංඛිධාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් චේතනාවක් සංඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුක වූ විඤ්ජය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ජනාදියෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඤ්ජ යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජහෙතුක වූ නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජහෙතුක වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

"නාමපච්චයා එස්සො නාමහෙතුකො" යි එහි නාමය කවර යත් : ස්පර්ශය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් "එව මෙකස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති" යි කියනු ලැබේ.

377. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාහෙතුක වූ සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුක වූ විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජහෙතුක වූ නාම රූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහෙතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා හෙතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

තත්ත්ව කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං චූළිකා අවිජ්ජා.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාගෙනුකො : යා චේතනා සංඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං චූළිකා අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාගෙනුකො.

තත්ත්ව කතමං සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකාරගෙනුකං : යං විතනං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණංවාතු. ඉදං චූළිකා සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකාරගෙනුකං.

තත්ත්ව කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ත්ව කතමං නාමං : චේදනාකකිකො සංඤ්ඤාකකිකො සංකාරකකිකො ඉදං චූළිකා නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : විකල්පයනසං උපච්චයො -පෙ- කායායනසං උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤාමි අත්ථි රූපං විතතජං විතතගෙනුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං චූළිකා රූපං, ඉති ඉදංඤා නාම ඉදංඤා රූපං-ඉදං චූළිකා විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං.

නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමරූපගෙනුකනති : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ත්ව කතමං නාමං : චේදනාකකිකො සංඤ්ඤාකකිකො සංකාරකකිකො-ඉදං චූළිකා නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : යං රූපං කිසසාය මනොවිඤ්ඤාණංවාතු විතතති, ඉදං චූළිකා රූපං. ඉති ඉදංඤා නාම ඉදංඤා රූපං, ඉදං චූළිකා නාමරූපං.

තත්ත්ව කතමං නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමරූපගෙනුකං : යං විතනං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණංවාතු, ඉදං චූළිකා නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමරූපගෙනුකං.

තත්ත්ව කතමො ඡව්ඨායනපච්චයා එසොසා ඡව්ඨායනගෙනුකො : යො එසොසා ජුතනා සමජුතනා සමජුසිතතනං, අයං චූළිකා ඡව්ඨායනපච්චයා එසොසා ඡව්ඨායනන ගෙනුකො -පෙ- තෙන චූළිකා එවමෙතසං කෙවලසං දුකකකකිකසං සමුදයො හොතිති.

378. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාගෙනුකො, සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකාරගෙනුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං, නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමරූපගෙනුකං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසොසා ඡව්ඨායනගෙනුකො, එසංපච්චයා චේදනා එසංගෙනුකා, චේදනාපච්චයා තණ්හා චේදනාගෙනුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාගෙනුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතසං කෙවලසං දුකකකකිකසං සමුදයො හොති.

තත්ත්ව කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං චූළිකා අවිජ්ජා.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාගෙනුකො : යා චේතනා සංඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං චූළිකා අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාගෙනුකො.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අභ්‍යන්තරයක් අද්වයයක් . . . අවිද්‍යාවයක් මොහොත්තයක් අභ්‍යන්තරයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාප්‍රත්‍යය වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් වෙනතාවක් සංවේදනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාප්‍රත්‍යය වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරප්‍රත්‍යය වූ විභ්‍යාස කවර යත් : යම් විත්තයක් මතයක් මතයක් . . . තද්වරූප වූ මනෝවිභ්‍යාසයක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරප්‍රත්‍යය වූ විභ්‍යාස යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසප්‍රත්‍යය වූ නාමරූපය කවර යත් : නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යත් : වස්තුරාශනයා ගේ ඉපැදීමක් . . . කායායනයා ගේ ඉපැදීමක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද විත්තය වූ විත්තප්‍රත්‍යය වූ විත්තප්‍රත්‍යය වූ යම් රූපයක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසප්‍රත්‍යය වූ නාමරූපය යි කියනු ලැබේ.

‘නාමරූපපච්චයා ජට්ඨායනයා නාමරූපප්‍රත්‍යය’ යනු : නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිභ්‍යාසය වන්නේ ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපප්‍රත්‍යය වූ ඡේදයායනය කවර යත් : යම් විත්තයක් මතයක් මතයක් . . . තද්වරූප වූ මනෝවිභ්‍යාසයක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපප්‍රත්‍යය වූ ඡේදයායනය යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයායනයප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායනයප්‍රත්‍යය වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශ කරන අයුරක් මොනවාට ස්පර්ශ කරන අයුරක් ස්පර්ශ කරන ලද බවක් වේ ද, මේ ඡේදයායනයප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායනයප්‍රත්‍යය වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් “ එවමෙතස්ස කෙට්ඨස්ස දුක්ඛස්ස සමුදයො හොති ” යි කියනු ලැබේ.

378. එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාප්‍රත්‍යය වූ සංස්කාර වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරප්‍රත්‍යය වූ විභ්‍යාස වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසප්‍රත්‍යය වූ නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපප්‍රත්‍යය වූ ඡේදයායනය වෙයි, ඡේදයායනයප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායනයප්‍රත්‍යය වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශප්‍රත්‍යය වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාප්‍රත්‍යය වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යය වූ උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූර්වලයන් ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අභ්‍යන්තරයක් අද්වයයක් . . . අවිද්‍යාවයක් මොහොත්තයක් අභ්‍යන්තරයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාප්‍රත්‍යය වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් වෙනතාවක් සංවේදනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාප්‍රත්‍යය වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ත්වකතමං සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකාරභෙදානං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළවති සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකාරභෙදානං.

තත්ත්වකතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං. තත්ත්වකතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංකාරකකිකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත්වකතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අප්පි රූපං විතතජං විතතභෙදානං විතතසමුද්ධානං, ඉදං චූළවති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං, ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං.

නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානං : අප්පි නාමං, අප්පි රූපං. තත්ත්වකතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංකාරකකිකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත්වකතමං රූපං : චතතාරො ව මහාභුතා, යං ව රූපං නිසංසං මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතති, ඉදං චූළවති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති නාමරූපං.

තත්ත්වකතමං නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං චූළවති නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානං.

තත්ත්වකතමො ඡ්ඨායතනපච්චයා එසෙසො ඡ්ඨායතනභෙදානො : යො එසෙසො පුස්සනා සමපුස්සනා සමපුස්සිතතනං, අයං චූළවති ඡ්ඨායතන පච්චයා එසෙසො ඡ්ඨායතනභෙදානො.

තත්ත්වකතමො එසංසපච්චයා වේදනා එසංසභෙදානා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සමථස්සජං සාතං සුඛං වේදසිකං චේතොසමථස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළවති එසංසපච්චයා වේදනා එසංසභෙදානා.

තත්ත්වකතමො වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො, අයං චූළවති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානා.

තත්ත්වකතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායතනං විපරිසෙසගාගො, ඉදං චූළවති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං -පෙ- තෙන චූළවති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො ගොතීති.

භෙදානං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විභවය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහේතුක වූ විභවය යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභවප්‍රත්‍යයෙන් විභවහේතුක වූ නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයාගේ ඉපැදීමක් වේ ද . . . කායායනනයාගේ ඉපැදීමක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තහේතුක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභවප්‍රත්‍යයෙන් විභවහේතුක වූ නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහේතුක වූ භවයනනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යළි යම් රූපයක් නිසා මනෝවිභවයක් පවතී ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහේතුක වූ භවයනනය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනය . . . මනායනනය යි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපහේතුක වූ භවයනනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි භේදායනනයෙන් භේදායනනයහේතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ භේදායනනයෙන් භේදායනනයහේතුක වූ ස්පර්ශයයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහේතුක වූ වේදනාව කවරෙ යත් : යම් වේදනසික වූ සාතයෙක් වේදනසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහේතුක වූ වේදනායයි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහේතුක වූ තෘෂ්ණා කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාහේතුක වූ තෘෂ්ණායයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහේතුක වූ උපාදාය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායනනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාහේතුක වූ උපාදායයයි කියනු ලැබේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි: " එවමෙකස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛස්ස ධර්මස්ස සමුදයො භොති " යි.

හේතුබලයයි.

379. තත්ථිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං නාමසම්පයුතං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසො ඡර්ඨායතනසම්පයුතො, එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං : යං චිතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං : වේදනාකඛ්ඛො සඤ්ඤාකඛ්ඛො සංඛාරකඛ්ඛො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං නාමසම්පයුතං : යං චිතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං නාමසම්පයුතං.

තත්ථ කතමො ඡර්ඨායතනපච්චයා එසො ඡර්ඨායතනසම්පයුතො : යො එසො සුසනා සමුජ්ජනා සමුජ්ජිතතනං, අයං වුව්චති ඡර්ඨායතනපච්චයා එසො ඡර්ඨායතනසම්පයුතො.

තත්ථ කතමා එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵසාර්ථං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතො සම්ඵසාර්ථං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුව්චති එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා : යො රාගො සාද්ධංගො -පෙ- චිතතස්ස සාද්ධංගො, අයං වුව්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා සම්පයුතං : යං දිට්ඨි දිට්ඨිතනං -පෙ- තිජ්ජායතනං විපරිඤ්ඤාසංගො, ඉදං වුව්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං -පෙ- තෙන වුව්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති”ති.

379. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා සම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ අස්මායනනය වෙයි, අස්මායනනප්‍රත්‍යයෙන් අස්මායනනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා මරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛ රාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඛිඛායාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යි, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ අස්මායනනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ අස්මායනනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි අස්මායනනප්‍රත්‍යයෙන් අස්මායනනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ අස්මායනනප්‍රත්‍යයෙන් අස්මායනනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව කවර යත් : යම් චේතනාසික වූ සාතයෙක් චේතනාසික වූ සුඛයෙක් වේතනාසම්චස්සප් සාත-සුඛ-වේදනිකයෙක් වේතනා සම්චස්සප් සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටි යෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . කීර්ථායනනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ” යි.

380. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො, ඵසාපච්චයා වේදනා ඵසාසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං චේතනා සංඤ්චානනා චේතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූං. ඉදං චූච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං : වේදනාකඛන්ධො සඤ්ඤාකඛන්ධො සංඛාරකඛන්ධො, ඉදං චූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං.

නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතොති තත්ථ කතමං නාමං : ධූපේතා ඵසං, වේදනාකඛන්ධො සඤ්ඤාකඛන්ධො සංඛාරකඛන්ධො විඤ්ඤාණකඛන්ධො, ඉදං චූච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො : යො ඵසො පුස්තනා සමුප්පිස්තනා සමුප්පිසිතතනං, අයං චූච්චති නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති'ති.

381. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතං නාමං, නාමරූපපච්චයා ජ්ඣායතනං නාමසම්පයුතං, ජ්ඣායතනපච්චයා ඵසො ජ්ඣායතනසම්පයුතො, ඵසාපච්චයා වේදනා ඵසාසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං චූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං චේතනා සංඤ්චානනා චේතසිතතනං, අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

380. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬායාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් වින්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්‍යුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යනු : එහි නාමය කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තඬා වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි, මේ නාමය යි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙත්ඝස්‍ය කෙවලස්‍ය දුක්ඛක්ඛන්ධස්‍ය සමුදයො භොති ” යි.

381. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්තය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬායාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකෝ සඤ්ඤාකකිකෝ සඛාරකකිකෝ, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤාපි අත්ථි රූපං. විත්තජං විත්තභෙතුකං විත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුව්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තනාති : අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකකිකෝ සඤ්ඤාකකිකෝ සඛාරකකිකෝ, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති ඉදං වුව්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති නාමරූපං.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුත්තො : යො එස්සො ඵ්ඤ්ඤානා සමඵ්ඤ්ඤානා සමඵ්ඤ්ඤානා, අයං වුව්චති ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුත්තො -පෙ- තෙන වුව්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

382. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරෙ අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසමපයුත්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසමපයුත්තො, වේදනා පච්චයා තණ්හා වේදනා සමපයුත්තො, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා සමපයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරෙ අවිජ්ජාසමපයුත්තො : යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතසිත්තනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරෙ අවිජ්ජාසමපයුත්තො.

තත්ථ කතමං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත විඤ්ඤායයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය . . . කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේදන වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛස්කන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

382. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත යි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත යි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු හේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬායාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත්ව කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ සංඛාරකකිකේ, ඉදං වූච්චති නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපච්චයො -පෙ- කායායතනස්ස උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤාපටි අත්ති රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වූච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං, ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනනීති : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත්ව කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ සංඛාරකකිකේ, ඉදං වූච්චති නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : චත්තාරේ ව මහාභූතා, යඤ්ඤා රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චත්තනී, ඉදං වූච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං වූච්චති නාමරූපං.

තත්ත්ව කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වූච්චති නාම රූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං.

තත්ත්ව කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා එසෙසො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො : යො එසෙසො පුසනා සම්පුසනා සම්පුසිතතනං, අයං වූච්චති ඡට්ඨායතන-පච්චයා එසෙසො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වූච්චති එව මෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

සම්පයුත්තචතුස්සං.

383. තස්මිං සම්මයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරේ, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හා-පච්චයා උපාදනං උපාදනපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ : යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතසිතතනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරේ. තත්ත්ව කතමො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි විභාගයෙන් නාමරූපය, විභාගයමුද්‍රණය වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයා ගේ ඉපදීමෙක් . . . කායායනනයා ගේ ඉපදීමෙක් වේ ද, යළි අතා වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදය වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභාගයෙන් නාමරූපය විභාගයමුද්‍රණය වූ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපයෙන් අධ්‍යයනය නාමයමුද්‍රණය වූ අභ්‍යන්තරය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිභාගයක් පවතී ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද, යන මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපයෙන් අධ්‍යයනය, නාමයමුද්‍රණය වූ අභ්‍යන්තරය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනය . . . මනායනනය යි, මේ නාමරූපයෙන් අධ්‍යයනය නාමයමුද්‍රණය වූ අභ්‍යන්තරය යි කියනු ලැබේ.

එහි අභ්‍යන්තරයෙන් අභ්‍යන්තරයමුද්‍රණය වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ අභ්‍යන්තරයෙන් අභ්‍යන්තරයමුද්‍රණය වූ ස්පර්ශය යි කියනු ලැබේ, . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : " එවමෙක් ස්පර්ශය දුක්ඛස්කන්ධස්ස සමුදයො භොති " යි.

සමුද්‍රණයකවතුණක යි.

383. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභාගය වෙයි, විභාගප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විභාගප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විභාගය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභ්‍යන්තරය වෙයි, අභ්‍යන්තරප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. අභ්‍යන්තරප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද අභ්‍යන්තරය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛානුග්‍රහණයන් සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැනීමක් නො දැනීමක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසඛ්ඛාත අකුශලමුද්‍රණයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය යයි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් ' යම් අභ්‍යන්තරයෙක් අදර්ශනයක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසඛ්ඛාත අකුශලමුද්‍රණයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං. තත්ථ කතමං ඡර්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, ඉදං වුච්චති ඡර්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං.

තත්ථ කතමො ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා : යො එසෙසා සුඝනා සමුද්ධිසනා සමුද්ධිතතනං, අයං වුච්චති ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා. තත්ථ කතමං එසෙසපච්චයා'පි ඡර්ඨායතනං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති එසෙසපච්චයා'පි ඡර්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො එසෙසපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵසාරං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසම්ඵසාරං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසෙසපච්චයා වේදනා. තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා : යො එසෙසා සුඝනා සමුද්ධිසනා සමුද්ධිතතනං, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා තණ්හා : යො රාගො සාරගො -පෙ- විතතස්ස සාරගො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා. තත්ථ කතමො තණ්හා පච්චයා'පි වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵසාරං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසම්ඵසාරං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- නිත්ථායතනං විපරිසෙසගාහො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, යො රාගො -පෙ- විතතස්ස සාරගො, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො : ධර්මො උපාදානං, වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, විඤ්ඤාණකකිකේ, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමො භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභිනිබ්බතති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ, එහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාන යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් අස්ථායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් අස්ථායතනය යයි කියනු ලැබේ. එහි අස්ථායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි, මේ අස්ථායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි අස්ථායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ අස්ථායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද අස්ථායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ද අස්ථායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යත් : 'යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේදනාසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යයි කියනු ලැබේ. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේදනාසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටිකාන්තයෙක් . . . නිර්වායතනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය යයි කියනු ලැබේ. එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : උපාදානය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි, මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජාතියෙක් සංජාතියෙක් නිර්වාතියෙක් අභිනිර්වාතියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ථි ජරා අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංඝාති, අයං චූළචති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො චයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අනන්තරධානං, ඉදං චූළචති මරණං. ඉති අගඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං චූළචති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සංඝතී භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාඤ්ඤාවො භොති, තෙන චූළචති “ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති”ති.

384. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො, විඤ්ඤාපච්චයා නාමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඵසො ඵසපච්චයා‘පි නාමං, ඵසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා‘පි ඵසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා‘පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා‘පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූළචති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං, අයං චූළචති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : තත්ථ කතමා සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලභිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූළචති සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූළචති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො, යා චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං, අයං චූළචති විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං චූළචති නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං.

නාමපච්චයා ඵසොති : තත්ථ කතමං නාමං : ධර්මපඤ්ඤා ඵසො වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, ඉදං චූළචති නාමං. තත්ථ කතමො නාම පච්චයා ඵසො : යො ඵසො ජුසනා සමුජ්ජනා සමුජ්ජිතතනං, අයං චූළචති නාමපච්චයා ඵසො. තත්ථ කතමං ඵසපච්චයා‘පි නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, ඉදං චූළචති ඵසපච්චයා‘පි නාමං -පෙ- තෙන චූළචති “ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති”ති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජරාවක් දරන බවෙක් ආයුෂ්‍යයා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් වාය වීමෙක් හෙදයෙක් පරිහෙදයෙක් අනිත්‍යතායෙක් අන්තර්ධානයෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

“ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛසමූහයා ගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

384. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිග්‍රහේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසම්බ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යනු : එහි නාම කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තබා වේදනා ස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් “ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි කියනු ලැබේ.

385. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූප-පච්චයා ඡ්ඨායතනං, ඡ්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡ්ඨායතන-පච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා'පි ඡ්ඨායතනං, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා'පි ඵසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදාන-පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සංඤ්චිතනා චෙතසිතතනං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ. තත්ථ කතමා සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සංඤ්චිතනා චෙතසිතතනං, අයං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අභි නාමං, අභි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකිකො සඤ්ඤාකිකිකො සඛ්ඛාරකිකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො යං වා පනඤ්ඤමපි අභි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වූච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදං වූච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනති, අභි නාමං, අභි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකිකො සඤ්ඤාකිකිකො සඛ්ඛාරකිකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං, තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං වූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වූච්චති නාමරූපං : තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං වූච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමරූපපච්චයා ඡ්ඨායතනනති, අභි නාමං අභි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකිකො සඤ්ඤාකිකිකො සඛ්ඛාරකිකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං වූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වූච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡ්ඨායතනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති නාමරූපපච්චයා ඡ්ඨායතනං. තත්ථ කතමං ඡ්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං : අභි නාමං, අභි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකිකො සඤ්ඤාකිකිකො සඛ්ඛාරකිකිකො, ඉදං වූච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වූච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වූච්චති ඡ්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

385. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරාශනනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායාශනනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍යය වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාම රූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරාශනනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායාශනනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍යය වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා: යො එසෙසා සුසනා: සමුප්පිසනා, සමුප්පිසිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා: තත්ථ කතමං එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං: යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

386. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූප-පච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං,¹ එසාපච්චයා වේදනා වේදනා-පච්චයා'පි එසෙසා, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජා ලබ්ඪි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සංචේතනා චේතසිතතනං² අයං වුච්චති අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරො. තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ඪි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු-ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං,² අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමපි අත්ථි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදං ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනාති: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

1. සලායතනං - සිමු. සා:

2. සංඤ්චතසිතතනං - සා, මජ්ඣ.

එහි ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයනප්‍රත්‍යය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයනප්‍රත්‍යය යයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

386. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයනප්‍රත්‍යය වෙයි, ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප වෙයි. ඡේදයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයනප්‍රත්‍යය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදාය ප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනතයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායනතයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතක වූ චිත්තසමුත්පාත වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤා යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාම කවරෙයත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සලායතනනි: අත්ථි නාමං අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛිංරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චතතාඤ්ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිසංසාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චතතති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං: චකකායතනං සොනායතනං ඝානායතනං ජ්වහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං. තත්ථ කතමං ඡ්වහායතනපච්චයා'පි නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛිංරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චකකායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො යං වා පනඤ්ඤාපි අත්ථි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති ඡ්වහායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

තත්ථ කතමො ඡ්වහායතනපච්චයා ඵසො: යො ඵසො චුසනා සමුචුසනා සමුචුසිතතනං, අයං වුච්චති ඡ්වහායතනපච්චයා ඵසො. තත්ථ කතමං ඵසපච්චයා'පි ඡ්වහායතනං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති ඵසපච්චයා'පි ඡ්වහායතනං.

තත්ථ කතමා ඵසපච්චයා වෙදනා: යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසමඵසාජං සාතං සුඛං වෙදසිතං චෙතො සමඵසාජා සාතා සුඛා වෙදනා, අයං වුච්චති ඵසපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකකකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාචතුකානං.

387. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඛිංරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපසයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපසයුත්තං සසඛිංරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරම්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරෙ, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වහායතනං, ඡ්වහායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හපච්චයා අභිමොකෙඛා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකකකකිකස්ස සමුදයො භොති.

388. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරෙ: යා චෙතනා සඤ්ඤාචතනා චෙතසිතතනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරෙ -පෙ-

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් අධ්‍යයනන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද (එදා යි) මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් අධ්‍යයනන කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනන ය ශ්‍රෝත්‍රායනන ය ස්‍රාණායනන ය ජිහ්වායනන ය කායායනන ය මනායනන යි. මේ 'නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් අධ්‍යයනන' යි කියනු ලැබේ. එහි අභිධායනනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාම කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ "නාම" යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායනනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍යා වූ ද චිත්තප වූ චිත්තභෙදක වූ චිත්තසමුත්පාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'අභිධායනනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූප' යි කියනු ලැබේ.

එහි අභිධායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් පහසෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා ලද බවෙක් වේ ද, වේ 'අභිධායනන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය' යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි අභිධායනනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි අභිධායනන' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' කවර යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෛතසාමිච්ඡස්ප වූ සාතසුඛවෛදසිකයෙක් වෛතසාමිච්ඡස්ප වූ සාත සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අත්‍යාත්‍යාවකුෂ්ක යි.

387. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රසුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රසුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රසුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභිධායනනය වෙයි, අභිධායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

388. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෛතනාවක් සඤ්චෛතනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

නත්ථ කතමො තණ්හාපච්චයා අබ්බොතොති: යො විතනං අබ්බොතොති¹ අබ්බුච්චනා තදබ්බුතතනා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා අබ්බොතොති.

නත්ථ කතමො අබ්බොතනපච්චයා භවො: ධපෙත්වා අබ්බොතනං වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං වුච්චති අබ්බොතනපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොතිති.

389. කතමෙ² ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතනං උපපන්නං භොති උපෙකාසභගනං දිව්භිගතසම්පයුතනං රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායනනං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසො, එසං පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොති.

390. නත්ථ කතමො අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමුලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා, -පෙ- නත්ථ කතමො එසංපච්චයා වෙදනා: යං චෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙනො සම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චෙනො සම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං වුච්චති එසංපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොති.

391. කතමෙ ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතනං උපපන්නං භොති උපෙකාසභගනං දිව්භිගතසම්පයුතනං සංඛාරොන -පෙ- උපෙකාසභගනං දිව්භිගතවිපයුතනං -පෙ- උපෙකාසභගනං දිව්භිගතවිපයුතනං සංඛාරොන රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායනනං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසො, එසංපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අබ්බොතොති, අබ්බොතනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොති

නත්ථ කතමො අවිජ්ජා: -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොති.

392. කතමෙ ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතනං උපපන්නං භොති ද්වේශසංභගනං පටිසංඝම්පයුතනං -පෙ- ද්වේශං සංභගනං පටිසංඝම්පයුතනං සංඛාරොන රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡව්ඨායනනං, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසො, එසංපච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා පටිඝං, පටිඝපච්චයා අබ්බොතොති, අබ්බොතනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනං කෙවලං දුක්ඛකකිකං සමුදයො භොති.

1. අබ්බොතොති - සිප්ඵෙ.

2. නත්ථ කතමෙ - සිප්ඵෙ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යන් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් (අරමුණෙහි නිශ්චයෙක්) අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යන් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

389. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත යම්ප්‍රසක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

390. එහි අවිද්‍යා කවර යන් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යන් : චෛතසික වූ නොම සාත වූ අසාත නොවූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

391. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත යම්ප්‍රසක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රසක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රසක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යන් : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

392. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිසංඛිප්‍රසක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිසංඛිප්‍රසක්ත වූ (අකුසල්සිත) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිසංඛිප්‍රසක්ත වෙයි, ප්‍රතිසංඛිප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළච්චි අවිජ්ජා -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතොසල්ථස්සජ් අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතොසල්ථස්සජ් අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං චූළච්චි ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා පටිඝං: යො විතතස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො විතතස්ස ව්‍යාපනති මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතතනං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතනං ව්‍යාපනති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතතනං විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩිකකං අසුසුරෙපො අනතතමනතා විතතස්ස, ඉදං චූළච්චි වෙදනාපච්චයා පටිඝං.

තත්ථ කතමො පටිඝපච්චයා අභිමොකෙතො: යො විතතස්ස අභිමොකෙතො අභිමුච්චනා තදභිමුතතතා, අයං චූළච්චි පටිඝපච්චයා අභිමොකෙතො.

තත්ථ කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ථපෙකා අභිමොකං වෙදනාකකිකො සඤ්ඤකකිකො සඛිංරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළච්චි අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූළච්චි ඵචමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතිති.

393. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං හොති උපෙකාසහගතං විචිකිල්ඡාසම්පයුතනං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වංසතනං, ඡ්වංසතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා විචිකිල්ඡා, විචිකිල්ඡාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළච්චි අවිජ්ජා-පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං නොච සාතං නාසාතං චේතොසල්ථස්සජ් අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතොසල්ථස්සජ් අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළච්චි ඵස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා විචිකිල්ඡා: යා කඛිං කඛිංයනා කඛිංසිතතනං විමති විචිකිල්ඡා දොලානකං දොඛාපථො සංසයො අනෙකංසගාභො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරිසොගාභනා ඵමිතතනං විතතස්ස මනොවිලොබො, අයං චූළච්චි වෙදනාපච්චයා විචිකිල්ඡා.

තත්ථ කතමො විචිකිල්ඡාපච්චයා භවො: ථපෙකා විචිකිල්ඡං වෙදනාකකිකො සඤ්ඤකකිකො සඛිංරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළච්චි විචිකිල්ඡාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූළච්චි ඵචමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බන්ධාත අකුශලවූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිස කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් ආසාතයෙක් බලවත් ආසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් ද්වේෂයෙක්ප්‍රද්වේෂයෙක්සම්ප්‍රද්වේෂයෙක් චිත්තයාගේ විපත්තා බවෙක් චිත්තප්‍රදේශයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් කිපුණු බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිත බවෙක් විපරිතාකාරයෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඟ බවෙක් නො පිරිසුන් වචන ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිස ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රතිසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් අරමුණෙහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රතිසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

393. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරඹූ උපෙක්ෂා සහගත වූ විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සාව වෙයි, විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බන්ධාත අකුශලවූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා කවර යත් : යම් සැකයෙක් සැක කරන අයුරෙක් සැක කළ බවෙක් විමකියෙක් විචිකිත්සායෙක් ද්වේළුහකයෙක් ද්විධාපථයෙක් සංශයෙක් අනෙකානන්තග්‍රාහයෙක් (අරමුණෙන්) බැහැර යෑමෙක් (අරමුණ) අවට හැසිරීමෙක් (අරමුණට) නො බැසගැන්මෙක් චිත්තයාගේ තද බවෙක් මනෝවිලෝඛයෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : විචිකිත්සාව තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

394. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතනං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං උභිව්ච්චසමපයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සංඛ්‍යායෙ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා උභිව්ච්ච, උභිව්ච්චපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොහො අකුසලමූලං අයං වුච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

තත්ථ කතමා එසුපච්චයා වේදනා: යං චේතසිකං නෙවසානං නාසානං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදසිතං චේතොසමථස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසුපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමං වේදනාපච්චයා උභිව්ච්ච: යං විතතස්ස උභිව්ච්චං අවුපසමො චේතසො විකේඛපො භන්තතතං විතතස්ස, ඉදං වුච්චති වේදනාපච්චයා උභිව්ච්චං.

තත්ථ කතමො උභිව්ච්චපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො විතතස්ස අභිමොකෙඛා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං වුච්චති උභිව්ච්චපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තත්ථ කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ථපෙඤා අභිමොකං වේදනාකඛිකො සඤ්ඤාකඛිකො සංඛාරකඛිකො විඤ්ඤාණකඛිකො, අයං වුච්චති අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොතිති.

අකුසල නිද්දෙසො.

395. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතනං උපපන්නං හොති සොමනස්සහගතං ඤ්ඤාණසමපයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛ්‍යායෙ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොති.

396. තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛිතතතං අසාරංහො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජනතතං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අලොභො.

394. අනුශාසනාධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂා සහගත වූ ඖද්ධනය යම්ප්‍රයුක්ත වූ අනුසල්පිතයක් උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධනය වෙයි, ඖද්ධනප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යන් : යම් අඤ්ඤායෙන් අදර්ශනයෙන් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙන් මොහ සංඛ්‍යාත අනුශාසනාධර්මයක් වේ ද මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යන් : වේදනාසංඛ්‍යාත වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වේදනාසංඛ්‍යාතයෙන් උපන් අනුක්ඛමසුඛ වූ යම් වේදනිකයෙක් වේදනාසංඛ්‍යාතයෙන් උපන් අනුක්ඛමසුඛ වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධනය කවර යන් : විත්තයාගේ යම් ඖද්ධනයෙන් අව්‍යුප්‍රසංගයෙන් විත්තයාගේ භ්‍රාන්ත බවක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධනය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඖද්ධනප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවර යන් : විත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙන් අධිමොක්ෂසංකාරයෙන් එහි අධිමුක්ත බවක් වේ ද, මේ ' ඖද්ධනප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යන් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාසංකතධ ය සංඤ්ඤාතධ ය සංස්කාරස්කතධ ය විඤ්ඤාස්කතධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අනුශාසනාධර්මය යි.

395. අනුශාසනාධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොම්නස් සහගත වූ ඤානයම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචර වූ අනුශාසනාධර්මය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අනුශාසනාධර්මයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

396. එහි අනුශාසනාධර්මයේ කවරහ යන් : අලොභය, අද්වේෂය, අමොහය යි.

එහි අලොභය කවර යන් : යම් අලොභයෙන් අලොභාකාරයෙන් අලුබ්ධ බවක් නො ඇලීමක් නො ඇලෙන අයුරක් නො ඇලුණු බවක් අනභිධ්‍යාවක් අලොභ සංඛ්‍යාත අනුශාසනාධර්මයක් වේ ද, මේ ' අලොභ ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො අද්දෙසො: යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිතතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජා අද්දෙසො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො.

තත්ථ කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මදිංසි, අයං චූච්චති අමොහො, ඉමෙ චූච්චනති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො: යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිතතනං, අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං -පෙ- නාමපච්චයා ඡ්ඨාංයතනං -පෙ- ඡ්ඨාංයතනපච්චයා එස්සො -පෙ- එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ-

තත්ථ කතමො වේදනා පච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඕකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙති: යො විතතස්ස අභිමොකෙති අභිමුච්චනා තදභිමුතතනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අභිමොකෙති.

තත්ථ කතමො අභිමොකනිපච්චයා භවො: ථපෙත්වා අභිමොකං වේදනාකකිත්ථො සංඤ්ඤාකකිත්ථො සංඛාරකකිත්ථො විඤ්ඤාණකකිත්ථො, අයං චූච්චති අභිමොකනිපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවිමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිත්ථස්ස සමුදයො හොතිති

397. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතතං සසංඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිප්පයුතතං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිප්පයුතතං සසංඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගඤ්ඤාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ථොට්ඨානාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡ්ඨාංයතනං, ඡ්ඨාංයතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙති අභිමොකනිපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවිමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිත්ථස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො.

තත්ථ කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛිතතනං අසාරාභො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජනතනං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අලොභො.

තත්ථ කතමො අද්දෙසො: යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිතතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජා අද්දෙසො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො. ඉමෙ චූච්චනති කුසලමූලා.

එහි අද්වේෂ කවරෙ යත් : යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සම්බන්ධ කුලයෙක් වේ ද, මේ අද්වේෂ යි කියනු ලැබේ.

එහි අමොහ කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සම්පූර්ණයෙන් වේ ද, මේ 'අමොහ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුලලුලයෝ යි කියනු ලැබේ.

එහි කුලලුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සංකල්පනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'කුලලුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : . . . විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන කවරෙ යත් : . . . ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : . . . ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැඳිමෙක් හඳුනා අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසැහැනීමෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛස්කන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

397. කුලලුලයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුලලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ ඤානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි සප්තව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳැ බොම්නස් සහගත වූ ඤානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුලලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි කුලලුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයනතය වෙයි, ඡේද්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි කුලලුලයෝ කවරහ යත් : අලොභය අද්‍යෙයි.

එහි අලොභ කවරෙ යත් : යම් අලොභයෙක් අලොභාකාරයෙක් අලුබ්ධ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලොභ සම්බන්ධ කුලලුලයෙක් වේ ද, මේ 'අලොභ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අද්‍යෙය කවරෙ යත් : යම් අද්‍යෙයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්‍යෙය සම්බන්ධ කුලලුලයෙක් වේ ද, මේ 'අද්‍යෙය' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'කුලලුලයෝ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවතනා චේතසිතතනං, අයං චූළචති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසමඵස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසමඵස්සජං සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළචති එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන චූළචති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොතිති.

398. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසිභගනං ඤ්ඤණසම්පයුතනං -පෙ- උපෙක්ඛාසිභගනං ඤ්ඤණසම්පයුතනං සසංඛාරෙත රූපාරම්භණං වා සද්දාරම්භණං වා ගඤ්ඤාරම්භණං වා රසාරම්භණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්භණං වා ධම්මාරම්භණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූල පච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වේදයතනං, ඡ්වේදයතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකා පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ චූළචති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවතනා චේතසිතතනං, අයං චූළචති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චේතොසමඵස්සජං අදුක්ඛිමසුඛං වේදසිතං, චේතො සමඵස්සජං අදුක්ඛිමසුඛා වේදනා, අයං චූළචති එස්සපච්චයා වේදනා. -පෙ- තෙන චූළචති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

399. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසිභගනං ඤ්ඤණවිප්පයුතනං -පෙ- උපෙක්ඛාසිභගනං ඤ්ඤණවිප්පයුතනං සසංඛාරෙත රූපාරම්භණං වා සද්දාරම්භණං වා ගඤ්ඤාරම්භණං වා රසාරම්භණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්භණං වා ධම්මාරම්භණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡ්වේදයතනං, ඡ්වේදයතන පච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකා පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ තතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො, -පෙ- ඉමෙ චූළචති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවතනා චේතසිතතනං, අයං චූළචති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තෙන චූළචති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ සාතයෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

398. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරුතක් උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභය අද්‍රෝශය අමොහය . . . මොහු ' කුශලමූලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ. ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

399. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරුතක් උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ. '

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභය අද්‍රෝශය . . . මොහු ' කුශලමූලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

400. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චෙව'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං¹ උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වඨායතනං, ඡ්වඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,² අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛායස්ස සමුදයො භොති.

නත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

නත් කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො: යා වෙනනා සංඝෝචනා වෙනසිත්තනං අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තෙන වුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛායස්ස සමුදයො භොති'ති.

401. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසම්මා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, -පෙ- නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වඨායතනං, ඡ්වඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසස පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛායස්ස සමුදයො භොති'ති.

402 - 403. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති තිය්‍යාතිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විච්චෙව'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාභිඤ්ඤං, නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වඨායතනං, ඡ්වඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා අභිමොකකපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

නත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො අමොහො.

නත් කතමො අලොභො -පෙ- අද්දෙසො -පෙ- නත් කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමෝඤ්ඤායා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති අමොහො. ඉමෙ වුච්චන්ති කුසලමූලා.

1. පථමජ්ඣානං - සිමු.

2. අභිමොකො - සිපාචි.

එහි අලෝභ කවරෙ යත් : . . . අදූෂ . . . එහි අමෝහ කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග චූ මාර්ගපයඝාපන්න චූ යම් පුද්ගලක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමෝහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාර්ද්ධස්වියක් ධර්මවිවයසම්බොධාභිගයෙන් වේ ද, මේ ' අමෝහ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුහලමුලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයං සංඛාරො : යං චේතනා සංඝේචනනා චේතසිත්තනං, අයං චූළචිති කුසලමූලපච්චයං සංඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමො එස්සපච්චයං වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසමඵස්සාජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසමපස්සාජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළචිති එස්සපච්චයං වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනා පච්චයං පසාදො : යං සඤ්ඤා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං චූළචිති වේදනා පච්චයං පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයං අභිමොකේනා : යො විත්තස්ස අභිමොකේනා අභිමුළුවනා තදභිමුත්තනා, අයං චූළචිති පසාදපච්චයං අභිමොකේනා.

තත්ථ කතමො අභිමොකභිපච්චයං භවො : ධර්මෙකාමො අභිමොකභි වේදනාකභිකේනා සංඝඤ්ඤාකභිකේනා සංඛාරකභිකේනා විඤ්ඤාණකභිකේනා, අයං චූළචිති අභිමොකභිපච්චයං භවො -පෙ-

එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති : එවමෙතෙසං ධම්මානං සංඛිති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාත්තභාවො භොති, තෙන චූළචිති එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

කුසල නිදේදසො

404. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතනා උපචිතතනා විපාකං චක්ඛු විඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයං විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයං නාමං, නාමපච්චයං ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයං එස්සො, එස්සපච්චයං වේදනා, වේදනාපච්චයං භවො, භවපච්චයං ජාති, ජාතිපච්චයං ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො සංඛාරො : යං චේතනා සංඝේචනනා චේතසිත්තනං අයං චූළචිති සංඛාරො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයං විඤ්ඤාණං : යං විත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති සංඛාරපච්චයං විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයං නාමං : වේදනාකභිකේනා සංඝඤ්ඤාකභිකේනා සංඛාරකභිකේනා, ඉදං චූළචිති විඤ්ඤාණපච්චයං නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයං ඡර්ඨායතනං : යං විත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති නාමපච්චයං ඡර්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡර්ඨායතනපච්චයං එස්සො : යො එස්සො චුසිතා සමජුසිතා සමජුසිත්තනං, අයං චූළචිති ඡර්ඨායතනපච්චයං එස්සො.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසිකසාතයෙක් චෛතසික සුඛයෙක් වේතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදයිතයෙක් වේතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද; මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හදුනීමක් හදුනන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැන්මක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යනු මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සංගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

කුශලනිර්දේශ යි.

404. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් උපෙක්ෂා සහගත වූ රූපාලම්භන වූ විපාකවක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනසිත බවෙක් වේ ද මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ වක්ෂුර්විඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වක්ෂුර්විඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වේදනා: යං චේතයිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං චූළචනී එස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො: ථපෙනා වේදනං සඤ්ඤාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළචනී වේදනා පච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාතී: යා තෙසං¹ ධම්මානං ජාතී සඤ්ජාතී නිබ්බතනී අභිනිබ්බතනී පාභුහවො, අයං චූළචනී භවපච්චයා ජාතී.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරුමරණං: අත්ථි ජරු අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරු: යා තෙසං ධම්මානං ජරු ජරුණතා ආයුතො සංභාතී, අයං චූළචනී ජරු. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං බුද්ධො චයො භෙදෙ පරිභෙදෙ අනිච්චතා අනතරධානං, ඉදං චූළචනී මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරු ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං චූළචනී ජාතිපච්චයා ජරුමරණං.

‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී’ති: එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සඤ්ඤාතී භොතී සමාගමො භොතී සමොධානං භොතී පාභුහවො භොතී. තෙන චූළචනී ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී’ති.

405. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණං සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපයුතං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුතං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුතො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසමපයුතා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූළචනී එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී’ති.

406. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණං සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසමපයුතං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුතං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුතො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසමපයුතා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූළචනී ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී’ති.

407. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සඤ්ඤාකකිකස්ස විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා‘පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා‘පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා‘පි එස්සො, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරුමරණං -පෙ- තෙන චූළචනී ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතී’ති.

1. තෙසං තෙසං - සිරිමු, මජ්ඣං.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෛත්‍යයම්ඵස්සයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ වෙදයිතයෙක් චෛත්‍යයම්ඵස්සජ වූ අදුක්ඛමසුවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වෙදනාව තබා සංඤ්ඤාත්තං ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාත්තං ය. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ඉපැද්මෙක් මොනොවට ඉපැද්මෙක් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ ක්ෂය වීමෙක් ගෙවීමෙක් බිඳීමෙක් භාන්තසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද මේ ' ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ ' යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛාරශ්‍රිතයේ සංඛිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

405. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

406. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

407. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය වේ. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි නාමය වේ. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායතනය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙහි ස්පර්ශය වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ; ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

408. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං සොභවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං සද්දුරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජ්වහා, විඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උපපන්නං හොති සුඛසභගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛාස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාරෙ: යා වෙනනා සඤ්ඤවනනා වෙනසිතනනං, අයං වුච්චති සඤ්ඤාරෙ.

තත්ථ කතමං සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකඛ්ඛො සඤ්ඤාකඛ්ඛො සඤ්ඤාරකඛ්ඛො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො: යො ඵසො ණ්ඨනා සමුත්ථනා සමුත්ථිතනනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො.

තත්ථ කතමා ඵසාපච්චයා වේදනා: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජ් සාතං සුඛං වේදසිතං කායසම්ඵස්සජ් සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති ඵසාපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො: ථපෙක්ඛා වේදනං සඤ්ඤාකඛ්ඛො සඤ්ඤාරකඛ්ඛො විඤ්ඤාණකඛ්ඛො. අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛාස්ස සමුදයො හොති' ති.

409. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං මනෝධාතු උපපන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙතා, අභිමොකෙත පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛාස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාරෙ: යා වෙනනා සඤ්ඤවනනා වෙනසිතනනං, අයං වුච්චති සඤ්ඤාරෙ.

තත්ථ කතමං සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝධාතු, ඉදං වුච්චති සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකඛ්ඛො සඤ්ඤාකඛ්ඛො සඤ්ඤාරකඛ්ඛො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

408. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ස්පර්ශවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ජීව්‍යවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . ස්පර්ශාලම්බන වූ සුඛසහගත වූ කායවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූර්වරාශිභූතේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤායෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ 'විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤායෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් කායිකසාතයෙක් කායිකසුඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසම්ඵස්ස සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ඤාස්කන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

409. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹී විපාක වූ මනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූර්වරාශිභූතේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ 'විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං නාමිපවයං ඡට්ඨායතනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝධාතු, ඉදං වුච්චති නාමිපවයං ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපවයො එසො: යො එසො චුසිනා සමුප්පිසනා සමුප්පිසිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපවයො එසො.

තත්ථ කතමා එසුපවයා වේදනා: යං චේතයිකං නෙවසානං නාසානං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසුපවයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපවයා අභිමොකෙනා: යො විතතස්ස අභිමොකෙනා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං වුච්චති වේදනාපවයා අභිමොකෙනා.

තත්ථ කතමො අභිමොකනිපවයා භවො: ධූපෙතො අභිමොකනං වේදනාකනිකො සඤ්ඤාකනිකො සංකාරකනිකො විඤ්ඤාණකනිකො. අයං වුච්චති අභිමොකනිපවයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

410. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා භොති සොමනස්ස සහගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයා නාමං, නාමිපවයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපවයා එසො, එසුපවයා වේදනා, වේදනාපවයා අභිමොකෙනා, අභිමොකනිපවයා භවො, භවිපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

411. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා භොති උපෙකකාසහගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයා නාමං, නාමිපවයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපවයා එසො, එසුපවයා වේදනා, වේදනාපවයා අභිමොකෙනා, අභිමොකනිපවයා භවො, භවිපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

412. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උපපතතා භොති සොමනස්ස සහගතා ඤ්ඤාණසමපසුත්තා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයා නාමං, නාමිපවයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපවයා එසො, එසුපවයා වේදනා, වේදනාපවයා පසාදෙ, පසාදපවයා අභිමොකෙනා, අභිමොකනිපවයා භවො, භවිපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍යයෙන් සම්බන්ධ කරන යන් : යම් සිතෙක් මතයෙක් මතයෙක් ... තදනුරූපමනොධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍යයෙන්' යි කියනු ලැබේ.

එහි අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කරන යන් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙනස් කරන යන් : යම් වෙනස්කම වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ වෙනසෙහි එසේසඳු වූ උපෙක්ෂාවෙන් වෙනස්කම, වෙනසෙහි එසේසඳු අයුරින් වෙනස්කම වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙනස්' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙනස්කම්ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කරන යන් : වින්‍යාසයේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'වෙනස්කම්ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හව කරන යන් : අධිමොක්ෂය තබා වෙනස්කමක් සිදු වූ, සංඥාස්කන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

410. අව්‍යාකෘතධර්මයෙන් කරන යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රූපකුසලකර්මය වේවයි, ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹුම සොම්නස් සහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍යය වේවයි, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙනස්කම වේවයි, වෙනස්කම්ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හවය වේවයි, හවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

411. අව්‍යාකෘතධර්මයෙන් කරන යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රූපකුසලකර්මය වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹුම උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍යය වේවයි, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙනස්කම වේවයි, වෙනස්කම්ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හවය වේවයි, හවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

412. අව්‍යාකෘතධර්මයෙන් කරන යන් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රූපකුසලකර්මය වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹුම සොම්නස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අන්‍යෝන්‍යය වේවයි, අන්‍යෝන්‍යප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙනස්කම වේවයි, වෙනස්කම්ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වේවයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හවය වේවයි, හවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

413. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බා. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනා වෙනසිත්තනං, අයං චූච්චති සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා පසාදෙ: යා සද්ධා සද්දුගනා ඕකප්පනා අභිප්පසාදෙ, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා පසාදෙ.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා: යො විතනස්ස අභිමොකෙකා අභිමුච්චනා තදබිමුත්තනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා.

තත්ථ කතමො අභිමොකකපච්චයා භවො: රූපෙකා අභිමොකකං වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූච්චති අභිමොකකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

414. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුප්පනතිං මඤ්ඤා භාවෙති. විච්චේච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවිකෙකපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා විච්චේච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

413. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව සඬ්ඛාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (විපාකමනෝවිඥානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ (විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (මනෝවිඥානධාතුව) සඬ්ඛාර සහිත ව රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරඳූ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . කද්දුරුප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රද්ධාවක් හඳුනා අයුරෙක් අරමුණෙහි බැසගැනීමක් අභිප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂ, කාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනා ස්කන්ධය සංඤ්ඤා ස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥානස්කන්ධය යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තත්තස්ස සමුදයො භොති ' යි.

414. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සඬ්ඛාත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සඬ්ඛාත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තත්තස්ස සමුදයො භොති ' යි.

415. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරනං වුපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්තං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එසෙසා භොති -පෙ- අවිකේතපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අබිමොකේනා, අබිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

416. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- සබ්බසො ආතිඤ්ඤාසහගතං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤාසහගතසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එසෙසා භොති -පෙ- අවිකේතපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං සබ්බසො ආතිඤ්ඤාසහගතං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤාසහගතසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අබිමොකේනා, අබිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

417. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිව්ගිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චේව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එසෙසා භොති -පෙ- අවිකේතපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විච්චේව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං. තස්මිං සමයෙ සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අබිමොකේනා, අබිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො සඛාරො: යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතයිතතනං, අයං වුච්චති සඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති: සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

415. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද විතර්කවිවරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පෘථිවිකාත්ස්‍ය සඬ්ඛාන වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලධර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ පඬ්විකසිණ සඬ්ඛාන පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

416. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥ සහගත වූ සිව් වැනි දෘතනට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ අරූපාවචරකුශලධර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සහගත වූ සිව් වැනි දෘතනට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

417. අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තර ධ්‍යානය වඩාද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයේ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ ඇති ඉන්‍යත්‍ය වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤනය වෙයි, විඤන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යන් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනසිත ධර්මයක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන කවරෙ යන් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . කදනුරූප මනෝවිඤනධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා පසාදො : යං සද්ධා සද්දහනා ඕතප්පනා අභිප්පසාදො අයං චූළච්චි වේදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො : යො විතතස්ස අභිමොකෙතො අභිමුච්චනා තදභිමුත්තතා. අයං චූළච්චි පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො.

තත්ථ කතමො අභිමොකපච්චයා භවො : ධපෙතො අභිමොකං වේදනාකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො අයං චූළච්චි අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති. එවමෙනෙසං ධම්මානං සභගති හොති සමාගමො හොති, සමොධානං හොති පානුභාවො හොති. තෙන චූළච්චි 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති.

කුසලවිපාකසංඛාරමූලකං තිලිංකං.

418. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වයායතනං, ඡ්වයායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවතනා චේතසිතතනං අයං චූළච්චි සංඛාරො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාචක්ඛුච්ඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළච්චි සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- තෙන චූළච්චි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

419 කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං සොඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජිවහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසභගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වයායතනං, ඡ්වයායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සංඛාරො : -පෙ- අයං චූළච්චි සංඛාරො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැඳිමෙක් හඳුනා අයුරෙක් බැස ගැනීමෙක් වෙසෙසින් පැහැදීමෙක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් (අරමුණෙහි) නිශ්චයයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් එහි නිශ්චිත බවක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . ' එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සභිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති ' යි.

කුශලවිපාකසංඛාරමූලකය නිමි.

418. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කඳරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකවක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් චෙතනාවක් සඤ්චෙතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනෙසං කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

419. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කඳරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ඔබ්දලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . භන්ධාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ස්‍රාණවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . රසාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ජිහ්වාවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යාලම්භන වූ දූෂ්ඨසහගත වූ කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ, මෙසේ මේ සියලු දූෂරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : . . . මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති. සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා, යං කාසිකං අසානං කාසිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං වෙදසිතං කායසම්ඵස්සජා අසානා දුක්ඛා වෙදනා, අයං චුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ධර්මෙතස්ස වෙදනං සඤ්ඤාකකිඤ්ඤා සඛ්ඛාරකකිඤ්ඤා විඤ්ඤාණකකිඤ්ඤා. අයං චුච්චති වෙදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිඤ්ඤා සමුදයො භොති'ති.

420. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛා-සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අබ්බොතෙක්ඛා, අබ්බොතනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිඤ්ඤා සමුදයො භොති'ති.

421. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අබ්බොතෙක්ඛා, අබ්බොතනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිඤ්ඤා සමුදයො භොති'ති.

අකුසලවිපාකසඛ්ඛාරමූලකං නිවසිතං.

422. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛා-සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අබ්බොතෙක්ඛා, අබ්බොතනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිඤ්ඤා සමුදයො භොති

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්ඤවතනා වෙනසිතතනං, අයං චුච්චති සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝධාතු, ඉදං චුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යත් : යම් කායිකඅසාත්‍යයෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කායසම්ප්ප්ප්ප වූ අසාත්‍යදුඃඛවේදනිතයෙක් කායසම්ප්ප්ප වූ අසාත්‍යදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

420. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වේයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වේයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වේයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

421. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වේයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වේයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වේයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

අකුසලවිපාකසංඛාරමූලකය නිමි.

422. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වේයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වේයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වේයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද ' මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ත්ව කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං නෙවසානං නාසානං චේතොසම්පස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතොසම්පස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ත්ව කතමො වෙදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො විතතස්ස අභිමොකෙඛා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තත්ත්ව කතමො අභිමොකභ්වයා භවො: එපෙත්වා අභිමොකං වෙදනාකඛකො සඤ්ඤාකඛකො සඛ්ඛාරකඛකො විඤ්ඤාණකඛකො අයං චූච්චති අභිමොකභ්වයා භවො. -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති'ති.

423. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තනං, ඡට්ඨායත්තනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකභ්වයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති'ති.

424. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තනං, ඡට්ඨායත්තනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකභ්වයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති'ති.

425. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤ්ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තනං, ඡට්ඨායත්තනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකභ්වයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛකස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවර යත් : චෛතසික වූ යම් නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අද්‍රැක්ඛමසුඛවෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අද්‍රැක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් නිශ්චයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් ඒ අරමුණෙහි නිශ්චිත බවක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

423. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරුතක් සොමනස්සසහගත වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

424. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි. යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරුතක් උපෙක්ෂාසහගත වූ නො ම කුසල වූ අකුසල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

425. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අරුතක් නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොමනස් සහගියා වූ ඤ්ඤාසම්ප්‍රසක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

426. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා සසඛ්ඛාරොන -පෙ- සොමනස්ස-සහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා සසඛ්ඛාරොන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා සසඛ්ඛාරොන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤ්ඤාණවිප්පය්‍යන්නා සසඛ්ඛාරොන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

427. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං, විච්චේව භාවෙති -පෙ- පරම්මං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පරිචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

428. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං, විතක්කවිචාරනං වූපසමා -පෙ- දුතියං ක්ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං -පෙ- පරම්මං ක්ඛානං -පෙ- පඤ්චමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පරිචිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

429. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙතො,¹ අධිමොකකපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුව්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

1. අධිමොකො - සිපාවි,

426. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඥාන ධාතුව සඬිබාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගීය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොම්නස් සහගීය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඥානධාතුව) සඬිබාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියා මනෝවිඥානධාතුව) සඬිබාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳිබැ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඥානධාතුව) සඬිබාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

427. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පශ්චික්කිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

428. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිඳීමෙන් . . . ද්විතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පශ්චික්කිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

429. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති අරූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකීඤ්චඤ්ඤයතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . නෙවසඤ්ඤානසඤ්ඤයතන සංඥ සහගත වූ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

430. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායනනභෙතුකො, එසා-පච්චයා වේදනා එසාභෙතුකා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූචති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

431. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතනං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතනං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං නාමසම්පයුතනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායනනසම්පයුතෙනා, එසාපච්චයා වේදනා එසාසම්පයුතනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූචති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

432. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරෙ, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං, එසාපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා'පි වේදනා, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූචති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

කිට්ඨාසංඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

අව්‍යාකතනිද්දෙසො.

433. කතමෙ ධම්මං කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතනං රූපා-රමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරභි, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා, එසා-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ: යා වෙනනා සංඤ්චනනා වෙනසිතනනං. අයං චූචති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ -පෙ- තෙන චූචති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

1. අභිමොකො: - සිප්චි.

430. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

431. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

432. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාද ප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

ත්‍රියාසංස්කාරමූලකය නිමි.

අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යි.

433. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි . . . ධර්මාලම්භන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් ඇඳබැසෙමින් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරකවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළිකා ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළිකා ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළිකා 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

434. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපතතං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුතතං සංඛාරොන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසයුතතං. -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසයුතතං සංඛාරොන -පෙ- උපෙකනාසහගතං ඤාණසම්පයුතතං. -පෙ- උපෙකනාසහගතං සංඛාරොන -පෙ- උපෙකනාසහගතං ඤාණවිපසයුතතං. -පෙ- උපෙකනාසහගතං ඤාණවිපසයුතතං සංඛාරොන රූපාරම්භං වා. -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මි සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළිකා 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

435. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රූපුපපතනි යා මඤ්ඤාණාවේනි විච්චේව කාමෙහි -පෙ- පරිමං කුසලං උපසම්පජ්ඣ විහරති පරිවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළිකා 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

435. කුඹලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

436. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති. විතක්කවිචාරනං චූපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්තං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංඤේ, සඛිංඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අබ්මොකෙකා, අබ්මොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

437. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති. සබ්බසො ආකිඤ්ඤාසකතනං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසකතනසඤ්ඤාසකතනං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංඤේ, සඛිංඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අබ්මොකෙකා, අබ්මොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

438. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිත්යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙවි කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංඤේ, සඛිංඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අබ්මොකෙකා, අබ්මොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං. එවමෙතෙහි ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංඤේ: යා චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසිතතනං අයං චූච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංඤේ -පෙ- එවමෙතෙහි ධම්මානං සබ්බති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාකුභාවො භොති. තෙන චූච්චති 'එවමෙතෙහි ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

439. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාභතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං චක්ඛුච්ඤාණං උපපන්නං භොති උපෙක්ඛාසකතනං රූපාරම්භං, තස්මිං සමයෙ කුසල මූලපච්චයා සඛිංඤේ, සඛිංඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසතනං, ඡට්ඨාසතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජර්මරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඛිංඤේ: යා චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසිතතනං අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සඛිංඤේ -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

436. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිවාරයන් සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පශ්චිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

437. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසංඥාසහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

438. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛරයායාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤාති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනසිත බවක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සංඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

439. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක වක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ සියලු දූෂිතත්වයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනසිත බවක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

440. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා සොඤ්ඤාණං උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරමණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගඤ්ඤාණං -පෙ- ජිහ්වාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරමණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා හොති සුඛසහගතං ථොට්ඨබ්බාරමණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසනනං, ඡට්ඨාසනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඩ්ඨස්ස සමුදයො හොති' ති.

441. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනෝධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරමණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසනනං, ඡට්ඨාසනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඩ්ඨස්ස සමුදයො හොති' ති.

442. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සහගතා රූපාරමණං වා -පෙ- ධම්මාරමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසනනං, ඡට්ඨාසනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඩ්ඨස්ස සමුදයො හොති' ති.

443. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරමණං වා -පෙ- ධම්මාරමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨාසනනං, ඡට්ඨාසනනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඩ්ඨස්ස සමුදයො හොති'.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො: යා වේතනා සංඝොධනනා වේතසිතන්තං අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො. -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඩ්ඨස්ස සමුදයො හොති' ති.

440. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වෙ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්‍රාණවිඤ්ඤාය උපදනේ වෙ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිහ්වා විඤ්ඤාය උපදනේ වෙ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ සුඛසහගත කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභිධ්‍යායනය වෙයි, අභිධ්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

441. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභිධ්‍යායනය වෙයි, අභිධ්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

442. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොමනස් සහගිය මනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභිධ්‍යායනය වෙයි, අභිධ්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

443. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් අභිධ්‍යායනය වෙයි, අභිධ්‍යායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. . . . මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වෙයි.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනසින බවෙක් වෙ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

444. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා භොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූල-පච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

445. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා භොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සංඛාරොරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිපයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණ-විපයුත්තා සංඛාරොරෙන -පෙ- උපෙකකාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා-පෙ- උපෙකකාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සංඛාරොරෙන-පෙ-උපෙකකාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා -පෙ- උපෙකකාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා සංඛාරොරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

446. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පථවි කසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵසො භොති -පෙ- අවිකෙකපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සො'ව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා විච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පථවි කසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාර-පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

444. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැසෙමින් සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

445. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොමනස් සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස් සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොමනස් සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත (විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත (විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැස උපෙක්ෂා සහගත දැනසම්ප්‍රයුක්ත මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

446. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොන්පන්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

447. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති. විතකකච්චාරානං චූපසමා -පෙ- දුතියා ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකයිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකයිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරේ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිංකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

448. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති, සබ්බස්සො ආකිඤ්ඤාසහගතං සමතිකකම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසහගතසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං සබ්බස්සො ආකිඤ්ඤාසහගතං සමතිකකම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසහගතසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරේ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිංකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

449. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති. නිශ්ශාන්තිකං අපච්චයාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුංභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරේ, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදේ, පසාදපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමේතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

447. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, චිතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පශ්චිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ පශ්චිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ෂ්ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

448. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්ඤාවඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාය තන සංඤ්ඤා සහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම අරූපාවචකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්ඤාවඤ්ඤාය තන ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඤ්ඤා සහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ෂ්ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

449. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තර ධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ශුන්‍යත වූ විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ෂ්ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෝචනා චේතසිනතනං, අයං චූළචති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- 'ඵච-මෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති. ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සංඛතී භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති. තෙන චූළචති 'ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

කුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

450. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං චක්ඛුච්ඤාඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙකඛාසභගතං රූපාරම්භණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨාසනිනං, ඡට්ඨාසනිනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෝචනා චේතසිනතනං. අයං චූළචති අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො. -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

451. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සොඛවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙකඛාසභගතං සංදාරම්භණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙකඛාසභගතං ගක්ඛාරම්භණං -පෙ- ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙකඛාසභගතං රසාරම්භණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති දුක්ඛසභගතං ඵොට්ඨිබ්බාරම්භණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨාසනිනං, ඡට්ඨාසනිනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෝචනා චේතසිනතනං. අයං චූළචති අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තත්ථ කතමො ඵස්සපච්චයා වේදනා : යං කායිකං අසානං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදසිතං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදනා. අයං චූළචති ඵස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො : ථූපෙකා වේදනං සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො. අයං චූළචති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සංඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

කුසලවිපාකමූලකය නිමි.

කුසලමූලක විපාකනිර්දේශ යි.

450. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකවක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂිතාශිභ්‍රූතේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

451. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විපාක වූ ඉබ්බදලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්පර්ශවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිත්වා විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යාලම්භන වූ දූෂිතසහගත කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් අසාතයෙක් කායික දූෂිතයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දූෂිතවේදිතයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාත-දූෂිතවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ඤාත්තය, සංස්කාර ඝණත්තය, විඤ්ඤාත්තය යි. මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

452. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භා, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළචති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

453. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසිභග්ගා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භා, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා, එසසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ: යා වෙනනා සඤ්ඤවතනා වෙනසිතන්තං, අයං චූළචති අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- නජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළචති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකකිකේ සඤ්ඤකකිකේ සඞ්ඛාරකකිකේ. ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- නජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළචති නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා: යො එසෙසා පුසනා සමුප්පනා සමුප්පිතන්තං. අයං චූළචති ඡර්ඨායතනපච්චයා එසෙසා.

තත්ථ කතමා එසසපච්චයා වේදනා: යං වෙනසිතං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසඵ්ඨස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදසිතං, වෙනොසඵ්ඨස්සජා අදුක්ඛමසුඛං වේදනා. අයං චූළචති එසසපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා: යො විතතස්ස අභිමොකෙකා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා. අයං චූළචති වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා.

තත්ථ කතමො අභිමොකකපච්චයා භවො: ධර්මො, අභිමොකකං වේදනාකකිකේ සඤ්ඤකකිකේ සඞ්ඛාරකකිකේ විඤ්ඤාණකකිකේ. අයං චූළචති අභිමොකකපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති තිබ්බතති අහිතිබ්බතති පාතුභවො. අයං චූළචති භවපච්චයා ජාති.

452. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි. . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ථන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

453. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මෙ සියලු දුක්ඛත්ථන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙන් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චින්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙන් ස්පර්ශකළ බවෙන් වේ ද, මේ ' ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො ම මිහිරි වූ අමිහිරි නො වූ වෙනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවේදයිතයෙක් වෙනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවේදනාවක් වේ ද මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චින්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් ආලම්භනයෙහි අධිමුක්ත බවෙන් වේ ද, මේ ' වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත් : ඒ (අරුපි) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් හටගැනීමෙක් වෙසෙසින් හටගැනීමෙක් පහළවීමෙක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අභි ජරා, අභි මරණං.
තත්ථ කතමං ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුතො
සංභාති. අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං
ධම්මානං ඛයො චයො හෙදෙ පරිභෙදෙ අනිච්චතා අනතරධානං.
ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති
ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

‘ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛාස්ස සමුදයො භොති’ති
ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛාස්ස සංගතී භොති, සමාගමො
භොති, සමොධානං භොති, පාදානවො භොති. තෙන වුච්චති
‘ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛාස්ස සමුදයො භොති’ති.

අනුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

අභිධම්මභාජනියං නිට්ඨිතං.

පටිච්ඡක්‍රපාදවිභවේශා නිට්ඨිතො ජට්ඨො.

සීහල පොත්තෙසු :

කුසලාකුසලා සොළසිකා සමූලා තෙසං පච්චයා
තෙසං විපාකා සංවර්ධනා - තෙති සංකාරපච්චයා

පරමවතුක්ඛකකුසල - අවිජ්ජා තස්ස පච්චයා
එකනාලො විපාකයමිං - තෙති කුසලාකුසලමූලකා

විවිකිච්ඡා දසවිඤ්ඤාණේ - අභිමොකෙතා න ලබ්භති.
අහෙතුකෙ වා කුසලෙ - පසාදෙ නුපලබ්භති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දීර්ඝත බවෙක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ 'ජරා' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ක්ෂයවීමෙක් ව්‍යයවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ 'මරණ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ 'ජරාමරණ' යි කියනු ලැබේ.

'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සංගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අකුශලවිපාකමූලකය නිමි.

අභිධර්මභාජනිය නිමි.

ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාදවිභවිතය නිමි.



7. සතිපට්ඨාන විභඥනා

454. චන්තාරේ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣතනං කායෙ කායානුපස්සී විහරති, ඛේද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣතන-ඛේද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣතනං චේදනාසු චේදනානු-පස්සී විහරති, ඛේද්ධා චේදනාසු චේදනානුපස්සී විහරති, අජ්ඣතනඛේද්ධා චේදනාසු චේදනානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣතනං විනේන චිත්තානුපස්සී විහරති, ඛේද්ධා විනේන චිත්තානුපස්සී විහරති, අජ්ඣතනඛේද්ධා විනේන චිත්තානුපස්සී විහරති, ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣතනං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, ඛේද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣතනඛේද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

455. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣතනං කායෙ කායානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣතනං කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසම්ඤ්ඤා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවේකකති : අජචි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තවො මංසං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්ඨං පිත්තං සෙමං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අසුචි වසා බෙළො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, ඛුද්ධිකරෙති, ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිතො භාවෙතො ඛුද්ධිකරිතො ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙතො ඛේද්ධා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ච, භික්ඛු ඛේද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු ඛේද්ධා කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසම්ඤ්ඤා තචපරියන්තං පූරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චවේකකති : අජචිස්ස කායෙ¹ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තවො මංසං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්ඨං පිත්තං සෙමං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අසුචි වසා බෙළො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිතො භාවෙතො ඛුද්ධිකරිතො ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙතො අජ්ඣතනඛේද්ධා කායෙ චිත්තං උපසංහරති.

1. අජචි ඉමස්මිං කායෙ - සිමු.

7. සනිපට්ඨානවිභවගය

454. සනිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මේ සස්තෙහි මහණ කෙලෙස් තවන වියා ඇත්තේ සමාග්ගෙන ඇත්තේ ස්මානිමත් වූයේ කාය සඛ්ඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ කයෙහි ද කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි ද කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ගෙන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ වෙදනා සඛ්ඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනාව අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ වෙදනාවන්හි ද කලෙක මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි ද වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ගෙන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ චිත්ත සඛ්ඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමාගේ සිත්හි ද මෙරමාගේ සිත්හි ද සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ගෙන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ (නිවරණාදි) ධර්ම සඛ්ඛාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමා හා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

455. කිසෙයින් මහණ තෙමෙ තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට (සරසා) සිටි හිමි කොට ඇති තමාගේ කය නන්වැදූරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිටි - මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඬුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - වූරුණුතෙල් - කෙළ - මුකුණු - සදම්දුළු - සුලුදිය ඇති. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසුරු කොට වඩා බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ කයෙහි කය පුනපුනා බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිටිපිරියත් කොට ඇති මෙරමාගේ කය නන්වැදූරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිටි - මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඬුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - වූරුණු තෙල් - කෙළ - මුකුණු - සදම්දුළු - සුලුදිය ඇත. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන කොට, වඩා, පුනපුනා වඩා, මැනැවින් නිශ්චය කොට තමා හා මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථෙඤ්ච භික්ඛු අර්ඛකතබ්භිඤ්ඤා කායෙ කායානුපසස්ථි විහරති: ඉධ භික්ඛු අර්ඛකතබ්භිඤ්ඤා කායං උභිං පාදතලා අධො කෙසමන්තා තවපරියන්තං පුරං නානපසකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙකකති. අනි ඉමෙසම් කායෙ කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො මංසං නහාරු අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා, වකකං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්මසං පිත්තං සෙහං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අසුචු වසා බෙලො සිඛිකාණිකා ලසිකා මුත්තං. එවං භික්ඛු අර්ඛකතබ්භිඤ්ඤා කායෙ කායානුපසස්ථි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකො අභිඤ්ඤාදොමනස්සං.

456. අනුපසස්ථි'ති තත් කතමා අනුපසස්ථා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපසස්ථා. ඉමාය අනුපසස්ථාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පතො සමුප්පතො³ සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති අනුපසස්ථි'ති.

'විහරති'ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරති'ති.

'ආතාපි'ති තත් කතමං ආතප්පං⁴: යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සමමාචාරාමො, ඉදං වුච්චති ආතප්පං⁴. ඉතො ආතපෙත උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පතො සමුප්පතො³ සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ආතාපි'ති.

'සමපජානො'ති තත් කතමං සමපජඤ්ඤා: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සමපජඤ්ඤා. ඉතො සමපජඤ්ඤාන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සමපජානො'ති.

'සතිමා'ති තත් කතමා සති: යා සති අනුස්සති -පෙ- සමමාසති අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

'විනෙය්‍ය ලොකො අභිඤ්ඤාදොමනස්ස'නති තත් කතමො ලොකො: සො'ච කායො ලොකො, පඤ්ච'පි උපාද්‍යනකකිකා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත් කතමා අභිඤ්ඤා: යො රුගො සාරුගො -පෙ- විත්තස්ස සාරුගො. අයං වුච්චති අභිඤ්ඤා.

1. උපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

2. සමුපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

3. සමපතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

4. {ආතාපං - සිරිමු.
{ආතාපො - මජ්ඣං.

කියෙයිත් මහණ අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කයෙහි කායානුපස්සි ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ පාතලෙන් උඩ කෙසෙත් යට සිව්පිරියත් කොට ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කය නත්වැදුරුම් අසූව් පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂා කෙරෙයි : මෙ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිව් - මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඳුව - බඩදිව - පෙණහඳු - අතුණ - අතුණබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - යෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - චුරුණු තෙල් - කෙළ - මුතුණු - සඳමිදුළු - සුදුදිය ඇති. මෙසෙයිත් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සමාග්ඤන ඇතියේ ස්මාතිමත් වූයේ කාය සම්බ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනාය දුරු කොට කලෙක තමාගේ කයෙහි කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි කායානු පස්සි ව වෙසේ.

456. අනුපස්සි යනු : එහි අනුපස්සනා කවර යත් : යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්ඤාපියක් වේ ද, මේ ' අනුපස්සනා ' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' අනුපස්සි ' යි කියනු ලැබේ.

චිහරති යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියයි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි, එහෙයින් ' චිහරති ' යි කියනු ලැබේ.

ආනාපි යනු : එහි ආනප්ප කවරෙ යත් : යම් චෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . සමාග්ඤායාමයෙක් වේ ද, මේ ' ආනප්ප ' යි කියනු ලැබේ. මේ ආනප්පයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' ආනාපි ' යි කියනු ලැබේ.

සම්පජානො යනු : එහි ' සම්පජ්ඤා ' කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්ඤාපියක් වේ ද, මේ ' සම්පජ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. මේ ' සම්පජ්ඤායෙන් ' යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සම්පජාන ' යි කියනු ලැබේ.

සතිමා යනු : එහි ' සති ' කවර යත් : යම් ස්මාතියක් අනුස්මාතියක් . . . සමාග් ස්මාතියක් වේ ද, මේ ' සති ' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සතිමා ' යි කියනු ලැබේ.

විනෙය්‍යා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු : එහි ' ලොක ' කවරෙ යත් : එ ම කය ලොක යැ, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක යැ, මේ ' ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිජ්ඣා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් . . . විත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිජ්ඣා ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං දෙමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්පය්‍යජං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චෙතොසම්පය්‍යජං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, ඉදං වුව්චති දෙමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං, ඉමමති ලොකෙ විනිතා, භොනනි පටිවිනිතා, සත්තා සමිතා, වූපසත්තා, අත්ඛතා, අඛතත්ථංගතා, අපටිතා, බ්‍යපටිතා සොසිතා, විසොසිතා, බ්‍යනතීකතා. තෙන වුව්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දෙමනස්සන්ති.

කායානුපය්‍යනා නිද්දෙසො.

457. කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤානං වෙදනාසු වෙදනානුපය්‍යී විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානො,¹ සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති² පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා බහිද්ධා වෙදනාසු විතතං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපය්‍යී විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා අඤ්ඤානබහිද්ධා වෙදනාසු විතතං උපසංහරති.

1. වෙදියමානො - සිරිමු, මජ්ඣං.

2. වෙදියාමීති සිරිමු.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසාත්‍යයෙක් චෛතසික දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සප් වූ අසාත්‍ය වූ දුඃඛ වූ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සප් වූ අසාත්‍යදුඃඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ කායසංඛාරාන ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දාහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දාහු සන්ත්‍රන්තාහු සන්තිදුටන ලද්දාහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දාහු නිරොධසංඛාරාන අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු තසන ලද්දාහු වෙසෙසින් තසන ලද්දාහු වියළන ලද්දාහු මොනොවට වියළන ලද්දාහු විගතාන්ත කරන ලද්දාහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ.

කායානුපස්සනානිර්දේශ යි.

457. කියෙයින් මහණ තමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ යස්නෙහි මහණ (කායික වූ හෝ චෛතසික වූ හෝ) සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සුඛ වෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'දුඃඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, උපෙක්ඛා වෙදනාව විඳිනුයේ 'උපෙක්ඛාවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, සාමීය (පඤ්චකාමගුණ නිශ්ශ්‍රිත) වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයසුඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීයසුඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයදුඃඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීයදුඃඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිමි' දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව විඳිමි' දැනගනී. හෙතෙම ඒ වෙදනා නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන, භාවන, බහුලීකරණය කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කියෙයින් මහණ මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ යස්නෙහි මහණ තෙමෙ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී. දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු 'දුඃඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, සාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීය සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීය සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීයදුඃඛ වෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීයදුඃඛ වෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දැනගනී. හෙතෙම ඒ (වෙදනා) නිමිත්ත සෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත සෙවනය කොට වඩා පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කථං ව භික්ඛු අර්ක්කන්තකතිදාං වෙදනාසු වෙදනානුපසසී විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමීසං වා සුඛං වෙදනං සාමීසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං නිරුමිසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං සාමීසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං නිරුමිසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සාමීසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං නිරුමිසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. එවං භික්ඛු අර්ක්කන්තකතිදාං වෙදනාසු වෙදනානු-පසසී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං.

458. අනුපසසී'ති -පෙ- විහරති'ති -පෙ- ආතාපී'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දොමනස්සනති. තත්ථ කතමො ලොකො : සා'ව වෙදනා ලොකො, පඤ්ඤා'පි උපාදනකකිඤ්ඤා ලොකො. අයං වූච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො. අයං වූච්චති අභිජ්ඣා. තත්ථ කතමං දොමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්පසාර්ථං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්පසාර්ථං අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. ඉදං වූච්චති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං, ඉමමහි ලොකෙ චිනිතා භොනති පටිචිනිතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථබ්‍යතා අත්ථබ්‍යතා අපටිතා බ්‍යපටිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තිකතා තෙන වූච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සනති.

වෙදනානුපසසනා නිද්දෙසො.

459. කථංඤ්ච භික්ඛු අර්ක්කන්තං විතෙත විතනානුපසසී විහරති : ඉධ භික්ඛු සරුගං වා විතතං සරුගං මෙ විතතනති පජානාති. විතරුගං වා විතතං විතරුගං මෙ විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වා විතතං සද්දෙසං මෙ විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතතං විතද්දෙසං මෙ විතතනති පජානාති. සමොභං වා විතතං සමොභං මෙ විතතනති පජානාති. විතමොභං වා විතතං විතමොභං මෙ විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වා විතතං සංඛිතතං මෙ විතතනති පජානාති. විකම්භිතතං වා විතතං විකම්භිතතං මෙ විතතනති පජානාති. මහග්ගතං වා විතතං මහග්ගතං මෙ විතතනති පජානාති. අමහග්ගතං වා විතතං අමහග්ගතං මෙ විතතනති පජානාති. සඋත්තරං වා විතතං සඋත්තරං මෙ විතතනති පජානාති. අනුත්තරං වා විතතං අනුත්තරං මෙ විතතනති පජානාති. සමාභිතං වා විතතං සමාභිතං මෙ විතතනති පජානාති. අසමාභිතං වා විතතං අසමාභිතං මෙ විතතනති පජානාති. විමුත්තං වා විතතං විමුත්තං මෙ විතතනති පජානාති. අවිමුත්තං වා විතතං අවිමුත්තං මෙ විතතනති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරෙති ස්වාච්ඡිතං චචත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං චචත්ථපෙත්වා බිභිදාං විතෙත විතතං උපසං-හරති.

කිසෙයින් මහණ අප්ඤ්ඤානිද්ධාවේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම සුඛවේදනාව 'සුඛවේදනා' යි දනගති, දුඃඛවේදනාව 'දුඃඛ වේදනා' යි දනගති, අසුඛබලසුඛවේදනාව 'අසුඛබලසුඛවේදනා' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව 'සාමීයසුඛවේදනා' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව 'නිරාමීය සුඛවේදනා' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව 'සාමීයදුඃඛවේදනා' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව 'නිරාමීයදුඃඛවේදනා' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ අසුඛබල සුඛවේදනාව 'සාමීය වූ අසුඛබලසුඛවේදනා' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අසුඛබලසුඛ වේදනාව 'නිරාමීයඅසුඛබලසුඛවේදනා' යි දනගති. මෙසේ මහණ තෙම කෙලෙස් කවන වැර ඇතියේ සමාග්ගික ඇතියේ ස්මිතමත් වූයේ වේදනා සම්බන්ධ ලොකයෙහි අභිධ්‍යාය හා දෙමනස දුරු කොට කමාගේ ද මෙරමාගේ ද වේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ.

458. අනුපස්සි යනු : ... විහරති යනු : ... ආකාපි යනු : ... සම්පජානො යනු : ... සතිමා යනු : ... විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු : එහි ලොකය කවර යත් : ඒ වේදනාව ම ලොක නම්. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක නම්. මේ 'ලොක' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අභිධ්‍යා' කවර යත් : යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් ... විත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දෙමනස්ස' කවර යත් : යම් චේතසික වූ අසාතයෙක් චේතසික වූ දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සප් අසාතදුඃඛවේදනියෙක් වෙතොසම්ඵස්සප් අසාතදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ වේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ වේදනා ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදනාහු සන්තිද්විත ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරොධ සම්බන්ධ අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දහු විගතාත්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ.

වේදනානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

459. කිසෙයින් මහණ තමාගේ විත්තයෙහි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම රාග සහිත වූ හෝ විත්තය 'මාගේ විත්තය රාග සහිත ය' යි දනගති. විතරාග වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත විතරාග ය' යි දනගති, සදෙස වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත සදෙස ය' යි දනගති, විතදෙස වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත විතදෙස ය' යි දනගති, මොහ සහිත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත මොහ සහිත ය' යි හෝ දනගති, විගත මොහ වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත විතමොහ ය' යි දනගති, (චිතමිද්ධ වශයෙන්) හැකුළුණු හෝ සිත 'මාගේ සිත හැකුළුණු' යි දනගති, (උද්ධව වශයෙන්) විසුරුණු වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත විසිරුණු' යි දනගති, මහද්ගත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත මහද්ගත ය' යි දනගති, අමහද්ගත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත අමහද්ගත ය' යි දනගති, සඋත්තර වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත සඋත්තර ය' යි දනගති, අනුත්තර වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත අනුත්තර ය' යි දනගති, සමාධියට පැමිණියා වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත සමාහිත ය' යි දනගති, අසමාහිත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත අසමාහිත ය' යි දනගති, (තද්ධිත විෂ්කම්භණ විසින්) විමුක්ත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත විමුක්ත ය' යි දනගති, අවිමුක්ත වූ හෝ සිත 'මාගේ සිත අවිමුක්ත ය' යි දනගති. හෙතෙම ඒ (භාවනා) නිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වධයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වධා මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ සිත්හි (තමාගේ) සිත ඵලවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු බිහිඬා විතෙත විතතානුපසයි විහරති: ඉධ භික්ඛු සරුභං වාසං විතතං සරුභමස්ස විතතනති පජානාති. විතරුභං වාසං විතතං විතරුභමස්ස විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වාසං විතතං සද්දෙසමස්ස විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වාසං විතතං විතද්දෙසමස්ස විතතනති පජානාති සමොභං වාසං විතතං සමොභමස්ස විතතනති පජානාති. විතමොභං වාසං විතතං විතමොභමස්ස විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වාසං විතතං සංඛිතතමස්ස විතතනති පජානාති. වික්ඛිතතං වාසං විතතං වික්ඛිතතමස්ස විතතනති පජානාති. මහග්ගතං වාසං විතතං මහග්ගතමස්ස විතතනති පජානාති. අමහග්ගතං වාසං විතතං අමහග්ගතමස්ස විතතනති පජානාති. සඋතතරං වාසං විතතං සඋතතරමස්ස විතතනති පජානාති. අනුතතරං වාසං විතතං අනුතතරමස්ස විතතනති පජානාති. සමාභිතං වාසං විතතං සමාභිතමස්ස විතතනති පජානාති අසමාභිතං වාසං විතතං අසමාභිතමස්ස විතතනති පජානාති. විමුතතං වාසං විතතං විමුතතමස්ස විතතනති පජානාති අවිමුතතං වාසං විතතං අවිමුතතමස්ස විතතනති පජානාති. සො තං නිමිතතං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරෙති, සචාච්ඡිතං චච්ඡාපෙති. සො තං නිමිතතං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරිති, සචාච්ඡිතං චච්ඡාපෙති, අජ්ඣාතනබිහිඬා විතෙත විතතං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣාතනබිහිඬා විතෙත විතතානුපසයි විහරති: ඉධ භික්ඛු සරුභං වා විතතං සරුභං විතතනති පජානාති. විතරුභං වා විතතං විතරුභං විතතනති පජානාති. සද්දෙසං වා විතතං සද්දෙසං විතතනති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතතං විතද්දෙසං විතතනති පජානාති. සමොභං වා විතතං සමොභං විතතනති පජානාති. විතමොභං වා විතතං විතමොභං විතතනති පජානාති. සංඛිතතං වා විතතං සංඛිතතං විතතනති පජානාති. වික්ඛිතතං වා විතතං වික්ඛිතතං විතතනති පජානාති. මහග්ගතං වා විතතං මහග්ගතං විතතනති පජානාති. අමහග්ගතං වා විතතං අමහග්ගතං විතතනති පජානාති. සඋතතරං වා විතතං සඋතතරං විතතනති පජානාති. අනුතතරං වා විතතං අනුතතරං විතතනති පජානාති. සමාභිතං වා විතතං සමාභිතං විතතනති පජානාති. අසමාභිතං වා විතතං අසමාභිතං විතතනති පජානාති. විමුතතං වා විතතං විමුතතං විතතනති පජානාති. අවිමුතතං වා විතතං අවිමුතතං විතතනති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣාතනබිහිඬා විතෙත විතතානුපසයි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විතෙසා ලොකෙ අභිජ්ඣාද්දෙමනස්සං.

460. අනුපසයි'ති -පෙ- විහරති'ති -පෙ- ආතාපි'ති -පෙ- සමපජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විතෙසා ලොකෙ අභිජ්ඣාද්දෙමනස්සනති. තත් කතමො ලොකො: තං යෙව විතතං ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානකකිකා ලොකො.

තත් කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො. අයං වූච්චති අභිජ්ඣා.

කියෙයින් මහණ මෙරමාගේ සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ තෙම සරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සරාග ' යයි දනගනී, විතරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත විතරාග ' යයි දනගනී, සදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සදෙස ' යයි දනගනී, විතදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත විතදෙස ' යයි දනගනී, සමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමොහ ' යයි දනගනී, විතමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත විතමොහ ' යයි දනගනී, සංක්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සංක්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, වික්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වික්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, මහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත මහද්ගත ' යයි දනගනී, අමහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අමහද්ගත ' යයි දනගනී, සඋත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සඋත්තර ' යයි දනගනී, අනුත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අනුත්තර ' යයි දනගනී, සමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමාහිත ' යයි දනගනී, අසමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අසමාහිත ' යයි දනගනී, අවිමුක්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අවිමුක්ත ' යයි දනගනී. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වධයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට අධ්‍යාත්මබාහිරවිත්තයෙහි සිත එළවයි.

කියෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ සරාග වූ හෝ සිත ' සරාගසිතැ ' යි දනගනී. විතරාග වූ හෝ සිත ' විතරාගසිතැ ' යි දනගනී. සදෙස වූ හෝ සිත ' සදෙස සිතැ ' යි දනගනී. විතදෙස වූ හෝ සිත ' විතදෙස සිතැ ' යි දනගනී. සමොහ වූ හෝ සිත ' සමොහ සිතැ ' යි දනගනී. විතමොහ වූ හෝ සිත ' විතමොහ සිතැ ' යි දනගනී. හැකුළුණු හෝ සිත ' හැකුළුණු සිතැ ' යි දනගනී. විපුරුණු හෝ සිත ' විපුරුණු සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මහද්ගත සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත නො වූ හෝ සිත ' මහද්ගත නො වූ සිතැ ' යි දනගනී. සඋත්තර වූ හෝ සිත ' සඋත්තර සිතැ ' යි දනගනී. අනුත්තර වූ හෝ සිත ' අනුත්තර සිතැ ' යි දනගනී. සමාහිත වූ හෝ සිත ' සමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. අසමාහිත වූ හෝ සිත ' අසමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. විමුක්ත වූ හෝ සිත ' විමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' අවිමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඥන ඇති වැ සිහි ඇති ව විත්ත සංඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිතස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ සිත්හි සිත අනුව නුවණින් බලමින් වෙසේ.

460. අනුපස්සි යනු : ... විහරති යනු : ... ආකාපි යනු : ... සම්පජානො යනු : ... සතිමා යනු : ... විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සා යනු : එහි ලොක කවරෙ යත් : එ ම විත්තය ' ලොක ' වෙයි. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලොක යි.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : සම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් ... විත්තයාගේ ඇල්මෙක් වෙ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං දෙමනස්සං : යං වේතයිකං අසාතං වේතයිකං දුක්ඛං වේතොසල්ඨස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං වේතොසල්ඨස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදනා. ඉදං වුව්චති දෙමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං ඉමමි ලොකෙ විනිතා භොතති පටිවිනිතා සන්තා සමීතා වූපසන්තා අත්ඛතා අඛත්ඛතා අපමිතා බ්‍යපමිතා සොයිතා විසොයිතා බ්‍යන්තිකතා. තෙන වුව්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සනති.

විනාශානුපස්සනා නිද්දෙසො.

461. කථං ච භික්ඛු අජ්ඣතනං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති : ඉධ භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣතනං කාමච්ඡන්දං අත්ථි මෙ අජ්ඣතනං කාමච්ඡන්දෝති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං කාමච්ඡන්දං නත්ථි මෙ අජ්ඣතනං කාමච්ඡන්දෝති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදෙ භොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පභානං භොති. තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣතනං ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං විනිවිදං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං උද්ධච්ඡන්දං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං විචිකිච්ඡා අත්ථි මෙ අජ්ඣතනං විචිකිච්ඡාති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං විචිකිච්ඡං නත්ථි මෙ අජ්ඣතනං විචිකිච්ඡාති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පභානං භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

462. සන්තං වා අජ්ඣතනං සතිසම්මොඤ්ඤායං අත්ථි මෙ අජ්ඣතනං සතිසම්මොඤ්ඤායාති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං සතිසම්මොඤ්ඤායං නත්ථි මෙ අජ්ඣතනං සතිසම්මොඤ්ඤායාති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායස්ස භාවනාය පාරිපුරි භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣතනං ධම්මවිවයසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං විරියසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං පිතිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං පස්සද්ධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං සමාධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං අත්ථි මෙ අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායාති පජානාති. අසන්තං වා අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං නත්ථි මෙ අජ්ඣතනං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායාති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායස්ස භාවනාය පාරිපුරි භොති. තඤ්ච පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිතං චචත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං චචත්ථපෙත්වා බහිද්ධා ධම්මෙසු විතනං උපසංහරති.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික අසානයෙක් වෛතසික දූෂයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂවෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂවෙදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ චිත්ත සම්බන්ධාන ලෝකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදුණාහු සන්තිදුට්ඨන ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරෝධ සම්බන්ධාන අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නයන ලද්දහු වෙසෙසින් නයන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙය්‍ය ලෝකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යි කියනු ලැබේ.

විත්තානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

461. කියෙයින් මහණ තමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්ද නිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දනිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම්, එය ද දනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රතිණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එකරුණ ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ව්‍යාපාද නිවරණය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ උත්තරිකානුකූල නිවරණය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. ප්‍රතිණ වූ විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී.

462. අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධායගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධායගය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධායගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධායගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධායගයාගේ උත්පාදය, යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධායගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ධර්මවිවයසම්බොධායගය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ විශ්වසම්බොධායගය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රතිසම්බොධායගය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රග්බ්ධසම්බොධායගය... අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ඝාසම්බොධායගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ඝාසම්බොධායගය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ඝාසම්බොධායගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ඝාසම්බොධායගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් උපෙක්ඝාසම්බොධායගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් උපෙක්ඝාසම්බොධායගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට බාහිරධර්මයන්හි සිත එළවයි.

463 කථඤ්ච භික්ඛු බග්ගිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විනමිඤ්ඤං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උද්ධච්චකුක්ඛච්චං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං අඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති, අසන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං නඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පභානං හොති තඤ්ච පජානාති යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායං අඤ්ඤා සතිසම්මොඤ්ඤා-
ඤ්ඤා'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායං නඤ්ඤා
සතිසම්මොඤ්ඤා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මො-
ඤ්ඤායං උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස
සතිසම්මොඤ්ඤායං භාවනාය පාරිසුරී හොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං
වා'ස්ස ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විරියසම්මොඤ්ඤායං
-පෙ- සන්තං වා'ස්ස පීතිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පස්සද්ධි-
සම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස සමාධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං
වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං අඤ්ඤා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤා'ති
පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං නඤ්ඤා උපෙක්ඛා-
සම්මොඤ්ඤා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛා-
සම්මොඤ්ඤායං උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස
උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං භාවනාය පාරිසුරී හොති තඤ්ච පජානාති.
සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිනං
වච්ඡපෙති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා
ස්වාච්ඡිනං වච්ඡපෙත්වා අඤ්ඤානබග්ගිඤ්ඤා ධම්මෙසු විතං උපසංහරති.

464. කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤානබග්ගිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා විනමිඤ්ඤං -පෙ- සන්තං වා
උද්ධච්චකුක්ඛච්චං -පෙ- සන්තං වා විචිකිච්ඡං අඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති.
අසන්තං වා විචිකිච්ඡං නඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය
විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ හොති තං ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය
විචිකිච්ඡාය පභානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය
ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තං ච පජානාති.

463. කියෙයිත් මහණ මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභිණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ව්‍යාපාදනිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ චිතමිද්ධ නිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උද්ධවචකුක්කුච්චනිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය 'ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍ය මාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් විචිකිත්සාවගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් විචිකිත්සාවගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභිණ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යාධිගය 'ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යාධි ගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යාධිගය 'ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධ්‍යාධිගය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් ස්මානිසම්බොධ්‍යාධිගයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් ස්මානිසම්බොධ්‍යාධිගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ධර්මවිවයසම්බොධ්‍යාධිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ විසංසම්බොධ්‍යාධිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රිතිසම්බොධ්‍යාධිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ සමාධිසම්බොධ්‍යාධිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ඝා සම්බොධ්‍යාධිගය 'ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධ්‍යාධිගය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධ්‍යාධිගය 'ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධ්‍යාධිගය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් උපෙක්ඝාසම්බොධ්‍යාධිගයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් උපෙක්ඝාසම්බොධ්‍යාධිගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී, හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනවින් නිශ්චය කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි සිත එළවයි.

464. කියෙයිත් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශි ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභිණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාදය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ චිතමිද්ධය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධවචකුක්කුච්චය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව නැතැ' යි දනගනී. නූපත් විචිකිත්සාව ගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් විචිකිත්සාව ගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රභිණ වූ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

465. සන්තං වා සතිසම්මොඤ්ඤිමිතං අපී සතිසම්මොඤ්ඤිමිතො'ති පජානාති, අසන්තං වා සතිසම්මොඤ්ඤිමිතං නපී සතිසම්මොඤ්ඤිමිතො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤිමිතස්ස උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤිමිතස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤිමිතං -පෙ- සන්තං වා විරියසම්මොඤ්ඤිමිතං -පෙ- සන්තං වා පීතිසම්මොඤ්ඤිමිතං -පෙ- සන්තං වා පස්සද්ධි සම්මොඤ්ඤිමිතං -පෙ- සන්තං වා සමාධිසම්මොඤ්ඤිමිතං -පෙ- සන්තං වා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතං අපී උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතො'ති පජානාති. අසන්තං වා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතං නපී උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතො'ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතස්ස උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිමිතස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති තඤ්ච පජානාති එවං භික්ඛු අඤ්ඤාතඤ්ඤිධ්මා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනයස්ස ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං.

466. අනුපස්සී'ති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො භොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති අනුපස්සීති.

විහරති'ති ඉරියති වතනති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරති'ති.

ආනාපි'ති. තත්ථ කතමං ආනප්පං : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, ඉදං වුච්චති ආනප්පං. ඉමිනා ආනප්පෙන උපෙතො භොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ආනාපි'ති.

සම්පජානො'ති තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤායං : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සම්පජ්ඤායං. ඉමිනා සම්පජ්ඤායෙන උපෙතො භොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො තෙන වුච්චති සම්පජානො'ති.

සතිමා'ති තත්ථ කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති. අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො භොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

විනයස්ස ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්ස'නති. තත්ථ කතමො ලොකො : තෙ'ව ධම්මා ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානකකිකා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිඤ්ඤා : යො රාගො සාරාගො -පෙ- විතනස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිඤ්ඤා.

465. විද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යාමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

විද්‍යාමාන වූ හෝ ධර්මවිවයසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ වියාසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රිතිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ ප්‍රශ්නාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ සමාධිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනී. අවිද්‍යාමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපත් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයාගේ ඉපැදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපත් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. මෙසෙයින් මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ග්‍යන ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සඛ්ඛාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාන භා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ භා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ.

466. 'අනුපස්සී' යනු : එහි 'අනුපස්සනා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්ග්‍යාචාරයක් වේ ද, මේ 'අනුපස්සනා' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ ඵලභිසිටියේ මොනොවට ඵලභිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ වේ. එහෙයින් 'අනුපස්සී' යි කියනු ලැබේ.

'විහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියයි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි. එහෙයින් 'විහරති' යි කියනු ලැබේ.

'ආකාපී' යනු : එහි 'ආතප්ප' කවර යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයක් . . . සමාග්ග්‍යායාමයෙන් වේ ද, මේ 'ආතප්ප' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'ආකාපී' යි කියනු ලැබේ.

'සම්පජානො' යනු : එහි 'සම්පජඤ්ඤා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්ග්‍යාචාරයක් වේ ද, මේ 'සම්පජඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ. මේ සම්පජඤ්ඤායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සම්පජාන' යි කියනු ලැබේ.

'සතිමා' යනු : එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාග්ග්‍යාචාරයක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සතිමා' යි කියනු ලැබේ.

'විනෙය්‍ය ලෝකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යනු : එහි 'ලෝක' කවර යත් : එම ධර්මයෝ 'ලෝක' ය, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලෝක යි. මේ 'ලෝක' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අභිජ්ඣා' කවර යත් : යම් රාගයෙන් බලවත් රාගයෙන් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙන් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්වකතමං දෙමනස්සං : යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතො සම්පස්සජං අසාතං දුක්ඛං වේදසිතං චේතො සම්පස්සජං අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං චූච්චති දෙමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං ඉමමිති ලොකෙ විනිතා, භොනාති පටිවිනිතා, සන්තා සමිතා, චූපසන්තා අත්භගතා අභගත්භගතා, අපට්ඨතා බ්‍යපට්ඨතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තතිකතා. තෙන චූච්චති 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්ස'නති.

ධම්මානුපස්සනා නිදද්දසො.

සුන්තනනගාජනියං.

467. චන්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති, විතෙත විතනානුපස්සී විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

468. කථංඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්ච'ච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පටිපදං දක්ඛාහිඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සී, යා තසමිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣාභෙගා මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං චූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

469. කථං ච භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්ච'ච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාහිඤ්ඤං වේදනාසු වේදනානුපස්සී, යා තසමිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣාභෙගා මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං චූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පසුත්තා.

470. කථංඤ්ච භික්ඛු විතෙත විතනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ඛානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්ච'ච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාහිඤ්ඤං විතෙත විතනානුපස්සී, යා තසමිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣාභෙගා මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං චූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වූ අසානයෙක් චෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චේතනාසම්ප්ප්පයෙන් උපන් අසානයදුඃඛවේදයකයෙක් චේතනාසම්ප්පයෙන් උපන් අසානයදුඃඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ ධර්ම සම්බන්ධාන ලෝකයෙහි දුරු කරන ලද්දහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දහු සන්ත්‍රන්තාහු සන්තිද්‍රවන ලද්දහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දහු නිරෝධ සම්බන්ධාන අස්තයට ගියාහු වෙසෙසින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු විසළන ලද්දහු මොනොවට විසළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබේ 'විනෙයා ලෝකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යි.

බමමානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

• සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

467. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම (රූප) කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, (නිර්වණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

468. කියෙයින් මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

469. කියෙයින් මහණ තෙම වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

470. කියෙයින් මහණ තෙම සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

471. කථංඤ්ඤා භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පරමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බො මග්ගඛනං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

472. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පරමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බො මග්ගඛනං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

473. චතතාරො සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වේදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

474. කථංඤ්ඤා භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පරමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, නස්මිං සමයෙ ඵසෙසා භොති -පෙ- අවිකෙකපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. නසෙසව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං කායෙ කායානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බො මග්ගඛනං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

475. කථංඤ්ඤා භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පරමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, නස්මිං සමයෙ ඵසෙසා භොති -පෙ- අවිකෙකපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. නසෙසව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පරමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං වේදනාසු වේදනානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බො මග්ගඛනං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

471. කියෙයිත් මහණ තෙම (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාසිත වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියමබොධ්‍යාසිත යෙක් වෙ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘති ප්‍රස්ථානසම්ප්‍රසුක්තයෝ' යි.

472. එහි 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ්ඤා වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියමබොධ්‍යාසිතයෙක් වෙ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

473. සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චිත්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

474. කියෙයිත් මහණ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ඉත්‍යාත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතියමබොධ්‍යාසිතයෙක් වෙ ද, මේ 'සතිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ සතිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

475. කියෙයිත් මහණ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ඉත්‍යාත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක්ස්මෘතියක් ස්මෘතියමබොධ්‍යාසිතයෙක් වෙ ද, මේ 'සතිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'සතිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්ත යෝ' යි.

476. කථංඤ්ච භික්ඛු විනෙත විතනානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එසෙසා හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුතතරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. විනෙත විතනානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බෙතා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුතතා.

477. කථංඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එසෙසා හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුතතරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බෙතා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුතතා.

478. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එසෙසා හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙ'ව ලොකුතතරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣබ්බෙතා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුතතා.

අභිධම්මභාෂණියං.

479. චතතාරෙණ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. විනෙත විතනානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

476. කියෙයින් මහණ සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

477. කියෙයින් මහණ ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

478. එහි ' සතිපට්ඨාන ' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' සතිපට්ඨාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ' සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ ' යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

479. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව කර්ය සභිබ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව වෙදනා සභිබ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව චිත්ත සභිබ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සභිබ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

480. චතුක්කං සතිපට්ඨානානං කති කුසලං කති අකුසලං කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණං කති අරණං :

481. සියං කුසලං, සියං අව්‍යාකතා.

සියං සුඛං වේදනං සම්පයුතං, සියං අදුක්ඛම්සුඛං වේදනං සම්පයුතං.

සියං විපාකා, සියං විපාකංගම්මංගං.

අනුපාදිතානුපාදිතියං.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියං සම්පන්නසම්පාරං, සියං අවිපන්නසම්පාරමානං, සියං අවිපන්න අවිපාරං.

සියං පිතිසහගතං, සියං සුඛසහගතං, සියං උපෙක්ඛාසහගතං.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බං.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සියං අපචයගාමිනො, සියං නෙචාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සියං සෙක්ඛා, සියං අසෙක්ඛා.

අප්පමාණං.

අප්පමාණාරම්මණං.

පණීතා.

සියං සම්මතතතියතා, සියං අතියතා.

න මග්ගාරම්මණං,¹ සියං මග්ගභෙතුකා, සියං මග්ගාඛිපතීනො, සියං න චතතබ්බං මග්ගභෙතුකාති'පි මග්ගාඛිපතීනොති'පි.

සියං උප්පන්නා, සියං අනුප්පන්නා, සියං උප්පාදිනො.

සියං අනාගතා, සියං පච්චුප්පන්නා, සියං අතීතා.

න චතතබ්බං අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණාති'පි.

සියං අජ්ඣිත්තා, සියං බහිඤා, සියං අජ්ඣිත්තබහිඤා.

බහිඤාරම්මණං.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨං.

482. න භෙතු.

සභෙතුකා.

භෙතුසම්පයුතං.

න චතතබ්බං භෙතු වෙච්ච සභෙතුකා චාති.²

සභෙතුකා වෙච්ච න ච භෙතු.

1. මග්ගාරම්මණං - සායා.

2. සභෙතුකාති - සිරිමු.

480. සතර සනිපට්ඨානයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද කෙනෙක් අකුශලයෝ ද කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

481. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) කුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු ය.

අනුපාදින්නොපාදනියහ.

අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයහ.

සචිත්තසවිචාර ද වන්නාහ, අචිත්තසවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අචිත්තසවිචාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හ.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියහ.

අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

අප්‍රමාණයහ.

අප්‍රමාණාලම්භනයහ.

ප්‍රණීතයහ.

සමායක්ත්වනියන ද වන්නාහ, අනියන ද වන්නාහු ය.

මාර්ගාලම්භනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුකහ යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්භනහ යි ද අනාගතාලම්භනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භනහ යි ද නො කිය යුත්තාහ.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

බාහිරාලම්භනයහ.

අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයහ.

482. හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයහ.

හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයහ.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුකහ යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

න වතතබ්බා හෙතු චෙච් හෙතුසම්පයුත්තා වානි¹ හෙතුසම්පයුත්තා චෙච් න ච හෙතු.

න හෙතු සහෙතුකා.

483. සප්පට්ඨයා.

සබ්බකා.

අතිදස්සනා.

අප්පට්ඨා.

අරූපා.

ලොකුත්තරු.

කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

484. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිපයුත්තා.

න වතතබ්බා ආසවා චෙච් සාසවාතිපි, සාසවා චෙච් නො ච ආසවාතිපි.

න වතතබ්බා ආසවා චෙච් ආසවසම්පයුත්තාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙච් නො ච ආසවාතිපි.

ආසවවිපයුත්තා අනාසවා.

485. නො සංගෝඡනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔඤා -පෙ- නො සොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ- සාරම්මණා.

486. නො විත්තා.

චේතසිකා.

විත්තසම්පයුත්තා.

විත්තසංසට්ඨා.

විත්තසම්මට්ඨානා.

විත්තසහභුතො.

විත්තානුපරිවත්තිනො.

විත්තසංසට්ඨසම්මට්ඨානා.

විත්තසංසට්ඨසම්මට්ඨානසහභුතො.

විත්තසංසට්ඨසම්මට්ඨානානුපරිවත්තිනො.

බාහිරු.

නො උපාදා.

අනුපාදිත්තා.

1. හෙතුසම්පයුත්තාති - සිරිමු.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

හෙතු නො වෙති, සහෙතුකයහ.

483. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සප්තායහ.

සභිබ්‍රයහ.

අනිදර්ශනායහ.

අප්‍රතිසයහ.

අරූපයහ.

ලොකොත්තරයහ.

(වක්ෂුරාදි) කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් දහයුත්තාහ. කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් නො දහ යුත්තාහ.

484. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) ආසුවයෝ නො වෙති.

අනාසුවයෝ ය.

ආසුවවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

ආසුව ද වූ ම සාසුවහ සි ද සාසුව ද වූ ම නො ද ආසුවහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුව ද වූ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුවහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුවවිප්‍රයුක්ත වූ අනාසුවයෝ ය.

485. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමර්ෂයෝ නො වෙත්.

486. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

වෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහභූ ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු ය.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

අනුපාදින්නයෝ ය.

487. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

488. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සපපිතිකා, සියා අපපිතිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරා

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපනනා.

සියා නියයානිකා, සියා අනියයානිකා.

සියා නිශ්චයා, සියා අනිශ්චයා.

අනුතතරා.

අරණංති.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

සනිපට්ඨානවිගමනං නිබ්බිතං.

487. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) උපාදානයෝ නො වෙති. . . . ක්ලෙශයෝ නො වෙති. . . .

488. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

සචිතර්ක ද වන්තාහ, අචිතර්ක ද වන්තාහු ය.

සච්චාර ද වන්තාහ, අච්චාර ද වන්තාහු ය.

සමුත්තර ද වන්තාහ, අසමුත්තර ද වන්තාහු ය.

ප්‍රිතිසංගත ද වන්තාහ, ප්‍රිතිසංගත නො ද වන්තාහු ය.

සුඛසංගත ද වන්තාහ, සුඛසංගත නො ද වන්තාහු ය.

උපෙක්ඛාසංගත ද වන්තාහ, උපෙක්ඛාසංගත නො ද වන්තාහු ය.

කාමාවචරයෝ නො වෙති.

රූපාවචරයෝ නො වෙති.

අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

අපයඝාපන්තයෝ ය.

නෙයයඝාණික ද වන්තාහ, අනෙයයඝාණික ද වන්තාහු ය.

නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහු ය.

අනුක්තරයෝ ය.

අරණයෝ ය.

පඤ්ඤාපුච්ඡකය යි.

සතිපට්ඨානවිභව්‍යුත්තරණය නිමි.

8. සමමපාධාන විභවෙනා

489. චක්කාරො සමමපාධානා : ඉධ භික්ඛු අනුපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුපාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. උපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං උපාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. උපපන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොහාචාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

490. කථංඤ්ච භික්ඛු අනුපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුපාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති :

තත්ථ කතමෙ අනුපපන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා : නිඤ්ඤි අකුසල-මුලානි : ලොභො දොසො මොහො, තදෙකඨා ව නිලෙසා, තංසමප-යුතො වෙදනාකකිඤ්ඤා සඤ්ඤාකකිඤ්ඤා සංඛාරකකිඤ්ඤා විඤ්ඤා-ණකකිඤ්ඤා, තංසමුට්ඨානං කායකමමං වජිකමමං මනොකමමං, ඉමෙ වූච්චන්ති අනුපපන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා.

ඉති ඉමෙසං අනුපපන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුපාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති, තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්යකතාකුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වූච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බන්ධෙති අභි-නිබ්බන්ධෙති. තෙන වූච්චති. ඡන්දං ජනෙති’ති.

‘වායමති’ති තත්ථ කතමො වායාමො : යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, අයං වූච්චති වායාමො, ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උපපන්නො සමපන්නො සමන්නාගතො, තෙන වූච්චති ‘වායමති’ති.

‘විරියං ආරහති’ති තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වූච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති, තෙන වූච්චති ‘විරියං ආරහති’ති.

‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති තත්ථ කතමං විතතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වූච්චති විතතං, ඉමං විතතං පග්ගණ්හාති සමපග්ගණ්හාති උපස්මෙති පච්චුපස්මෙති, තෙන වූච්චති ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති.

‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං : යො වෙතසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ-සමන්නාගතො, තෙන වූච්චති පදහති’ති.

1. උපාගතො - සිරිමු. 2. සමුපාගතො - සිරිමු.

8. සමත්ප්‍රධානවිභාගය

489. සමත්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි පිළිපත්මහණ නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කන්තුකමානාකුසලවිජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, කායික වෛතසික වියාරිය කෙරෙයි, (එ ම සහජාත වියාරියෙන්) සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරෙයි, උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කන්තුකමානාකුසලවිජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරෙයි. නූපත් කුලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරෙයි, උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිම්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුලබව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කන්තුකමානාකුසලවිජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ.

490. කියෙයින් මහණ නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිජන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වියාරිය කෙරේ ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන් වියාරිය කෙරේ ද යත් :

එහි නූපත් අකුලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙය මොහ යන කුන් අකුල මූලයෝ යැ, තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ යැ සංඤ්ජකන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඤ්ජකන්ධ යැ, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'නූපත් අකුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරිය කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ජන්දය' කවරෙ යත් : යම් ජන්දයෙක් ජන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුලභයෙක් ස්වභාවජන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ජන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ජන්දය උපදවයි. නිරතුරු කෙරෙයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙයින් නිපදවයි. එහෙයින් 'ජන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාරිය කෙරෙයි, (අරඹයි) පුනපුනා කෙරෙයි, ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි 'චිත්තය' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ජනධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල්දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණ්හාති' යි කියනු ලැබේ.

පදනති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදනති' යි කියනු ලැබේ.

491. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා: නිඤ් අකුසලමූලාති ලොභො දොසො මොහො, තදෙකධ්මා ච කිලෙසා, තං සම්පජ්ජනෙනා වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චජිකම්මං මනෝකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙනයිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං චූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මන්තාගතො, තෙන චූච්චති ‘පදහති’ති.

492. කථංඤ්ඤා භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා: නිඤ් කුසලමූලාති අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පජ්ජනෙනා වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චජිකම්මං මනෝකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චෙනයිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං චූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මන්තාගතො, තෙන චූච්චති ‘පදහති’ති.

493. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා: නිඤ් කුසලමූලාති, අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පජ්ජනෙනා වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චජිකම්මං මනෝකම්මං, ඉමෙ චූච්චනති උප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘සීතියා’ති යා සීති සො අසමොසො, යො අසමොසො සො භියොසාවො, යො භියොසා භාවො තං වෙජ්ජලං, යං වෙජ්ජලං සා භාවනා, යා භාවනා සා පාරිජුරී.

491. කියෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසල චර්න්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නඟාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියම් කෙරේ ද යත් :

එහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොහ දෙය මොහ යන තුන් අකුලමූලයෝ යැ තදෙකස්ප වූ ක්ලෙශයෝ යැ තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් ලාමක අකුල ධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලචර්න්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි. වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියම් කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤාමානී යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

492. කියෙයින් මහණ නූපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලචර්න්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නඟාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියම් කෙරේ ද යත් :

එහි නූපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොහ අදෙය අමොහ යන තුන් කුල මූලයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'නූපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ නූපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලචර්න්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියම් කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤාමානී යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

493. කියෙයින් මහණ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුලචර්න්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියම් කෙරෙයි යත් :

එහි උපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොහ අදෙය අමොහ යන තුන් කුල මූලයෝ ය, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම වාක්කර්ම මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුලචර්න්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියම් කෙරේ.

ධිකියා යනු : යමක් 'ධිති' නම් හේ 'අසම්මොය' ය, යමක් 'අසම්මොය' නම් හේ 'භියොගාව' ය, යමක් 'භියොගාව' නම් ඒ 'වෙපුල්ල' ය, යමක් 'වෙපුල්ල' නම් ඕ 'භාවනා' ය, යමක් 'භාවනා' නම් ඕ පාරිසුරි ය.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො, ඉදං වූච්චති පධානං. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මනාගතො, තෙන වූච්චති ‘පදහති’ති.

සුත්තනනායකය.

494 වතනාරෙ සම්මප්පධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං සීතිසා අසමෙව්සාස භියෙසාභාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පජහති.

කථංඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤානං භාවෙති නිසානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පරමාය භූමියා පතතිසා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පරමං කුඤ්ඤානං උප්පමපජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපවිපදං දකුණිඤ්ඤං-තසම් සමයෙ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පතා කුසලො ඛම්මෙඡන්දො, අයං වූච්චති ඡන්දො ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ඤානෙති වූච්චපෙති සමුච්චපෙති නිබ්බතෙනති අභිනිබ්බතෙනති. තෙන වූච්චති ‘ඡන්දං ජනෙති’ති.

‘වායමති’ති තත්ථ කතමො වායාමො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣකෙහො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වූච්චති වායාමො. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුචපන්නො සමනනාගතො. තෙන වූච්චති ‘වායමති’ති.

‘විරියං ආරහති’ති තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣකෙහො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං. ඉදං වූච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති. තෙන වූච්චති ‘විරියං ආරහති’ති.

ජන්දං ජනෙති යනු : ... වායමති යනු : ... විරියං ආරභති යනු : ... චිත්තං පඤ්ඤාමානාති යනු : ... පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයක් ... සමාග්‍රවායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙත වූයේ ... සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

සුත්‍රාන්තසාප්තිය යි.

494. සමාක්ප්‍රධානයෝසකරදෙනෙකි. මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. නූපත් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපත් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැගීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූරණ බව පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

495. කියෙයින් මහණ නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත දිරිගන්වා ද, ප්‍රධන්වියා කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම ... දුක්පිළිවෙන් ඇති ලැයි අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ජන්ද' කවරෙ යත් : යම් ජන්දයෙක් ජන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවිකත්වයෙක් වේ ද, මේ 'ජන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ජන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නඟාසිටුවයි, මොනොවට නඟාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙයින් නිපදවයි, එහෙයින් 'ජන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් ... මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ සමාග්‍රවායාමයෙක් වියාසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් ... මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ සමාග්‍රවායාමයෙක් වියාසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාරිය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා කෙරේ. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

‘විතනං පග්ගණ්හාති’ති’ තත්ත්ව කතමං විතනං : යං විතනං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති විතනං. ඉමං විතනං පග්ගණ්හාති සමපග්ගණ්හාති උපත්ථෙහි පච්චුපත්ථෙහි. තෙන වුව්චති විතනං පග්ගණ්හාති’ති.

‘පදහති’ති තත්ත්ව කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනස්සකො විරියා-රථො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාසො මග්ගඛණං මග්ගපරියාපනනං-ඉදං වුව්චති සමමප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධාන සමපසුත්තා.

496. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චෙව’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දඤ්ඤාසං. තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතනං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ත්ව කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනස්සකො විරියාරථො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාසො මග්ගඛණං මග්ගපරියාපනනං. ඉදං වුව්චති සමමප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධානසමපසුත්තා.

497. කථංඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චෙව’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දඤ්ඤාසං-තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතනං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති, තත්ත්ව කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනස්සකො විරියාරථො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාසො මග්ගඛණං මග්ගපරියාපනනං - ඉදං වුව්චති සමමප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධානසමපසුත්තා.

498. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙශාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිච්ඡරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමී දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චෙව’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දඤ්ඤාසං, තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙශාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිච්ඡරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති.

චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වෙ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල් දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් ' චිත්තං පඤ්ඤානි ' යි කියනු ලැබේ.

පදහනි යනු : එහි ' සමාක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවිශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්වසමබොධාසිතයෙක් වෙ ද, මේ ' සමාක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක් ප්‍රධාන සම්ප්‍රසුක්ත යෝ යි.

496. කියෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරෙ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරෙ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථම භූමියට පැමිණීම පිණිස මනෝවිශාරම්භය වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙනි යනු : . . . වායමනි යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදහනි යනු : එහි ' සමාක්ප්‍රධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්ව සමබොධාසිතයෙක් වෙ ද, මේ ' සමාක්ප්‍රධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ප්‍රධානසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

497. කියෙයින් මහණ නූපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරෙ ද, වැර අරඹා ද, චිත්තය නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරෙ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස මනෝවිශාරම්භය වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි නූපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, චිත්තය නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙනි යනු : . . . වායමනි යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදහනි යනු : එහි ' සමමප්පධාන ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාසිත වූ මාර්ගපයඝාපන්ත වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්ව සමබොධාසිතයෙක් වෙ ද, මේ ' සමමප්පධාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමමප්පධාන සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

498. කියෙයින් මහණ උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරෙ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරෙ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස මනෝවිශාරම්භය වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුලලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

‘සිතියා’නි යා සිති සො අසමොසො. සො අසමොසො සො භියොසාභාවො. සො භියොසාභාවො නං වෙජුලං. යං වෙජුලං සා භාවනා. යා භාවනා සා පාරිජුරි.

‘ඡන්දං ජනෙති’නි තත්ත්ව කතමො ඡන්දො : සො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුච්චපෙති සමුච්චපෙති නිබ්බන්ධෙති අභි-නිබ්බන්ධෙති. තෙන වුච්චති ‘ඡන්දං ජනෙති’නි.

‘වායමති’නි තත්ත්ව කතමො වායාමො : සො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති වායාමො ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ‘වායමති’නි.

‘විරියං ආරහති’නි තත්ත්ව කතමං විරියං : සො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති, තෙන වුච්චති ‘විරියං ආරහති’නි.

‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’නි තත්ත්ව කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්තමෙති පච්චුපත්තමෙති, තෙන වුච්චති ‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’නි.

‘පදහති’නි තත්ත්ව කතමං සම්මප්පධානං : සො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

තත්ත්ව කතමං සම්මප්පධානං : ඉධ භික්ඛු යසමි සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපවයගාමි දිට්ඨිගතානං පහානාය පරමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො’ව කාමෙති -පෙ- පරමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපවිපදං දඤ්ඤාසීදා. සො තසමි සමයෙ වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මාවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුච්චති සම්මප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සම්මප්ප-ධානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණය.

499. චක්කාරෙණ සම්මප්පධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සිතියා අසමොසාය භියොසා-භාවාය වෙජුලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

සිතියා යනු : යමක් සිති නම් හෝ අසම්මාය ය, යමක් අසම්මාය නම් හෝ හිංසාහාව ය, යමක් හිංසාහාව නම් ඒ වෙළුල්ල ය, යමක් වෙළුල්ල නම් ඕ භාවනා ය, යමක් භාවනා නම් ඕ පාරිසුරි වේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ඡන්දය' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි. එහෙයින් 'ඡන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාරම්භාධාරණයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාරම්භාධාරණයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාරිය අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි 'චිත්ත' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මතයෙක්, මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාරණයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, උපස්තම්භ කෙරෙයි, පුනපුනා උපස්තම්භ කෙරේ. එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණ්හාති' යි කියනු ලැබේ.

පදහති යනු : එහි 'සම්මප්පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාරම්භාධාරණයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මප්පධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'සමාන්තරවිභව්‍යාස' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාරම්භාධාරණයෙක් වේ ද, මේ 'සමාන්තරවිභව්‍යාස' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාන්තරවිභව්‍යාසසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාෂනිය යි.

499. සමාන්තරවිභව්‍යාසයේ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ. උපත් ලාමක අකුලධර්මයන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස . . . නූපත් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස . . . උපත් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරිය කෙරේ.

500. චතුත්තං සමමප්පධානානං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා: -පෙ- කති සරණා: කති අරණා.

501. කුසලායෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සමප්පන්නා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමප්පන්නා.

විපාකධම්මබ්බමා.

අනුපාදිත්තානුපාදානියා.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියා සම්මතකසම්මාරා, සියා අවිතකකම්මාරමත්තා, සියා අවිතකක අවිමාරා.

සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා සහගතා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙසකා.

අප්පමාණා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සමමත්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න වත්තබ්බා 'මග්ගාධිපතීනො'ති.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බා 'උප්පාදිනො'ති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න වත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣතතා, සියා බහිඤා, සියා අජ්ඣතතබහිඤා.

බහිඤාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨා

502. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසමප්පන්නා.

න වත්තබ්බා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු.

න වත්තබ්බා 'හෙතු වෙච්ච හෙතුසමප්පන්නා'ති, හෙතුසමප්පන්නා වෙච්ච න ච හෙතු.

න හෙතු, සහෙතුකා.

500. සතර සමාස්ප්‍රධානයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද, අකුශලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

501. (සතර සමාස්ප්‍රධානයෝ) කුශලයෝ මැ යි.

සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු ය.

විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයහ.

අවිතර්කසම්චාර ද වන්තාහ, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්තාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

අපවයගාමීහු ය.

ශෛක්ෂයෝ ය.

අප්‍රමාණයෝ ය.

අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

ප්‍රභීතයෝ ය.

සමාස්ත්වනියතයෝ ය.

මාර්ගාලම්බනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුකයහ, මාර්ගාධිපති ද වන්තාහ, ' මාර්ගාධිපති ' යි නො කියයුතු ද වන්තාහු ය.

උත්පන්න ද වන්තාහ, අනුත්පන්න ද වන්තාහ, උත්පාදිහු යි නො කියයුත්තාහු ය.

අතීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්තාහු ය.

අතීතාලම්බන හි ද අනාගතාලම්බන හි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන හි ද නො කියයුත්තාහු ය.

අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

බාහිරාලම්බනයෝ ය.

අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

502. (සතර සමාස්ප්‍රධානයෝ) හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයෝ ය.

හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුක හි නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත හි නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ යි.

503. සප්පච්චයා.

සබ්බතා.

අනිදසසනා.

අප්පච්ඡා.

අරූපා.

ලොකුත්තරා

කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

504. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිප්පයුත්තා.

න චත්තබ්බා ආසවා චෙව සාසවාති'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවාති'පි.

න චත්තබ්බා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තාති'පි, ආසවසම්පයුත්තා-චෙ'ව නො ච ආසවාති'පි.

ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවා.

505. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඕසා -පෙ- නො සොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-.

506. සාරම්මණා.

නො වීතනා.

චෙතසිකා.

වීතනසම්පයුත්තා.

වීතනසංසඨා.

වීතනසමුට්ඨානා.

වීතනසහභූතො.

වීතනානුපරිච්ඡතනිනො.

වීතනසංසඨසමුට්ඨානා.

වීතනසංසඨසමුට්ඨානසහභූතො.

වීතනසංසඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතනිනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

අනුපාදිකතා.

503. (සතර සමාක්‍රමානයෝ) සප්තයෝ ය.

සම්බන්ධයෝ ය.

අනිදර්ශනයෝ ය.

අප්‍රතිසයෝ ය.

අරූපයෝ ය.

ලොකොත්තරයෝ ය.

කිසිවිඥානයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥානයෙකින් නො දතයුත්තාහු ය.

504. (සතර සමාක්‍රමානයෝ) ආප්‍රවයෝ නො වෙති.

අනාප්‍රවයෝ ය.

ආප්‍රවච්ඡයුක්තයෝ ය. *

ආප්‍රව ද වූ ම සාප්‍රවහ සි ද සාප්‍රව ද වූ ම නො ද ආප්‍රවහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආප්‍රව ද වූ ම ආප්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආප්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආප්‍රවහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආප්‍රවච්ඡයුක්ත අනාප්‍රවයෝ සි.

505. (සතර සමාක්‍රමානයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති. . . .

ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

ඔසයෝ නො වෙති. . .

යෝගයෝ නො වෙති. . . .

නිවරණයෝ නො වෙති. . . .

පරමර්ශයෝ නො වෙත්. .

506. (සතර සමාක්‍රමානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

චෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහග්‍රහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහග්‍ර වෙති.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙති.

බාහිරයෝ ය.

උපාද්‍ය නො වෙති.

අනුපාදිත්තයෝ සි.

507. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-.

508. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරු, සියා අවිචාරු.

සියා සපපිඨිකා, සියා අපපිඨිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා; සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරු.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපට්ඨාපනතා.

නිස්සානිකා.

නිසතා.

අනුත්තරා.

අරණානි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකා.

සම්මපපධානවිගඤ්ඤා නිවසිතො.

507. (සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .
ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

508. (සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.
භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙත්.
සචිතර්ක ද චන්තාහ, අචිතර්ක ද චන්තාහු ය.
සචිචාර ද චන්තාහ, අචිචාර ද චන්තාහු ය.
සමිතික ද චන්තාහ, අමිතික ද චන්තාහු ය.
මිතිසහගත ද චන්තාහ, මිතිසහගත නො ද චන්තාහු ය.
සුඛසහගත ද චන්තාහ, සුඛසහගත නො ද චන්තාහු ය.
උපෙක්ෂාසහගත ද චන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද චන්තාහු ය.
කාමාවචර නො වෙති.
රූපාවචර නො වෙති.
අරූපාවචර නො වෙත්.
අපයඝාතයහ.
නෙයඝාතයහ.
නිසන්ධයෝ ය
අනුත්තරයෝ ය.
අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාප්‍රවේශක යි.

සමාක්ප්‍රධානවිභක්ති නිමි.

9. ඉදබිපාද විභවේගා

509. චත්තාරෙ ඉදබිපාද : ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඛාර-සමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විතනසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විමංසාසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති.

510. කථං ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති: ඡන්දං චෙ භික්ඛු අභිපත්තිං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස ඵකග්ගතං, අයං වුවචති ඡන්දසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාද්ග ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති, පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං උප්පාද්ග ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං සිතියං අසමෝසාය භියෝසාභාවාය වෙජුලාය භාවනාය පරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුවචන්ති පධානසඛාරං.

ඉති අයං ච ඡන්දසමාධි ඉමෙ ච පධානසඛාරං. තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤතිත්වා අභිසංඛිපිත්වා ඡන්දසමාධිපධානසඛාරාද්ධෙව සඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමො ඡන්දෙ : යො ඡන්දෙ ඡන්දිකතා කතතුකම්පනාකුසලො ඛම්මච්ඡන්දෙ, අයං වුවචති ඡන්දෙ.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතනස්ස සිති සණ්ඨිති. අවට්ඨිති අවිසාභාරෙ අවිකෙඛපො අවිසාභට්මානසතා සමථො සමාධිඤ්ඤං සමාධිබලං සම්මාසමාධි, අයං වුවචති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසඛාරාද්ධෙ : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො නික්ඛමො පරික්ඛමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උසොසො උසොසො ධිති අසිච්චපරික්ඛමතා අනික්ඛිතත්ඡන්දතා අනික්ඛිතත්ථූරතා ධූරසම්පග්ගාහො විරියං විරිසිඤ්ඤං විරියබලං සම්මාචාරාමො, අයං වුවචති පධානසඛාරාද්ධෙ.

ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන සඛාරෙත උප්පෙතො හොති සමුප්පෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පන්නො සමුප්පන්නො සමන්තාගතො, තෙන වුවචති ඡන්දසමාධි පධානසඛාරසමන්තාගතොති.

‘ඉදබි’ති යා තෙසං ඛම්මානං ඉදබි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පතති සම්පත්ති ප්‍රසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

9. සෘද්ධිපාද විභවනය

509. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ කන්තුකමයනා ඡන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. වීර්යය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. චිත්තය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධාන වීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. විමංසාව අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධාන වීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

510. කිසෙයින් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධානවීර්යයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම කුසලච්ඡන්දය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ' ඡන්දසමාධි ' යි කියනු ලැබේ. තෙතම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. උපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. නූපත් කුලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. උපත් කුලධර්මයන්ගේ සිව්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි. වීර්යය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වීර්යය කෙරේ. මොහු ' පධාන සඬබාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙයේ මේ ඡන්දසමාධිය ද මේ පධානසඬබාරයෝ ද එක්රැස් කොට හඳුන්වා ගෙන ' ඡන්දසමාධිපධානසඬබාර ' යි ම සඬබ්‍යාවට යෙයි.

එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුලල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිව්මෙක් මොනොවට සිව්මෙක් (අරමුණෙහි) බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අවික්ෂෙපයෙක් නො විසුළසින් ඇති බවෙක් ශමථයෙක් සමාධින්ද්‍රියයෙක් සමාධිබලයෙක් සමයක්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඬබාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීර්යාරම්භයෙක් නිෂ්ක්‍රමයෙක් පරාක්‍රමයෙක් උද්‍යමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ස්ථිර බවෙක් ධෛර්යයෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ ඡන්දය ඇති බවෙක් නො තැබූ ධූර ඇති බවෙක් වීර්යය දැඩි කොට ගැනීමෙක් වීර්යයෙක් වීර්යෙන්ද්‍රියයෙක් වීර්යයබලයෙක් සමයව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඬබාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙයේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ මොනොවට යුක්ත වූයේ එළඹසිටියේ මොනොවට එළඹසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' ඡන්දසමාධිපධානසඬබාරසමන්තා ගත ' යි කියනු ලැබේ.

' ඉද්ධි'යනු : ඒ (සම්ප්‍රසූක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමෙක් මොනොවට නිපැදීමෙක් නිෂ්පන්තිආකාරයෙක් සමාධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද, එය යි.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වෙදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති.

511. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විරියං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස එකගගතං, අයං වුච්චති විරියසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සිතියා අසමොසාය භියොගාචාර්ය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිච්ඡරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චනති පට්ඨානසංකාරා. ඉති අයං ච විරියසමාධිං ඉමෙ ච පට්ඨානසංකාරා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරොක්ඛෙ’ව සංකිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාර්යමො, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතනස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධිං, අයං වුච්චති සමාධිං.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංකාරො : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාර්යමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංකාරො.

ඉති ඉතීනා ච විරියෙන ඉතීනා ච සමාධීනා ඉතීනා ච පට්ඨාන සංකාරෙන උපෙනො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො’ති.¹

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉද්ධිනා සමිද්ධිනා ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති සුසනා සම්මිතිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වෙදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති.

512. කථං ච භික්ඛු විතනසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විතනං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස එකගගතං, අයං වුච්චති විතනසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සිතියා අසමොසාය භියොගාචාර්ය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිච්ඡරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චනති පට්ඨානසංකාරා. ඉති අයං ච විතනසමාධිං ඉමෙ ච පට්ඨානසංකාරා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා විතනසමාධිපට්ඨානසංකාරොක්ඛෙ’ව සංකිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විතනං : යං විතනං මනො මානසං -පෙ- නජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති විතනං.

1. විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරෙන සමන්තාගතො’ති සිමු 2

‘ඉද්ධිපාදෙ’ යනු : එ අයුරින් වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

‘ඉද්ධිපාදා භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදා භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

511. කියෙයින් මහණ වියභියමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියභියෙන් යුක්ත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ වියභිය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ‘වියභියමාධි’ යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිෂ්ණු උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නාහසිවුවයි, ප්‍රධන්වියභිය කෙරෙයි. . . . උපත් කුසලධර්මයන්ගේ, සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නාහසිවුවයි. ප්‍රධන්වියභිය කෙරේ. මොහු ‘පධානසංඛාර’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ වියභියමාධිය ද මේ ප්‍රධානසංඛාරයෝ ද වෙති. ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා ‘විරිය සමාධිපධානසංඛාර’ යි සංඛාරාවට යේ.

එහි ‘වියභිය’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් . . . සමාග්චාර්යායාමයෙක් වේ ද, මේ ‘වියභිය’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් . . . සමාක්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘පධානසංඛාර’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියභාරම්භයෙක් . . . සමාග්චාර්යායාමයෙක් වේ ද, මේ ‘පධානසංඛාර’ යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ. ‘විරියසමාධිපධානසංඛාර-සමන්තාගතො’ යි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ (සම්ප්‍රසූත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමක් මොනොවට නිපැදීමක් නිෂ්පත්ති ආකාරයෙක් සමාද්ධි වන අයුරක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමක් පැමිණීමක් වේ ද (එයයි.)

‘ඉද්ධිපාදෙ’ යනු : එසේ වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

‘ඉද්ධිපාදා භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදා භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

512. කියෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා ප්‍රධානසංඛාරයෙන් යුක්ත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම චිත්තය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ‘චිත්තසමාධි’ යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභිය කෙරේ . . . උපත් කුසලධර්ම සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වියභිය කෙරෙයි, වියභිය කෙරෙයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියභිය කෙරේ. මොහු ‘පධානසංඛාර’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ චිත්තසමාධිය ද මේ පධානසංඛාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා ‘චිත්තසමාධිපධානසංඛාර’ යි ම සංඛාරාවට යේ.

එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මතයෙක් මාතයෙක් . . . නදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතනස්ස සීති සණ්ඨිති -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සමමාචාරාමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨානසංඛාරෙත උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විතනසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතිති.

513. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විමංසං චෙ භික්ඛු අබ්භිපතිං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස එකඟතං, අයං වුච්චති විමංසාසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසම්මොසාය භියොසාභාවාය චේත්සලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චන්ති පට්ඨානසංඛාරා.

ඉති අයං ච විමංසාසමාධි ඉමෙ ච පට්ඨානසංඛාරා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාභිත්වා අභිසංඛිපිත්වා විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරොක්ඛේව සංඛිංගමිති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, අයං වුච්චති විමංසා.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතනස්ස සීති -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සමමාචාරාමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමාය ච විමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨානසංඛාරෙත උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතිති.

සුතනභනභාජනියං.

එහි 'සමාධි' කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් මොනොවට සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසංඛාර' කවර යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයක් . . . සමාස්ස ව්‍යායාමයක් වේ ද, මේ 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'චිත්තසමාධිපධානසංඛාර සමන්තාගතො' යි.

'ඉද්ධි යනු' : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

513. කියෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සමාස්සප්‍රධන් වියාරියෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ විමංසාව අධිපතී කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනක්‍යාග්‍රතාව ලබා නම් මේ 'විමංසාසමාධි' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුසල් දහම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. . . . උපන් කුසල්දහම් සිවීම පිණිස නො නැසීම පිණිස නැවත නැවත ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණත්වය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරී කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරී කෙරේ. මොහු 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විමංසාසමාධිය ද මේ පධානසංඛාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හඳුන්වා 'විමංසාසමාධිපධානසංඛාර' යි ම සංඛාරාවට යේ.

එහි 'විමංසා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයක් . . . අමොහයක් ධර්මවිවිචයයක් සමාස්සදෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'විමංසා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසංඛාර' කවර යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයක් . . . සමාස්ස ව්‍යායාමයක් වේ ද, මේ 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් 'භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තභාෂ්‍යය යි.

514. චන්තාරො ඉද්ධිපාදා : ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංකාර-සමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපට්ඨානං -පෙ- විත්තසමාධිපට්ඨානං -පෙ- විමංසාසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

515. කථංඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුන්තං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පනතියා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුන්තං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දුකතා කතතුකම්පතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකේනා මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතා - අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංකාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරායාමො විරියසම්බොජ්ඣකේනා මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතා, අයං වුච්චති පට්ඨානසංකාරො. ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨානසංකාරෙන උපේතො භෝති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති ඡන්දසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භූතස්ස එසේසා -පෙ- පග්ගාභො අවිකේධපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති තෙ ධම්මෙ අංසෙවති භාවෙති ඛුද්ධි-කාරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති.

516. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුන්තං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පනතියා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං කුන්තං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමො විරියං : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරායාමො විරියසම්බොජ්ඣකේනා මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතා, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්බොජ්ඣකේනා මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතා, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංකාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරායාමො විරියසම්බොජ්ඣකේනා මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතා, අයං වුච්චති පට්ඨානසංකාරො, ඉති ඉමිනා ච විරියෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨානසංකාරෙන උපේතො භෝති. -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො'ති.

514. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි, විරියසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් . . . චිත්තසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් . . . විමංසාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

515. කිසෙය්ති මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' ඡන්ද ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුලල වූ ධර්මවිඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසංඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාග්චායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසංඛාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ ' ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතො ' යි.

' ඉද්ධි ' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පන්නියක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාද ' යනු : එසේ වූවනුගේ ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවක්ෂෙපයෙක් වේ ද, එයයි.

' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ' ඉද්ධිපාදං භාවෙති ' යි කියනු ලැබේ.

516. කිසෙය්ති මහණ වියාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වියාසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ' විරිය ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ සමාග්චායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද මේ ' විරිය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසංඛාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාග්චායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ ' පධාන සංඛාර ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධාන සංඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ' විරියසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතො ' යි.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති නථා භූතස්ස ඵසො වෙදනා -පෙ- පග්ගාභො අවිකෙබ්බො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තෙන වුව්වති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

517. කථං ච භික්ඛු විත්තසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දැකාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ විත්තසමාධිපට්ඨාන සංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. *

තත්ථ කතමං විත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුව්වති විත්තං.

තත්ථ කතමෝ සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධි සම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං - අයං වුව්වති සමාධි.

තත්ථ කතමෝ පට්ඨානසංකාරෝ : යො චේතසිකෝ විරියාරමෝ -පෙ- සම්මාචාරායාමෝ විරියසම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං අයං වුව්වති පට්ඨානසංකාරෝ.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨාන-සංකාරෙන උපෙතො භොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුව්වති විත්තසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො’ති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පනති සම්පතති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති නථා භූතස්ස ඵසො වෙදනා -පෙ- පග්ගාභො අවිකෙබ්බො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තෙන වුව්වති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

518. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දැකාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ විමංසාසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජ්ජනනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ග-පරියාපනතං, අයං වුව්වති විමංසා.

තත්ථ කතමෝ සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුව්වති සමාධි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේද, එයයි.

‘ඉද්ධිපාද’ යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශය . . . ප්‍රග්‍රාහය, අවික්ෂේපය යි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

517. කිසෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා සමාන්තප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තෙත්තාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි චිත්තසමාධියෙන් හා සමාන්තප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාසිඛ වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සමාන්තසමාධියක් සමාධිසම්බොධාසිඛයෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘පධානසඬ්ඛාර’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවියායාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාසිඛ වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සමාන්තව්‍යායාමයෙක් වියාසම්බොධාසිඛයෙක් වේ ද, මේ ‘පධානසඬ්ඛාර’ යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඬ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ‘චිත්තසමාධිපධානසඬ්ඛාර සමන්තාගතො’ යි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මක් මොනොවට නිපැද්මක් නිෂ්පන්නි ආකාරයෙක් සමාද්ධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් (ප්‍රතිලාභ) ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමක් පැමිණීමක් වේ ද, (එය යි.)

‘ඉද්ධිපාද’ යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශය, වෙදනාය, . . . ප්‍රග්‍රාහය, අවික්ෂේපය යි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

518. කිසෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සමාන්තප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තෙත්තාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති උන්ධ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි විමංසාසමාධියෙන් හා සමාන්තප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ‘විමංසා’ කවරෙ යත් : මාර්ගාසිඛ වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනා ආරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාන්තදූෂ්ටියක් ධර්මවිවයසම්බොධාසිඛයෙක් වේ ද, මේ ‘විමංසා’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් මාර්ගාසිඛ වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සිටීමක් . . . සමාන්තසමාධියක් සමාධිසම්බොධාසිඛයෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමො පටිභවසංඛාරො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාමො මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූළචනි පටිභවසංඛාරො.

ඉති ඉමාය ච විමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පටිභවසංඛාරෙන උපෙනො හොති සමුපෙනො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො, තෙන චූළචනි විමංසාසමාධිපටිභවසංඛාර-සමන්නාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමීද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථා භූතස්ස ඵසෙසා වෙදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙඛපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ අසෙවනි භාවෙති බහුලිකරෙති තෙන චූළචනි ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

519. චතතාරො ඉද්ධිපාදා : ඡන්ද්ධිපාදො විරිසද්ධිපාදො විතතිද්ධිපාදො විමංසිද්ධිපාදො.

520. තත්ත්ව කතමො ඡන්ද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දඤ්ඤාසංකප්පං, යො තස්මිං සමයෙ ඡන්දො ඡන්දකතා කතතුක්ඛානා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං චූළචනි ඡන්ද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා ඡන්ද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

521. තත්ත්ව කතමො විරිසද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දඤ්ඤාසංකප්පං, යො තස්මිං සමයෙ වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාමො මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූළචනි විරිසද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා විරිසද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

522. තත්ත්ව කතමො විතතිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දඤ්ඤාසංකප්පං, යො තස්මිං සමයෙ විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං චූළචනි විතතිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා විතතිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

523. තත්ත්ව කතමො විමංසිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විච්චෙව්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දඤ්ඤාසංකප්පං, යො තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජ්ජනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචය සමොඤ්ඤාමො මග්ගභගං මග්ගපරියාපනනං, අයං චූළචනි විමංසිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා විමංසිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

එහි 'පධානසඬ්ඛාර' කවරෙ යත් : යම් මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ චෛතසික වියාර්මිභයෙක් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙක් වියඝිසම්බොධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන සඬ්ඛාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඬ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹයිවියේ මොනොවට එළඹයිවියේ නොවෙන් වූයේ පරිපූරණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විමංසාසමාධිපධානසඬ්ඛාරසමන්තා ගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

'ඉද්ධිපාදො' යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශය වෙදනා ය . . . ප්‍රග්‍රාහය අවික්ෂේප යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

519. සාද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : ඡන්දිද්ධිපාද ය, විරිද්ධිපාද ය, චිත්තිද්ධි පාද ය, විමංසිද්ධිපාද යි.

520. එහි 'ඡන්දිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවක් කුශල වූ ධර්මවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්දි ද්ධිපාද' යි කියනු ලැබෙයි : අවශෙෂධර්මයෝ ඡන්දිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

521. එහි 'විරිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් චෛතසිකවියාර්මිභයෙක් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙක් වියඝිසම්බොධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'විරිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ විරිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්ත යෝ යි.

522. එහි 'චිත්තිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් චිත්තයෙක් මතසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්තිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ චිත්තිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

523. එහි 'විමංසිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාධිග වූ මාර්ග පයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොගයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්‍රදෂ්ටියක් ධර්මවිවයසම්බොධාධිගයෙක් වේ ද, මේ 'විමංසිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ විමංසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාෂනිය යි.

524. චන්තාරො ඉද්ධිපාදා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංඛාර සමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධි -පෙ- විතතසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

චතුන්තං ඉද්ධිපාදනං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

525. කුසලා යෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතා, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියා.

අසංඛිතිප්‍රිට්ඨිඅසංඛිතිලෙයිකා.

සියා සවිතකකසම්චාර, සියා අවිතකකවිචාරමන්තා, සියා අවිතකක-අවිචාර.

සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙකකාසහගතා

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙකකා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මන්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා, මග්ගහෙතුකා, න මග්ගාධිපතීනො.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චන්තබ්බා උප්පාදිනොති.

සියා අනීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න චන්තබ්බා අනීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා රම්මණාති'පි.

සියා අජඤ්ඤතා, සියා ඛතිද්ධා, සියා අජඤ්ඤතඛතිද්ධා.

ඛතිද්ධාරම්මණා.

අතිදස්සනඅප්පට්ඨා.

526. විමංසිද්ධිපාදො හෙතු, නයො ඉද්ධිපාදා, න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුතතා.

524. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධන්වියතියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වෙයි. වියතියමාධියෙන් . . . චිත්ත සමාධියෙන් . . . විමොසාසමාධියෙන් හා ප්‍රධන්වියතියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වෙයි.

සතර සෘද්ධිපාදයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද, අකුශලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

525. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කුශලයෝ මැ යි.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සුඛවේදනාව හා සමප්‍රසුක්තයෝ ද වන්තාහ, අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව හා සමප්‍රසුක්තයෝ ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) විපාක ස්වභාවධර්මයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සචිත්තසම්මාර ද වන්තාහ, අචිත්තසම්මාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අචිත්ත අවිමාර ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අපවසගාමීහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ජෛක්ෂයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සමයක්ත්වනියනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) මාර්ගාලචිත නො වෙති, මාර්ගහෙතුක වෙති, මාර්ගාධිපති නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උත්පන්න ද වන්තාහ, අනුත්පන්න ද වන්තාහ, උත්පාදිත යයි නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අතීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අතීතාලම්බන සි ද අනාගතාලම්බන සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) බාහිරාලම්බනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

526. විමොසිද්ධිපාදය හෙතු ය. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතුහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සහෙතුකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) හෙතු සමප්‍රසුක්තයෝ ය.

විමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව සහෙතුකො ච. තයො ඉද්ධිපාද න චිත්තබ්බො හෙතු චේ'ව සහෙතුකා'ති, සහෙතුකා චේ'ව න ච හෙතු.

විමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තො ච. තයො ඉද්ධිපාද න චිත්තබ්බො හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තො චේ'ව න ච හෙතු.

තයො ඉද්ධිපාද න හෙතු සහෙතුකා. විමංසිද්ධිපාදෙ න චිත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකොති'පි න හෙතු අහෙතුකොති'පි.

527. සප්පච්චයා.

සබ්බිතා.

අනිදසසනා.

අප්පට්ඨා.

අරූපා.

ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

528. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවපිප්පයුත්තා.

න චිත්තබ්බො ආසවා චේ'ව සාසවාති'පි, සාසවා චේ'ව නො ච ආසවාති'පි.

න චිත්තබ්බො ආසවා චේ'ව ආසවසම්පයුත්තාති'පි ආසවසම්පයුත්තො-චේ'ව නො ච ආසවාති'පි.

ආසවපිප්පයුත්තො අනාසවා.

529. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගජ්ඣා -පෙ- නො ඔසා -පෙ- නො සොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරමාසා -පෙ-

530. සාරම්මණා.

තයො ඉද්ධිපාද නො විතතා, විතතිද්ධිපාදෙ විතතං.

තයො ඉද්ධිපාද චේතසිකා, විතතිද්ධිපාදෙ අචේතසිකො.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසම්පයුත්තා, විතතිද්ධිපාදෙ න චිත්තබ්බො විතෙතන සම්පයුත්තොති'පි විතෙතන විප්පයුත්තොති'පි.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසංඝට්ඨා, විතතිද්ධිපාදෙ න චිත්තබ්බො විතෙතන සංඝට්ඨොති'පි විතෙතන විසංඝට්ඨොති'පි.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසමුට්ඨානා, විතතිද්ධිපාදෙ නො විතත-සමුට්ඨානො.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ සි නො කියයුත්තහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නො කියයුත්තහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙත්.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු නො වූ සහෙතුක සි ද හෙතු ඒනා වූ අහෙතුක සි ද නො කියයුත්තේ යි.

527. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සප්තායෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සඛිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රතීසයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරුපිහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ලොකොත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දනුන්නහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දන යුත්තාහු ය.

528. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච නො වන්නහ.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනාසුචයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච ද වූවාහු ම සාසුචහ සි ද සාසුච ද වූවාහු ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච ද වූවාහු ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූ අනාසුචයෝ යි.

529. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ඔසයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) යොගයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නිවරණයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) පරාමශීයෝ නො වෙති. . . .

530. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආලම්බන සහිතයෝ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්ත නො වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්ත ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චෛතසිකයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය අචෛතසික ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත සි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත සි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංයාමයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සංයාමය සි ද චිත්තය හා විසංයාමය සි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසමුත්ථානයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසමුත්ථාන නො වේ.

තයො ඉද්ධිපාදා විතතසහභුනො, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසහභු.

තයො ඉද්ධිපාදා විතතානුපරිවතතිනො, විතතිද්ධිපාදො නො විතතානුපරිවතති.

තයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානා, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානො.

තයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

තයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවතතිනො, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවතති.

තයො ඉද්ධිපාදා බාහිරා, විතතිද්ධිපාදො අඤ්ඤාතතිකො.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

531. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

532. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සපජිතිකා, සියා අපජිතිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපතතා.

නියතානිකා.

නියතා.

අනුතතරා.

අරණාති.

පඤ්ඤාපුට්ඨං.

ඉද්ධිපාදවිභවෙහා නිවසිනො.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසහභූ වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසහභූ නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තානුපරිවර්තීහ. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථානයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථාන නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථානසහභූ වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථානසහභූ නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථානානුපරිවර්තී වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසංසෘජ්වසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ ඛාහිරයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය ආධ්‍යාත්මික ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපාදු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

531. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපාදුනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

532. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සචිතර්ක ද චිත්තාහ, අචිතර්ක ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සචිචාර ද චිත්තාහ, අචිචාර ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සප්‍රිතික ද චිත්තාහ, අප්‍රිතික ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රිතිසහගත ද චිත්තාහ, ප්‍රිතිසහගත නො ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සුඛසහගත ද චිත්තාහ, සුඛසහගත නො ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උපෙක්ෂාසහගත ද චිත්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද චිත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අපරියාපන්නයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නෛයඛිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නියතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤප්‍රවිෂ්ඨක යි.

ඉද්ධිපාදවිභක්ති නිමි.

විසූච්ඡිකා

විසේෂ පද්‍යාන කතමණිකා

පිටපතකා

අ

අකුසලා ධම්මා	368, 370
අභගතං	154
අඤ්ඤානරූපං	2
අඤ්ඤාතාච්ඡ්‍රියං	224
අඤ්ඤාච්ඡ්‍රියං	224
අනිතං රූපං	2
අද්‍යෙසං	294
අධිමොකෙකා	290, 292, 310
අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතිච්ඡ්‍රියං	224
අනාගතං රූපං	2
අනියතො	28, 36, 50
අනුනායො	258
අනුපසාදනා	342, 354
අනුරොධො	258
අපචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98 300
අපරියාපනනා	26, 86, 102
අපරියොගාහනා	292
අපිලාපනනා	224
අප්‍රඤ්ඤාභිසංඛාරො	244
අපට්ඨයෙහි සම්පයොගො	184
අභිජ්ඣා	342
අභිප්පසාදො	296, 302
අමොහො	294
අරණං	34, 76
අලොහො	294
අවඤ්ඤාතං	4
අවිජ්ජා	244, 292
අවිජ්ජාධාතු	158
අවිජ්ජාලභිති	292, 294
අවිසාහාරො	224
අවිතිංසාධාතු	154
අව්‍යාකතා	302, 306, 326, 334
අව්‍යාපාදධාතු	156
අසංඛිතධාතු	132
අසුරොපො	292

පිටපතකා

ආ

ආකාසධාතු	152, 154
ආචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98
ආතපං	342, 354
ආනාපි	342
ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො	244
ආපොධාතු	150
ආසප්පනා	292

ඉ

ඉතිච්ඡ්‍රියං	222
ඉඬි	384
ඉඬිපාදා	384

උ

උඤ්ඤාතං	4
උඬිච්චං	294
උපචයො	278
උපපතතිහවො	246
උපාදානං	246
උපාදිනනුපාදානියො	68, 88, 96, 106
උපායාසො	184, 248
උපෙකාධාතු	154
උපෙකච්ඡ්‍රියං	222
උප්පලකවාතා	152
උසමා	152
උසොලභි	222

ඔ

ඔකප්පනා	296, 302
ඔලාරිකං රූපං	4

ඔ

ඔමමහවො	246
--------	-----

	පිටපතකි
කාමධාතු	156
කායධාතු	160
කායවිඤ්ඤාණධාතු	160
කායසංඛාරේ	244
කායානුපසි	240, 356

කුම්මයො	258
කුසලමූලා	294
කුසලා	322
කුසලා ධම්මා	370

කාරිකා	130
--------	-----

කුරුකවාතා	152
-----------	-----

ගනිධාතු	158
ගනිධතනං	128

ඝානධාතු	158
ඝානවිඤ්ඤාණධාතු	158

චක්ඛායතනං	124
චක්ඛුධාතු	158
චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු	158
චණ්ඩිකකං	292

චිත්තනානුපරිචක්ඛිනො	116, 144, 218, 238
චිත්තනානුපසි	346, 348, 356
චිත්තිද්ධිපාදෙ	394
චිත්තං පග්ගණනාති	368

ඡට්ඨායතනං	248
ඡජ්ජිද්ධිපාදෙ	394
ඡන්දෙ	368, 372, 376, 384
ඡන්දං ජනෙති	368

	පිටපතකි
ජරා	182
ජරාමරණං	246, 338
ජාති	182, 246

ජීවහාධාතු	160
ජීවහාවිඤ්ඤාණධාතු	160

ජීවිතිඤ්ඤා	222
------------	-----

තණ්හා	246
-------	-----

තාලවණ්ටවාතං	152
-------------	-----

තිස්සායතනං	270, 280
------------	----------

තෙජෝධාතු	152
----------	-----

දුක්ඛධාතු	154
දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදා අරියසම්මං	192
දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං	188
දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං	186
දුක්ඛිඤ්ඤා	222
දුක්ඛං	182, 196, 248
දුක්ඛං අරියසම්මං	182

දුරේරුපං	4
----------	---

දෙමනස්සධාතු	154
දෙමනස්සිඤ්ඤා	222
දෙමනස්සං	184, 248, 344, 350, 356

ද්වාරාපෙසා	124, 126
------------	----------

	පිටුව
දේව	
දේවලහකං	292
ධ	
ධම්මධාතු	160
ධම්මානුපස්සි	250, 252, 258
ධම්මායතනං	150
නි	
නිවරණං	114, 140
නෙ	
නෙකඛම්මධාතු	156
ප	
පච්චුප්පත්තරූපං	2
පඤ්ඤාච්ඡිද්ධං	224
පටිඝං	290, 292
පථවිධාතු	150
පණීතං රූපං	4
පණ්ණිරං	124, 258
පදහති	368
පඛානසංඛාරො	384, 388
පඛානං	368
පරාමාසො	114
පරිදෙවො	182, 248
පරිසප්පනා	292
පසාදො	294, 310
පු	
පුඤ්ඤාභිසංඛාරො	244
පුරිසිඤ්ඤං	222
ඵ	
ඵසෙසා	246
ථො	
ථොට්ඨබ්බායතනං	130
ඛ	
ඛනිඤ්ඤාරූපං	4
ඛා	
ඛාවිසතිඤ්ඤානි	220
හ	
හවො	246

	පිටුව
ම	
මනායතනං	278
මනොධාතු	160
මනොවිඤ්ඤාණධාතු	162
මනොවිලෝකො	292
මරණං	182
මි	
මිච්ඡත්තනියතො	28, 36, 50, 106
ර	
රසධාතු	160
රසායතනං	130
රු	
රූපකඛඤ්ඤා	2, 108
රූපං	132
රූපායතනං	128
ල	
ලපිලකං	130
ලො	
ලොකො	342, 354
ලොභිකං	130
ව	
වණණනිහා	128
වා	
වායමති	368
වායාමො	368, 372, 376
වායොධාතු	152
වි	
විචිතිච්ඡා	292
විඤ්ඤාණකඛඤ්ඤා	16, 94
විඤ්ඤාණධාතු	154
විඤ්ඤාණං	244
විපරිණාමධම්මා	124
විපරිණෙසගාතො	270, 280
විරියං	368, 372, 376
විරියං ආරහති	368
විරිසිද්ධිපාදො	394
විරිසිඤ්ඤං	222
විහරති	342
විහිංසාධාතු	156

පිටිබිකා

පි	
පිමංසා සමාධි	388
පිමංසිද්ධිපාදෙ	394

වෙ

වෙදනා	246, 292
වෙදනාකතකෝ	4
වෙදනානුපසි	344, 346, 356

ව්‍යා

ව්‍යාපාදධානු	156
--------------	-----

ස

සඛිංරකතකෝ	12, 66
සඛිංර	244
සඤ්ඤාකතකෝ	8
සති	242
සතිපට්ඨානා	340, 360
සතිඤ්ඤා	224
සතිමා	342
සද්ධානු	158
සද්ධානනා	127
සද්ධිඤ්ඤා	222
සතිදසසනසප්පට්ඨරූපං	108
සනතිකෙරූපං	4
සනතිසාධසද්දො	128
සප්පට්ඨො	128
සමපථඤ්ඤා	342
සමපථානො	342
සමාධි	384
සමාධිඤ්ඤා	384
සමමනනනිසනො	28, 36, 50, 106
සමමප්පධානා	368, 372
සමමා ආථවො	192, 194
සමමාකමමනො	192, 194
සමමාදිට්ඨි	192, 194
සමමාචාරා	192, 194
සමමාචාරාමො	192, 194
සමමාසඛිකපො	192, 194
සමමාසති	192, 194
සමමාසමාධි	192, 194
සමාසනනා	244

පිටිබිකා

සා

සාරගො	258
-------	-----

සු

සුඛධානු	154
සුඛිඤ්ඤා	222
සුමුමරූපං	4
සුපණ්ණවානා	152

සො

සොකො	182, 248
සොනධානු	158
සොනවිඤ්ඤාණධානු	158
සොමනසාධානු	154
සොමනසාධිඤ්ඤා	222

ති

තිනරූපං	4
---------	---